

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
EGÉSZSÉGTUDOMÁNYI KAR
EGÉSZSÉGTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

Doktori Iskola vezető: Prof. Dr. Bódis József

Programvezető: Dr. Rétsági Erzsébet

Témavezető: dr. Elbert Gábor, PhD

A magyar sportdiplomata személye és tevékenysége, valamint a sportprotokoll szerepének funkcionális, diplomáciai szempontú vizsgálata a magyar sportdiplomáciában

Doktori (Ph.D.) értekezés

Hossó Nikoletta

Pécs, 2023

*"Diplomácia és protokoll,
mint festmény és annak kerete, egymástól elválaszthatatlanok."*

Hossó Nikoletta

Tartalomjegyzék

I. A KUTATÁS HÁTTERE	8
I.1. Bevezetés.....	8
I.2. Testkultúra, sport, sporttudomány.....	10
I.3. A kutatás célja, jelentősége.....	12
I.4. A disszertáció felépítése.....	13
I.5. Alapfogalmak: politika – diplomácia protokoll.....	13
I.6. A politika meghatározása és értelmezése.....	14
I.7. A diplomácia meghatározása és értelmezése.....	14
I.8. A protokoll multivokalitása.....	18
I.9. A protokoll szabályrendszere és szerepe.....	20
I.10. A protokoll funkcionális alkalmazása.....	21
I.11. A sportprotokoll meghatározása.....	22
I.1.1. Diplomácia és protokoll a sportban	24
I.1.2. Diplomáciai és sportdiplomáciai funkciók összevetése.....	24
I.1.3. A magyar sportdiplomata mint szakdiplomata.....	25
I.1.4. A sportdiplomata funkciója, tevékenysége és kompetenciái.....	30
I.1.5. A sportprotokoll szakember tevékenysége és kompetenciái.....	33
I.1.6. A sportprotokoll szubdiszciplináris jellege és határterületei.....	37
I.1.7. A sportprotokoll megjelenése a sportdiplomácia gyakorlatában.....	37
I.1.8. A sportdiplomácia céljának és feladatának meghatározása.....	39
I.1.9. A sportdiplomácia fogalma.....	40
I.2.1. A kutatás háttérének értékelése	42
I.2.2. Hipotézisek.....	43
I.2.3. Kompetenciák, képzettség, végzettség.....	43
I.2.4. Protokoll, sportprotokoll.....	44
I.2.5. A sportdiplomata személye és tevékenysége.....	44
I.3. Kutatási modell és módszertan	44
I.3.1. A kutatás folyamata és kutatási modell.....	44
I.3.2. A kutatómódszertan bemutatása.....	45
II. EMPIRIKUS KUTATÁS	49
II.1. A kutatás lefolytatása	49
II.1.1. A kvantitatív kutatás folyamata és minta jellemzői.....	50
II.2. A kvantitatív kutatás	52
II.2.1. A választott sportdiplomáták és nemzetközi sportvezetők személyes és generikus kompetenciáinak meghatározása, valamint idegennyelvi és protokoll-, mint kulcskompetenciájának felmérése.....	52
II.2.2. A választott sportdiplomáták és nemzetközi sportvezetők képzettségének, végzettségének, sportolói múltjának vizsgálata.....	59
II.2.3. A választott sportdiplomata tevékenységi körei és azon belül sportdiplomáciai reprezentáció szintjei.....	63

II.2.4. A sportprotokoll szerepe és megjelenése a sportdiplomáciában.....	69
II.2.5. A sportprotokoll szakember szerepének jelentősége a sportdiplomáciában.....	71
II.2.6. A kvantitatív kutatás eredményeinek összefoglalása.....	72
II.3. A kvalitatív kutatás.....	73
II.3.1. A kvalitatív kutatás folyamata és minta jellemzői.....	73
II.3.2. Az egyéni, félig strukturált interjúk elemzése.....	74
II.3.3. A kvalitatív kutatás eredményeinek összefoglalása.....	83
III. KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÉS KÖVETKEZTETÉSEK.....	84
III. 1. Az eredmények értelmezése.....	84
III.1.1. A magyar sportdiplomata személye és kompetenciáinak meghatározása.....	84
III.1.2. A sportprotokoll és a protokollszakember szerepe és jelentősége a sportdiplomáciában	85
III.1.3. A magyar sportdiplomatak tevékenysége és annak képzésbeni támogatási lehetőségei.....	86
III.2. A kutatás eredményeinek összefoglalása.....	87
III.2.1. A sportdiplomata vonatkozó tézisek összefoglalása	87
III.2.2. A sportprotokollra vonatkozó tézisek összefoglalása.....	89
III.2.3. Önálló, újszerű eredmények és azok gyakorlati alkalmazása.....	90
III.2.4. További kutatási irányvonalak, követéses kutatás.....	91
III.2.5. Összegzés.....	92
III.2.6. Javaslat a magyar sportdiplomata személyének és tevékenységének általános, összefoglaló meghatározására.....	93
III.2.7. Javaslat a magyar sportdiplomácia aktorainak klasszifikációjára	94
III.2.8. Javaslat a magyar sportdiplomáciai aktorok és tevékenységük meghatározására, valamint a magyar sportdiplomácia funkcionális alapú modelljére.....	95
III.2.9. Javaslat a nemzetközi sportdiplomácia általános definíciójára.....	99
III.2.10. Javaslat a nemzetközi sportdiplomácia aktorainak általános meghatározására.....	100
IV. A szerző publikációs jegyzéke.....	101
V. Utószó, köszönetnyilvánítás.....	103
VI. Irodalomjegyzék.....	105
VII. Keresztábrák.....	125
VIII. Kvantitatív és kvalitatív kutatás.....	128
VIII.1. Kérdőíves felmérés (sportszövetségek körében) kérdései.....	128
VIII.2. Kérdőíves felmérés (sportdiplomatak körében) kérdései.....	132
VIII.3. Kvalitatív kutatás – Egyéni, félig strukturált interjú kérdései.....	139

Ábrák jegyzéke

1. ábra: A diplomácia gyakorlatának változása (saját szerkesztés).....	17
2. ábra: Deardorff-i interkulturális kompetencia piramismodell.....	48
3. ábra: Gyakorlati jellegű, idegennyelvi képzéseken való részvételi szándék (N1=21; N2=9; saját szerkesztés).....	57
4. ábra: Szakterületek, kompetenciák ismerete (önbevallás alapján) (N=27) (saját szerkesztés).....	59
5. ábra: Sportdiplomátának születni kell/Bárkiből válhat sportdiplomata kijelentések értékelése (gyakoriság szerint) (saját szerkesztés).....	60
6. ábra: A szövetség elnöke rendelkezik-e sportszakmai képesítéssel vagy végzettséggel? (N=27) (saját szerkesztés).....	61
7. ábra: Mely vezető tisztségviselő látja el a szakszövetség képviselét nemzetközi kontextusban? (aki nem választott sportdiplomata) (jelölések gyakorisága) (saját szerkesztés).....	61
8. ábra: Amennyiben az elnök nem sportszakmai felsőfokú vagy doktori végzettséggel rendelkezik, mely területen végzett? (N=20) (saját szerkesztés).....	62
9. ábra: Mit képvisel a magyar sportdiplomata? (N1=27; N2=15; saját szerkesztés).....	65
10. ábra: Képviselési funkció vizsgálata (átlagértékek, saját szerkesztés).....	67
11. ábra: Tárgyalási funkció vizsgálata (átlagértékek, saját szerkesztés).....	68
12. ábra: Kapcsolatépítési funkció vizsgálata (átlagértékek, saját szerkesztés).....	68
13. ábra: Tájékoztató és tájékoztatási funkció vizsgálata (átlagértékek, saját szerkesztés).....	69
14. ábra: A magyar sportdiplomácia aktorainak modellje (saját szerkesztés).....	97

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: Sport politics – policy – polity (saját szerkesztés).....	14
2. táblázat: A diplomácia szó jelentésének változása (saját szerkesztés).....	15
3. táblázat: Diplomáciai funkció és tevékenység (saját szerkesztés).....	16
4. táblázat: A diplomácia meghatározása (saját szerkesztés).....	17
5. táblázat: A protokoll jelentéstartalmának változása (saját szerkesztés).....	18
6. táblázat: A protokoll meghatározása (saját szerkesztés).....	19
7. táblázat: Illem, etikett, protokoll (saját szerkesztés).....	20
8. táblázat: A sportprotokoll meghatározása (saját szerkesztés).....	23
9. táblázat: Karrierdiplomata versus sportdiplomata funkciók (saját szerkesztés).....	25
10. táblázat: Diplomata, szakdiplomata összevetése (saját szerkesztés).....	26
11. táblázat: Sportdiplomata személyének funkcionális meghatározása (saját szerkesztés).....	28
12. táblázat: A sportdiplomáciai funkciók alkalmazott területei (saját szerkesztés).....	30
13. táblázat: Szakmai kompetenciák meghatározása (saját szerkesztés).....	31
14. táblázat: Rendezvényszervező versus protokollszakember (saját szerkesztés).....	34
15. táblázat: Sportdiplomata versus sportprotokoll szakember (saját szerkesztés).....	36
16. táblázat: Szakterületek és alkalmazásai a sportdiplomáciában (saját szerkesztés).....	38
17. táblázat: Kompetenciák és ismeretek megítélése (N1=27; N2=15) (saját szerkesztés).....	53
18. táblázat: Ön mint sportdiplomata mennyire tartja fontosnak / szükségesnek sportdiplomáciai munkája során az alábbi alapozó / szakmai ismereteket? (N=27) (saját szerkesztés).....	53
19. táblázat: Generikus kompetenciák rangsorának összevetése (első három előfordulása) (saját szerkesztés).....	55
20. táblázat: Válaszadók nyelvismeretének mérése (sportdiplomata) (saját szerkesztés).....	55
21. táblázat: Válaszadók nyelvismeretének mérése (sportszövetségi vezetők) (saját szerkesztés).....	56

22. táblázat: Az Ön mint sportdiplomata egyetért-e azzal, hogy a "magyar sportdiplomata" funkcionális meghatározása: magyar sportszövetség delegáltja, akit európai vagy nemzetközi sportszervezetbe hivatalos, nemzetközi szinten megválasztottak és sportdiplomata tevékenységet végez. (N=15) (saját szerkesztés).....	63
23. táblázat: Egyetért-e azzal, hogy a magyar sportdiplomácia hozzájárulna a magyar külpolitikai célok megvalósításához és a sporton keresztül hazánk további területeken tud külkapcsolatokat építeni, együttműködéseket kialakítani. (N1=15; N2=27) (saját szerkesztés)	64
24. táblázat: Sportdiplomata tevékenységi köreinek jelentősége (N1=27; N2=15) (saját szerkesztés)	65
25. táblázat: A sportvezetőkre és a választott sportdiplomatákra is igaz, hogy nem csupán a hivatalos, szakmai tevékenységeik során, hanem a protokolleseményeken is támogatnak/képviselnek sportági, ill. magyar sportdiplomáciai érdekeket, így ezen az alkalmakon is ügyelniük kell a viselkedésükre, megjelenésükre, kommunikációjukra. (N=27) (saját szerkesztés)	66
26. táblázat: A sportvezetőkre és a választott sportdiplomatákra is igaz, hogy nem csupán a hivatalos, szakmai tevékenységeik során, hanem a protokolleseményeken is támogatnak/képviselnek sportági, ill. magyar sportdiplomáciai érdekeket, így ezen az alkalmakon is ügyelniük kell a viselkedésükre, megjelenésükre, kommunikációjukra. (N=15) (saját szerkesztés)	68
27. táblázat: Vélemények arról, hogy a sportprotokoll elengedhetetlen jelentőségű kompetencia a sportdiplomáciával összefüggő nemzetközi feladatok ellátásában (saját szerkesztés).....	69
28. táblázat: Protokoll szabályok és sportprotokoll jelentősége (N1=27; N2=15) (saját szerkesztés).....	71
29. táblázat: A szakszövetségek szerint kik azok, akik a magyar sportdiplomáciával összefüggő eseti tevékenységet végeznek a nemzetközi erőterben (N=27; szignifikancia-p: 0,12; saját szerkesztés).....	71
30. táblázat: Hazai rendezésű nemzetközi sportesemények száma 2010-2021 között (forrás: EMMI)	75
31. táblázat: Hazai rendezésű nemzetközi sportesemények száma 2020-ban (forrás: EMMI).....	75
32. táblázat: „Az Önök szövetsége egyetért-e azzal, hogy szükséges és hasznos lenne Ausztrália, USA, Japán stb. mintájára megalkotni hazánk hosszú távú (10 éves), célzott sportdiplomáciai stratégiáját, valamennyi érintett aktor (civil sport és állami szektor) szoros együttműködésében” (saját szerkesztés).....	77
33. táblázat: A protokoll halmazát képező ismeretkörök.....	81
34. táblázat: Generikus kompetenciák rangsora (első három előfordulása) (saját szerkesztés).....	85
35. táblázat: Szakterületek, kompetenciák mérése önbevallás alapján sportdiplomaták és interjúalanyok körében.....	87
36. táblázat: Legmagasabb iskolai végzettség és középfokú képesítés (keresztábra) (N=15)	125
37. táblázat: Középfokú sportszakmai képesítés és jelenlegi felsőfokú sporttudományi tanulmányok folytatása (keresztábra) (N=15)	125
38. táblázat: Felsőfokú tanulmányok elvégzésének tervezése és a követelmény mérése (keresztábra) (N=15)	126
39. táblázat: Sport (és rekreáció) szervező (BsC) végzettséggel rendelkezők véleménye a felsőfokú követelményről (keresztábra) (N=15).....	127
40. táblázat: Sportmenedzser (MSc) végzettséggel rendelkezők véleménye a felsőfokú végzettséggel kapcsolatban (keresztábra) (N=15).....	127
41. táblázat: Mintaterv – Debreceni Egyetem (saját szerkesztés).....	213
42. táblázat: Mintaterv – ELTE (saját szerkesztés).....	214
43. táblázat: Mintaterv – Nyíregyházi Egyetem (saját szerkesztés).....	214
44. táblázat: Mintaterv – PTE (saját szerkesztés).....	214

45. táblázat: Mintaterv – TE (saját szerkesztés).....	215
46. táblázat: A TE jelenleg érvényes, kétéves képzés mintatanterve.....	216
47. táblázat: Mintatanterv – KGE (saját szerkesztés).....	217
48. táblázat.: Mintatanterv – SZE (saját szerkesztés).....	218
49. táblázat: Mintatanterv – KJE (saját szerkesztés).....	218
50. táblázat: Mintatanterv – TE (saját szerkesztés).....	219

IX. Függelék.....141

IX.1. A protokoll és a diplomácia hazai gyakorlata..... 141

- IX.1.1. Etikett, protokoll és diplomáciatörténeti áttekintés
 - IX.1.1.1. Kommunikáció a diplomáciában
- IX.1.2. A protokoll megjelenése az állami szféra kiemelt intézményeiben
 - IX.1.2.1. A protokoll a magyar közjogi méltóságok szintjén
 - IX.1.2.2. A protokoll a magyar minisztérium struktúrájában
 - IX.1.2.2.1. A Külgazdasági és Külügyminisztérium kiemelt szerepe
 - IX.1.2.2.2. Diplomáciai funkció
 - IX.1.2.2.3. Protokollfunkció
 - IX.1.2.2.4. Intézményesített karrierdiplomata-képzés

IX.2. A protokolloktatás gyakorlata hazánkban.....164

- IX.2.1. Protokoll a szakirányú továbbképzési szakokon

IX.3. A sport és a politika kapcsolata.....166

- IX.3.1. A sport és politika összefonódása nemzetközi szinten
- IX.3.2 Nemzeti érdekérvényesítés hard power és soft power eszközökkel
- IX I.3.3. A sportdiplomácia nemzetközi elméletei
 - IX 3.3.1. A sportdiplomácia hard power jellege
- IX.3.4. A sport kiemelt nemzetközi civil szervezetei
- IX 3.5. A sport nemzetközi kormányközi szervezetei
- IX I.3.6. Nemzeti sportdiplomáciai stratégiák
- IX.3.7. A magyar sportpolitika törekvései

IX.4. A magyar sportpolitika és sportdiplomácia jelenlegi intézményrendszere..... .190

- IX.4.1. Jogalkotás a sportban
- IX.4.2. Kormányzati szektor
 - IX.4.2.1. Budapest Fejlesztési Központ
 - IX.4.2.1.2. A budapesti fejlesztésekért és nemzetközi sporteseményekért felelős kormánybiztos
 - IX.4.2.1.3. Nemzeti Sport Ügynökség NKft.
 - IX.4.2.1.4. Nemzetközi sport- és sportdiplomáciai események támogatása
 - IX.4.2.2. Emberi Erőforrások Minisztériuma, Sportért Felelős Államtitkárság
 - IX.4.2.3. Külgazdasági és Külügyminisztérium Sportdiplomáciai Főosztálya

- IX.4.3. A sport civil igazgatási képviselői rendszere
 - IX.4.3.1. Magyar Olimpiai Bizottság
 - IX.4.3.2. Magyar Paralimpiai Bizottság
 - IX.4.3.3. Nemzeti Versenysport Szövetség
 - IX.4.3.4. Nemzeti Diák, Hallgatói és Szabadidősport Szövetség
 - IX.4.3.4. Országos sportági szakszövetségek és más sportszövetségek

IX. 5. A magyar sportdiplomáciai és sportprotokoll képzések gyakorlata.....210

- IX.5.1. A hazai közép- és felsőfokú oktatás kínálata
- IX.5.2. Sportdiplomácia és sportprotokoll a középfokú képzési rendszerben
- IX.5.3. „Sportszervező” / „Sport és rekreáció-szervező” BSc képzések vizsgálata
- IX.5.4. „Sportmenedzser” Msc képzések vizsgálata
- IX.5.5. Sportdiplomácia és sportprotokoll szakirányú továbbképzések

X. DOKTORI ÉRTEKEZÉS BENYÚJTÁSA ÉS NYILATKOZAT A DOLGOZAT EREDETISÉGÉRŐL.....220

I. A kutatás háttere

I.1. Bevezetés

A **sport** az élet szinte minden területén megjelent: tudomány, oktatás, gazdaság, média, turizmus, egészségügy vagy diplomácia. Ahogyan társadalmi és politikai jelentősége növekszik, úgy van szükség és igény a sporthoz köthető személyek és intézmények világában megfigyelhető folyamatok, jelenségek tudományos kutatására (Laczkó, 2015). A sportnak az általános egészségre és életminőségre gyakorolt pozitív hatása (Lampe, 2015) makroszinten hatással van a társadalomra; az egészséges társadalom pedig nemzetgazdasági szempontból releváns, hiszen a megbetegedéssel járó pénzügyi terhek az összköltségvetést sújtják. (Segel, 2008). Az előregedő, betegségekkel küzdő társadalmak világszinten is kihívást jelentenek – az ET Miniszteri Bizottsága 1992-ben hívta fel a figyelmet a sport kiemelt szerepére, majd fogadta el 2001-ben az **Európai Sport Chartát**¹ azzal a céllal, hogy tagállamai az itt megfogalmazott irányok mentén dolgozzák ki a saját nemzeti stratégiájukat.

A Kormány a sportról szóló **2004. évi I. törvényben**² nemzeti alapértékként és alapjogként definiálja a sportot; a **2007. évi XXI. Nemzeti Sportstratégiában**³ pedig rögzíti a sportban bekövetkezett paradigmaváltás gazdasági, politikai, társadalmi vetületeit, hazánk stratégiai céljait, fejlesztendő területeit. Deklarálja, hogy „sportnemzeti státuszunk megtartása hozzájárul nemzeti önbecsülés erősítéséhez és hazánk általános megítélésének közvetett javításához”, azaz diplomáciai értéknöveléséhez, mai kifejezéssel a „nation branding” (Dinnie, 2008) megerősítéséhez. 2010 januárjában a Magyar Olimpiai Bizottsággal (a továbbiakban: MOB) történő egyeztetést követően a miniszterelnök tett javaslatot arra, hogy a sportnak stratégiai ágazattá kell fejlődnie⁴ az élsportban elért eredmények alapján, melyek hazánk sportdiplomáciai súlyának nemzetközi elismertetéséhez járulnak hozzá. 2011. március 1-vel a sport stratégiai ágazattá vált.⁵ A sporthoz való alapjogot 2011 óta a legmagasabb szinten az **Alaptörvény**⁶ is rögzíti. Az egészséges társadalom megteremtése jegyében vezette be kormány a kötelező **mindennapos testnevelést**⁷, a megvalósulás feltételeit a 2016. évi **T.E.S.I. 2020 Stratégia**⁸ tartalmazza.

A sport nemzetgazdaságra gyakorolt hatása a bevételi oldalon is megjelenik: a termelékenységen túl a sportversenyek rendezése munkahelyeket teremt és adóbevételt generál; segíti a helyi turizmust és a rendező város, illetve ország imázsára is pozitívan hat. Ezt felismerve a kormány 2010 óta kiemelt pénzeszközökkel és infrastrukturális beruházásokkal támogatja a szektort, hogy a nyugati mércével mért szerényebb geopolitikai súlyát minél több nagyszabású sportesemény megrendezésével kompenzálja (Dancsesz, 2007). E gondolatok rendszeres kommunikációs elemként jelennek meg a sportpolitikum retorikájában (Szabó,

¹ Európai Sport Charta és a Sport Etikai Kódexe

² 2004. évi I. Sporttörvény

³ 65/2007. (VI. 27.) OGY határozat a Sport XXI. Nemzeti Sportstratégiáról

⁴ Sport, mint stratégiai ágazat

⁵ OGY határozat-tervezet a Sport XXI. Nemzeti Sportstratégiáról szóló 65/2007. (VI. 27.) OGY határozat módosításáról

⁶ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

⁷ 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről

⁸ 1376/2016. (VII. 21.) Korm. határozat a T.E.S.I. 2020 - Testnevelés az Egészségfejlesztésben Stratégiai Intézkedésekről

2017). Nemzetstratégiai ágazatként a sport a szórakoztatóipar egyik legdinamikusabban fejlődő területévé is vált (Sárközy, 2017). A világversenyek nem csupán a sportolók számára jelentenek élményt a versengési lehetőséget, hanem nézők millióinak is, akik személyesen, vagy a médiaközvetítések segítségével követik az eseményeket, vásárolják az emléktárgyakat; a vállalatok pedig óriási összegeket hajlandók fizetni a megjelenésért, hiszen a gazdasági szereplők megtérülő befektetésre tekintenek a sportra; a világkereskedelem 3 százalékát a sportszektor adja (Ács, 2015).

A XXI. századra a globalizációnak köszönhetően a sportban megjelent a **piaci mechanizmus**, így a sport is globális jelenségévé vált (Chikán, 2001), ugyanakkor megmaradt a lokális jellege, hiszen az egyes kultúrák eltérő értékekre épülnek, és a különböző helyzetek eltérő megítéléséből, eltérő magatartásformák megnyilvánulása következik (Chikán, 2002) – melyeket akár egy váratlan szituációban is tudni kell helyesen kezelni. Példaként említhető a szociokulturális beágyazottságbeli különbségek (pl. nemzeti-vallási alapon) melyeket nem csak a rendezvények, sportdiplomáciai találkozók során, de a napi szintű nemzetközi kapcsolattartásban is tudni kell helyesen kezelni. Ezért is különösen fontos a gyakorló és leendő sportdiplomata felkészítése a diplomácia világának sajátos nyelvhasználatára, a diplomáciai kommunikáció eltérő szemantikai és pragmatikai aspektusaira (Baranyai, 2011), valamint az egyes interkulturális különbségek felismerésére.

Jelen értekezés egyik célja bizonyítani, hogy a köznyelvi értelmezéssel szemben a sportdiplomata képzett szakdiplomataként tudja hitelesen tisztségét betölteni.

A múltban elért sporteredmények megalapozhatják a nemzetközi elismertséget és hitelességet, ugyanakkor kizárólag a korábbi szakmai eredményekre támaszkodni nem elégséges: az adott sportág vagy sportszervezet adekvát érdekképviselőjére, szándékok artikulálására, személyek meggyőzésére, folyamatok befolyásolására komplex diplomáciai szakember képes. A diplomatakkal szembeni általános elvárás a grammatikailag és stilisztikailag helyes kommunikáció legalább egy idegen nyelven, továbbá a tárgyalástechnika, és az alapvető etikett és protokollszabályok ismerete annak érdekében, hogy megjelenése, viselkedése a legmagasabb rangú tisztviselők közegeiben is hiteles legyen. A projektszemléletű beállítottság, a pénzügyi, jogi és vezetéstechnikai ismeretek, a döntéshozatali mechanizmusok szintén szervesen beletartoznak az ideális kompetenciák halmazába. A politikai, sport- és diplomáciai elméleti ismeretek tanulással elsajátíthatók, míg a gyakorlati „*skill*”-ek, azaz a készségek és képességek kialakíthatók, fejleszthetők. A „diplomáciai érzék” egyesek szerint lehet az a szükséges plusz, amely egy velünk született képesség, mások szerint viszont önképzéssel és kellő élettapasztalattal elsajátítható. Az utóbbit erősítette Schmitt Pál szakmai előadása „Az edző, mint sportdiplomata” című konferencián 2018-ban⁹. Az általa felsorolt kompetencterületek (anyanyelvismeret; idegennyelvtudás, matematikai-logikai ismeretek, társas kompetenciák, önismeret, digitális tudás, innovációs készség, projektszemlélet, szakmai normák-, etika-, protokollismeret; egészség- és környezettudat, interkulturális kompetencia) összecsengenek az Európai Parlament és a Tanács 2006. évi kulcskompetenciákról szóló

⁹A Magyar Edzők Társasága által a Sportok Házában 2018.03.06-án megtartott „Az edző, mint sportdiplomata” című konferencián elhangzott Schmitt Pál: „A sportdiplomácia jelentősége egy nemzet életében” című előadásában

ajánlásában (2006/962/EK) meghatározott nyolc kulcskompetenciával.¹⁰ Ugyanitt tartott előadást¹¹ Ádámfi Attila a Nemzetközi Súlyemelő Szövetség főigazgatója, aki hazánkat sportdiplomáciai nagyhatalomként aposztrofálta. Hangsúlyozta, hogy miképpen senki nem születik sportdiplomátának, a szakmai képzés rendkívül fontos a sportdiplomácia minden szintjének erősítése érdekében. Karger Kocsis László korábbi tanárom szintén itt támasztotta alá¹² a protokoll és diplomáciai ismeretek jelentőségét a sportdiplomáciában, egyedülálló szakmai tapasztalatára alapozva. 7 olimpián, 26 universiadén vett részt, 30 hazai rendezésű világ-és Európa-bajnokság protokollfőnöke volt, 12 éven át a MOB protokollfőnökeként is tevékenykedett, jelenleg az NPRSZ örökös tiszteletbeli elnöke, a KJE sportprotokoll szak egyik oktatója. Hangsúlyozta: „a sportdiplomata feladata, hogy segítse, szolgálja az adott ország külpolitikai céljainak megvalósítását a sport keretein belül, és a sportdiplomácia megvalósítói a sportdiplomáták: szűkebb értelemben azok a személyek, akik valamilyen európai vagy nemzetközi sportszervezetben funkciót töltenek be, tágabb értelemben pedig mindazok, akik a nemzetközi sporteseményeken megjelennek, hazájukat képviselik, és ide tartoznak az edzők, a szövetségi kapitányok és más szakemberek” (Ádámfi, 2018). Ezen előadások alapozták meg a kutatás irányát, miszerint **a sportdiplomáciát a hagyományos értelemben vett diplomáciával érdemes összevetni.**

I.2. Testkultúra, sport, sporttudomány

A **testkultúra** és **egészségkultúra** ez egyetemes emberi kultúra része (Domonkos, 2013), az utóbbi az általános kultúra részeként teremt értékeket (Matlákiné, 2010). A testkultúra mindazon szellemi és anyagi értékeket jelenti, melyeket az ember a sport és a testnevelés területén létrehozott (Röthig, 1976). Ezen értékek objektivációkként jelennek meg, így lehetnek sportágak, versenyek, sportszerek, sportlétesítmények vagy sporttudományok, illetve személyi feltételek is. A közös bennük az, hogy szükségesek a test megfelelő kultúrálásához (Borbély – Müller, 2008). A **sport** a középkori angol *sporten*, *disport* szavakból származik, eredeti jelentése szórakoztat, játék, öröm.¹³ A kifejezést először 1829-ben használták, majd 1832-ben¹⁴ és 1840-ben Széchenyi István¹⁵ említi naplójában, mint a szerencsejátékok¹⁶ akkori megnyilvánulásainak összefoglaló kifejezésként. A szó jelentéstartalma az elmúlt két évszázad alatt a társadalommal együtt változott, mai formájának kialakulását a XVIII. századra teszik (Guttmann, 1998; Szabó, 2009). Kezdetben a versenysportot, ma már tágabb értelemben az élsportot és a tömegek által végzett szabadidősportot, valamint az iskolai testnevelést jelenti (Cserháti, 1999).

A testkultúra egyidős az emberiséggel: az ókorban hangsúlyosan a görög testnevelési rendszerben jelenik meg, ahol a sportot és az emberi test teljesítőképességét oly nagyra tartották, hogy isteneikhez fűződő vallási rituálékkal egybekötött eseményeken, az ún.

¹⁰ Kompetencia kézikönyv. A szakmai és személyes bemeneti kompetenciák mérésére vonatkozó módszertani ajánlások munkaadók számára, Bács-Kiskun Megyei Kereskedelmi és Iparkamara. Szerzők: Fabulya Edit Nagy Péter CMC Tiszolci Péter. 2017, Kecskemét

¹¹ Ádámfi Attila előadása

¹² Edző mint sportdiplomata előadás

¹³ Online Etymological Dictionary

¹⁴ Priszlinger Zoltán: A sport mint téma Wesselényi Miklós naplójában

¹⁵ Gróf Széchenyi István a magyar evezés és kajak-kenu sport megalapítója.

¹⁶ Totó játéktörténet

pánhellén játékok (Kertész, 2008) – melynek része volt az olümpiai játékok – keretében rendszeresen megünnepelték. A szabadidő arányának megnövekedésével a XIX. századra az alsóbb rendű társadalmi csoportok is bekapcsolódtak, számos sportág, szervezet és egyesület ekkor alakult ki, de ebben a században indította el Pierre de Coubertin báró az újkori olimpiai mozgalmat a sport pozitív értékeinek terjesztése céljából a béke és a fair play szellemében, ahol a részvétel volt a fontos. Az 50-es években az USA és SZU a versenysport területén is kialakult versengése rámutatott: a sport politikai eszköz lehet a hatalmai rendszer sikerének igazolására, valamint a felsőbbrendűség alátámasztására, ahol már fontosabb volt az érmek száma (Szalay, 2015).

A sport átfogó definíciója 1997. évi Európai Sport Charta és a Sport Etikai Kódex alapján a következő: „*minden olyan fizikai tevékenység, amelynek célja esetenként vagy szervezett formában a fizikai és szellemi erőnlét kifejezése vagy fejlesztése, társadalmi kapcsolatok teremtése vagy különböző szintű versenyeken eredmények elérése*”. A modern sporttudomány ugyanakkor nem tekint vissza ilyen múltra. Világméretű fejlődése az 50-es években indult. Egyes nézetek szerint folyamatosan fejlődő, önálló tudományként értelmezhető (Ács, 2015), mások szerint már önálló, multidiszciplináris tudományágként definiálható (Istvánfi, 2001), és vannak, akik szerint inkább valamely kultúrterület szellemi leképezésére szolgáló eszmerendszer (Bíróné, 2011). Komplexen értelmezve a testkultúra leképezésére szolgáló, tudományosan igazolt tételek, törvények, elméletek és módszerek halmaza (Ács, 2015). Hazánkban 1997-ben a akkreditációt neveléstudományon belül kapott, ekkor vált az MTE jogosulttá az első doktoranduszképzés indítására és fogadták el Freinkl Róbert Ph.D programját „A sporttudomány empirikus és teoretikus kérdései” címmel. A Kormány 169/2000. (IX. 29.) rendeletében¹⁷ a sporttudományt a bölcsészettudományok területén belül a nevelés- és sporttudományok közé sorolja, majd 154/2004. (V. 14.) rendeletében a neveléstudományt a társadalomtudományi területként listázza, mely értelemben a pedagógia nem tudomány, (Mrázik, 2013) továbbá a sporttudományok – többes számú alakban – e jogszabállyal az alábbi tudományok sorában átkerült a társadalomtudományok közé, mint tudományág.

A *sporttudomány* terminus technicus egységes egészként történő értelmezése az akkreditáció előkészítésével született, magában foglalva a testkultúra minden területével kapcsolatos tudományos vizsgálatok elméleti összegzését. A többes számú alak jelenti az egységes egészen belüli szubdiszciplinák (pl. sportpedagógia, sporttörténet) jelenlétét. (Istvánfi, 2001) Ez alapján elfogadható, hogy a sporttudomány interdiszciplináris tudományterület, mert a testnevelés és a sport tudományterületeinek érintkezése mentén alakult ki, és párhuzamosan több tudományágot is érint (Rétság, 2011). Ezáltal nem önálló, független, hiszen szüksége van más tudományterületek módszertanára és eredményeire (Perényi – Petridis, 2015). Gyűjtőfogalomként tekintve már nem áll távol az önállóság gondolata, hiszen a sporttudomány hasonlóan a többi tudományágakhoz konkrét társadalmi jelenségeket vizsgál, fókuszában az emberi-fizikai teljesítmény áll (Frenkl, 2000).

A **diplomácia** a tudományági nomenklatúrában a **humán és társadalomtudományok** halmazrendszerében a nemzetközi és fejlődés tanulmányok **nemzetközi kapcsolatok és külpolitika** osztályába (09 05 06)¹⁸ sorolható **alkalmazott terület**, mely szorosan kapcsolódik

¹⁷ Az egyes tudományterületekhez tartozó tudományágak, valamint a művészeti ágak felsorolásáról szóló Korm.rendelet

¹⁸ MTA tudományági nomenklatúra

a politikatudomány osztályaihoz. Tudományos szempontból a **protokoll a nemzetközi kapcsolatok osztályába sorolható, mint multidiszciplináris** (azaz több tudományág vagy szakterület független együttműködésére épülő) **alkalmazott** (a világ olyan területével foglalkozik, amely konkrét gyakorlati tevékenységek szempontjából kiemelkedő; azok potenciális támogatása fontos szempont) **határterület**. Annak alkalmazási területei, alanyai és szabályozói szerint több szakterületre osztható, így a **főbb klasszifikációi az állami, diplomáciai, katonai, vallás és sportprotokoll**.

I.3. A kutatás célja, jelentősége

Jelen disszertáció elsődleges célja **a karrierdiplomácia irányából vizsgálni a magyar sportvezetőket és a választott sportdiplomákat, és megállapítani a magyar sportdiplomáták közegeiben felállítható funkcionális kategóriákat.**

Kérdőívek és az egyéni, félig strukturált interjúk alapján a karrierdiplomátákra vonatkozó jogi szabályzók, elsősorban a 1961. évi Bécsi Szerződés¹⁹ mentén vizsgálom a magyar sportdiplomata személyét, szakmai és személyes kompetenciáit, tevékenységét. Emellett innovatív módon mutatom be a protokoll szakterületeit, nevesítem határterületeit és konkrét megjelenési momentumait a sportdiplomáciában, melyre a jelenleg elérhető szakirodalomban nem találunk példát. A magyar sportdiplomáciai és protokolloktatások áttekintése szintén precedensértékű.

A kutatás további célja a sportprotokoll általános szerepének felmérése és a sportdiplomáták sportprotokoll ismereti szintjének vizsgálata. A stratégiai ágazatként egyre több helyszín áll rendelkezésre, a rendezvények jogának elnyerése a képes és képzett sportdiplomáták feladata. Sportdiplomáciai tevékenységük, ismereteik, meglátásaik most először kerülhetnek látótérbe – jelen ismeretünk szerint ilyen kutatások nemzetközi szinten sem születtek, éppen ezért a generikus kompetenciák vizsgálatakor az egyetlen külügyi diplomáták körében végzett felmérést alkalmazzuk mintaként. Évek óta nem ismert, hány magyar sportdiplomata tevékenykedik európai és nemzetközi szinten az olimpiai és nem olimpiai sportágakban, így tendenciát nem lehet mérni, ugyanakkor ez a magyar sportdiplomácia erejének, sikerességének egyik kvantitatív mérőszáma lehet – egyben további kutatások alapja.

Kutatásomban az alábbi főbb kérdésekre keresem a választ:

1. A sport civil szervezetei és sportdiplomatai szerint kiből válhat sportdiplomata?
2. Melyek azok a személyes és generikus kompetenciák, melyek a sportdiplomáták és nemzetközi sportvezetők szerint szükségesek a sportdiplomáciai tevékenység ellátásához?
3. Melyek a sportdiplomáciai tevékenység főbb területei a karrierdiplomata tevékenységgel összevetve?
4. A magyar sportdiplomáták és a nemzetközi sportvezetők mennyire ismerik a protokoll szabályait és mennyire tartják fontosnak az alkalmazását?
5. Mutatkozik-e igény a sportvezetők és sportdiplomáták körében személyes és protokollkompetenciák fejlesztésére?

¹⁹ 1965. évi 22. törvényerejű rendelet a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben, 1961. április 18-án aláírt nemzetközi szerződés kihirdetéséről

A tézisek megállapítása mellett a **disszertáció előremutató javaslatot** is kíván tenni a döntéshozók számára arra vonatkozólag, hogy egy hosszú távú **Nemzeti Sportdiplomáciai Stratégia** megalkotása a már meglévő stratégiák, illetve a jelenlegi Sporttörvény, a Nemzeti Sportstratégia, az 1961. évi bécsi egyezmény, a 2016. évi LXXIII. törvény, illetve az 51/2014. (VII. 28.) HM utasítás felhasználása mellett hasznos lehet a magyar sportdiplomácia érdekében. Emellett célja **rávilágítani és javaslatot tenni** arra, hogy a nemzetközi tevékenységet is végző sportvezetők, illetve választott sportdiplomataik véleményére alapozva lehet célszerű kidolgozni olyan **sportdiplomata-képzési és továbbképzési tematikákat**, melyek valós igényekre épülnek, nemzetközi színvonalúak, gyakorlati kompetencia-fejlesztő jellegűek, és hivatalos megbízásaik során is elvégezhetőek – ezzel is támogatva működésüket, ezáltal a magyar sportdiplomácia egészét.

I.4. A disszertáció felépítése

A dolgozat két részből áll: a pandémia miatt elsősorban elektronikusan, illetve nyomtatott formában fellelhető releváns hazai és nemzetközi szakirodalom feldolgozása az elméleti kutatás fejezetben, melyet elsősorban saját szakmai és oktatási tapasztalatokra építtek. A második fejezetben a kérdőíves felmérések és egyéni, félig strukturált interjúk eredményeit analizáló empirikus kutatás követ, végül konklúziókkal, javaslatokkal és a felhasznált források felsorolásával zárul a munka. A kutatás fő fejezete a diplomáciai funkciókat, illetve a protokoll szakterületeit és alkalmazási területeit mutatja be. A további fejezetek a terjedelmi korlátok okán a függelék részét képezik: ezekben a politika, diplomácia és protokoll elméleteit; a nemzetközi, elsősorban Európai Unió stratégiaikat, valamint a rendszerváltozást követő magyar sportpolitikai törekvéseket, továbbá a sportdiplomáciai és protokollképzések jelenlegi gyakorlatát, végül a magyar sportdiplomácia intézményrendszerét és szabályzóit vizsgáltam, melyek alapvetően meghatározták a kutatás fókuszát, az alkalmazott kérdőívek tartalmát és a vizsgált populációt egyaránt.

I.5. Alapfogalmak: politika – diplomácia – protokoll

A társadalomtudományi jellegű kutatásom első időszakában (2020 ősze-2021 tavasza) feltérképeztem a sportdiplomácia – sportpolitika – sportprotokoll hármas, szorosan összefüggő, koexistenciális jellegű egységéhez szorosan kapcsolódó területeket. Ezt követően kibővíttem a vizsgálatot hazai és angol nyelvű, nyomtatott és digitális forrásokra támaszkodva a diplomácia, a politika és a protokoll általános hazai és nemzetközi elméleteivel, szervezeteivel, illetve gyakorlatával – időben visszatekintve egészen a kezdetekig. A kutatást a képzési oldalról is megvizsgáltam, annak akkori gyakorlatával. Ezt követően mutatom be a kvantitatív és kvalitatív felmérések eredményeit és döntök a hipotézisek elfogadásáról vagy elvetéséről, végül megfogalmazom a téziseket, és szakmai javaslatokat teszek. Szintén kísérletet teszek a sportdiplomata személyére vonatkozó, diplomáciai megközelítésű, funkcionális, tevékenység-alapú definíció megfogalmazására, azzal a céllal, hogy a jövőbeni oktatásban egyértelműen meghatározhatók legyenek a tisztségviselők klasszifikációi.

A köztudatban gyakran összemósodni látszik a politika és diplomácia funkciója, hatásköre, hasonlóképpen az etikett-protokoll fogalmak azonos értelmezésével. E három terület szorosan összefügg, mégis sok tanulmány mellőzi a protokoll megjelenítését, a politikai és diplomáciai célokat támogató szerepét.

I.6. A politika meghatározása és értelmezése

A politika területét alkotó részterületeket az egyértelműsítés céljából angol terminológiával jelezzük. A szó a görög „*polis*” szóból ered és eredetileg várat, erődöt jelenthetett. Később város²⁰; a város és környéke; a városállam politikai közössége jelentéssel használták. Arisztotelész azonos címen írt nyolc könyvből álló művében a poliszok kialakulását és működését mutatja be (Arisztotelész, 1984). A magyarul „politika”-ként²¹ fordítható „*politics*” és „*policy*”²² között van lényeges jelentéskülönbség (Börze – Rissel, 2003); azok sportnyelvre fordított változatai: a „*sport politics*”, a „*sport policy*” és a „*sport polity*” az alábbiakat jelenthetik:

MEGNEVEZÉS	ÉRTELMEZÉS	JELENTÉS A SPORTBAN
<i>POLITICS</i> (politika)	érdekképviseletet, az érdekközvetítést, a nyilvános diskurzusokat, a párt és választási rendszert, illetve a közvéleményt integráló politika; részhalmozai a „ <i>policy</i> ” és „ <i>polity</i> ”	a magyar sportpolitikai aktorok közötti, valamennyi konfliktusos folyamat; sportpolitizálás; nemzeti sportérdekképviselet
<i>POLICY</i> (politika)	stratégiák, normák, megvalósítandó célok, standardok, irányok, politikai narratívák halmaza; szakpolitika, közpolitika	a közösség egészét érintő sportpolitikai döntések; a közjó érdekében megfogalmazott sportstratégia; tágabb értelmezésben a sport területén meghatározott irányok, irányelvek
<i>POLITY</i> (politikum)	intézményrendszer, törvényalkotás, a kormányközi kapcsolatok, közszolgálat, az állam és polgárainak viszonyrendszere, mely meghatározza a <i>policy</i> -t;	a sportpolitikai rendszer, azon belül elsősorban a struktúrák (szervezeti felépítés) és intézmények (írott szabályok: pl. sporttörvény, íratlan szabályok stb.); a sportpolitikai cselekvés keretét meghatározó normatívák

1. táblázat: *Sport politics – policy – polity* (saját szerkesztés)

A politika hazánkban is szorosan összefonódott a sporttal. A sport szerepét hazánk külpolitikájában, illetve a politika megjelenését és szerepét a sportban szintén vizsgáltam, illetve nemzetközi kitekintést tettem a vonatkozó politikaelméletek bemutatására, melyek szintén a függelékben olvashatók.

I. 7. A diplomácia meghatározása és értelmezése

A „diplomácia” szó etimológiai fejlődése röviden az alábbiaképpen összegezhető röviden:

SZÓ	EREDET	JELENTÉS
<i>diplooun</i>	„diplo” azaz „kettéhajtott” és „ma” „egy tárgy” szavakból)	ógörög ige: <i>összehajtogatni</i>

²⁰ Polisz

²¹ Mi a közpolitika? Magyar Politikatudományi Társaság

²² Christian D. de Fouloy (2015): Key Definitions: Polity, Policy, Politics, Corporate Communications, Public Affairs, Lobbying, Government Relations. Association of Accredited Public Policy Advocates to the European Union

<i>diploma</i>	a Római Birodalom idején	a császári utakra érvényes, fontos úti okmányt és iratot lezáró <i>dupla fémlap</i>
<i>diplomas</i>	a „diploma” későbbi formája és jelentése	azon <i>iratok és megállapodások</i> , amelyekben kiváltságok és nemzetközi vonatkozások szerepeltek (Ruey 2017)
<i>res diplomatica</i>	a „diplomas” kifejezésből alakult a „diplomatic business” gyakorlata	a fémlapokkal rögzített <i>dokumentumok kezelése</i> (Constantinou, 1996)
<i>diplomatie</i>	francia, Richelieu bíboros, 1626	<i>folyamatos tárgyalás</i> („négociation continuelle”) (Berrige, 2010:1)
<i>diplomate</i>	francia, Robespierre használta elsőként, 1792	<i>diplomata</i> : az a személy, akit hivatalosan kijelöltek állami szintű tárgyalásra. (Nicolson, 1969)
<i>diplomácia</i>	a 18. század végéig legelterjedtebb jelentése	<i>tárgyalás</i>
	Edmund Burke, 1796	<i>a nemzetközi közösség kommunikációs rendszere</i> (Berridge – James, 2003:69-70).
	Jan Melissen (1999)	a közvetlen, kormányközi interakciók összességét jelenti; érdekközvetítés, konfliktuskezelés (prevenció), erődemonstráció, bizalomépítés célokkal; fő eszköze a szóbeli és írásbeli kommunikáció.

2. táblázat: A diplomácia szó jelentésének változása (saját szerkesztés)

A diplomácia mai, sokrétű értelmezése az alábbiakat jelenti:

- „bánásmódban, dolgok intézésében tapintat, (ravaszszággal párosult) ügyesség
- nemzetközi ügyek rendezése
- az államok közti ügyek (békés) rendezése
- az államok közti kölcsönös kapcsolatok és érdekek tudománya
- egy állam képviselőinek összessége, beleértve a külügyminisztériumot
- az államok képviselői és a tárgyalások művészetének tudománya
- külkapcsolatok irányítása
- diplomatakarrier.

A **diplomácia** a politika (politics) végrehajtó rendszere, egyszerre szervezet és tevékenység. Ennek meghatározása a sport világában történő megfelelés miatt fontos.

- **szervezet:** „egy állam nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó közigazgatási szervezeti egységének egyik része; szűkebb értelemben egy állam vagy kormány képviselőiben a fogadó államokban működő, diplomáciai státusszal rendelkező személyek összessége; tágabb értelemben a diplomácia a külügyi igazgatásban a diplomáciai és a konzuli szolgálaton belül a diplomáciai ranggal rendelkező, külföldön és belföldön tevékenykedő személyek összessége.”
- **tevékenység:** egy állam külpolitikai céljainak és stratégiájának békés eszközökkel történő megvalósítása. A funkciókat az 1815., majd az 1961. (diplomáciai) és az 1963. évi (konzuli) bécsi egyezmények határozták meg (Martonyi, 2018:70-71).

Diplomatatiszttség az ókortól kezdve létezik, bár akkor még nem állandósult formában, hanem speciális politikai küldetesként. Az első állandó diplomáciai képviselőket csupán a 15.

századbeli itáliai városállamokban nevezték ki (Hossó, 2015). Minden diplomácia (külügyi, gazdasági katonai, sport, kulturális stb.) célja a béke, a biztonság fenntartása és a kölcsönösen előnyös együttműködések kialakítása.

A külügyi diplomáciában a **diplomatak tevékenységét** az 1961. évi bécsi egyezmény határozza meg, melyet hazánk 1965-ben fogadott el és ratifikált, azaz beemelte a belső jogrendjébe.²³ A konkrét funkciókat az egyezmény 3. cikke határozza meg ezen, melyeket a kutatásban részt vevő sportdiplomatak esetében is vizsgálók.

FUNKCIÓ	TEVÉKENYSÉG
<i>representatio</i>	„képviseli a küldő államot a fogadó államban”
<i>protectio</i>	„védelmezi a fogadó államban a küldő állam, valamint a küldő állam polgárainak érdekeit a nemzetközi jog által megengedett keretekben”
<i>negotiatio</i>	„tárgyal a fogadó állam kormányával”
<i>informatio</i>	„tájékoztodik minden megengedett módon a fogadó államban levő viszonyokról és fejleményekről, és ezekről jelentést tesz a küldő állam kormányának”
<i>relatio</i>	„előmozdítja a baráti kapcsolatokat a küldő és a fogadó állam között és fejleszti a gazdasági, kulturális és tudományos kapcsolataikat”

3. táblázat: Diplomáciai funkció és tevékenység (saját szerkesztés)

A diplomácia kulcsfontosságú szerepű a békés viszonyok fenntartásában, és amennyiben a diplomácia elbukik, az nem csupán az érintett országokra jelent háborús veszélyt, hanem egyúttal „a világ békéjét is veszélyeztetheti.” (Morgenthau, 1954). A nemzetközi kapcsolatok meghatározó teoretikusa szerint a diplomácia művészete abban rejlik, hogy minden pillanatban tudni kell a legmegfelelőbb eszközt választani.

A diplomácia gyakorlata folyamatosan változik, alakul, az erős gazdasági érdekképviselőt egyre nagyobb részét képezi a hagyományos diplomáciai tevékenységeknek, melynek eredményeképpen idővel a **diplomácia platformjai, alanyai is megváltoztak, ezáltal maga a diplomácia is változik, bővül.**

²³ 1965. évi 22. törvényerejű rendelet a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben, 1961. április 18-án aláírt nemzetközi szerződés kihirdetéséről

1. ábra: A diplomácia gyakorlatának változása (saját szerkesztés)

Hasonló paradigmaváltáson megy keresztül tulajdonképpen a hazai sportdiplomácia gyakorlata is. A sportdiplomáciával összefüggő, sportdiplomáciai érdekeket támogató tevékenységeket sportszakmai múlttal nem rendelkezők, politikai-diplomáciai és egyéb szakmai tapasztalatokkal rendelkezők is végeznek. A sportszakmai fórumok, vezetői szintű kormányközi és nemzetközi szervezetek által összehívott értekezletek fontos színterei a nemzetközi sportvilágnak; a gazdaság pedig meghatározó szerepet játszik a (remélt vagy ténylegesen óriási bevételekkel kecsegtető) világversenyek rendezési jogainak elnyerésében.

Összegezve a mai külügyi diplomácia:

MEGHATÁROZÁSA	a politikai célok megvalósításáért kifejtett tevékenység
FÓKUSZA	tartalom, az artikulálendő érdek, szándék, álláspont stb. (mit)
CÉLJA	békés kapcsolattartás a nemzetközi jog alanyai (pl. államok) között
IRÁNYÍTÓJA	a (gazdaságmotivált) külpolitika
ESZKÖZE	kommunikáció: tárgyalások, diplomáciai találkozók
KÖZEGE	nemzetközi (bi- és multilaterális) kapcsolati rendszer
HATÁSKÖRE	szuverén államok, nemzetközi szervezetek stb. közötti kommunikáció
VÉGREHAJTÓJA (POLITY)	a diplomata személye, intézményrendszere, ill. maguk az állami-politikai vezetők
TARTALMI SZABÁLYZÓ RENDSZERE (POLICY I.)	nemzetközi jog, belső szabályrendszer
FORMAI SZABÁLYZÓ RENDSZERE (POLICY II.)	protokoll

4. táblázat: A diplomácia meghatározása (saját szerkesztés)

A protokoll, mint formai szabályrendszer komoly szerepet tud játszani a politikai célok sikeres megvalósításában, hiszen biztosítja a pozitív nemzetközi kapcsolattartást és a gördülékeny kommunikációt. Képletesen szólva a diplomácia és a protokoll – mint festmény és kerete – elválaszthatatlanok.

Itt fontos leszögezni, hogy **szigorúan diplomáciai értelemben sportdiplomáciáról nem beszélhetünk**. A magyar sportpolitika, eltérően a többi szakpolitikától (pl. agrár, kultúra, gazdaság) nem működtet bilaterális sportdiplomáciai végrehajtórendszert, azaz nem nevez ki és küld sport szakdiplomátákat (sporttassékat) azon országokba, amelyekkel diplomáciai / konzuli kapcsolatban áll (ellentétben a sajtó-, kultúr- vagy gazdasági attasékkal, mint szakdiplomáciai beosztás, de nem diplomáciai rang), továbbá nem létesít külföldön sportügyi diplomáciai képviseteket. Ez érvényes a nemzetközi kapcsolatok teljes rendszerére is.

Ilyenformán a sportdiplomáciai tevékenység ellátásához legközelebb a KKM-ben 2018-ban létesített Sportdiplomáciai Főosztály áll, amely közvetlen kapcsolatot tart a Budapestre akkreditált külképviseletekkel, egyben a magyar diplomáciai és konzuli reprezentációkkal világszerte – sportügyeket érintő kérdésekben. Éppen ezért a gyakorlat alapján a sport nemzetközi rendszerében megjelenő, eltérő szintű (európai, nemzetközi, regionális vagy világszintű entitás) sportszervezetben különböző tisztségekben (vezető, bizottsági tag stb.) tevékenykedő sportvezetők nem bilaterális (szigorúan államközi), hanem multilaterális kontextusban (több profilt képvisel és/vagy többoldalú kapcsolatrendszerben) tekinthetők „sportdiplomátáknak”. A sport rendszerében megjelenő aktorok szintjeit és kategóriáit a későbbiekben határozzuk meg.

I.8. A protokoll multivokalitása

A protokoll **multivokalitását** az adja, hogy a különböző korok és társadalmak, valamint különböző csoportok és egyének a mai napig eltérő módon értelmezik ugyanazt a terminológiát. **Mai jelentéstartalma folyamatosan bővül, alkalmazkodva a világban végbemenő társadalmi, politikai változásokhoz.**

SZÓ	IDŐSZAK	EREDET /ALKALMAZÁS	JELENTÉSE
„prōtos” + „kolla” = „prōtokollon”	Bizánci Birodalom, császári közigazgatás (330-1453)	görög szó, „első” és „enyv” szavak összetételéből ²⁴ tartalmi összefoglaló funkciót betöltő kiegészítő valamely irat, dokumentum mellett	„(a könyv) elejére ragasztva” előzéklap, könyvtári, irattári jelző, a mai könyvtárak kartotékrendszerének elődje (Hossó, 2015)
protokoll	középkor	latin és francia nyelv	“vázlat/tervezet” majd “egyezmény eredeti másolata” később “tranzakciók hivatalos nyilvántartása”;
“protocole”	18. századtól kezdve	a francia nyelvhasználatban	a kötelező “előírások, amelyek meghatározták a hivatalos személyek helyét és a velük szembeni viselkedés módját.” (Serres, 1967:14)
protokoll	20-21.század	jogi jelentésben	hivatalos dokumentum”, “diplomáciai dokumentum” “jegyzőkönyv”

5. táblázat: A protokoll jelentéstartalmának változása (saját szerkesztés)

²⁴ Etymonline.com

Nemzetközi szinten az angol nyelvű értelmező lexikonok (Merriam Webster²⁵, Cambridge²⁶, Oxford Lexico²⁷, Collins szótár²⁸ lásd függelékben) definíciói is szignifikáns eltéréseket mutatnak. A „protocol” szó alapjelentéseit nyelvi kontextusban 99%-ban főnévi, egyes számban és megszámálható alakban alkalmazzák. A melléknévi „protocolar” csak elvétve fordul elő a szótárakban.

1. Szabály, szabályrendszer
2. Nemzetközi egyezmény
3. Számítógépes nyelv
4. Orvosi kezelés

A fenti szótárak megfogalmazásában azért lehetnek lényeges különbségek, mert **a protokoll hatásköre, kompetenciája és alanyai is folyamatosan változnak** globalizálódó világunkban.

Leggyakoribb értelmezések:

- „az etikett és rangsorolás szigorú szabályrendszere”,
- „hivatalos ceremóniákon és alkalmakkor követett szabályrendszer és elfogadott viselkedéskultúra”
- „a hivatalos alkalmakkor követett formális szabályrendszer és megfelelő viselkedés”,
- „a formális helyzetekben elvárt cselekvés/viselkedés helyes módját meghatározó szabályrendszer”,
- „állami vagy diplomáciai eseményeket szabályzó hivatalos eljárás vagy szabályrendszer”
- „elfogadott vagy kialakított eljárási vagy viselkedési kódex bármely csoportban, szervezetben vagy helyzetben”.

A definíciók összegzése a protokoll mai alkalmazásában:

MEGHATÁROZÁSA	szabályrendszer, eljárásrend, keretrendszer
FÓKUSZA	forma, a közvetítő közeg (hogyan, mikor)
CÉLJA, FUNKCIÓJA	zökkenőmentes kapcsolattartás biztosítása, formális közegbe történő beilleszkedés segítése, a szabályoktól való eltérés érzékelése
IRÁNYÍTÓJA	az adott közegben és szituációban működő protokollszakember
ESZKÖZE	viselkedési normák, kommunikáció, szimbólumok, rangsorolás, öltözet stb.
KÖZEGE	nemzeti/nemzetközi kapcsolati rendszerben elsősorban állami és diplomáciai rendezvények, ceremóniák; hivatalos és társadalmi, formális és informális érintkezések bármely közösségben, szervezetben
HATÁSKÖRE	az adott kommunikációs helyzet: pl. találkozó, tárgyalás vagy egyéb rendezvény időtartama
ALKALMAZÓK KÖRE (POLITY)	állami, diplomáciai, katonai, sport-, vallási és üzleti szféra vezetői, képviselői, eljárási, tárgyalói
TARTALMI SZABÁLYZÓ RENDSZERE (POLICY I.)	írott nemzeti és nemzetközi jog; belső, intézményi szabályok
FORMAI SZABÁLYZÓ RENDSZERE (POLICY II.)	iratlan szabályok, érvényben lévő szokások, hagyományok, interkulturális és vallási előírások, társadalmi elvárások

6. táblázat. A protokoll meghatározása (saját szerkesztés)

²⁵ Merriam Webster Dictionary

²⁶ Cambridge Dictionary

²⁷ Oxford Lexico

²⁸ Collins Dictionary

A diplomáciához hasonlóan jelenthet továbbá szervezetet és tevékenységet:

- **szervezet:** bármely kormányzati vagy civil szervezetben, intézményben, hivatalban, cégben működő, protokollfeladatokat ellátó szervezeti egység, de elsősorban a diplomáciáért felelős tárca – esetünkben a KKM – szervezetében működő Protokoll Főosztály;
- **tevékenység:** protokollszemélyek (a protokoll egyes szakterületeinek alanyai) számára és/vagy részvételével megvalósított, hivatalos, elsősorban nemzetközi, állami- és diplomáciai ceremóniák, delegációs programok, látogatások, tárgyalások, rendezvények, étkezéssel egybekötött alkalmak előkészítésével, szervezésével, lebonyolításával és utómunkálataival összefüggő feladatok elvégzése.

További, kontextuális jelentések a beszélt nyelvi környezetben:

- jelenthet “szolgáltatást”, “problémamegoldást” “segítségnyújtást” egy adott helyzetben, elsősorban angol nyelvi közegben (pl. *Sir, protocol will solve it for you.* – ilyenformán a beszélő nem közli azt, hogy a protokoll egy konkrét személyre – pl. protokollfőnök – vagy szervezeti egységre, vagy átvitt értelemben értendő felajánlott segítségre, többlétszolgáltatásra vonatkozik, mégis egyértelmű a közölt üzenet jelentése
- magyar nyelvi közegben jelenthet általános értelemben vett “rend”-et
- angol nyelvi felhasználók alkalmazzák “megvalósítási út”, “procedúra” „eljárás” „ügymenet” kifejezésére
- további jelentéstartalmai: “hierarchia”, “rangsorolás”, “sorrend”

Kiegészítendő, hogy elsősorban a beszélt angol nyelvi környezetben használatos “*I love protocol*” kifejezésben tovább bővül a jelentéstartalom: a beszélő arra utal ezzel, hogy általában véve szereti a formalitásokat, a szabályokat. Vonatkozhat továbbá a fenti kijelentés egy konkrét esemény (akár nem hivatalos helyzetben) normakövető, szabályszerű megvalósítására, “ahogyan a nagy könyvben meg van írva”. Abban a kontextusban, hogy ha valakire azt mondják “*he/she is all protocol*” viszont az azt jelenti, hogy az adott személy elsősorban a kereteket, a külsőségeket, az ünnepélyességet, a pompát, vagyis elsősorban a formákat (hogyan) helyezi előtérbe a tartalom (mit) helyett. Itt megjegyzendő, hogy sok esetben látható – tanult nyelvi közegben – a “*protocolar*” változat melléknévi használatban. Anyanyelvi közegben ezt nem alkalmazzák, tehát a “protokolláris látogatás” angolul főnévi alakban marad: “*a protocol visit*”.

I.9. A protokoll szabályrendszere és gyakorlati jelentősége

Fontos egyértelműsíteni, hogy a köznyelvi értelmezéssel szemben a protokoll szabályrendszere magában foglalja, de semmiképpen nem egyenlő az etikett és a viselkedéskultúra írott és íratlan szabályaival. Az előbbit ugyanakkor használjuk a viselkedéskultúra/illetlen szinonimájaként, pl. üzleti etikett, asztali etikett, hivatali etikett stb. – helytelenül.

viselkedéskultúra	a mindennapok udvariassági kódexe, azaz illetlen; a protokoll része	pl. hogyan kell helyesen ülni asztalnál, hogyan kell étkezni.
etikett	elsősorban a magas szintű diplomáciai rendezvényeken, szertartásokon követett, rendkívül szigorú, merev szabályrendszer,	pl. a nagyköveti megbízólevelek átadása, a koszorúzás, kitüntetések

	amelytől csak a legindokoltabb esetben lehet minimálisan eltérni; a protokoll része	átadása vagy a nemzetközi egyezmények aláírása
protokoll	etikett+illeten+nemzeti/nemzetközi írott szabályok és íratlan szokások, hagyományok alkalmazása adott szituációban és kontextusban	pl. helyes megszólítás, ültetésrend, szimbólumok alkalmazása, menüsor

7. táblázat: *Illem, etikett, protokoll. (saját szerkesztés)*

A teljesség igénye megkívánja, hogy a **viselkedéskultúra, az etikett és protokoll jelentéstartalmának evolúcióját nemzetközi szinten** is megvizsgáljam, ugyanis másképp fejlődött az amerikai kontinensen, más forrásra épült és más fejlődési utat járt be az európai protokoll, köszönhetően az egyes történelmi korok eltérő politikai és társadalmi berendezkedésének. A legfontosabb eredmények a függelékben olvashatók.

A **sportban** etikettszabályokon alapuló, ceremóniális esemény pl. az olimpiai játékok ünnepélyes megnyitója, mely során a vendéglátó ország államfője csak egy előre (a NOB Végrehajtó Bizottsága által) meghatározott mondattal nyithatja meg a játékokat. De hasonló standardszerű pontossággal valósulnak meg a világversenyeken az eredményhirdetések / éremátadó ceremóniák is: a himnuszok hossza, a lobogók felvonása, az érmek és egyéb kísérő tárgyak (kabalababák, virágcsokrok, ajándékok) átadása szintén előre meghatározott szigorú koreográfia szerint zajlik percre pontosan, ahol az adott esemény protokollfőnöke készíti fel a sportolókat, a díjátadókat, valamint a hoszteszeket, önkéntes segítőket, esetleg katonákat. (Hossó, 2015) Tapasztalatom szerint a leggyakoribb protokollhibák a sportban a szimbólumok (Ruffy, 1988) helytelen alkalmazása, a nem megfelelő öltözet viselése, vagy helytelen üdvözlés és megszólítás alkalmazása.

I.10. A protokoll funkcionális alkalmazása

1. Logisztikai jellegű funkció: az adott találkozók, tárgyalások, rendezvények teljes körű előkészítése, a háttérmunka: a meghívottak listájának összeállítása, levelek szövegezése, meghívók küldése, a protokollszemélyek szállításával, szállásával, étkezésével, programjainak szervezésével járó valamennyi teendő ide tartozik. A lebonyolítás során a protokollszemélyek fogadása, kísérése, a programban tervezett események komplex „celebrálása” jelenti a protokollmunka „látható” részét, végül ismét a záró háttérmunka: a köszönőlevelek küldése, tapasztalatok levonása, értékelések rögzítése jelentik az elvégzendő feladatokat.

2. Kommunikációs funkció: az udvarias, jó modorú személyek általában könnyebben érik el céljaikat, hiszen velük szívesebben kommunikálunk (Fejér, 1966). Őket hamarabb el- illetve befogadja az adott közeg, ezáltal eredményesebben alakítják ki saját kapcsolati hálójukat, hatékonyabban tudják saját véleményüket, érdekeiket képviselni, szándékolt üzeneteiket átadni, ezáltal a protokoll alkalmazható a **tudatalatti megnyerés eszközeként is**. A diplomata nagyban támaszkodik a kapcsolati tőkéjükre. Minél szélesebb a kapcsolati háló, annál könnyebben lehet tájékozódni, informálódni, illetve annál hatékonyabban lehet érdekeket képviselni, tárgyalni. Ezt állapította meg Publilius Syrus az 1. században: „Az emberek kedvező véleménye többet ér a pénznél.” (Syrus, idézi Szabó 1975:90)

Ez érvényes a sportdiplomatakra is. A sportdiplomata hatékony kommunikációjának alapja akár belső, szakmai vagy egy általa ismeretlen, nemzetközi közegben (pl. egy nemzetközi sportszövetség fórumán vagy egy tárgyalóasztalnál) a partnerének ismerete: milyen közegből, kultúrkörből érkezett; hogyan és milyen formában érdemes tárgyalnia, hogy az eredményes

legyen minden fél számára. A diplomáciában esetlegesen tetten érhető hibáknak azért van jelentőségük, mert az elkövetők maguk is intézmények, nem magánszemélyként jelennek meg, hanem egy ország képviselőiként.

3. Védelmi funkció: a protokollszabályok ismerete segít megelőzni a szándékolatlan hibák, sértések elkövetését. A diplomáciai tárgyalásokra történő felkészülés része a protokolláris felkészülés: a kapacitáshoz, ranghoz illő megjelenés kialakítása a megfelelő öltözet és kiegészítők kiválasztásával; az időben történő megérkezés, a vendégfogadással és vendéglátással kapcsolatos ismeretek, a tárgyalási és étkezési ültetésrendek helyes kialakítása, az esetleges ajándéktárgy kiválasztása és annak helyes átadása gyakran komolyabb jelentőséggel bírnak a partnerek szemében, mint maga az érdemi tárgyalás. A tapasztalat azt mutatja, hogy sok esetben a fehér asztalnál születnek döntések, ezért a sportdiplomátáknak magas szintű étkezéskultúrával, vendéglátási és vallási ismeretekkel is rendelkezniük kell ahhoz, hogy viselkedésük kifogástalan legyen. „Több barátot szerez a terített asztal, mint a helyes gondolkodás.” (i.m. Syrius)

4. Metanyelvi, nonverbális eszköz funkció: hivatalos, különösen a diplomáciai környezetben elvárt a protokoll magas szintű ismerete, amely egyúttal **nonverbális metanyelvként** is alkalmazható. Szavak szintjén a szándékolt üzenetek kerülnek átadásra, míg a metakommunikációs jelzések (pl. nonverbális jelek) ezzel párhuzamosan szándékolatlanul, akaratlanul minősítik érzelmileg a mondanivalót. (Tokodi, 2005) A protokollban ugyanis a viselkedésnek (McCaffree et al., 2002), és a szabályok követésének, illetve megszegésének egyaránt jelzőrendszer-szerepe (Kinne, 2014) van: finoman lehet üzeneteket átadni és fogadni, pozitív vagy negatív jelentéstartalmakat közvetíteni anélkül, hogy ezt szóbeli vagy írásos formában kellene megtenni. A ceremóniák formalizmusát nem szabad szubjektíven értelmezni, ugyanis minden formai-tartalmi elemének jelentősége van. (Hossó, 2013) A protokoll tárgyalástaktikai eszköz is: akár időnyerésre, figyelemelterelésre, tényleges üzenet, vagy szándék elrejtésére. (Nagy – György, 2002, 9)

Hazánkban az állami protokoll szervezeti-tevékenységi kontextusban protokoll elsősorban az állam képviselőiként eljáró intézményekben működik; eltérő szinten és formában, ezáltal eltérő hangsúllyal szerepel: van, ahol önálló szervezeti egység, van, ahol más területekkel összevonva, és van példa arra is, ahol nincs nevesített szervezeti egység vagy designált személy. E megállapítás megtételére vizsgáltam valamennyi közjogi intézmény és szaktárca SZMSZ-ét, mely szintén a függelékben található. Megjegyzendő, hogy az állami struktúra is folyamatosan változik; az elemzés érvényességi időszaka 2021. november-december.

I.11. A sportprotokoll meghatározása

Akadémiai megközelítésben a protokoll a nemzetközi kapcsolatok alkalmazott területe, melynek alapját az érvényben lévő jogszabályok mellett a nemzeti-vallási hagyományok, szokások halmaza képezi. **Egységes, sztenderdizált nemzetközi szabályrendszerről nem beszélhetünk.** A nemzetközi kapcsolatokon belül multidiszciplináris terület, melynek célja a diplomáciai és a multilaterális szintű interakciók gyakorlati támogatása. Attól függően, hogy milyen kontextusban jelenik meg (belföldi vagy nemzetközi, tárgyalás, díszétkezés; konferencia stb.), kik az alanyai (állami vagy diplomáciai, katonai, vallási vagy sportvezetők) eltérő szabályok (bécsi szerződés, vagy az adott sportszövetség belső iránymutatása stb.)

vonatkoznak rá az adott szituációhoz illeszkedve. Célja lényegében egy udvariassági KRESZ-könyvhöz hasonlít: ha ismertek az alkalmazandó szabályok, akkor egy teljesen idegen környezetben is könnyebben lehet eligazodni; tudható, hogy milyen elvárt viselkedésre, (re)akcióra kell számítani – és ha ehhez képest eltérés tapasztalható, akkor az időben felismerhető.

A protokollnak az alábbi fő szakterületeit különböztethetjük meg az alapján, hogy kik az alanyai, a szabályozói és milyen hatáskörrel rendelkeznek: **állami, diplomáciai, katonai, vallás-és sportprotokoll.** (Hossó, 2015) Az első négy terület bemutatása a függelékben olvasható.

A sportprotokoll meghatározása a következő:

MEGHATÁROZÁSA	adott sportágban, sportszervezetben, sportrendezvényen alkalmazott eljárásrend, keretrendszer
FÓKUSZA	forma (hogyan, mikor) elsősorban, de nem kizárólagosan a sport világában
CÉLJA, FUNKCIÓJA	zökkenőmentes kapcsolattartás biztosítása a hazai és nemzetközi sportban, illetve annak az állami, vállalati stb. partnereivel
IRÁNYÍTÓJA	az adott közegben és szituációban működő sportprotokoll szakember
ESZKÖZE	viselkedési normák, kommunikáció, szimbólumok, tárgyak, rangsorolás, öltözet a sportban stb.
KÖZEGE	nemzeti/nemzetközi sportkapcsolati rendszerben rendezvények, illetve hivatalos és társadalmi, formális és informális érintkezések bármely entitással
ALKALMAZOTT TERÜLETEI	kísérőprogramok ²⁹ (Mindlin, 1971); állami, diplomáciai, katonai és sportvezetők meghívása, fogadása és kísérése; ünnepélyes nyitó- és záróünnepségek; éremátadó és kitüntetési ceremóniák, emlékműavatások, intézményátadások, illetve kulturális programok; hivatalos tárgyalások, találkozók, közgyűlések; étkezéssel egybekötött események, pl. díszétkezések, állófogadások, előkészítése és lebonyolítása során
HATÁSKÖRE	az adott kommunikációs helyzet: pl. sportrendezvény eredményhirdetése, vagy tárgyalás időtartama
ALKALMAZÓK KÖRE (POLITY)	nemzetközi sportvezetők, sportdiplomaták, illetve érintett állami, diplomáciai, katonai, vallási és üzleti szféra vezetői, képviselői, eljárási, tárgyalói
TARTALMI SZABÁLYZÓ RENDSZERE (POLICY I.)	írott sportági, nemzeti, kontinens-, vagy világszövetségi / intézményi szabályok; nemzetközileg elfogadott általános érvényű sztenderd nem létezik (Hossó – Elbert, 2014)
FORMAI SZABÁLYZÓ RENDSZERE (POLICY II.)	íratlan szabályok, érvényben lévő szokások, hagyományok, interkulturális és vallási előírások, diplomáciai jó gyakorlatok

8. táblázat: A sportprotokoll meghatározása (saját szerkesztés)

Sportprotokoll önmagában csak ritkán jelenik meg, leggyakrabban az állami és diplomáciai, de sok esetben a katonai és a vallásprotokoll alkalmazása is szükséges, hiszen azok alanyai, vagy alkalmazott szabályai is megjelenhetnek az adott szituációban.

²⁹ Az ún. hölgyprogramok mai elnevezése; a hivatalos kapacitásban érkező személyek kísérőinek, házastársainak tervezett programja arra az időszakra, amikor a hivatalos események zajlanak, de a társasági eseményeken (pl. díszvacsora) a két program összefut. A jelenlegi gyakorlat azt mutatja, hogy a hölgyek vezetői szerepvállalása okán a kísérők gyakran urak, illetve lehetnek nem házastársi minőségben megjelenő kísérők is.

I.1.1. Diplomácia és protokoll a sportban

A protokollnak a diplomáciában betöltött szerepe talán a világ első számú hatalmának vezetője mellett szolgáló, 20 éves tapasztalattal rendelkező protokollfőnök szavaival érzékeltethető, aki a protokollt, mint „rejtett szupererőt” aposztrofálja: „minden aláírt békeegyezmény mögött ott van valaki, aki előkészíti a színpadot.” (Marshall, 2020:5-8) Azzal, hogy a háttérben végzett munkája során a tárgyalófeleknek megfelelő körülményeket, légkört, eszközöket és optimális hangulatot biztosít, ügyelve a kulturális jelzésekre, megalapozza egyrészt a bizalmat, valamint lehetőséget teremt a felek tényleges szándékaik artikulációjának és megvalósításának. Sokan azt feledik el – hangsúlyozza –, hogy a protokollhibák nem csupán önmagukban jelentenek problémát. Mögöttes tartalmuk sokkal komolyabb: kifejezheti az elkövetője hanyagságát, tiszteletlenségét a partnerrel szemben, aki ezáltal kellemetlen helyzetbe kerül. A protokoll így épp az ellenkezőjét éri el: ahelyett, hogy egyengetné a tárgyalás és a kommunikáció menetét és pozitív, nyugodt légkört teremtené, ezek a momentumok akadályokat gördítenek, és lassítják, vagy súlyosabb esetben megakasztják a fontos tárgyalások folyamatát.

A protokoll elsősorban a *formára* koncentrál, a diplomácia elsősorban a *tartalomra*.

Ugyanakkor csak a tartalom ismeretében határozható meg helyesen a forma, így a protokollszakembereknek egyben képzett diplomatáknak is kell lenniük.

A diplomácia a tárgyalások, megbeszélések, egyeztetések és egyezmények sorozata, a protokoll hídként köti össze a feleket és segít meggyőzni a partnert arról, hogy a saját álláspontunkat is lássa – ez egyben valamennyi együttműködésre törekvő tárgyalás központi része: „*Diplomacy is people’s business*”. Joe Biden amerikai elnök pedig így foglalta össze a diplomácia mibenlétét egy megnyitón: „*All politics is personal in the conduct of foreign policy.*”³⁰, kiemelve: „*Lead not by the example of our power but by the power of our example.*”³¹ A magyar kormány felismerve a diplomácia érvényesítőkéességének fontosságát alapította meg 2020-ban nemzetközi minta alapján a KKM irányítása alatt működő Magyar Diplomáciai Akadémiát, melyet a függelékben mutatunk be.

I.1.2. Diplomáciai és sportdiplomáciai funkciók összevetése

Jelen fejezetben összehasonlítom a hagyományos diplomácia és sportdiplomácia gyakorlati megvalósulását, funkcióit és konkrét tevékenységrendszerét azzal a céllal, hogy szakszerűen meghatározzuk a választott sportdiplomata és további, sportdiplomáciával összefüggő tevékenységet végzők klasszifikációját annak érdekében, hogy a jövőben a sportdiplomáciai képzéseken ez világosan értelmezhető legyen.

A 2016. évi LXXIII. törvény³² a következőképpen határozza meg a **diplomata** fogalmát: „*az a diplomáciai rangot viselő kormánytisztviselő, aki a külpolitikáért felelős miniszter vagy az európai uniós ügyek koordinációjáért felelős miniszter feladat- és hatáskörébe tartozó feladatokat belföldön a kihelyező szervnél vagy Magyarország külképviseletén végzi.*” A legmagasabb diplomáciai külképviselet-vezető rangja: rendkívüli és meghatalmazott

³⁰ „a külpolitika megvalósításában minden politika személyes” (saját ford.)

³¹ „a diplomáciában nem az erő példájával, hanem a példa erejével kell elől járni” (saját ford.)

³² 2016. évi LXXIII. törvény a külképviseletekről és a tartós külszolgálatról

nagykövet. Tehát a legmagasabb szinten létesített diplomáciai kapcsolat esetén a **bilaterális diplomata**k nagyköveti rangban egész hazánkat képviselik, a köztársasági elnök megbízásából és nevében járnak el, és konkrét feladataikat a külügyminisztertől kapják, akik felé munkájukról jelentést tesznek. Tevékenységüket leggyakrabban kiküldetésben, állomáshelyükön (pl. nagykövetség) végzik *rezidens nagykövetként*, de eljárhatnak más nagyköveti rangban vagy kaphatnak ad hoc kinevezéssel *utazó nagyköveti* megbízást és ezzel rangot, hogy az állam nevében egy konkrét ügyben, de nem egy országhoz kötötten folytassanak nemzetközi tárgyalásokat.

A sportszövetségek vezetői és a sportdiplomata körében végzett online felmérésből kiderül ezen funkciók megjelenési gyakoriságának aránya.

FUNKCIÓ 1961-es bécsi egyezmény szerint	KARRIERDIPLOMATA misszióvezető, bilaterális szinten	SPORTDIPLOMATA nemzetközi kontextusban, a tisztségének megfelelően
képvislet	a küldő országot a fogadó országban	sportágot, sportolóit, szervezetet, országot egy nemzetközi sportszervezetben / országban
tárgyalás	küldő ország nevében a fogadó országgal	képviselt szervezet / sportág nevében egy nemzetközi sportszervezetben
tájékoztató	legálisan a fogadó államban	az adott nemzetközi szervezetben / országban az ottani állapotokról
informálás	jelentést tesz a küldő államnak	jelentést tehet a delegáló / képviselt szervezetének
kapcsolatépítés	bilaterális szinten, gazdasági, kulturális stb	multilaterális (ritkán bilaterális) szinten

9. táblázat: Karrierdiplomata versus sportdiplomata funkciók (saját szerkesztés)

I.1.3. A magyar sportdiplomata mint szakdiplomata

A tárgyalások és érdekvéonyesítések középpontjában a sportdiplomata áll, akinek személyéről, konkrét tevékenységéről, kompetenciáiról nem csak hazai, de nemzetközi szinten sem találtunk felmérést. A sportdiplomata kommunikációs, tárgyalási, protokolláris, nyelvi és interkulturális képességei, diplomáciai és üzleti érzéke meghatározhatja a tárgyalások, külkapcsolatok sikerességét. Ezek azok a szakmai és személyi kompetenciák, melyek fejlesztése a vizsgált hazai sportképzések gyakorlatában nincs/alig van jelen. A jelenlegi gyakorlat azt mutatja, hogy a hazai sportszövetségek berkeiben, elsősorban sportolói közezből kiemelt személyeket a szövetségek maguk készítik fel, vagy a sportdiplomáciai karrierre vágyó saját belátása szerint jelentkeznek tanfolyami vagy egyetemi szintű képzésekre.

A szakdiplomata a politika (politics) egy meghatározott szegmensében tevékenykednek, a karrierdiplomataktól eltérően azonban nem politikai, hanem **szakmai kinevezettek**, és hasonlóan a más ágazatokban megjelenőkkel (pl. katonai attasé, sajtóattasé, gazdasági attasé stb.) csak az adott szakterületen, meghatározott beosztásban végzik tevékenységüket. A sportdiplomata esetében a nemzetközi közegben megválasztott tisztviselőt értjük. Az alábbiakban összevetjük a külügyi diplomata, a külügyi szakdiplomata, a katonai szakdiplomata és a sportdiplomata kinevezésére és tevékenységére vonatkozó jelenlegi magyar jogszabályokat.

	KÜLÜGYI DIPLOMATA	KÜLÜGYI SZAKDIPLOMATA	KATONAI SZAKDIPLOMATA (attasé)	SPORT DIPLOMATA
Működésre vonatkozó jogszabály	2016. évi LXXIII. törvény a külképviseletokről és a tartós külszolgálatról	a 239/2017. (VII.18.) számú Kormányrendelet ³³ a szakdiplomata-álláshelyről	51/2014. (VII. 28.) HM utasításra is, mely a véderő-, katonai és légügyi attasé személyére és tevékenységére vonatkozik	nincs hazai jogszabály; európai és nemzetközi szövetségek belső szabályzatai szerint, kivéve, ha kormányzati szektorból érkezik
kinevezés	politikai	politikai-szakmai	szakmai	szakmai
funkció	rang	beosztás	rang	beosztás, feladatkör
tisztség	diplomáciai rangot viselő kormánytiszt viselő;	diplomáciai ranggal nem járó <i>munkakör</i>	diplomáciai ranggal rendelkező képviselő	diplomáciai ranggal nem járó tisztség
jogosultságok	diplomáciai előjogok, mentességek, könnyítések	nincs	diplomáciai előjogok, mentességek, könnyítések	nincs
jogviszony	kormányzati, a kihelyező szervnél (KKM)	kormányzati, a kihelyező szaktárcánál	hivatásos szolgálati jogviszonyban a kihelyező szervnél	jellemzően munkaviszony vagy megbízási szerződés a magyar sportszövetségben, de nem minden esetben
irányító fellebviteli szerv	a külpolitikáért felelős miniszter	adott kormányzati igazgatási szerv (szaktárca), mely a szakmai feladat külképviseleten történő ellátására a kihelyező szervnél	Honvédelmi Minisztérium Nemzetközi Együttműködési Főosztály (HM NEF), a HM VPVTHÁT (védelempolitikáért és védelmi tervezésért felelős helyettes államtitkár) útján a honvédelemért felelős	megválasztó nemzetközi szervezet, sportszövetség vezetése

³³ 239/2017. (VIII. 18.) Korm. rendelet a szakdiplomata-álláshely létesítésére, valamint a szakdiplomata felkészítésére és szakmai irányítására vonatkozó részletes szabályokról

		tartós külszolgálati kihelyezésre jelöl	miniszter irányítja; napi tevékenységet a KNBSZ főigazgatója utasításban határozza meg	
a kinevezés feltételei	jelentkezés belső, zárt pályázattal; hivatali érdekből kivételesen pályázati út mellőzésével is kijelölhető a diplomata; felsőfokú iskolai végzettség, külügyi szakmai vizsga legalább „megfelelt” eredménnyel történő letétele, legalább egy államilag elismert, komplex, felsőfokú (C1) nyelvvizsga és további legalább egy államilag elismert komplex, középfokú (B2) nyelvvizsga, amelyek közül az egyik minden esetben az angol	felsőfokú iskolai végzettséggel, az állomáshelyén elismert hivatalos vagy munkanyelvből államilag elismert komplex, felsőfokú (C1) típusú nyelvvizsgával, vagy legalább tárgyalóképes szakmai nyelvismerettel, továbbá az adott szakterületen szerzett legalább egyéves szakmai tapasztalattal vagy az adott szakmai területen kiemelkedő tudományos, oktatói tapasztalattal	az attasé beosztásra a KNBSZ (Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat) főigazgatója és a HM VPVTHÁT közösen jelöl legalább alezredesi rendfokozattal rendelkező katonát; alkalmasság főbb követelményei: katonai szolgálatra való teljes alkalmasság, érvényes nemzetbiztonsági ellenőrzés, a fogadó állam hivatalos nyelvéből vagy angol nyelvből felsőfokú nyelvvizsga és ezen nyelvek egyikéből katonai szakismerettel bővített tárgyalóképes nyelvtudás, nagyfokú tájékozottság a fogadó ország politikájában, történelmében, kultúrájában és szokásaiban, naprakész katonai szakismeret az MH-ról és a fogadó állam haderejéről, valamint a kétoldalú katonadiplomáciai, katonai és hadiipari kapcsolatokról, a szóbeli és az írásbeli érintkezéshez szükséges, a fogadó országra jellemző – illem-, etikett és protokollszabályok ismerete, kiemelkedő kapcsolatteremtő és kommunikációs készség, kiváló konfliktuskezelő és stressztűrő-képesség és jó íráskészség	nincs erre vonatkozó szabályozás, írott jog; a gyakorlatban elvárás az adott sportág ismerete, idegen nyelven történő kommunikációs képesség; szakmai végzettség / tapasztalat; nem feltétel, de előny a sportágban szerzett sportolói múlt. Lobbitevékenység révén szavazással választanak az adott szervezet eljárásrendje szerint meghatározott időtartamra
felkészítés és vizsga	európai uniós elemeket is tartalmazó - külügyi felkészítés – időtartama - a	a külügyi diplomáciai felkészítést a külpolitikáért felelős miniszter irányítja, a szakmai felkészítést a	attaséjelöltek, valamint házastársaik felkészítéséért a KNBSZ felelős; a szakmai felkészítésére a KNBSZ által kijelölt bázison kerül sor tanfolyami	nincs

	kihelyező vezető döntése alapján, legalább egy, legfeljebb hat hónapig tarthat	szaktárca folytatja le.	rendszerben, a KNBSZ főigazgatója és a HM VPVTHÁT által jóváhagyott tematika szerint	
tevékenység cégzésének helye	jellemzően 4 éves, tartós külszolgálaton – diplomáciai állomáshelyeiken az akkreditációt követően	jellemzően 4 éves, tartós külszolgálaton, állomáshelyeiken, jellemzően a diplomáciai külképviseleten	éves attaséváltási terv szerint a működési engedély megadásával a fogadó országban működő attaséhivatalban	általában (de nem minden esetben) a rezidens székhelyen, illetve utaznak a nemzetközi szervezet ülésére, rendezvényére

10. táblázat: Diplomáták, szakdiplomáták összevetése (saját szerkesztés)

A magyar sportdiplomata személyi köreinek meghatározása komplex kérdés. Egyrészt a nemzeti és a nemzetközi sport világa rendkívül diverzifikált, másrészt a tevékenység és funkció függ a betöltött tisztség szintjétől (pl. elnökségi tag versus technikai delegált); függ a szervezet geopolitikai kiterjedésétől (pl. európai, nemzetközi, regionális vagy világszervezet) a sportdiplomata országának állami-politikai berendezkedéstől, az aktuális nemzeti és nemzetközi jogszabályi keretektől, valamint az adott időszakban, a különböző szinteken megjelenő sportpolitikai érdekeitől, melyek determinálhatják a célokat és eszközöket, valamint magukat a személyeket, illetve azok jog-és hatásköreit.

Az államok sportdiplomáciai gyakorlata is eltérő, a sportdiplomácia működését jelenleg is tanuljuk/tanulmányozzuk. Mind a sport és a diplomácia olyan területek, amelyek képesek globális szinten milliók életére hatást gyakorolni; egy valóban átfogó nemzetközi kutatás pedig segítene kiválasztani a kialakult gyakorlatok közül az ún. „best practices”, azaz a legoptimálisabb eljárásokat (Pigman – Rofe, 2014).

A magyar sportdiplomata személyének általános meghatározására ugyanakkor már találtunk hazai, elfogadott mintát (Onyestyák, 2010:40), mely az alábbiak szerint pontosítható:

MEGHATÁROZANDÓ	ELFOGADOTT ÉRTELMEZÉS (Onyestyák, 2010:40)	KIBŐVÍTETT ÉRTELMEZÉSI JAVASLAT
magyar sportdiplomata	felkészült, szakavatott szakdiplomata	jogszabályi értelemben nem, de a diplomácia szabályozását alkalmazva, funkcióalapú meghatározásban szakdiplomatának tekinthető
személye	különbféle országos szakszövetségek vezetői, valamint a nemzetközi sportszervezetekben	nemzetközi közegben megválasztott sportdiplomáták (jellemzően sportági szakszövetségek tisztviselői, a sportág szakemberei)

	feladatot ellátó magyar sportvezetők	
tevékenységi szintje, jellege	a nemzetközi sportági szövetségeken keresztül	elsősorban multilaterális irányú (ritkán bilat.szintű) szakdiplomáciai tevékenység
tevékenység helye	-	nem kihelyezettként végzi, hanem jellemzően, de nem minden esetben hazájában, alkalomszerűen a megválasztott szervezetben, azaz mintegy utazó szakdiplomataként
tevékenység közege	-	hivatalos és a társadalmi jellegű alkalmak; szakmai és protokollrendezvényeken
tevékenység / funkció	-	képviselés, tárgyalás, információszerzés, tájékoztatás, sporton túli szakmai, informális kapcsolatok kiépítése
képviselési funkció szintje	-	szakmai (diplomáciai ranggal nem rendelkezik) a megválasztott tisztségének megfelelően
képviselés tárgya	-	adott sportág nemzetközi képviselése, vezetői tisztség esetén a nemzetközi szervezet képviselése
képviselés tárgya bővített értelmezésben		saját országa, nemzeti szövetsége, nemzeti sportolói, vagy az adott sportrendezvény képviselése
további, sportdiplomáciai tevékenységet (is) ellátó személyek	-	nemzetközi sportvezetők; nem a sportban tevékenykedő, ugyanakkor sportdiplomáciai tevékenységet (is) ellátók, pl. kormányzati szektorban működő személyek, megbízott protokollfőnökök stb.
köznyelvi értelmezésben	-	mindenki, aki képviselési funkciót ellát, pl. rendezvények felkért sportnagykövetei, önkéntesek stb.

11. táblázat: Sportdiplomata személyének funkcionális meghatározása (saját szerkesztés)

Nemzetközi kontextusban Steve J. Jackson állította fel a sport és a vállalati diplomácia működését meghatározó modellt³⁴ egy 2013-as tanulmányában, azok főbb aktoraival és a közöttük fennálló viszonyrendszerrel, de nem tüntette fel azok valamennyi dimenzióját. E szerint a sportdiplomácia szereplői és az általuk képviselt diplomácia szintjei a következők:

- nemzetállamok, mint központi meghatározó szereplők, melyek legitimálják
- a globális sportszervezetek (pl. NOB, FIFA) és
- a sport megrendezvények (pl, olimpiák) halmazát;
- a sportági szereplők, valamint a sport hírességek, celebritások a negyedik halmaz.

Rámutatott, hogy különbség tehető a **civil sportszektorban folytatott diplomáciai tevékenységek** (*diplomacy within sport*, azaz a sport nemzetközi, nem kormányzati rendszerében megjelenő nemzeti sportérdekek képviselése, mely többek között a nemzetközi sportesemények során, illetve a nemzetközi sportági szakszövetségek berkeiben zajlik) a **diplomácia által folytatott sport érdekérvényesítés** (*diplomacy for sport*), valamint a **sport**

³⁴ Model of "sport and corporate diplomacy"

felhasználásával folytatott diplomácia (*diplomacy through sport*, azaz kormányzati sportdiplomáciai tevékenység, ahol a sport a nyilvános diplomácia eszköze) között, melyek nem önállóan, hanem együttesen vagy felváltva jelennek meg különböző kombinációkban az adott kontextustól függően (Jackson, 2013). Hangsúlyozza, hogy bár Aaron Beacom az olimpiai mozgalmakat vizsgáló könyvében 2012-ben megállapította, hogy a nemzetközi diplomácia rendszere folyamatosan változik a hatalmi erőviszonyokhoz mérten, de az állam, ha nem is kizárólagos, de meghatározó szereplője marad a sportdiplomácia világának. A diplomácia és a nemzetközi sport között fennálló viszonyrendszer megértése pedig előfeltétele a nemzetközi sportnak általános értelemben az egész társadalomra gyakorolt hatásának megértéséhez (Murray – Pigman, 2014).

Jackson hármas klasszifikációja megerősítette a kérdőíves kutatások mintavételének előzetes meghatározását, párhuzamba állítva a magyar gyakorlattal:

- a *diplomacy within sport* populációja a magyar sport civil szervezeteinek sportdiplomáciai tevékenységet végzők köre;
- *diplomacy for sport* elsősorban a KKM-ben létrehozott Sportdiplomáciai Főosztály működésével
- *diplomacy through sport* aktorai hazánkban a kormányzat képviselői, pl. a sportért felelős államtitkárságon tevékenykednek

A függelékben olvasható több olyan elmélet, ahol a sportdiplomácia *soft power*-ként jelenik meg, ám a nemzetközi kapcsolatokban betöltött tényleges szerepét értelmezendő *szisztematikus kísérlet* még nem született. A benne szereplő jelenkori aktorok által betöltött szerepek közötti összefüggéseket, kölcsönös egymásra hatásokat tudatosan mérő, nemzetközi vizsgálatok még nem valósultak meg.

I.1.4. A sportdiplomata funkciója, tevékenysége és kompetenciái

Kutatásunk célja vizsgálni, hogy a magyar sportdiplomácia aktorai szerint a sportszakmai múlt előfeltétel vagy előny. „A sportdiplomata szakmájának gyakorlásához komoly szakmai ismertek szükségesek – és ezt a volt sportolók és nem sportolók egyaránt megszerezhetik –, de a sportolói múlttal bírók jelentős tapasztalati előnnyel rendelkeznek.” (Bába – Sáringer, 2018: 569) Szerteágazó multilaterális tevékenységüket az alábbi négy csoportba sorolhatjuk:

FUNKCIÓ	ALKALMAZOTT TERÜLET, KÖZEG
Képviselet	sportszakmai, politikai, diplomáciai, társadalmi jellegű eseményeken történő reprezentatív jelenlét; aktív részvétel (pl. szervezőként, házigazdaként események előkészítése, lebonyolítása) és nyilvános közszereplés – felszólalás, beszéd megtartása, társasági kapcsolattartás, kommunikáció a médiában / médiával, valamint megjelenés a digitális platformokon
Tárgyalás	kiutazásokon, delegációs programokon, nemzetközi szervezetekben, jelentős sporteseményeken, kísérő protokolláris és egyéb rendezvényeken látható módon történő egyeztetések, megbeszélések, találkozók, illetve háttértárgyalások, lobbitevékenység végzése
	aktív kapcsolattartás az érintett hazai és nemzetközi entitásokkal; sajtófigyelés, információgyűjtés és értékelés, adminisztratív tevékenységek; megbízással járó alapvető <i>íróasztal-diplomácia</i> (Koljakov, 1979, 26:50) napi levelezés (szakmai,

Tájékozódás és tájékoztatás	politikai, diplomáciai tartalmú kapcsolattartás eltérő nyelvezettel, stílussal), irodavezetés, nyilvántartások vezetése, pénzügyi-költségvetési beszámolók, jogi-szakmai dokumentációk, felkészítő anyagok összeállítása az adott kommunikációs szituációban részt vevő személyről, szervezetről vagy nemzetről, kultúráról; offline-online kapcsolattartás a delegáló szervezettel, érintett tagszervezetekkel, intézményekkel, magánszemélyekkel és a nyilvánossággal
Kapcsolatépítés	más területen realizálható együttműködések feltérképezése és megvalósítása magában foglalja az előző négy funkciót és azok tevékenységi köreit. A sorrend általában a tájékozódás, majd a tájékoztatás, ezt követően (meghatalmazás esetén) a tárgyalás és a képviselő

12. táblázat: A sportdiplomáciai funkciók alkalmazott területei (saját szerkesztés)

A funkciók és a tevékenységi körök ismeretében határozhatók meg a sportdiplomatakkal szembeni szakmai és személyes kompetenciák. A **szakmai kompetenciák** – a teljesség igénye nélkül, a megbízástól függően is eltérhetnek. A sportdiplomata vonatkozásában az empirikus, primer forrásból származó, valamint a vizsgált képzéseken oktatókat listázzuk, kiegészítve a 2008-ban a Nemzeti Fejlesztési Terv keretében megvalósult „Diplomata” szakmaismertető információs mappában foglaltakkal:

Sportszakmai, tudományi	<ul style="list-style-type: none"> - a magyar civil sportirányítás szakmai, gazdasági, pénzügyi, jogi háttere és szabályozása; - a magyar sportpolitikai múltja, jelene, jövőbeni stratégiái - a magyar sportdiplomácia intézményei és céljai - nemzetközi sportszakmai szervezetek és azok intézményrendszere, stratégiái - nemzetközi sportdiplomáciai trendek, törekvések regionális és globális szinten - olimpiai mozgalmak, magyar sporteredmények, kiemelt személyiségek - sportmarketing, szponzoráció, reklám, arculattervezés - rendezvényszervezés, létesítmény-üzemeltetés, rendezvénytechnika, versenyrendszer
Politika, gazdaság	<ul style="list-style-type: none"> - a magyar állami berendezkedés átfogó szervezeti, jogi rendszere, magyar politikai érdekek, jövőbeni célok, eszközök - állami sportfinanszírozás, pályázatok, közbeszerzés, létesítmény-management - a magyar sportpolitika intézményrendszere, hatás- és jogkörei - alapvető pénzügyi-gazdasági ismeretek - magyar gazdasági érdekszférák, lobbitevékenységek - nemzetközi politikai rendszerek, elméletek, aktorok - nemzetközi sportpolitikai irányok, célok, folyamatok - aktuálpolitikai események, történések, személyek - offline-online biztonságpolitikai ismeretek

Diplomácia, protokoll	<ul style="list-style-type: none"> - diplomáciatörténet, diplomáciai-konzuli szabályozás, intézményi háttér - nemzetközi kormányközi és nem kormányközi szervezetek - diplomáciai csatornák, hivatalos és informális kommunikáció, rangsorolás - diplomáciai levelezés: megfelelő nyelvezet írásban és szóban - protokolláris levelezés: forma, csatorna, eljárásrend - illem, etikett protokollismeretek, alap társasági szituációk - protokollrendezvények típusai, szervezése és lebonyolítása - részvétel protokollrendezvényeken vendégként, vendéglátási alkalmak, menüsorok, felszolgálási típusok, beszédek, díjátadók - kiemelt sportrendezvények protokollfeladatai, sportdiplomáciai alkalmak - ültetésrendek, vendégfogadás, vendégkísérés, tárgyalások - jelképek, szimbólumok a sportban, a diplomáciában - hivatalos öltözködés, professzionális megjelenés vendégként és vendéglátóként - hazai és nemzetközi protokoll rangsorok, rangon történő kapcsolattartás - turisztikai ismeretek, kiemelt kulturális, történelmi emlékek, események hazai és nemzetközi vonatkozásban - kulturális diplomácia az adott tárgyalópartner vonatkozásában (interkulturális ismeretek: hagyományok, szokások, ünnepek, szimbólumok, jelképek, színek, öltözet, étkezés, viselkedés, nonverbális kommunikáció) - vallási, etnikai ismeretek (ünnepek, színek, szimbólumok, kegytárgyak, vallási helyek, öltözet, étkezés, viselkedés, nonverbális kommunikáció)
Nyelv és kommunikáció	<ul style="list-style-type: none"> - saját anyanyelven és idegen nyelven történő felsőfokú, tárgyalóképes, helyes és nyelvtudás - gazdag, választékos szókinccs magyar és idegen nyelven - azonos munkanyelvnél a nemzeti különbözőségekből fakadó nyelvi-interpretációs eltérések felismerése - fordítási, tolmácsolási ismeretek, delegációkísérési-idegenvezetési ismeret - politikai, gazdasági, sportszakmai, történelmi, diplomáciai és protokoll szaknyelvek - önálló, diplomatikus véleménynyilvánítás írásban és szóban - retorika, nyilvános beszéd, prezentációs készség, megfelelő beszédtempó, artikuláció - hatékony konfliktuskezelés, tárgyalástechnika - digitális diplomácia, online protokoll - digitális közösségi felületek ismerete, digitális biztonság - a sport, politikai-gazdasági, illetve diplomáciai és protokollismeretek idegen nyelven

13. táblázat: Szakmai kompetenciák meghatározása (forrás: Diplomataprogram) (saját szerkesztés)

Személyes kompetenciák – mint EQ, azaz az érzelmi intelligenciára (*emotional intelligence quotient*) és CQ, azaz kulturális intelligenciára (*cultural intelligence*) vonatkozó készségeket neveztük meg szintén primer empirikus források alapján, kiegészítve a disszertáció írásával egy időben zajló, első hazai diplomataképző program első évfolyamának készségmoduljában³⁵ szereplőket. Ezek az ismertetőjegyek alapvetően határozzák meg a diplomata személyét, megítélését, tevékenységének sikerességét.

Ahogy a szakismertető is fogalmaz: „A diplomata egész munkájának a sikere nagymértékben függ attól, hogy mennyire ismeri meg, és mennyire tud azonosulni annak az országnak a gondolkodás módjával, a kultúrájával, a viselkedésével, ahol a külszolgálatot teljesíti.” (Zsubrinszky, 2018:88)

Nicolson 1939-ben megjelent *Diplomácia* c. könyvében³⁶ írt a diplomácia gyakorlatában bekövetkezett változásáról, a **diplomácia nyelvezetéről**, valamint **megnevezi az ideális diplomata valamennyi karaktervonását**. Hangsúlyozza, hogy a felsorolt tulajdonságok nem

³⁵ Diplomataprogram

³⁶ Nicolson, Harold, 1939, *Diplomacy*. New York: Harcourt, Brace & Co., pp. 264

csupán az ideális diplomata sajátja, de az **ideális diplomáciát ugyanúgy jellemzik**, és amelyek megfelelő alkalmazásával válik a diplomata tevékenysége és a diplomácia egésze hatékonnyá:

- **igazmondás:** egy diplomata megbízhatósága és szavahihetősége függ a hamisság elkerülésétől;
- **pontosság:** beszédben és írásban egyaránt törekedni kell a tiszta, világos kommunikációra;
- **személyes jegyek:** nyugodtság, higgadtság, türelem, jóindulat, szerénység, emberismeret, hűség.

Ahogy fogalmaz: „S az Olvasó kifogásolhatja, hogy kifelejtettem az intelligenciát, a tudást, a belátást, a körületekintést, a vendégszeretetet, a bájt, a szakmát, a bátorságot vagy a tapintatot. Nem felejtettem el. Ezeket természetesnek vettem.” (Nicolson, 1939:264 – saját ford.)

A sportdiplomáciai tevékenységek és a feladatok sokszínűsége, jellege megkívánja, hogy összességében az emberi tulajdonságok lehető legjobb kombinációja testesüljön meg a sportdiplomata személyiségében.

A korábban általam nevesített sportprotokoll szakember személyiségjegyeit és a vele szemben támasztott elvárásokat (Hossó, 2020), a Nicolson-i tulajdonságokat **az alábbiakkal lehet még kiegészíteni a sportdiplomata esetében:**

- **„self-awareness” – az egyén saját értékeinek, erősségeinek, hiányosságainak objektív felmérési képessége**
- **„social awareness” – társadalmi érzékenység, a kommunikációs közeg megismerése**
- **empátia - beleérző-képesség, ráhangolódás, közös hangnem, meggyőzőerő**
- **lojalitás, szakmai alázat, elkötelezettség a sport iránt, proaktivitás**
- **vezetői képességek, példamutatás, etikus magatartás**
- **kiegyensúlyozott, toleráns személyiség, magas stressztűrő-képesség**
- **kitartó, célorientált, flexibilis, adaptív beállítottság**
- **kiváló emlékezőtehetség, gyors tanulási képesség**
- **pozitív, nyitott, közvetlen, filantróp személyiség**
- **együttműködő-készség, szervezőkészség**
- **tervező-elemző és lényeglátó képesség, stratégiai gondolkodás, projektszemlélet**
- **kapcsolatteremtő attitűd, diplomatikus hangnem**
- **magabiztos fellépés**
- **kreatív, problémamegoldó beállítottság, konfliktuskezelés**
- **értékteremtő és értékközvetítő vízió**
- **folyamatos tájékozódási, ismeretszerzési/tanulási igény**

I.1.5. A sportprotokoll szakember tevékenysége és kompetenciái

Szinte kivétel nélkül ugyanezen szakmai és személyes kompetencia-elvárásokat lehet megfogalmazni a sportprotokoll szakemberek esetében is; ahogy Martonyi János volt külügyminiszter 2018 januári előadásában az NPRSZ szakmai napján fogalmazott: „*A jó protokollal egyben képzett diplomata is.*” 2018-ban a Santo Domingo-i Protokoll Kongresszuson előadóként vettem részt, ahol az ENSZ akkori protokollfőnöke, Peter van Laere

úgy nyilatkozott: „a protokoll annak a művészete, hogy képes a káosznak tűnő helyzetből pillanatok alatt harmóniát teremteni.” A protokoll magas szintű művelése már-már polihistorokat igényel, akik folyamatosan képzik, fejlesztik saját tudásukat, hiszen a változó világhoz igazodni csak naprakész tudással lehet. Benkő Tibor honvédelmi miniszter az NPRSZ meghívására tartott szakmai előadásában 2019 szeptemberében úgy fogalmazott: „A program a rendezvény szíve, a protokoll a lelke.”

Gyakran még ma is az a kialakult általános nézet, miszerint a protokollal rendelkezők tulajdonképpen rendezvényszervezők is, illetve a rendezvényszervezők is mind értenek a protokollhoz. Ezzel szemben két összefüggő, de különböző szakmáról beszélünk. Empirikus tapasztalat alapján röviden összevetem a kettőt a teljesség igénye nélkül:

FELADAT, TERÜLET	RENDEZVÉNYSZERVEZŐ	PROTOKOLLSZAKEMBER
munkavégzés jellege	háttérben biztosítja a technikai megvalósulást	elsősorban a háttérből irányít, de szükség esetén előlép, helyettesít
tevékenység fókuszja	technikai megvalósulás	szakmai-diplomáciai megvalósítás
tevékenység célja	megbízói igény teljesítése	a rendezvény céljának elérése, a megbízó és valamennyi résztvevő VIP vendég igényének teljesítése
tevékenység jellege	tartalmi (mit, mennyiért)	formai (hogyan, mikor, miért)
pénzügy: költségvetés, elszámolás	előzetes terv kialakítása, folyamatos monitoring, felelősségvállalás	jellemzően meghatározott keretek között mozog, ismeri a pénzügyi-jogi szabályzókat, rendszert, de nem feladata a költségvetéssel járó pénzügyi feladatok
jog: ajánlatok, szerződések, rendelkezések	ajánlatot kér be, szerződéseket köt	csak javaslatot tesz protokollt érintő szolgáltatásra, tárgyra
rendezvényhelyszín	biztosítja a helyszínt, kapcsolatot tart, berendez, működtet és elbont	javaslatot tesz a létszám, alkalom és cél ismeretében; az elrendezésre, VIP zónákra, bejáratokra javaslatot tesz
rendezvénytechnika	előzetesen biztosítja a szakmai és protokoll igények alapján, ellenőrzi a működést	ellenőrzi a működést a rendezvény előtt
tolmácsolás / fordítás	biztosítja a technikát, szerződik a tolmáccsal	javasol személyt, tolmácsolási típust, felkészíti a tolmácsot a feladatra vagy helyettesíti; fordít
helyszínbiztonság, akkreditáció, belépés	biztosítja a jelzett igények alapján a szükséges feltételeket (tárgyi és személyi)	VIP biztonsági aspektusokra javaslatot tesz, ellenőrzi a megvalósulást
meghívások, vendégfogadás, vendégkísérés	előzetesen biztosítja a tárgyi és személyi feltételeket	javaslatot tesz a meghívotti körre, meghívót kiküldi, javaslatot tesz a tárgyi és személyi feltételekre, kidolgozza a koreográfiát, eligazít, ellenőrzi és végrehajtja a megvalósulást
vendéglátás	ajánlatok bekérése, megrendelés, szerződés, technikai feltételek biztosítása	javaslatot tesz a kínálásra, menüorra, felszolgálásra, ültetésre, dekorációra, vendégfogadásra, ellenőrzi a megvalósulást

ajándék	ajándék megrendelése, biztosítása átadásra	javaslat a tárgyra, átadás módjára, idejére és helyszínére
szakmai program	előzetesen biztosítja a tárgyi és személyi feltételeket	javaslatot tesz a tartalomra, ütemezésre, résztvevőkre, berendezésre, ültetésre, kínálásra stb., ellenőrzi a megvalósulást; felkészíti a megbízót, ellenőrzi a szimbólumokat, dekorációt
szakmai program moderálása, műsorvezetés	előzetesen biztosítja a tárgyi és személyi feltételeket	javaslatot tesz az elhangzó tartalomra, szükség esetén helyettesít
kísérő, kulturális program	előzetesen biztosítja a tárgyi és személyi feltételeket	javaslatot tesz a program tartalmára, ütemezésre, ellenőrzi / szükség esetén végrehajtja a megvalósulást
média	tárgyi feltételek biztosítása, szakmai kapcsolattartás	VIP személyek részvétele esetén közreműködik a médiakommunikációban
utazás, személyszállítás, parkolás	biztosítja a járműparkot és személyi állományt	VIP igény alapján tesz javaslatot a gk. minőségére, parkolásra, belépésre és VIP útvonalra; jelzi a gk. vezetővel szembeni elvárást,
szállás	ajánlat, szerződéskötés, kapcsolattartás	javaslatot tesz a VIP szállodára
kapcsolattartás	technikai szervezőkkel, közreműködőkkel, beszállítókkal, megrendelővel	meghívottakkal, VIP személyek intézményeivel, rendvédelmi szervekkel, beszállítókkal, megbízóval
digitális kommunikáció, közösségi oldalak, weboldal	felületek technikai biztosítása, tartalmak közzététele sajtófőnök / kommunikációs vezető irányításával	VIP személyeket érintő tartalmak előállítása / ellenőrzése megjelenés előtt
utómunkálatok	pénzügyi és jogi rendezés	köszönőlevelek megírása, elküldése, utókommunikáció
protokoll	nem tartozik a kompetenciájába, nem része a rendezvényszervező képzéseknek	fő működési és kompetenciaterülete
általános rendezvényszervezés	fő működési kompetenciaterülete	része a protokollképzésnek, ismeri és alkalmazza az alapvető szakismereteket

14. táblázat: Rendezvényszervező versus protokollszakember (saját szerkesztés)

A protokollos maga is diplomata-felkészültségű. A protokollszemélyek, különösen a hazai és nemzetközi közjogi méltóságok (állami- és kormányfők, illetve miniszterek) valamint a diplomaták személyes fogadása és kísérése során gyakran érdemi beszélgetésekbe szükséges bocsátkozniuk, melynek előfeltétele a széleskörű és naprakész politikai-szakmai felkészültség.

A sportdiplomatakhöz képest a sportprotokoll-osok tevékenységi köre szerteágazóbb. Lényegi különbség a képviselő szintjében és a tevékenység jellegében rejlik.

FUNKCIÓ 1961-es bécsi egyezmény szerint	SPORTPROTOKOLL SZAKEMBER	SPORTDIPLOMATA
tevékenység jellege	apolitikus, objektív szakmai támogató tevékenység az adott rendezvény, kommunikációs szituáció sikeres megvalósítása érdekében, az interkulturális különbözőségek maximális figyelembevételével	tisztségének megfelelő szintű, elsősorban szakmai jellegű, lobbis és kapcsolatépítő tevékenység, de sokszor más jellegű pl. politikai, gazdasági érdekek mentén
tevékenység célja	a diplomáciai, sportszakmai stb. kapcsolatok zökkenőmentes megvalósításának támogatása a résztvevők rangjának, intézményük / szervezetük szintjének megfelelően, elsősorban megbízója vagy a jelen lévő legmagasabb rangú személy preferenciáinak prioritizálása mellett	a funkciók (képviselés, tárgyalás stb.) sikeres ellátása
tevékenység iránya	multilaterális, sportágaktól, országoktól, szervezetektől függetlenül, horizontális és vertikális irányban egyaránt	elsősorban multilaterális
tevékenység közege, szintje	heterogén képviselési közegben hazai és külföldi állami, kormányzati, diplomáciai, sport, üzleti, szakmai, és civil entitások részvételével	elsősorban nemzetközi, sportága területén a nemzeti, kontinentális és világszövetségekkel
képviselés	függetlenül a megbízójától, (mely leggyakrabban a magyar szövetséget jelenti) mindig komplex, szupranacionális érdekrendszer, az adott szituációban valamennyi érintett érdekét képviseli	sportágat, sportolóit, szervezetet, országot egy nemzetközi sportszervezetben / országban
tárgyalás	megbízója nevében, amennyiben felhatalmazzák	képviselt szervezet / sportág nevében egy nemzetközi sportszervezetben
tájékozódás	valamennyi, az adott rendezvényt, kommunikációs szituációt érintő információt igényli, melynek birtokában tudja támogató tevékenységét ellátni	az adott nemzetközi szervezetben / országban az ottani állapotokról
informálás	igény esetén információt gyűjt megbízója számára, akit a szituációra felkészít (pl. tárgyalópartnerrel)	jelentést tehet a delegáló / képviselt szervezetének
kapcsolatépítés	minden szinten, minden helyzetben minden résztvevővel, közreműködővel, szervezővel, partnerrel, vendéggel pozitív kapcsolatot épít ki és tart fent	multilaterális és bilaterális szinten, sporton túli területeken is pozitív, baráti kapcsolatokat épít és tart fent

15. táblázat: Sportdiplomata versus sportprotokoll szakember (saját szerkesztés)

I.1.6. A sportprotokoll szubdiszciplináris jellege és határterületei

A fentiek alapján már nem is meglepő, hogy a sportprotokoll területe a legkomplexebb a protokoll valamennyi ága közül. Ennek az az oka, hogy a gyakorlatban mindig valamely más protokollterülettel együtt jelenik meg. Éppen ezért a sportdiplomákkal szemben is elvárható, hogy a sportprotokoll mellett ismerjék az állami, a katonai, a vallás és a diplomáciai protokoll legalapvetőbb szabályait. A **sportprotokollban megjelenő** leggyakoribb ismereteket, területeket, tárgyköröket nevezzük meg *empirikus, primer forrás* alapján: biztonság (offline-online), falerisztika (kitüntetés), információ-technológia, digitális kultúra, interkulturális ismeretek, jog és államtudományi ismeretek, gazdaságtudományok, kommunikáció (Jönsson – Hall, 2003) és médiaismeretek; nyelvtudományok (Jaber, 2001), politológia, történelem, diplomácia; szimbolikus antropológia (Kisdi, 2018; Kapitány – Kapitány, 2019); szociológiai ismeretek (Pease – Pease, 2005); technológiai ismeretek (létesítmények, rendezvénytechnika); vendéglátás és turizmus; zászló- és címertan (Balogh, 2014).

A sportprotokoll komplexitásának bemutatása szintén új megközelítés, sőt, ezáltal a sportprotokollnak a jövőbeni képzésekbe történő szükségszerű integrálása is jobban érzékeltethető. A protokollismeretek relevanciája a sportdiplomata munkájának egyik fő területe (a másik kettő az adminisztratív, illetve a sportszakmai munka), a sportbeli és (kül)politikai jártasság mellett elengedhetetlenül fontos a protokoll világában történő eligazodás képessége (Aján – Némethné, 2006).

I.1.7. A sportprotokoll megjelenése a sportdiplomácia gyakorlatában

A fenti szakterületek gyakorlati megjelenését példákkal, szituációkkal lehet hitelesen alátámasztani, ezeket konkrét események megnevezése nélkül fogjuk feltüntetni. Mint korábban írtuk, a sportprotokoll által szabályozott események a következők:

1. **hivatalos alkalmak** (sportvezetők és állami, diplomáciai képviselők részvételével): tárgyalások, delegációs programok, sajtótájékoztatók, közgyűlések, bizottsági ülések, munkaátkezesek, alapkövetételek, intézményátadások, eredményhirdetések/éremátadó ceremóniák
2. **kísérő protokollesemények:** ünnepélyes megnyitó és záróünnepségek, állófogadások, díszátkezesek, kitüntetések átadása, emlékműavatások, kulturális programok, kísérőprogramok

Az ezekkel járó előkészítési, szervezési, lebonyolítási és utómunkálatok protokollfeladatait (Hossó – Elbert, 2014) az egyes szakterületek szerint csoportosítva listázzuk azzal, hogy természetesen egy-egy részfeladat kifogástalan elvégzéséhez több terület ismerete szükséges, ennél fogva a *szakismereti checklistán* szereplő elemek többször is megjelennek. Ezzel Aján-Némethné által azonosított sportdiplomata-munka három fő területének feladatköréit is kiegészítjük.

Az empirikus tapasztalatok alapján azonosított területeket és azok gyakorlati megjelenését az alábbiakban jelöljük:

SZAKTERÜLET	ALKALMAZÁSA
biztonságpolitika	védett személy részvétele esetén valamennyi feladatban megjelenik (pl. meghívás, utazás, Kormányváró foglалás, fogadás katonai tiszteletadással, szűk körű magas szintű tárgyalások, találkozók, beszédek, kiténtetések, eredményhirdetések, ill. logisztikai kérdések: személyszállítás, szállás, étkezés, sajtó, VIP-VVIP zónák meghatározása, kialakítása, jogosultságok meghatározása stb.), de ide tartozik a létesítménybiztosítás, beléptetés, akkreditáció, helyszínbiztosítás, egészségügyi biztonság
falerisztika (kiténtetéstán)	állami és sportszakmai kiténtetések átadása / átvétele – szervezés, lebonyolítás esetén
információtechnológia, digitális kultúra	meghívók digitális kiküldése, online levelezés, kapcsolattartás, közösségi és honlapon történő valamennyi megjelenés
interkulturális ismeretek	nemzetközi résztvevők esetén a meghívástól az elutazásig: vallási, nemzeti, etnikai tradíciók, hagyományok, restrikciónk, szokások ismerete: általános viselkedés, személyes kapcsolattartás, étkezések szervezése, ajándék kiválasztása, átadása szimbólumok helyes alkalmazása, a kultúrköröknek és nemzeti különbségeknek megfelelő légkör kialakítása, tárgyalási stílus megválasztása
jogi és államtudományi ismeretek	intézményi rendszer, hatás- és jogkörök, szabályozási rendszerek, eljárások, szerződések; ez alapján állami és diplomáciai protokoll-listák, megszólítások; jogok, kötelezettségek és privilégiumok ismerete, ennek megfelelően országok helyes megnevezése, delegációnk sorrendje, rangsorok összeállítása, ültetésrendek, mozgások, útvonalak meghatározása
pénzügyi ismeretek	alapismeretek: költségvetés, megrendelések, ajánlatok, számlázások, pénzügyi teljesítések ismerete
kommunikáció	verbális és nonverbális, írott és szóbeli, offline-online, azaz valamennyi feladat és tevékenységi körben jelen van a rangnak, intézménynek, jogszabályoknak és interkulturális különbségeknek, valamint ad-hoc személyes preferenciáknak megfelelően; továbbá előadások, beszédek, prezentációnk
médiaismeretek	a nyilvánosság tájékoztatásának megfelelő csatorna kiválasztása, sajtótájékoztató vagy konferencia szervezése, médiapiac ismerete, sajtófigyelés, megjelenés előtti ellenőrzések
nyelvtudományok	saját és idegen nyelven történő napi formális és informális kapcsolattartás, szaknyelvi ismeretek, fordítási és tolmácsolási ismeretek (pl. meghívólevelek, programok, konferáló szövegek, weboldalak, menüsorok, eligazítótáblák fordítása, külföldi vendégek fogadása, delegációnk, vagy fővendég kísérése szakmai és kíséző programokon)
politológia, történelem, diplomácia	nemzetközi bilaterális vagy multilaterális relációnban megjelenő főbb irányok, események, érdekszférák, viszonyrendszerek, politikai berendezkedések, aktorok ismerete a kommunikációnk során
szimbolikus antropológia	interkulturális beágyazottságbeli különbségekből fakadóan egyes szimbólumok eltérő értelmezésének ismerete (színek, tárgyak, jelképek, jelszavak, közmondások, helyszínek, személyek, események szimbolikus jelentései)
szociológiai ismeretek	társadalmi berendezkedések ismerete; emberekkel való bánásmód, viselkedés; valamennyi megnyilvánulást meghatározza az adott kultúrközeg (európai, amerikai, ázsiai, afrikai), azok résztvevőinek, illetve a közöttük lévő alá-fölé vagy mellérendeltségi viszonyok ismerete és az ennek megfelelő helyes kommunikációs stílus, csatorna és eszközrendszer megválasztása

technikai-logisztikai ismeretek	helyszínek, épületek kiválasztása, azok működése; létszámok, terek, kapacitások felmérése és meghatározása; a rendezvény során alkalmazott technikák ismerete (zónák kialakítása, belépési pontok, biztonsági útvonalak, fény-hangtechnika, színpadi műsorok, szavazógépek, tolmácsberendezések, dekorációk, nyomtatások, szponzori megjelenések, programfüzetek gyártása stb.)
vendéglátás	valamennyi étkezéssel egybekötött esemény előkészítése és lebonyolítása: szolgáltató kiválasztása, bekészítések (szállodában is), kávészünetek, munkaétkezések meghatározása; díszítkezések étel- és italsorainak kiválasztása, felszolgálatok típusai, ültetésrendek, terítések, díszítések jellege, menükártyák és ültetőkártyák megtervezése, kísérő kulturális vagy szakmai program megtervezése, továbbá ételallergiák, vallási restrikciónok, érzékenységek ismerete
turizmus	szállodák, turisztikai beszállítók, programok kiválasztása, idegenvezetési ismeretek, turisztikai szempontból kiemelt nemzeti, nemzetközi helyszínek ismerete
zászló- és címertan	szimbólumok (himnusz, zászlók, jelképek) ismerete és helyes alkalmazása tárgyalások, eredményhirdetések, nyitó- és záróünnepségek alkalmával, illetve valamennyi hivatalos offline-online megjelenésben

16. táblázat: Szakterületek és alkalmazásaik a sportdiplomáciában (saját szerkesztés)

A releváns jelenlegi közép-felsőfokú és posztgraduális sportszervező-, sportmenedzser- és sportdiplomáciai képzések százalékos szinten minimális óraszámokban tartalmaznak protokollismereteket, azok leggyakrabban elméleti és nem gyakorlati készségfejlesztő formában vannak jelen az oktatásban. Ennek megállapítására teljeskörű vizsgálatot végeztem az egyes képzések indítására, meghirdetésére, megvalósítására vonatkozóan, és elemeztem szakindítási kérelmekkel, MAB ellenőrzésekkel, és megvalósult, illetve tervezett tematikákkal kapcsolatos dokumentumokat, melyek eredményei a függelékben olvashatók.

I.1.8. A sportdiplomácia célja és feladata

A sportdiplomácia több ezer éves múltra tekint vissza. A püthói- (delphoi-), a nemeai- és az iszthmoszi játékokkal szemben kiemelkedtek az Olimpiai Játékok. Ceremóniáik hasonlítanak a modern Olimpiai játékok ceremóniáihoz: számos protokolláris mozzanatot alkalmaztak, így a **modernkori sportprotokoll bölcsőjének ezek az ókori pánhellén játékok tekinthetők**. Sportdiplomácia ekkor is létezett: az ókori játékok ceremóniáin és versenyszámain a városállamok, poliszok vezetői is részt vettek, így lehetőség nyílt a tárgyalásokra, kapcsolatépítésre (Kincses, 2005), melyek a mindenkori diplomácia szerves részét képezik. A fegyvernyugvás biztosította a résztvevők és nézők biztonságos utazását valamennyi játék színhelyére és vissza. A delphoi játékok időtartama alatt a Szent Delphoi Béke lépett életbe; az iszthmoszi játékok megkezdése előtt Korinthosz városa hirdetett fegyverszünetet, hogy biztosítsa a sportolók biztonságos utazását Görögországon keresztül; és a négyévente megrendezett Olimpiai játékok (Olimpiász) alatt is hirdettek fegyvernyugvást (görögül ekekheiria), hogy a sportolók biztonságban utazhassanak a játékok helyszínére. A játékok nyitóünnepségét megelőző hetedik naptól egészen a záróünnepséget követő hetedik napig tartó Olimpiai fegyvernyugvás³⁷ elvét az ókori Görögországban Kr.e. a 9. században három uralkodó alapította: az Iphitosz éliszi, a Kleosztenész pizai király és a Lükurgosz spártai

³⁷ Olympic Truce

törvényhozó által aláírt szerződést Olümpiában 1200 éven keresztül tartották be. A „szent fegyvernyugvást” megszegő államok polgárai nem vehettek részt a játékokon. (Hossó – Elbert, 2014:17-27). **A sport és a politika együttes megjelenése, azaz a sportpolitika közel háromezer éves.** A fegyvernyugvás elve ma is fontos diplomáciai eszköz. Legutóbb a NOB elnöke, Thomas Bach 2019-ben hirdetett fegyvernyugvást a Tokiói Nyári Olimpiai Játékok idejére, melyet az Egyesült Nemzetek Szervezete Közgyűlése New Yorkban el is fogadott, és valamennyi tagállamát felszólította, hogy az Olimpiai Játékok alatt szüntessenek be minden konfliktust.³⁸

A sportdiplomácia elsődleges célja kezdetben tehát a békés körülmények és a résztvevők biztonságának megteremtése volt. Ma ennél sokkal összetettebb a fogalom.

I.1.9. A sportdiplomácia fogalma

Több hazai tananyagban is találunk meghatározásokat; ezek közül a három legismertebbet idézzük. Hédi Csaba online Sportdiplomácia c. jegyzetében³⁹ így fogalmaz: „A sportdiplomácia, a sport azon legfontosabb területeinek egyike, amelyek az országok, népek közötti kapcsolatok alakulása szempontjából hosszabb távon is jelentős szerepet tölthet be. A szakdiplomácia egyik fontos ágaként jelentős szerepe lehet a nagypolitikában, az államok és kormányaik politikai érdekérvényesítési törekvéseinek megvalósításában.” (Aján – Némethné, 2006)

Talán a legelterjedtebb definíció, melyet 2007-ben tanultam Karger Kocsis Lászlótól, eképpen szól: „a sportdiplomáciai célja az adott ország sportkapcsolatait úgy alakítani, hogy az lehetőleg ne sértse más országok sportérdekeit, saját országát érdemtelen előnyökhöz ne juttassa, ugyanakkor a sportdiplomata felkészültsége segítségével megtalálja azon lehetőségeket, amelyekkel az ország – a fenti elvek tiszteletben tartásával – elérheti célkitűzéseit.” (Karger, 2007)

Onyestyák doktori értekezésében kiegészíti a fentieket egy **fogalmi meghatározással (1), kiegészíti a feladattal (2), megemlíti az eszközrendszert (3), kibővíti a célt (3) és beemeli a politika szerepét (5).**

1, **Meghatározása:** „az ország állami és társadalmi sportirányítói testületei és intézményei külkapcsolatainak gondozása, a nemzetközi sportéletben való részvétel kedvező feltételeinek biztosítása, s ezen keresztül az országnak előnyös alakítása a nemzetközi (sport)közvéleményben.

2, **Feladata:** a sport eszközrendszerének felhasználásával segítse, szolgálja az adott ország külpolitikai céljainak megvalósítását a sport keretein belül.

3, **Eszközrendszere:** igen tág, amivel a nemzetközi sportéletbe bekapcsolódva nagy jelentőségű államközi kapcsolatokat teremt meg, hasonló, „sportos” szemléletű vezetőket és versenyzőket hoz össze.

³⁸ United Nations adopts Tokyo 2020 Olympic Truce resolution. IOC President Thomas Bach and Organising Committee President Yoshiro Mori address UN in New York. By Rory Jiwani, 9 December 2019.

³⁹ Hédi Csaba: Sportdiplomácia. prezentáció

4. **Célja:** az adott ország sportkapcsolatait úgy alakítsa, hogy más országok érdekeit nem sértve, a nemzet különböző célkitűzéseinek (biztonság, jólét, autonómia, presztízs, gazdasági, politikai, kulturális érdekek) megvalósítását lehetővé tegye.

5. Szoros összefüggésben áll a **politikával**, hiszen a kettő célkitűzése azonos talajon nyugszanak, egy ország felemelkedését, fejlődését, a világban való helyállását próbálják előmozdítani.” (Onyestyák, 2010:40)

Nemzetközi szinten több vonatkozó tanulmányt találunk a sportdiplomácia definiálására: a Pepperd és Riordan szerzőpáros szerint: „a sportdiplomácia nem más, mint a nemzetközi kapcsolatok és versenyek teljes palettája, amely hatással bír az érintett államok közötti általános kapcsolatokra.” (Pepperd – Riordan, 1993, 2 – saját ford.)

Ma is gyakran hivatkozott fogalom-meghatározással Stuart Murray, a Bond Egyetem tanára élt 2012-ben, aki a **nyilvános diplomácia egyik területeként** értelmezi a sportdiplomáciát. Szerinte a sportdiplomácia **magában foglalja a sporthoz köthető személyek valamennyi diplomáciai tevékenységét**, amelyet a szervezetük vagy kormányuk nevében végeznek; a hagyományos diplomáciára épül, és **célja a kedvező kép, imázs kialakítása**, illetve a nyilvánosság oly módon történő befolyásolása – főleg sporthoz köthető személyek és sportrendezvények által – hogy azok elősegítsék a kormány vagy az adott szervezet külpolitikai törekvéseit. Értelmezésében a nyilvános diplomácia (*public diplomacy*) azért jelentős, mert ideális feltételeket teremt a diplomácia további hibrid területeinek megjelenéséhez, ugyanis egyik fő jellemzője az adaptivitás, hatásköre korlátlan, és a benne részt vevők létszáma folyamatosan változik (Murray, 2012). Hasonlóképpen vélekedik Marc Keech egy 2001-es, dél-afrikai esettanulmánya alapján, aki szerint **a sport képes arra, hogy válaszokat, reakciót sürgessen a belső szabályzóktól (*polity*) a sport területén belül és azon túl**, illetve konkrét esetekkel alátámasztja alá, hogy sportban történő fellépések, demonstrációk befolyásolják a kormányzati szervek és a nemzetközi szervezetek (pl. a NOB) tevékenységét (Keech, 2001).

A **nyilvános diplomácia azonnali hatásmechanizmusára** példa Mori Josiro, a tokiói nyári olimpia szervezőbizottságának elnöke diszkriminatív kijelentése,⁴⁰ mely a nemzetközi médián útján világszerte ellenérzést keltett, és lemondását sürgető kezdeményezések jelentek meg.⁴¹ A NOB – elítélve a kijelentést – 11 pontos közleményt adott ki a nemek között esélyegyenlőség megerősített támogatásáról, és történetében először szólította fel a nemzeti olimpiai bizottságokat, hogy egyenlő arányban nevezzenek férfi és női sportolókat. Újfennt deklarálták továbbá szoros együttműködésüket az ENSZ Női Bizottságával (UN-Women).⁴² Végül egy héttel a kijelentés után Mori Josiro lemondott posztjáról⁴³, és helyét egy hölgy, Seiko Hashimoto vette át, aki azt megelőzően az olimpiai játékokért felelős miniszter volt.⁴⁴

Murray 2017-ben **továbbfejlesztette elméletét**, és „**új sportdiplomáciát**” hirdetett. Mint írta, a diplomácia már sokkal komplexebb, mint a régi típusú, államok közötti titkos párbeszédre alapuló rendszer. „A kormányok új, nyilvános szerepvállalással kísérleteznek, ezek a kulturális, a digitális és nyilvános diplomáciák, melyek az állami és nem állami szereplők

⁴⁰ Yoshiro Mori: Tokyo Olympics chief steps down over sexism row

⁴¹ IOC condemns remarks about women by Tokyo chief as volunteers quit

⁴² Ioc Statement On Gender Equality In The Olympic Movement

⁴³ Mori resigns as Tokyo 2020 hopes to move on from sexism outrage

⁴⁴ After Leader's Sexist Remark, Tokyo Olympics Makes Symbolic Shift

plurális hálózatát hozzák létre. A **sportdiplomácia 2.0**-s verziója a globális integráció kiaknázatlan területe. Sokkal befogadóbb, hálózatba szervezett modell, mely a 21. századi diplomáciára jellemző állami, nem-állami és társadalmi partnerségeket testesíti meg, ahol egyértelműen meghatározható a sport, a sportolók és a sportesemények tudatos, stratégiai és rendszeres felhasználása az állami és nem-állami szereplők által a külföldi közvélemények és szervezetek bevonása, tájékoztatása és a kedvező imázs kialakítása érdekében, az üzenetet küldő csoport céljainak megfelelő, kedvező nemzetközi percepció kialakításacéljával.” Ezt azzal támasztja alá, hogy „a sport relatíve olcsó eszköz a nemzeti imázs, hitelesség, gazdasági versenyképesség javításában, mely hozzájárul a nemzetközi politikai porondon történő szerepvállalás lehetőségéhez, mivel a sport nemzetközi nyelv, összeköti az egymástól távol álló embereket, nemzeteket, államokat.” (Murray, 2018)

A kormányok számára szánt javaslatában rámutat, hogy a sportnak az állam diplomáciai fegyvertárába történő tudatos és rendszeres integrálása meghosszabbított kézként „**felerősíti az állam diplomáciai üzenetét**, terjeszti kultúráját és értékeit; a sport összeköti az elhidegült vezetőket, informális egyeztetési lehetőséget biztosít. A **sportesemények**, mint nagy láthatóságú (*high-visibility*) **nyilvános diplomáciai lehetőségek** egyesítik az alapvetően eltérő kultúrájú, de a kölcsönös sportszereteten alapuló nemzeteket.” (Murray, 2017) Éppen ezért folynak komoly diplomáciai tárgyalások, lobbitevékenységek minden szinten a kiemelt világversenyek rendezési jogának elnyerésért. A sport és a diplomácia Murray szerint is általában több pozitívummal jár a nemzetközi közösség számára, mint hátránnyal; ezért is tartjuk fontosnak a rendszerben működő sportdiplomata magas szintű felkészítését.

I. 2.1. A kutatás háttérének értékelése

A nemzetközi szakirodalom elsősorban a sportdiplomácia elméleti síkú értelmezésével foglalkozik, illetve annak nemzetközi és nemzeti szintű megjelenésével, valamint lehetséges szerepeivel a sportpolitikákban. Ugyanakkor egyre több tanulmány jelenik meg világszerte, amelyek országok lineáris sportpolitikáját és a kapcsolódó sportdiplomáciai stratégiáját, intézményrendszerét vizsgálják. Szintén növekszik azon kutatások száma, amelyek egyes, jellemzően nagy láthatóságú és jelentőségű sporteseményeket vizsgálnak önmagukban vagy komparatív esettanulmányok formájában, és vonnak le következtetéseket a sportdiplomácia gyakorlatára és eszköztárára vonatkozóan.

Kijelenthető, hogy jelen ismereteink szerint egyetlen kutatás sem vizsgálja nemzeti vagy nemzetközi szinten magát a sportdiplomátát és kompetenciáit, holott a diplomácia, mely annak jelentésmeghatározásából is egyértelműen kiderül, nem más, mint nemzetközi ügyek egyeztetésen alapuló bonyolítása, a felek közötti kapcsolatok békés rendezésének rendszere, a bánásmódban, a dolgok intézésében tapintat, az érdekek képviselete és a tárgyalások művészetének tudománya. Mindezekből következik a diplomácia ezen szakterületén is a fenti, elsősorban személyes és interperszonális készségek képezik a sportdiplomatótól elvárt kompetenciahalmaz alapját is.

Szintén nem található tanulmány, mely párhuzamba állítaná a diplomáciában és a sportdiplomáciában betölthető funkciókat, tevékenységeket, és a kapcsolódó feladatokat. A protokoll kérdéskörével, a protokollszakember tevékenységével, a sportprotokoll komplexitásával, ahogy a protokollnak a diplomáciában és a nemzetközi kapcsolatokban

betöltött szerepével foglalkozó doktori értekezést vagy nemzeti/nemzetközi kutatást sem találtam.

Tovább szűkítve a kört hazánkban a sportdiplomata végzettségére, szakmai hátterére, protokoll-kompetenciáira; az egyes diplomata-tisztségek (karrierdiplomata, szakdiplomata, sportdiplomata, katonadiplomata) összevetése, illetve a jelenlegi sportdiplomáciai képzésekre vonatkozó vizsgálatok sem születtek, holott a sportdiplomata, amennyiben képzett és képes, a sportdiplomácia legfontosabb „eszköze” lehet a világ bármely pontján.

Egy szervezet, intézmény, de nagyobb kontextusban a sportdiplomácia sikeres működésének alapja a benne lévő személyek munkája, tevékenysége. Miután az állami-diplomáciai szférában humánkapacitásra vonatkozóan csak egyetlen felmérést találtam, szükségesnek ítéltém kitekinteni a vállalati szférára is, ahol az egyik legmeghatározóbb szereplőt választottam. A 149 országban megjelenő 220 ezer főt foglalkoztató KPMG a világ egyik legjelentősebb nemzetközi céghálózata. 2021-ben is közzétette az ún. „HR Pulse 2020” beszámolóját a jövő szervezetét meghatározó prioritásokról és fejlesztési irányokról, melynek alapja a világ 59 országából kiválasztott közel 1300 HR szakember véleményének felmérése volt. A felmérésben szereplő vállalatok több mint 30 iparágat képviselnek, és közel 50%-uk létszáma több mint 5000 munkavállaló. A beszámoló kvintesszenciája az, hogy a járvány mint globális fenyegetettség elsőként világított arra rá, hogy *az ember kiemelt hatékonysági tényező, és a vállalatok csak akkor tudnak jól működni, ha az egyéneket is látjuk bennük.*⁴⁵ A 2020-2021-es pandémia világszinten rámutatott arra, hogy a munkaerőpiac bármely szegmensében és szintjén, de elsősorban az adaptivitásra és innovációra nyitott szervezeti kultúrákban (akár állami szinten) a vezetésnek újra kell értelmeznie a HR (human resources, azaz mai értelmezésében *munkaerő-vagyron*) kérdését és funkcionalitását, hogy az a jelenben is releváns lehessen. A szervezeti kultúra fejlesztése a sikeres jövő záloga. Nincs ez másként a sport rendszerében, a sportdiplomáciában sem. Ehhez a benne lévő egyéneket képezni, fejleszteni kell saját kompetenciaszintjükre szabva, aminek alapfeltétele az előzetes, átfogó felmérés. **Röviden:** tudományos szinten a sportdiplomácia elméleteinek, esettanulmányainak kutatása mellett vizsgálni kell benne a sportdiplomata személyét, azaz az egyént.

I.2.2. Hipotézisek

Hipotéziseimet két nagyobb témakörre osztottam (sportdiplomata és sportprotokoll), melyeket egyrészt elsősorban a nemzetközi, elméleti kutatás során vizsgált tanulmányok eredményei, másrészt az empirikus úton tapasztaltak, továbbá a kérdőíves felmérések és a strukturált interjúk során kapott válaszok segítségével kívánom igazolni. A felmérések és a félig strukturált interjúk kérdései a függelék végén olvashatók.

I.2.3. Kompetenciák, képzettség, végzettség

H1 Feltételezem, hogy a magyar sportdiplomáciával összefüggő tevékenységek ellátásában az interperszonális, protokoll-kompetenciák legalább olyan fontosak, mint a sportszakmai ismeretek, és a sportszakmai végzettség nem feltétel.

⁴⁵ The Future of HR in the New Reality. It is time for HR to start playing the long game.

H2 A karrierdiplomatákhoz hasonlóan feltételezem, hogy sportvezetők és sportdiplomata-kompetencia esetében is a kapcsolatépítési képesség lesz az egyik kiemelt generikus sportdiplomata-kompetencia.

I.2.4. Protokoll, sportprotokoll

H3 Feltételezem, hogy a protokoll a sportdiplomáciában rendszeresen alkalmazandó kompetencia, ugyanakkor annak átfogó ismerete hiátust mutat, de lenne erre vonatkozó képzési igény.

H4 Feltételezem, hogy sportprotokoll helyes alkalmazása képes hozzájárulni a sportdiplomáciai célok megvalósításához,

a) mivel a szakmai döntések sok esetben protokollrendezvényeken születnek,

b) és mert a protokollismeretek hiányából fakadó hibák negatívan hathatnak a sportdiplomáciai tárgyalásokra.

H5 Feltételezem, hogy a sportdiplomáciai siker indikátoraként azonosítható hazai rendezésű nemzetközi sportversenyek megvalósításában a sportprotokoll szakemberek fontos szerepet játszhatnak, ezáltal multilaterális diplomáciai tevékenységet végeznek.

I.2.5. Sportdiplomata személye és tevékenysége

H6 Feltételezem, hogy a sportdiplomáciai kapcsolatok kialakításában és fenntartásában a magyar sportdiplomata *személye* meghatározóbb jelentőségű tényező, mint a sportolói múlt, tehát nem csak egykori sportolókból válhatnak sportdiplomata-k.

H7 Feltételezem, hogy a választott magyar sportdiplomata-k és sportvezetők elsősorban a képviseleti és/vagy tárgyalási funkciót töltik be.

I.3. Kutatási modell és módszertan

I. 3.1. A kutatás folyamata és kutatási modell

Témaválasztás: a kutatás folyamata a témaválasztással és a kutatási probléma meghatározásával kezdődött 2016-ban. A témám a sportdiplomácián belül többször változott a sportban bekövetkező változások okán. Kezdetben az olimpiai pályázathoz kapcsolódó sportdiplomáciai folyamatokat és aktorokat terveztem vizsgálni, de a pályázat visszavonásával a magyar sportdiplomácia gyakorlatának bemutatására váltottam. A vonatkozó, elsősorban nemzetközi szakirodalom tanulmányozása rámutatott, hogy új eredmények elérése céljából szűk fókusz (magyar sportdiplomácia) kell találnom, ahol még nem történt vizsgálat. A magyar sportdiplomácia gyakorlatának értelmezése szintén részét képezte kutatásomnak, ugyanakkor egy, már folyamatban lévő, a magyar sportdiplomáciát 2010-2020 között vizsgáló másik doktori kutatás okán a duplikáció elkerülése céljából elvettem. Ugyanakkor az elméleti kutatás során alkalmazott forrásokra továbbra is támaszkodtam, így a terjedelmi korlátok okán ezen fejezetek a függelékbe kerültek. Mindezek eredményeképp a vizsgálat fókuszát tovább szűkítettem olyan kérdésekre, amelyeket nemzetközi szinten sem láttam feltenni. Végül kifejezetten a magyar sportdiplomata személyét, tevékenységét vizsgáltam társadalomtudományi, elsősorban diplomáciai megközelítésből, valamint a saját

szakterületemhez (protokoll) kapcsolódó empirikus szakmai tapasztalat, oktatási gyakorlat és publikációk alapján itt is egy szűkebb szakterületet, a sportprotokoll megjelenését és szerepét vizsgáltam meg a magyar sportdiplomácia rendszerében, mely szintén egy korábban nem kutatott terület.

Konceptualizálás: az alkalmazott, elsősorban szummatív értékelő kutatásom ezen lényeges szakaszában a kutatás fogalmi kereteit határoztam meg. Erre azért volt szükség, mert azzal számoltam, hogy a tervezett vizsgálandó populációkban még az ismert fogalmak is eltérő jelentéssel bírnak. Ezt követően az operacionalizálás folyamatában meghatároztam a kutatásban szereplő változókat, hogy azokat empirikusan is mérhetővé tegyem. A **mérés** során a vizsgált sportdiplomáciai jelenségek tulajdonságaihoz adatokat rendeltem, meghatározva a mérés terjedelmét, a változók értékeit.

Hipotéziseim megfogalmazása rendkívül időigényes és bonyolult feladat volt, hiszen a vizsgált terület, a sportdiplomácia rendszere folyamatosan változott a sportpolitikai célok, a jogszabályi keretek, a benne szereplő aktorok, mint vizsgálandó populáció tekintetében egyaránt. Igyekeztem mind a sportdiplomata és a sportprotokoll területét is vizsgálni a kutatási kérdések alapján azzal a fő céllal, hogy az új megközelítésből származó új ismeretek meghaladják, és meg is kérdőjelezzék a korábbiakat. Az általam választott tudományos probléma összesen hét hipotézist eredményezett, egyúttal kijelölte az **adatgyűjtés** irányát is. A **hipotéziseket** világosan, tömören és egyértelműen fogalmaztam meg, meghatározva a függő és független változókat és azok kapcsolatát, egyaránt támaszkodva a meglévő ismeretekre és elméleti megalapozottságra. A sportdiplomata végzettségének, sportmúltjának és kompetenciáinak vizsgálatában először irány nélküli hipotézisekből indultam ki, majd a primer tapasztalatokra alapozva már irányt jelző hipotéziseket tudtam felállítani. A **kutatási tervet** alapvetően az a belső kérdés határozta meg, miszerint milyen új eredményeket tudok felmutatni, azokat hogyan és hol tudom felhasználni (pl. az oktatásban), és hosszútávon milyen előremutató javaslatokat tudok megfogalmazni a vizsgált folyamatok esetleges javítása céljából.

A **kutatási modellhez** meghatároztam a **kutatási módszert**, és döntöttem a **primer és szekunder forrásokról, valamint a kvantitatív és kvalitatív módszerek együttes alkalmazásáról**. A hipotéziseim véglegesítését követően meghatároztam a **teljes populációra** (valamennyi nemzetközi sportvezető, választott sportdiplomata, sportdiplomációval összefüggő tevékenységet végző) vonatkozatható **mintavétel célcsoportjának kritériumait** és az **elemszámot**, majd a **tervezett vizsgálatok módját (személyes, online)**, az **adatgyűjtés módszereit** (megfigyelés, kérdőív, strukturált inerjú), a **vizsgálatok helyét, időpontját és időintervallumát**.

Az **adatgyűjtés** lefolytatása után Excel táblázatban **adatbázist** készítettem, ahol a **belső validitási** vizsgálatot követően **statisztikai elemzéssel** írtam le a mennyiségi és minőségi adatokat, elsősorban nominális skálát, illetve a rangsorolási kérdéseknél ordinális skálát alkalmaztam. A kapott eredmények ismeretében **döntöttem hipotéziseim elfogadásáról vagy elvetéséről**, majd levonva a következtetéseket fogalmaztam meg **téziseket**, és tettem **javaslatokat** a jövőre nézve.

I.3.2. A kutatómódszertan bemutatása

Kutatásom alapja és kiindulópontja az adatgyűjtés, mely jelenti az elméleti tartalomelemzést, azaz a több éves **szekunder kutatást** a hazai és nemzetközi szakirodalom

feldolgozásával, nyomtatott és online tartalomelemzéssel ($n \geq 500$), valamint a saját publikációs eredmények felhasználását. A leíró jellegű alkalmazott kutatásom **primer forrású kvalitatív kutatásai** az alábbiakat jelentik:

- **megfigyelés:** primer módon tanulmányoztam a sportdiplomáciával és sportprotokollal kapcsolatos jelenségeket a sportrendezvények szervezésében a 2007-2020 közötti időszakban szerzett tapasztalatok alapján;
- **kísérlet:** ide sorolom a 2017-ben alapított és jelenleg is futó sportprotokoll posztgraduális képzések során szerzett saját és külső oktatói tapasztalatokat, mint a sportprotokoll egyetemi szintű célirányos oktatásába történő tudatos beavatkozás a 2007-2017 között tapasztalt piaci igények alapján; továbbá a protokoll témakörében 2012-2020 között megjelent szakkönyvek, tanulmányok hatásának beépítését a kutatásba;
- **interjú:** a nemzetközi sportkapcsolatok területén aktívan tevékenykedő egyének ismereteinek, véleményének, attitűdjeinek a szóbeli felderítésére egyéni, félig strukturált interjút ($n=10$) készítettem.

A fenti adatgyűjtést kiegészítettem **survey-módszerrel**, ahol kvalitatív és kvantitatív vizsgálatot is alkalmaztam: a célpopuláció vizsgálatában a kompetenciák, végzettségek, attitűdök, vélemények feltérképezésére az írásbeli kikérdezés online kérdőíves módszerét választottam a leíró statisztika módszereivel történő, az egyes csoportok közötti komparatív elemzés és értékelés céljából.

A **populációra** vonatkozatható megállapítások érdekében gondosan kellett meghatároznom a **mintavételt**. A teljes populáció valamennyi, európai/nemzetközi szövetségbe választott sportdiplomatát, illetve valamennyi sportdiplomáciával összefüggő, nemzetközi tevékenységet (is) végzőt jelenti. Mivel a sokaság pontos elemszáma nem ismert, döntöttem a **szakértői minta elemeiről** úgy, hogy azok a legjobban reprezentálják a minta összesített tulajdonságait, paramétereit. A **kutatásnak nem célja a reprezentativitás**, mely akkor következett volna be, ha a magyar sportdiplomácia populációjának valamennyi aktora részt vesz a kutatásban. Az olimpiai ($n=44$) /nem olimpiai sportszövetségek ($n=59$) vezetőinek száma ismert, ugyanakkor az európai és nemzetközi szervezetekben megválasztott, az egyes sportágakban működő magyar sportdiplomaták pontos száma nem ismert, erre vonatkozó teljes adatbázis nem áll rendelkezésre.

A **beválasztás kritériuma** a sportdiplomataként, illetve nemzetközi sportvezetőként azonosítható elemek vizsgálata, ahol a meghatározó tényező a nemzetközi szintű tevékenység végzése és/vagy a nemzetközi szinten megválasztott tisztség betöltése volt.

A **minta nagysága** jelentette egyrészt a magyar sport civil szektorában működő sportdiplomatákat, valamint az országos szakszövetségek nemzetközi reprezentációjára jogosult sportvezetőket, akiket kérdőíves módszerrel vizsgáltunk.

Primer tapasztalatok és a Jackson által meghatározott három kategória (*diplomacy within/through/for sport*) alapján feltételeztem, hogy a sportolói múlttal rendelkezők mellett, egyéb végzettséggel, sporton kívüli területen is megjelenik sportdiplomáciai célú tevékenység, ezért a kvalitatív kutatásban megjelennek a kormányzati sportban működő vezetők, valamint a sportdiplomáciát támogató egyéb tevékenységet végzők, akiket félig strukturált interjú formájában kérdeztem.

Az online kérdőívekben alkalmaztam zárt kérdéseket, illetve 5-szintű Likert-skálán mértem az attitűdöket. A kérdőív elején nyílt, illetve feleletválasztós kérdésekkel vizsgáltam a sportszövetségek vezetésére, a hivatali munkát irányító, illetve a nemzetközi képviselőre jogosult személyek, valamint választott sportdiplomata sportolói múltját, iskolai végzettségét, sportszakmai képesítések és végzettségek szintjét.

Mint korábban megállapítottam, a (sport)diplomata tevékenység komplex terület, melynek megvalósítása számos szakmai, személyes és generikus kompetenciát igényel. Első lépésben megvizsgáltam a kompetencia nemzetközileg elfogadott értelmezését, annak összetevőit és típusait annak érdekében, hogy a kérdések megfogalmazásakor és a kompetenciák csoportosításakor helyesen járjak el.

A kiterjesztett vizsgálatom tárgyát képező, posztgraduális szakirányú továbbképzésben megvalósuló (sport)diplomáciai és (sport)protokollképzésekre vonatkozó 2001. évi CI. törvény által alkalmazott **kompetencia meghatározást** is felhasználtam, miszerint „a felnőttképzésben részt vett **személy ismereteinek, készségeinek, képességeinek, magatartási, viselkedési jegyeinek összessége, amely által a személy képes lesz egy meghatározott feladat eredményes teljesítésére.**”⁴⁶ Felhasználtam továbbá Bokor és szerzőtársai (2007), Sparrow, P. és Hiltrop, J. M. (1994) munkájában, valamint Spencer, McClelland és Spencer jéghegy-modelljében (Spencer – McClelland – Spencer, 1990) meghatározott definíciókat, melyek alapján **meghatároztam a kompetenciák típusait** (szakmai, személyes; alap, kulcs és generikus).

Az **alkotóelemek** (*knowledge* mint szakmai információk befogadása és elsajátítása + *skills* mint készségek, viselkedések, beleértve a kognitív képességeket és interperszonális folyamatokat + *attitude* mint szocio-emocionális érzések, és beleértve az egyéni motivációt) megállapításában egy olyan doktori tanulmány segített (Lindstrom, 2002), ahol a 21. század diplomatáinak humán erőforrás szempontú vizsgálatával világítottak rá a döntéshozók számára az amerikai külügyminisztérium diplomata-felkészítő programjának hibáira, majd tettek javaslatot a lassú kiválasztási, rekrutálási és képzési folyamatok hatékonyabbá tételére. Bár a másik vizsgált tanulmány nem tudományos értekezés, mégis egyértelműen azonosítja a finn diplomaták szerint legfontosabbnak vélt személyes kompetenciákat 16 mélyinterjú alapján.⁴⁷

A primer empirikus tapasztalat, a nemzetközi elméletek és a karrierdiplomata körében végzett nemzetközi felmérés alátámasztja, hogy a protokoll szerves részét képező **interkulturális- és az általános viselkedési/társasági (interperszonális) kompetenciák** elengedhetetlenül szükségesek a diplomáciában. Ezt szintén vizsgáltam a magyar sportdiplomata és sportvezetők körében is. A **kulcskompetenciák esetében** az OECD által meghatározott halmazelméletet is felhasználtam, miszerint a kulcskompetenciák három fő halmaza az **interperszonális**, stratégiai és eredményhatékonysági kompetenciák, ahol az első halmaz fő alkotóeleme a **diplomáciai érzékenység** mint kultúrák közötti érzékenységi kompetencia. Ez jelenti mások jelzéseinek megértési képességét, magában foglalva a ki nem mondott gondolatok értő hallását, illetve az érzelmek, érintettségek beazonosítását.⁴⁸ A

⁴⁶ 2001. évi CI. törvény a felnőttképzésről

⁴⁷ Kallinen, Noora, 2016: What Are Competent Diplomats Made Of? Exploring competency management in Finnish Foreign Service. University of Vaasa

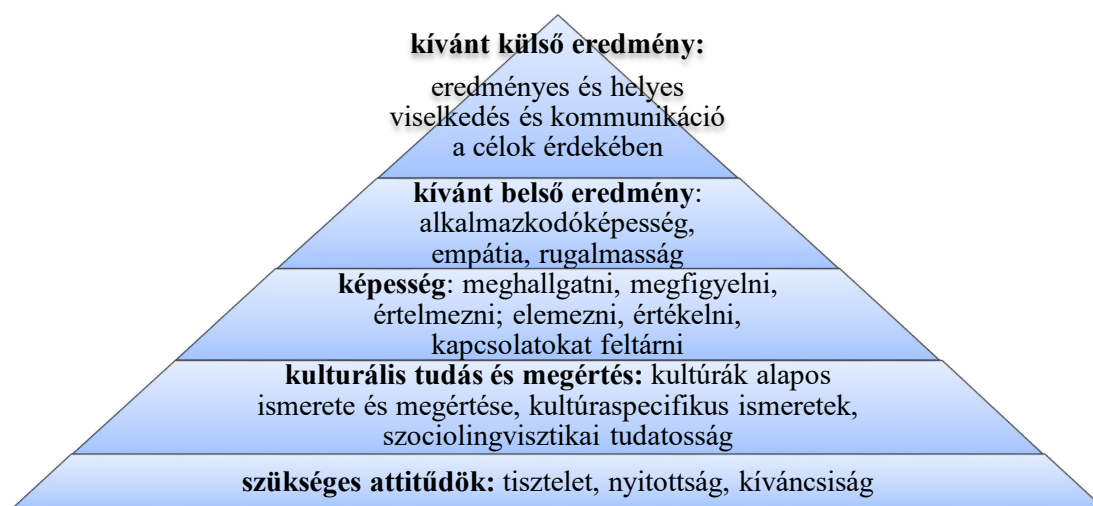
⁴⁸ OECD competency framework

legmagasabb szinten az egyén tapintatos ügykezelését jelenti, különösen **a kormányzati szervek fő képviselőivel történő kommunikáció során**; a diplomata pontosan tudja, hogy egy tárgyalási szituációban mikor kell határozott álláspontot képviselni, mikor lehet alkalmazkodni; kiválóan hallja és érti mások, a szavak szintjén nem artikulált gondolatait, érzelmeit, és céltudatosan cselekszik. Ennek alapján kérdeztem rá a diplomáciai érzék szerepére, illetve, hogy ez a válaszadók szerint egy veleszületett képesség-e, vagy sportdiplomata bárkiből lehet tanulással, kellő motivációval és a személyes, illetve szakmai kompetenciák elsajátítása révén. Ez a megközelítés támasztja alá az állami és diplomáciai protokoll megjelenését a sportdiplomáciában, ezért a kérdőívekben vizsgáltam ezen ismeretek szintjét, továbbá a sportdiplomata esetében az állami és diplomáciai interakciók típusát és az alkalmazások gyakoriságát.

A diplomácia nemzetközi kontextusban alapértelmezett tevékenység, melynek következtében a multilaterális közegben működő tisztviselők az európaiktól eltérő kultúrákkal találkoznak és dolgoznak együtt. Éppen ezért vizsgálatom tárgyát képezte az interkulturális ismeretek felmérése, melyre nemzetközi szinten számos felmérést,⁴⁹ találtam, illetve hazánkban is zajlott ilyen jellegű alkalmazott kutatás (Polyák et al. 2013). Az ebben a tanulmányban alkalmazott Deardorff-i **interkulturális kompetencia piramismodell** (2. ábra) segítette elméleti szinten megragadni az esetben primer tapasztalati úton elsajátított interkulturális kompetencia fogalmát.

A szekunder elméleti kutatások és a tapasztalatok ötvözésével először elvégeztem az egyes kompetenciák azonosítását és sportdiplomáciai szempontú súlyozását: a kérdőívben a szakszövetségek és a választott sportdiplomata esetében az *idegen nyelvi kommunikációt* és a *protokollismereteket* mint **kulcskompetenciákat** mértem fel.

Vizsgáltam továbbá, hogy tapasztalatuk szerintük mely **generikus**, azaz funkcionális kompetenciák (sportdiplomáciai tevékenység sikeres ellátásához szükséges viselkedés-repertoár) lesznek a legfontosabbak.

2. ábra: Deardorff-i interkulturális kompetencia piramismodell

A kérdőívekben és az interjúkérdésekben szereplő **generikus kompetencia-vizsgálat** alapjául végül egy 2015-ben publikált nemzetközi diplomata-felmérést alkalmaztam, mint egyetlen

⁴⁹ Assessing Intercultural Competence. <https://crlt.umich.edu/interculturalcompetence>

olyan fellelt kutatás, (Megahed, 2015) amely során BEI (*behavioural event interview*) interjút végeztek. A 70 megkérdezett diplomata összesen 62 kompetenciát nevezett meg, ebből 35-öt tekintett kulcsfontosságúnak, melyek mindegyike e kutatásnál alkalmazott hét nemzetközi kompetenciaszótár közül egyben vagy többen szerepel. A primer empirikus tapasztalatok és elméleti kutatások alapján ezt a kompetencialistát fogadtam el mintaként és listáztam magyar fordítással, majd komparatív elemzést végeztem a magyar sportvezetők, a sportdiplomata, illetve az interjúalanyok által adott válaszokkal, és összevettem a diplomata-felmérés eredményeivel. Találtam továbbá egy 2008-ban frissített magyar nyelvű **diplomata szakmaismertető**⁵⁰ is, melyet a kérdések megfogalmazása során szintén integráltam.

A kérdőívben egyértelműsítettem a korábban diplomáciai szempontú, funkcionális/szakmai alapon általam meghatározott „nemzetközi sportvezető” és „választott sportdiplomata” megnevezéseket, elkülönítettem kérdéseimben az állandó és eseti, sportdiplomáciát támogató és egyéb tevékenységet végzők lehetséges csoportjait, valamint a sport és az állami-kormányzati szereplőket, és egyetértési skálán vizsgáltam álláspontjaikat. Ezen elgondolás mentén két kérdőívet készítettem: a választott sportdiplomata és az országos szakszövetségek nemzetközi képviselőjére jogosult vezetőinek vizsgálatát céloztam azzal a különbséggel, hogy az utóbbinál kifejezetten szövetségi szintű, kollektív válaszokat kértem.

II. EMPIRIKUS KUTATÁS

II.1. A kutatás lefolytatása

A célirányos sportdiplomáciai, politikatudományi, külügyi diplomáciai és protokollszakmai területek elméleti kutatása 2016-ban kezdődött. A kiválasztott források szisztematikus alkalmazása és disszertációba történő foglalása 2020 december és 2021 április között történt. Ezt követően véglegesítettem hipotéziseimet, a vizsgálandó populációt és a szakértői mintavétel elemeit, valamint a kérdőívek és a félig strukturált interjú kérdéseit. 2021 májusában elkészültek a kérdőívek, amelyek elsősorban rövid, világos, egyszerű nyitott és zárt kérdéseket egyaránt tartalmaztak, kerülve azon megfogalmazásokat, idegen kifejezéseket, melyek félreértésre adhatnak okot.

A kérdőívet elektronikus úton küldtem meg az egyes célcsoportoknak egy udvarias felkérőlevél kíséretében, meghatározva a kitöltési időintervallumot. Külön kérdőív készült a sportszövetségek és a sportdiplomata részére. Mindeközben véglegesítettem az interjúkérdéseket, melyek jelentős része megegyezett a kérdőíves kérdésekkel abból a célból, hogy azok válaszait komparatív összevethessük a kérdőíves csoportok válaszaival. Az utóbbinál kifejezetten szövetségi szintű, kollektív válaszokat kértem, míg az előbbinél a sportdiplomata-funkciók átfogó vizsgálata is szerepelt.

A kitöltési időszak 2021. június 15. – 2021. július 15. volt. Mindeközben megküldtem a hivatalos felkérőleveleket az interjúkra és egyeztettem időpontokat a személyes találkozókra. A félig strukturált interjúkat 2021 októberében tudtam lezárni. 2021 novemberében végeztem el az interjúk és kérdőíves felmérések kvalitatív és kvantitatív elemzését, valamint a kapott

⁵⁰ diplomata szakmaismertető <http://docplayer.hu/2103028-Diplomata-szakmaismerteto-informacios-mappa-humanero-forras-fejlesztési-operatív-program-hefop-1-2-intezkedes.html>

eredmények összevetését. Ezt követően került sor a hipotézisek ellenőrzésére, valamint a tézisek, a következtetések és a javaslatok megfogalmazására.

II.1.1. A kvantitatív kutatás folyamata és minta jellemzői

A célpopuláció a magyar sportdiplomácia leginkább érintett tagjait jelenti, így a mintavétel meghatározásánál a fő szempont a szakmai relevancia és tapasztalat volt.

Azoknak a véleményére voltam kíváncsi, akik autentikusan tudnak válaszolni, mert:

- maguk is választott sportdiplomáták, és/vagy
- sportvezetők, akik szervezetük nemzetközi képviselőjére jogosultak, és/vagy
- kiemelt nemzetközi rendezvények szervezői / házigazdái és/vagy
- a magyar sportpolitika formálói, döntéshozói, és/vagy
- maguk is rendszeres résztvevői sportdelegációs kiutazásoknak, vagy
- az egyetemi sportdiplomáciai képzés kialakításában szerepet játszottak.

Az NVESZ valamennyi nem olimpiai sportági szakszövetségek, én pedig 44 olimpiai szakszövetségnek juttattam el elektronikusan a kérdőívet azzal a kéréssel, hogy a választott sportdiplomátákra vonatkozó részletesebb kérdőív linkjét részükre ők továbbítsák. A szakszövetségek vezetése és nemzetközi tisztségviselői részére összeállított (pandémiára is tekintettel) online kérdőívet 2021. június 15-én küldtem e-mailben az NVESZ főtitkárának, aki az elnöki jóváhagyást követően megküldte az összes, nem olimpiai sportági szakszövetségüknek. Másnap, június 16-án a MOB Sportigazgatóságtól kaptam egy kontaktlistát, melynek pontosítása céljából valamennyi szövetség honlapját felkerestem és rögzítettem a hivatalos és valid email címeket. Aznap megküldtem a felkérő levelet a kérdőívek linkjeivel, itt is belső továbbítási kérdéssel a saját, európai és nemzetközi szövetségekbe választott sportdiplomáik felé. Közülük ebben az időszakban a MOB, illetve a SOSZ által végzett online kérdőívekre beérkezett alacsony számú kitöltés alapján a kérdőív elején az alábbi tájékoztatást adtam a felkérőlevélben:

- mindkét kérdőív (szövetségi vezető, sportdiplomata) kitöltése *anonim*; a kérdések megválaszolásából sem következtethető ki a válaszadó sportszervezete vagy személye (ellentétben az említett köztestületi kérdőívekkel);
- jeleztem a kitöltésre vonatkozó technikai részleteket: az online-kerdoiv.com felületén összeállított kérdőív három szakaszból áll, mobiltelefonra optimalizált;
- a kitöltés kb. 30-45 percet vehet igénybe;
- szövetségi szinten egyetlen kitöltést kérek, mely kollektív véleményt tükröz.

A minél nagyobb számú, valid kitöltés céljából az alábbiakat tettem:

- a kérdőív megküldése előtt sportszakmai ellenőrzést kértem és kaptam Karger Kocsis Lászlótól és Altorjai Sándortól, a MTSZ főtitkárától, aminek fontos célja volt a válaszlehetőségek teljességének és helyességének a szakmai vizsgálata is;
- az eredetileg jelzett (2021. június 15. ill. 16. – 2021. július 1. kitöltési intervallumot félidőben meghosszabbítottam egy elektronikus köszönőlevéllel, és összesen egy hónapos intervallumot jelöltem 2021. július 15-i határidővel; (ezen emlékeztető újabb kitöltéseket eredményezett)

- hangsúlyoztam, hogy diplomáciai szempontú, funkcionális felmérés korábban nem történt, éppen ezért a hiteles kép kialakítása érdekében rendkívül fontos számunkra az őszinte visszajelzés, mert valóban kíváncsiak vagyunk meglátásaikra, tapasztalataikra;

A szakértői mintavétel növelése érdekében készült egy harmadik, a sportdiplomatakhöz hasonló kérdőív valamennyi *sportegyesület vezetése* részére, ugyanakkor ezt a kutatást három okból is elvettem:

- a SOSZ által ebben az időszakban tagszervezetei számára küldött felmérésen való rendkívül alacsony visszajelzési arány;
- a SOSZ szervezeti igazgatója szerint a kérdőív kérdései a nemzetközi kontextus okán csak a legnagyobb, max. 10 egyesület esetében relevánsak, a kisebb egyesületek esetében jellemzően nincs sportdiplomáciai, nemzetközi vagy állami-kormányzati interakció;
- miután a sportszövetségi kérdőíveknél szándékosan *szövetségi szintű kollektív* véleményeket kértem, a tagjaikat alkotó egyesületek külön megkérdezése duplikációt eredményezett volna.

Szintén felmerült a vizsgált egyetemi képzések hallgatóinak megkérdezése, de ezt is elvettem. Egy teljesen nyilvános, mindenki számára online elérhető sportdiplomáciai kérdőív összeállításának (a sportdiplomata közértelmezésének vizsgálatára) ötletét szintén elvettem a nem szakmai megközelítés feltételezése okán.

Az volt az elsődleges cél, hogy a szakértői mintában kifejezetten azok körében vizsgálódjak, ahol a sportdiplomácia és a sportprotokoll nagy valószínűséggel egyaránt ismert / alkalmazott terület / kompetencia.

Nemzetközi validált kérdőívminták hiányában **saját kérdéssort** alakítottam ki, elsősorban az elméleti kutatásban vizsgált diplomáciai szabályzók, illetve a működő képzési programok és személyes tapasztalatok alapján. Az **adatközlési célú** attitűdöket, véleményeket vizsgáló felmérés eredményeit Excel táblázatban dolgoztam fel leíró módszerrel, és **elsősorban gyakoriságot, illetve relatív gyakoriságot vizsgáltam**.

Az állítások esetében a véleményeket 1-5-ig terjedő egyetértési Likert-slálán mértem, valamint ordinális skálán vizsgáltam a rangsorolási kérdések válaszait. A válaszlehetőségek szerint **egy és többválaszos zárt kérdéseket** tettem fel, a **teljesség elve** szerint kiegészítve az „egyéb” válasz lehetőségével. **Eldöntendő és feleletválasztós kérdések** szintén szerepeltek.

A kérdések megfogalmazásánál arra számítottam, hogy a kompetenciákat, a protokoll és diplomáciára vonatkozó terminológiát eltérő módon értelmezhetik és ismerhetik, ezért minden kérdésnél **teljesen egyértelmű módon fogalmaztam**, illetve zárójelben **plusz információt** jelenítettem meg az egységes interpretáció érdekében.

Számoltam az **alacsony motivációs szinttel**, illetve az olimpiai játékokat megelőző szakmai leterheltségre, így az első olvasatra kevésnek tűnő (össz. 53 db kérdés, de több alkérdéssel vagy feleletválasztós, illetve rangsorolósos továbblépéssel) kérdésnél feltételeztem, hogy lehetnek olyan kitöltők, akik gyorsan végigléptetik a kérdéseket és ezzel akár értékelhetetlen válaszokat adhatnak. Ennek kiküszöbölésére a hipotézisek szempontjából legfontosabb kérdéskörökben **több hasonló jellegű kijelentést tettem**, illetve **ellenőrző céllal egyes kérdéseket másképpen fogalmazva többször is feltettem**. Ugyanezen okból a **tartalmilag egymásnak ellentmondó**

állításokban is vizsgálódta, tehát a **validálást és adattisztítást** követően csak azon kérdésekre kapott válaszokat elemeztem, ahol teljesen kizárható volt a logikai-tartalmi hibalehetőség.

Szövetségi szinten az első szakaszban képviseleti adatokra kérdeztem rá (olimpiai vagy nem olimpiai, egyéni vagy csapatsportág; hány nemzetközi rendezvényt szervezett 2010 óta stb.) de úgy döntöttem, hogy nem teszek különbséget a sportágak és sportrendezvény-szervezési tapasztalatok szerint, hanem **minden válaszadó szövetséget azonos súlyozással**, egyenértékűként veszek figyelembe.

Hasonlóképpen nem súlyoztam a sportdiplomaták válaszait az alapján, hogy az adott válaszadó milyen nemű, milyen sportágban (egyéni vagy csapat; olimpiai vagy nem) dolgozik, európai vagy nemzetközi szövetségben, vezetői vagy alacsonyabb szintű tisztségben, milyen területen (orvos, bíró, technikai delegált, játékvezető stb.), illetve hány éve tölt be sportdiplomáciai funkciót. Minden választ egyenértékűként kezeltem.

Meglátásom szerint akkor lett volna érdemes súlyozással élni mind a szövetségi és a sportdiplomata-szintű kutatásban, vagy összehasonlítani az olimpiai sportvezetők véleményét a nem olimpiaiakkal, avagy megkülönböztetni az egyéni és a csapatsportágakat, vagy különbséget tenni a megrendezett nemzetközi sportesemények száma alapján az egyes válaszok között, ha a felmérésben a teljes populáció részt vett volna, azaz kivétel nélkül minden sportági szakszövetség kitölti. Ugyanígy a sportdiplomaták esetében lehetett volna értékes összefüggéseket vizsgálni összevetve a sportvezetői válaszokkal az egyes változók mentén, de itt még a teljes populáció elemszáma sem ismert, azaz nincs hivatalos adat a magyar sportdiplomaták számát illetően. A MOB által éves szinten végzett felmérés hiányos, a nem olimpiai sportágak tekintetében nincs ilyen adatgyűjtés. Ennélfogva tendenciát, változási irányt sem tudunk vizsgálni, azaz, hogy a szűk értelemben vett, de a sportszakma által széles körben elfogadott sportdiplomata-definíciónak megfelelő, (azaz európai vagy nemzetközi sportszövetségbe megválasztott) magyar képviselők száma éves szinten hogyan változik, számuk nő-e vagy csökken. Nem tudjuk, milyen arányban vannak jelen vezetői tisztségben, hány női sportdiplomatánk van, és még sorolhatnánk a sporttudomány szempontjából értékes adatok hiátusát. Ennek ellenére a válaszadók a második helyen rangsorolták az európai és nemzetközi szervezetekbe választott magyar sportdiplomaták számát, mint a magyar sportdiplomácia sikerességének lehetséges kvantitatív mérőszámát.

II.2. A kvantitatív kutatás

II.2.1. A választott sportdiplomaták és nemzetközi sportvezetők személyes és generikus kompetenciáinak meghatározása, valamint idegennyelvi és protokoll-, mint kulcskompetenciájának felmérése

A primer empirikus tapasztalatom és a karrierdiplomaták körében végzett nemzetközi felmérés megerősítette abban, hogy a protokoll szerves részét képező interkulturális- és az általános viselkedési/társasági (interperszonális) kompetenciák meghatározó jelentőségűek a diplomácia világában. Ez alapján feltételeztem, hogy a magyar sportdiplomaták esetében az interperszonális, protokoll-kompetenciák legalább olyan fontosak, mint a szakmai ismeretek.

A kutatásban résztvevő sportdiplomaták szerint tevékenységük ellátásában a személyes és diplomáciai kompetenciák lehetnek fontosabbak, mint a tanult, releváns szakmai ismeretek (4,7-es átlag). A sportszövetségi vezetők körében is 4,6-os átlagot kapott a kijelentéssel való egyetértés. A magas szintű protokoll- és idegennyelvi kompetencia a sportdiplomaták nagyobb arányában jelenik meg alapelvárásként a sportvezetőkhez képest, de az eredmény csak minimális eltérést mutat, nem lehet szignifikáns különbséget tenni).

		N	Átlag	egyáltalán nem értek	inkább nem értek egyet	egyet is értek meg nem is	inkább egyetérték	teljesen egyetérték	Összesen
Sportszövetségek válasza alapján	személyes és diplomáciai kompetenciák \geq tanult, releváns szakmai ismeretek	27	4,6	-	-	14,8%	29,6%	55,6%	100%
	alapelvárás a magas szintű protokoll- és idegennyelvi kompetencia	27	4,4	-	3,7%	11,1%	37%	48,1%	100%
Sportdiplomaták válasza alapján	személyes és diplomáciai kompetenciák \geq tanult, releváns szakmai ismeretek	15	4,7	-	-	-	26,7%	73,3%	100%
	alapelvárás a magas szintű protokoll- és idegennyelvi kompetencia	15	4,3	-	6,7%	6,7%	33,3%	53,3%	100%

17. táblázat: Kompetenciák és ismeretek megítélése ($N_1=27$; $N_2=15$) (saját szerkesztés)

A sportdiplomaták körében megvizsgáltam továbbá a különböző alapozó szakmai ismeretek szerepét tevékenységeik során. A válaszadók körében a legalapvetőbb, legszükségesebb ismeretnek az angol nyelvű szóbeli kommunikáció bizonyult (57,1%), ezt követte az angol nyelvű írásbeli kommunikáció (40%), a legkevésbé elengedhetetlen ismeretnek az idegenforgalmi ismereteket (6,7%) tartották. Úgy tűnik a kommunikációs készségek és ismeretek (mind anyanyelvi, mint angol nyelvi közegben) a legalapvetőbb és leghasznosabb ismeretek közé sorolták a válaszadók.

	egyáltalán nem	inkább nem	valamennyire igen	inkább igen	elengedhetetlen
Kommunikációs készségek és ismeretek (magyar)	-	6,7%	13,3%	46,7%	33,3%
Diplomáciai módszertan	-	6,7%	33,3%	26,7%	33,3%
Idegenforgalmi ismeretek	-	20%	33,3%	40%	6,7%
Angol nyelvű írásbeli kommunikáció	-	-	26,7%	33,3%	40%
Angol nyelvű szóbeli kommunikáció	-	-	21,4%	21,4%	57,1%
Biztonságpolitikai alapismeretek	-	6,7%	53,3%	40%	-
Digitális diplomácia, online protokoll	-	-	53,3%	33,3%	13,3%

Különleges ceremóniák szervezése	6,7%	13,3%	46,7%	20%	13,3%
Interkulturális ismeretek	-	13,3%	33,3%	33,3%	20%

18. táblázat: Ön mint sportdiplomata mennyire tartja fontosnak / szükségesnek sportdiplomáciai munkája során az alábbi alapozó / szakmai ismereteket? (N=27) (saját szerkesztés)

A következő kérdéskörben a generikus kompetenciákat vizsgáltam.

A karrierdiplomatókhoz hasonló tevékenységi körök okán feltételeztem, hogy a sportvezetők és a sportdiplomatók esetében is a kapcsolatépítési képesség jelenik meg leginkább, mint generikus sportdiplomata-kompetencia. A komparatív vizsgálat mintájaként alkalmazott nemzetközi felmérés szerint a diplomatók körében (n=70) a *kapcsolatok kiépítése /kapcsolati háló kiépítése* (n=41) mellett a stressztűrő képesség (n=37), az önkontroll (n=32), illetve a személyközi kommunikáció (n=30) és a szóbeli kommunikáció (n=30), valamint az *írásbeli kommunikáció* (n=29) kapták a legtöbb szavazatot. Itt utalunk/utalnunk kell az előző felmérésre, ahol kifejezetten a szakmai ismeretek jelentőségét mértem a sportdiplomatók körében, akik szintén a szóbeli és írásbeli (angol és magyar) kommunikációt, majd a diplomáciai képességeket emelték ki, a két csoport tehát itt is mutat azonosságot.

A nemzetközi képviselőre jogosult sportvezetőket és választott sportdiplomatókat arra kértem, hogy a 35 generikus kompetencia közül hármát válasszanak ki, egyben rangsorolják azokat, kezdve a legfontosabbal. Körükben első helyen a *kapcsolatépítés* szerepelt, mint a magyar sportdiplomata meghatározó jelentőségű kompetenciája. Második helyen a két csoport között szintén egyetértés alakult ki a *hitelesség* kérdésében. Ez a sportdiplomatók esetében érthető, hiszen mind a megválasztási kritériumok, mind a felkészítési folyamatok rendkívül különbözőek; a sportdiplomatók esetében a hitelesség elsősorban a nemzetközi (szövetségi szintű) elismertséget jelenti, melynek alapja leggyakrabban a korábbi sportolói múlt és/vagy (vezetői tisztségre történő pályázás esetén) a sportszövetségi vezetői tapasztalat.

A hitelességi faktor a karrierdiplomatók körében elenyésző szavazatot kapott (n=4), ami érthető lehet, hiszen a diplomatók kiválasztásának komoly kiválasztási szakmai (érteni kell hozzá) és politikai (bizalmi pozíció) kritériumai vannak. Akit az országa képviselővel, annak államfőjének nevében történő tárgyalási felhatalmazással bíznak meg, továbbá a fogadó ország is elfogadja személyét előzetes *agrément* kiadásával, ott hitelességi kérdések gyakorlatilag nem merülhetnek fel, hiszen az az állam ebbéli döntési képességének kétségbe vonását is jelentené. A karrierdiplomatók felelősségi szintjén betöltött képviselői és tárgyalási funkció magyarázhatja az általuk azonosított stressztűrőképességet, önkontrollt, melyet alapvetően a személyközi, szóbeli kommunikációs helyzetekben kell gyakorolniuk.

A sportszövetségek vezetői harmadik helyen a *tárgyalási képességet* jelölték, szemben a sportdiplomatók csoportjával, akik a *hatékony vezetői képességet* nevezték meg. A sportvezetők feltételezhetően primer empirikus tapasztalatok alapján választhatták a tárgyalási képesség jelentőségét a reprezentáció mellett gyakorolt tárgyalási funkció okán, míg a sportdiplomatók – akik közül voltak olyanok, akik 10-15, illetve 15-20 éve töltenek be tisztséget (a többség 5-10 év között) – 50%-a elnökségi vagy végreható bizottsági tag, azaz vezetői szintű képviselőt lát el, érthető módon így ők a hatékony vezetői képviselőt jelölték.

Kompetenciák rangsora	Sportszövetség szerint	Sportdiplomata szerint
1.	Building Relationships / Networking (kapcsolatok kiépítése / kapcsolati háló kiépítése)	Building Relationships / Networking (kapcsolatok kiépítése / kapcsolati háló kiépítése)
2.	Credibility (hitelesség)	Credibility (hitelesség)
3.	Negotiation (tárgyalási képesség)	Effective Leadership (hatékony vezetői képesség)

19. táblázat: Generikus kompetenciák rangsora (első három előfordulása) (saját szerkesztés)

A következő hipotézisünkben feltételeztük, hogy a civil sportszektorban a protokoll szakterületeinek átfogó ismerete hiátust mutat, viszont azonosítható erre vonatkozó képzési, továbbképzési igény. Elsősorban az idegennyelv-ismeretre és annak területi alkalmazására kérdeztünk rá. A sportdiplomata válaszadók 100%-a magas, azaz tárgyalóképes szinten beszél valamilyen idegen nyelven (angolul mindenki, németül 3 fő, franciául és oroszul 2-2 fő, valamint spanyolul 1 fő)⁵¹. Mivel egy ilyen közegben kiemelten fontos a nyelvismeret, egy ötfokú skálán (1 – egyáltalán nem ismerem, 5 – kiválóan ismerem) megvizsgáltuk azt, hogy mennyire ismerik a válaszadók a nyelv speciális mintázatait az adott területeken.

Terület	N	egyáltalán nem ismerem	alig ismerem	átlagosan ismerem	jól ismerem	kiválóan ismerem
Sport szaknyelv	15	6,7%	-	6,7%	40%	46,7%
Diplomáciai és politikai nyelvezet	14	7,1%	-	42,9%	14,3%	32,7%
Protokollrendezvények terminológiája	14	7,1%	-	35,7%	21,4%	35,7%
Interkulturális nyelvezet	15	6,7%	-	33,3%	20%	40%

20. táblázat: Válaszadók nyelvismeretének mérése (sportdiplomáták) (saját szerkesztés)

A válaszadók többsége a sport szaknyelvet kiválóan (46,7%) vagy jól (40%) ismeri, a protokollrendezvények terminológiáját illetően megoszlanak a vélemények az átlagos (35,7%) és a kiváló (35,7%) ismeret között. A diplomáciai és politikai nyelvezetet a válaszadók többsége meglátása szerint már csak átlagosan (42,9%) ismeri. Az interkulturális nyelvezetet a válaszadók 40%-a kiválóan ismeri, 33,3%-a átlagosan, és 20%-a jól ismeri. Mindebből következtethető, hogy a célcsoport körében a sport szaknyelv idegen nyelvi ismerete a kiemelkedőbb, ezt követi az interkulturális nyelvezet, és a diplomáciai, valamint a politikai nyelvezet esetében van szükség továbbfejlesztésre – ezt jelölték a legtöbben átlagos szintű ismeretnek.

A kérdést a szövetségek nemzetközi képviselőire jogosult vezetők körében is vizsgáltam, tehát az egyes szakterületeket az általuk beszélt idegen nyelvi relációban vizsgáltuk.

A 27 főből területi eltéréssel 24, ill. 23 fő értékelte tárgyalóképes szintűnek az idegennyelvtudását, melyeken belül az alábbi szaknyelvekre kérdeztünk egy 5 fokú Likert skálán.

⁵¹ A protokollal összefüggő szakmai kompetenciákat idegen nyelven is vizsgáltam, hiszen a nemzetközi képviselőkre jogosult sportvezetők és sportdiplomáták elsősorban nemzetközi erőterben végzik tevékenységüket.

Terület	N	egyáltalán nem ismerem	alig ismerem	átlagosan ismerem	jól ismerem	kiválóan ismerem
Sport szaknyelv	24	-	8.3%	29.2%	25%	37.5%
Diplomáciai és politikai nyelvezet	24	4.2%	25%	33.3%	29.2%	8.3%
Protokollrendezvények terminológiája	23	4.3%	17.4%	43.5%	21.7%	13%
Interkulturális nyelvezet	23	-	26.1%	30.4%	30.4%	13%

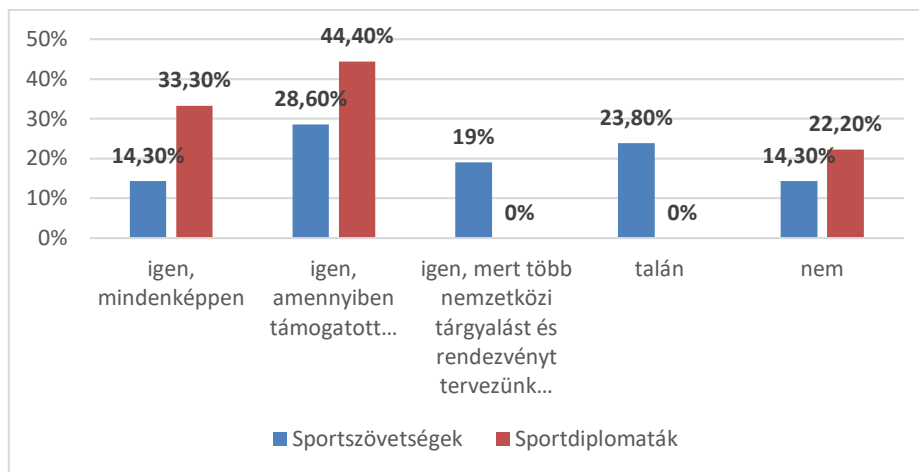
21. táblázat: Válaszadók nyelvismeretének mérése (sportszövetségi vezetők) (saját szerkesztés)

A válaszadók önbevallása szerint a sport szaknyelvet kiválóan (37,5%) vagy jól (25%) ismeri – ez sokkal alacsonyabb arány, mint a sportdiplomáták esetében –, az interkulturális nyelvezetet 30,4% jól ismeri, és csupán 13% ismeri kiválóan, a protokollrendezvények terminológiáját illetően 21,7% ismeri jól és 13% kiválóan (a többség 43,5% csak átlagosan ismeri). A diplomáciai és politikai nyelvezetet a válaszadók többsége meglátása szerint már csak átlagosan (33,3%) ismeri. A válaszadó sportvezetők (23 /24 fő) közül rendkívül kevesen értékelték tudásukat kifogástalannak és tudatosnak: mindössze 9 fő a sportszaknyelvet, 3-3 a protokoll- és rendezvényszervezés, illetve interkulturális ismereteket, és csupán 2 fő ismeri kiválóan a diplomáciai és politikai nyelvezetet. Bevallásuk szerint saját tudásukat (4), azaz jó minősítéssel a sportszaknyelv 6 fő, a protokoll és rendezvényszervezés 5 fő, az interkulturális ismeretek – diplomáciai és politikai nyelvezet esetén 7-7 fő értékelt. Mindebből következtethető, hogy a célcsoport körében a sport szaknyelv idegennyelvi ismerete a kiemelkedőbb, ezt követi az interkulturális nyelvezet, a diplomáciai, valamint a politikai nyelvezet és a protokollrendezvények terminológiája esetében van szükség a továbbfejlesztésre – ezt jelölték a legtöbben átlagos szintű ismeretnek.

A magas szintű protokoll- és idegennyelvtudást alapelvárásként a sportszövetségi vezetők 48,1%-a, a sportdiplomáták 53,3%-a azonosította teljes egyetértéssel, míg 37% és 33,3%-uk inkább egyetértéssel.

Célcsoporttól függetlenül a „kiválóan ismerem” kategóriát tekintjük ezeken a képviselői szinteken elvártnak, azaz a hibátlan, magabiztos és tudatos nyelvi kompetenciát, mely esetében továbbképzésre nincs szükség. Azon sportdiplomáták és sportvezetők számára, akik egyáltalán nem, alig vagy átlagosan ismerik a fenti területeket, mindenképpen szükséges, de a jól ismerők számára is javasolt a szaknyelvi továbbképzés.

Mindezek tudatában rákérdeztem arra, hogy részt vennének-e gyakorlati jellegű, idegennyelvi képzésen. A sportdiplomáták nagyobb arányban fejezték ki részvételi szándékukat, mint a sportszövetségek, akik között azonban, szemben a sportdiplomátákkal, a nemzetközi tárgyalások és rendezvények szervezése következtében nagyobb hajlandóság mutatkozott. Ugyanakkor megfigyelhető az is, hogy a bizonytalanok is főleg a szövetségek esetében vannak, ők azok, akiket egy esetleges PR során érdemes megkeresni. A válaszadó 21 szövetségi vezető közül csak 3 fő nem venne részt képzésen, míg a túlnyomó többség (13 fő) igen.

3. ábra: Gyakorlati jellegű, idegennyelvi képzéseken való részvételi szándék ($N_1=21$; $N_2=9$; saját szerkesztés)

A sportdiplomaták többsége teljesen egyetértett (46,7%) azzal, hogy hasznos/szükséges lenne kifejezetten a sportdiplomaták számára tervezett komplex, intenzív, kihelyezett gyakorlati, nemzetközi szintű diplomáciai és protokollismereteket tartalmazó program/képzés szervezése, 20% inkább egyetértett, szintén 20% semlegesén állt a kérdéshez, 13,3% pedig inkább nem értett egyet vele. Mindebből következik, hogy mind a nyelvre, mind a diplomáciai és protokollismeretekre (ezeknek nyelvi ismerete volt a legalacsonyabb mért adat is) vonatkozó képzésre, továbbképzésre a válaszadók körében magas hajlandósági arány azonosítható.

A célcsoport tagjait arra kértem, hogy egy ötfokú skálán (1 – egyáltalán nem ismerem sem a kérdéskört, sem a vonatkozó szabályokat; 5 – teljesen tisztában vagyok a kérdéskörrel és tudatosan alkalmazom a vonatkozó hazai, illetve nemzetközi szabályokat, magabiztosan mozgok a témában) értékelje azt, hogy saját megítélése szerint mennyire van tisztában az alábbi szakterületekkel, kompetenciákkal:

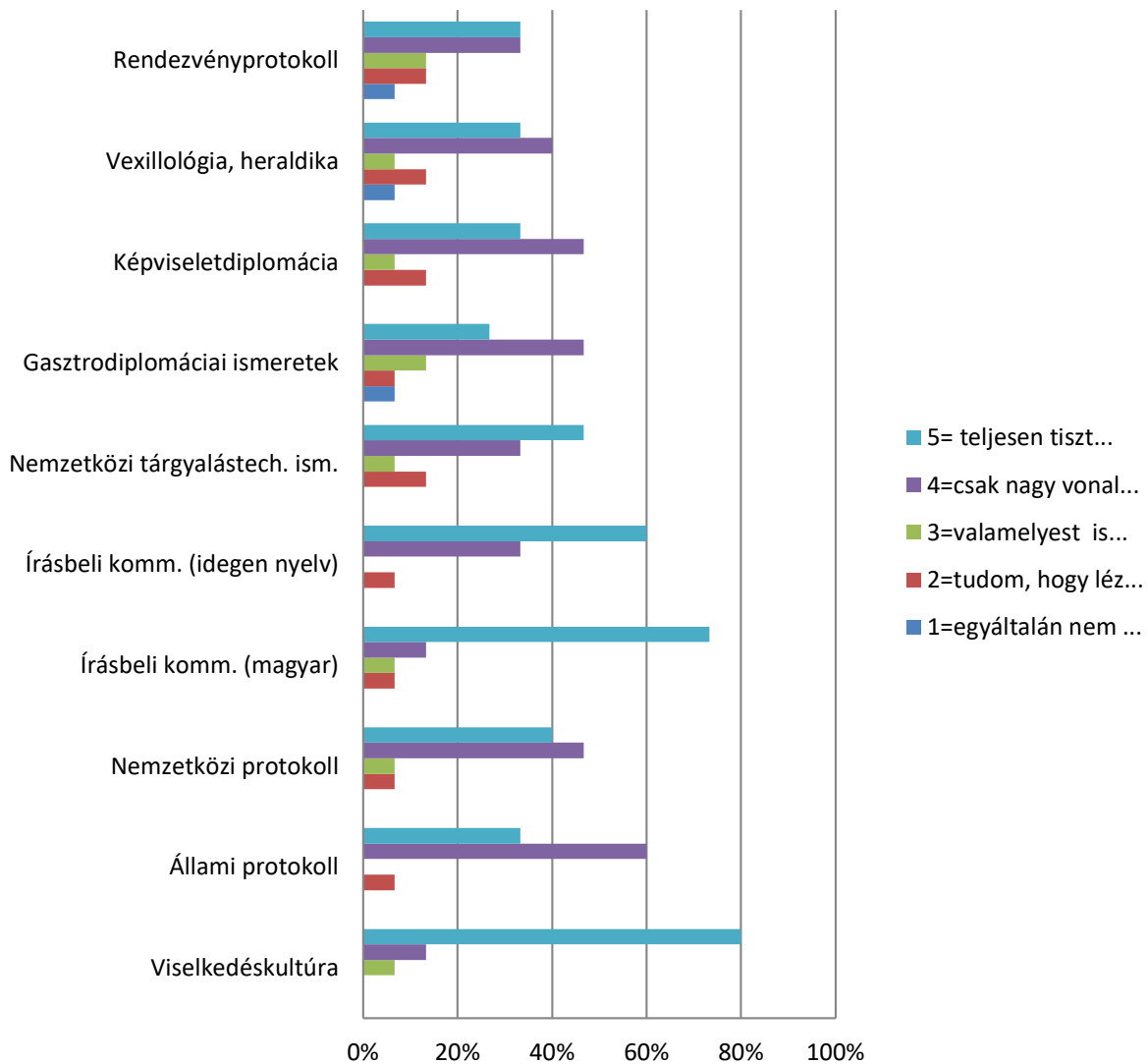
- **Viselkedéskultúra:** alapszituációk hazai és nemzetközi közegben (érkezés-pontosság, köszönés, üdvözlés, kézfogás, bemutatkozás, bemutatás, névjegy-csere, tegezés-magázás stb.)
- **Állami protokoll:** közjogi méltóságokkal, illetve állami-kormányzati képviselőkkel történő kommunikáció írásban és szóban, rangsorolásuk, protokoll-lista összeállítása, védett személyek biztonsága stb.
- **Nemzetközi protokoll:** külföldi állami és sportvezetőkkel, diplomáciai képviselőkkel történő kommunikáció írásban és szóban idegen nyelven, rangsorolásuk, protokoll-lista összeállítása stb.
- **Írásbeli kommunikáció (magyar):** meghívólevél, meghívókártya vagy más hivatalos levél formai és tartalmi követelményei magyar állami vezető részére
- **Írásbeli kommunikáció (idegen nyelven):** meghívólevél, meghívókártya vagy más hivatalos levél formai és tartalmi követelményei külföldi állami- vagy sportvezető, illetve diplomáciai képviselő részére
- **Nemzetközi tárgyalástechnikai ismeretek:** eltérő nemzetekre vonatkozó kérdések (pl. hierarchiák, tolmácsolásra vonatkozó ismeretek, rangsor szerinti ültetésrend, tárgyalási stratégia megválasztása, tabutémák kerülése stb.)

- **Gasztrodipomáciai ismeretek:** részvétel és szervezés ültetett vagy álló protokollalkalmakon: étkezés, helyszín/menüsor kiválasztás, terítések, felszolgálási típusok, hungarikumok, pohárköszöntők helye stb.
- **Képvisletdipomácia:** személyes megjelenésre vonatkozó formai-tartalmi előírások, pl. sajtókommunikáció, dress kódok, beszédekre felkérés vagy azok megtartása tárgyaláson vagy nyitó-/záróceremóniákon stb., illetve online protokoll (online meetingek, kommunikáció weboldalon, közösségi portálokon)
- **Vexillológia, heraldika:** szimbólumok alkalmazása (pl. lobogók helyes elhelyezése, illetve felvonása stadionban, eredményhirdetéskor; asztali zászlók kihelyezése tárgyaló- vagy étkezőasztalon stb.)
- **Rendezvényprotokoll:** hivatalos ajándék (ki, mit, milyen értékben és csomagolásban, mikor, kinek, és hogyan lehet adni – a nemzeti és kulturális különbségek figyelembevétele mellett) kulturális, turisztikai, szállodai alapismeretek (külföldi delegációk számára programajánlás, kísérő programszervezés); rendezvényszervezés (forgatókönyv, program összeállítása, előkészítés, lebonyolítás, utómunkálatok)
- Ebben az esetben is csak az 5, azaz *„teljesen tisztában vagyok a kérdéskörrel és tudatosan alkalmazom a vonatkozó hazai, illetve a nemzetközi szabályokat, magabiztosan mozgok a témában”* szintet tartjuk elvártnak. Ezzel a felmérésben résztvevők szintén egyetértettek (H1). Bizonyítottuk, hogy a protokoll rendszeresen alkalmazandó kompetencia (H3), melynek megléte legalább annyira fontos, mint a szakmai kompetenciák. (H1)

Ebben a kérdésben már a 4-es szint, azaz *„csak nagy vonalakban ismerem a kérdéskört, illetve a legalapvetőbb szabályokat tudom alkalmazni is, de nem vagyok magabiztos a témában”* önmagában hibalehetőséget rejt magában, hiszen a legalapvetőbb szabályok ismerete kevés; tudatos és magabiztos ismeret szükséges az érdekek hatékony/eredményes artikulálására és képviselésére.

A protokollhibák, ahogy arra szintén rámutattunk és a válaszadók többsége egyetértett (H4/b), negatívan hatnak a sportkapcsolatokra és megrekeszthetik, befagyaszthatják a sportdipomáciai tárgyalásokat. A válaszadók körében volt olyan személy, aki az (1) *egyáltalán nem ismerem sem a kérdéskört, sem a vonatkozó szabályokat* választ adta több terület esetében is: rendezvényprotokoll, vexillológia és heraldika, valamint gasztrodipomáciai ismeretek. A 2-es értékelés, miszerint *tudom, hogy létező kérdéskör, hallottam/tanultam/olvastam róla, de egyáltalán nem ismerem a vonatkozó szabályokat* esetében 2-2 fő jelölte az alábbi területeket: rendezvényprotokoll, vexillológia és heraldika, képvislet-dipomácia, valamint a nemzetközi tárgyalástechnika.

Ez a visszajelzés szintén alátámasztja az ezen témakörökben tervezhető gyakorlatorientált képzések szükségességét mind anyanyelvi, mind idegennyelvi (elsősorban angol) relációban.

4. ábra: Szakterületek, kompetenciák ismerete (önbevallás alapján) (N=27) (saját szerkesztés)

Érdemes mindezt kiegészíteni azzal, hogy a protokollkompetenciák fejlesztését mind magyarul, mind angolul javasolt tervezni a visszajelzések alapján. Valamennyi interjúalany (akik túlnyomó többsége vezetői szinten, kiemelt intézményben van jelen) a saját környezetében, munkája során tapasztaltak alapján mondott általánosított értékítéletet a jelenségről (a szórás 1-5-ig terjedt a jó és rossz példák alapján, túlnyomó részt az alsóbb kategóriák), és kivétel nélkül mind kötelező jellegű képzésként javasolta azokat megvalósítani.

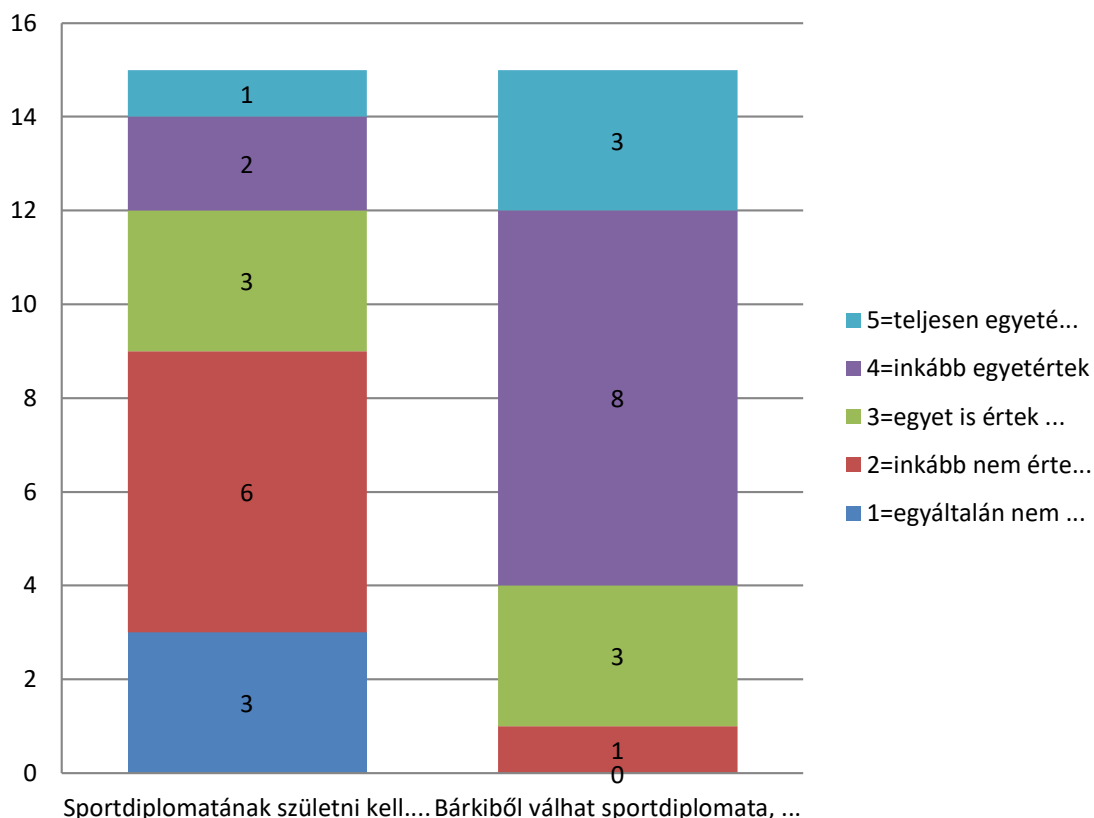
II. 2.2. A választott sportdiplomaták és nemzetközi sportvezetők képzettségének, végzettségének, sportolói múltjának vizsgálata

Feltételezem, hogy a sportdiplomáciai kapcsolatok kialakításában és fenntartásában a magyar sportdiplomata *személye* meghatározóbb jelentőségű tényező, mint a sportolói múlt, tehát nem csak sportolóból lehet valaki sportdiplomata.

A célcsoport specialitását tekintve – sportdiplomaták – felvetődött a kérdés: vajon egyetértenek-e azzal, hogy a sportdiplomata megválasztásánál nem kritérium, de jelentős előnynek számít az adott sportágban betöltött sportolói múlt? A válaszokból kitűnik, hogy a többség (33,3%) egyetértett a kérdéssel, 26,7% pedig teljesen egyetértett. A válaszadók 20%-a

semlegesen állt a kérdéshez, nem tartotta a sportolói múltat sem pozitív, sem negatív kritériumnak a sportdiplomata kiválasztása esetében. Mindehhez képest elenyésző volt azok száma, akik egyáltalán nem értettek egyet (13,3%). A válaszadók túlnyomó többsége (53,3%) inkább egyetértett azzal, hogy a sportdiplomata-funkciók ellátása során a sportolói múlt nem követelmény, de elősegíti a sportdiplomata nemzetközi szintű elismertségét, személyének elfogadását az adott közegben. 26,7% teljesen egyetértett, 20% pedig „egyed is értett meg nem is” a kijelentéssel. Olyan személy nem akadt, aki nem értett volna egyet vele.

A sportvezetők 26,7%-a egyáltalán nem értett egyet azzal, hogy sportdiplomatának születni kell (azaz vannak bizonyos, a feladat ellátáshoz elengedhetetlen kompetenciák, melyek nem tanulhatók, hanem velünk születettek, vagy neveltetéssel alakulnak ki). A kijelentéssel mindössze 6,7% értett egyet teljesen. A célcsoport 60%-a szerint nem csak sportolóból válhat hiteles sportdiplomata, hanem bárkiből válhat sportdiplomata, aki rendelkezik kellő elhivatottsággal, a szükséges személyes kompetenciákkal, és elsajátítja a szükséges szakmai kompetenciákat (teljesen egyetértők aránya 26,7%, inkább egyetértők aránya 46,7%). Ebből következik, hogy a sportdiplomácia tanulható, és a vizsgált csoport körében magas is a tanulási hajlandóság.

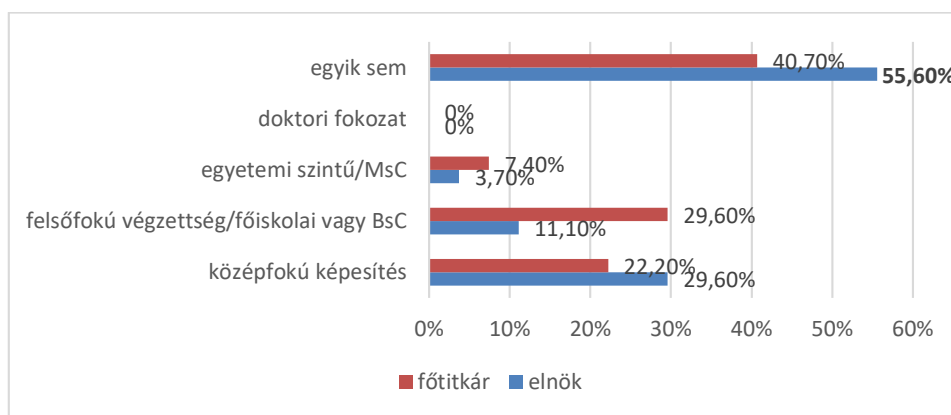

5. ábra: Sportdiplomatának születni kell/Bárkiből válhat sportdiplomata kijelentések értékelése (gyakoriság szerint) (saját szerkesztés)

A felmérésben részt vevő szakszövetségek felsőszintű sportvezetőinek (elnök és elnökség) létszáma: 231 fő, ebből 201 fő rendelkezik sportolói múlttal. 20 szövetségi elnök rendelkezik sportolói múlttal a képviselt sportágban, míg 5 fő nem rendelkezik vele, 2 fő állami és kormányzati szférából, 3 fő pedig üzleti vagy versenyszférából érkezett. Az elnökök vizsgálata

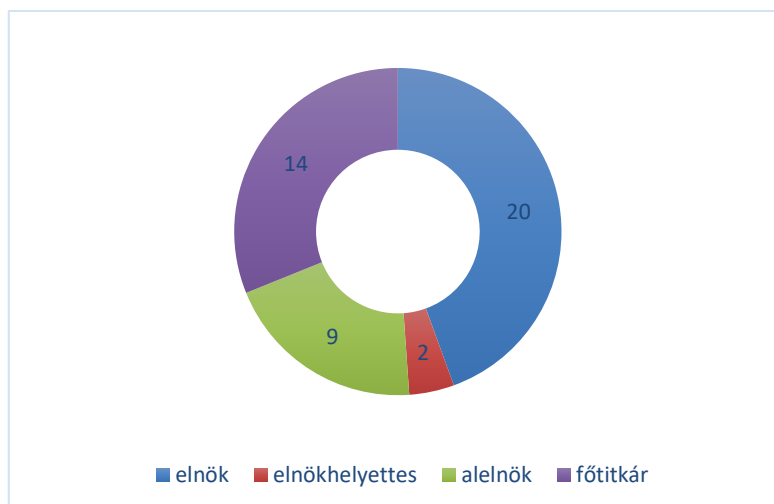
azért is fontos, mert feltételeztük, hogy leginkább ők látják el szövetségük nemzetközi képviselőjét. Ezt támasztja alá az 5. ábra is, mely szerint 20 alkalommal az elnököket (ez 74,1%-os jelölést kapott), 14 alkalommal a főtitkárt (51,9%-os jelölés), 9 alkalommal az alelnököt (33,3%-os jelölés), és csupán 2 alkalommal az elnökhelyettest (7,4%-os jelölés) jelölték meg. A szakszövetség további sportvezetőinek (főtitkár, ügyvezető, sportigazgató, szakmai igazgató, egyéb vezető beosztású munkatárs) teljes létszáma: 88 fő, ebből 72 fő rendelkezik sportolói múlttal.

Szintén az első hipotézisben feltételezem, hogy a sportdiplomáciával összefüggő tevékenységek ellátásának nem feltétele a sportszakmai végzettség, tehát más területen szerzett képzettséggel/végzettséggel is válhat valaki sportdiplomává. A 27 megkérdezett személyből 15 elnök nem rendelkezik sportszakmai képesítéssel, vagy sportvégzettséggel (55,6%); csak 4-nek van sportszakmai végzettsége (BsC/MsC) (14,8%); 8-nak pedig középfokú OKJ képesítése (29,6%). A megkérdezettek többségének (20 fő) egyéb diplomája van, melynek túlnyomó százaléka (60%) társadalomtudományi területen szerzett.

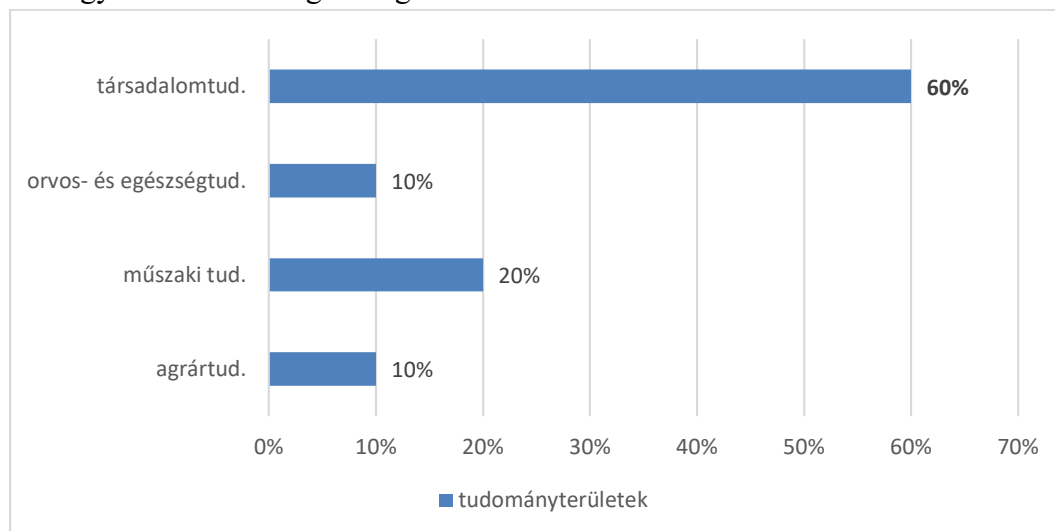
6. ábra: A szövetség elnöke rendelkezik-e sportszakmai képesítéssel vagy végzettséggel? (N=27) (saját szerkesztés)

Ahogy az alábbi ábra mutatja a második jelölést a főtitkárok kapták, mint nemzetközi képviselőre jogosult sportvezető, ezért az ő személyük esetében is megvizsgáltuk a végzettségi szinteket.

7. ábra: Mely vezető tisztségviselő látja el a szakszövetség képviselőjét nemzetközi kontextusban? (aki nem választott sportdiplomata) (jelölések gyakorisága) (saját szerkesztés)

A válaszadók szerint 40,7% nem rendelkezik semmilyen sportszakmai képesítéssel vagy végzettséggel, 29,6%-nak van felsőfokú végzettsége, 22,2%-nak középfokú képesítése és 7,4%-nak egyetemi szintű végzettsége.

8. ábra: Amennyiben az elnök nem sportszakmai felsőfokú vagy doktori végzettséggel rendelkezik, mely területen végzett? (N=20) (saját szerkesztés)

A főtitkárok esetében (N=12) a többségnek (58,3% közgazdasági területen szerzett felsőfokú végzettsége van, 33,3%-nak jogi, és 8,3%-nak igazgatási végzettsége van. Emellett egyéb, nem elvárt tudományterületekről is érkeztek: 2 fő orvostudomány, 1 fő mérnöki és 1 fő turizmus területéről.

A felmérésben résztvevő sportdiplomaták körében 6 fő rendelkezik középfokú sportszakmai képesítéssel (pl. sportszervező OKJ), 1 fő folytat jelenleg felsőfokú sporttudományi tanulmányokat, 2 fő tervez elvégezni a jövőben felsőfokú sportszakmai képzést, 3 fő nem tervezi, és 9 fő bizonytalan a döntésben. 1 fő rendelkezik Sport (és rekreáció-) szervező (BSc) végzettséggel, az a személy, aki megszerezte a sportszervező OKJ-t is és jelenleg is felsőfokú tanulmányokat folytat a Testnevelési Egyetemen. Sportmenedzser (MSc) végzettséggel 3 fő rendelkezik. Azok, akik nem rendelkeznek sportszakmai végzettséggel, az alábbi tudományterületekről érkeztek: 1 fő hittudományok, 2 fő műszaki tudományok és 10 fő társadalomtudományok. Posztgraduális (diplomára épülő) „Sportdiplomácia” (pl. KGE) vagy „Sportdiplomáciai tanácsadó” (pl. SZE) vagy „Nemzetközi sportkapcsolatok, sportdiplomácia” (pl. TE) szakirányú továbbképzési szakot a múltban egyik válaszadó sem végzett, 1 fő azonban tervezi a jövőben, 5 fő nem tervezi, 9 fő pedig bizonytalan a kérdésben. (A képzések bemutatása és a mintatantervek ismertetése a függelékben olvasható.)

A sportdiplomaták körében végzett felmérés kapcsán megvizsgáltam, hogy legmagasabb iskolai végzettségükhöz mérten rendelkeznek-e középfokú sportszakmai képesítéssel vagy más területen szereztek végzettséget. A doktori végzettséggel rendelkezők 75%-a nem rendelkezik középfokú sportszakmai képesítéssel, a felsőfokú végzettségük körében 50-50% az arány, míg a középfokú végzettségük többsége 66,7% rendelkezik pl. sportszervező OKJ-vel (26. táblázat). A felmérésben résztvevők túlnyomó többsége jelenleg nem folytat felsőfokú sporttudományi tanulmányokat, csupán 1 fő rendelkezik középfokú végzettséggel és folytat is jelenleg felsőfokú tanulmányokat (27. táblázat). Jövőbeli terveiket tekintve a sportdiplomaták többsége nem is tervez

felsőfokú tanulmányokat végezni, 20% egyértelműen elutasította a lehetőséget, 13,3% tervez, és 66,7% bizonytalan a kérdésben.

A képesítések és képzettségek ismeretében megvizsgáltam, mennyire tartják követelménynek a válaszadók a felsőfokú sportszakmai képzettséget. A válaszadók többsége „egyet is értett meg nem is” (40%) azzal a kijelentéssel, hogy valamennyi érintett szektorban (sport, kormányzati, civil stb.) a sportdiplomáciával összefüggő feladatok (nemzetközi kapcsolattartás, tárgyalás, sportszervezés stb.) ellátásában előny, de nem követelmény a felsőfokú sportszakmai képzettség. Inkább egyetértett 33,3%, teljesen egyetértett 6,7%, inkább nem értett egyet 6,7%, és egyáltalán nem értett egyet a válaszadók 13,3%-a. Megvizsgáltuk, hogy a felsőfokú sportszakmai képzés elvégzésének tervezése és a képzettség követelménye milyen viszonyban állnak egymással. Azok, akik tervezik elvégezni a felsőfokú sportszakmai képzést 50%-ban teljesen egyetértettek, 50%-ban pedig semlegesek álltak a kérdéshez, míg azok, akik egyáltalán nem is terveznek ilyen szintű képesítést szerezni 66,7%-ban semlegesek álltak a kérdéshez, 33,3% pedig inkább egyetértett vele. Azoknál, akik bizonytalanok a képzés elvégzésében sokkal megosztóbb vélemények születtek: 20% egyáltalán nem értett egyet, 10% inkább nem értett egyet, 30% semlegesek álltak a kérdéshez, 40% inkább egyetértett, és egy olyan személy sem akadt, aki teljesen egyetértett volna a követelménnyel (38. táblázat).

Megvizsgáltam továbbá, hogy mit gondolnak a követelményről azok, akik rendelkeznek sportszervező végzettséggel: (egy fő esetében volt ez releváns) a válaszadó „egyet is értett meg nem is” azzal, hogy előny, de nem követelmény a felsőfokú sportszakmai képzettség. Sokkal megosztóbb véleményen voltak azok, akik nem rendelkeznek ilyen végzettséggel: 14,3% egyáltalán nem értett egyet, 7,1% inkább nem értett egyet, 35,7% „egyet is értett meg nem is”, szintén 35,7% inkább egyetértett, és 7,1% teljesen egyetértett a kijelentéssel (39. táblázat).

A sportmenedzser végzettséggel rendelkezők esetében is inkább a semleges válasz dominált (66,7%), és mindössze egy fő jelezte, hogy inkább egyetért azzal, hogy előny, de nem követelmény a felsőfokú sportszakmai végzettség. A következőképpen vélekedtek azok, akik nem rendelkeztek mesterfokú sportszakmai végzettséggel: 16,7% egyáltalán nem értett egyet, 8,3% inkább nem értett egyet, 33,3% „egyet is értett meg nem is”, 33,3% inkább egyetértett, és 8,3% teljesen egyetértett a kijelentéssel (40. táblázat).

II.2.3. A választott sportdiplomata tevékenységi körei és azon belül a sportdiplomáciai reprezentáció szintjei

A sportdiplomata személyének meghatározásánál abból indultam ki, hogy a szakmai alapú megközelítést alkalmazom, miszerint a magyar sportdiplomata személye az a tisztségviselő, aki európai vagy nemzetközi szövetségbe (azaz nemzetközi szinten) megválasztottak, tehát tevékenységét alapvetően nemzetközi kontextusban végzi. Ezen megállapítást egy ötfokú skálán vizsgáltuk, a válaszadók 40%-a teljesen egyetértett, 26,7%-a pedig inkább egyetértett, szintén 26,7% „egyet is értett meg nem is”, és 1 fő (6,7%) inkább nem értett egyet vele.

Válaszok	N	Százalék
1=egyáltalán nem értek egyet	0	0%
2=inkább nem értek egyet	1	6.7%
3=egyet is értek meg nem is (semleges)	4	26.7%
4=inkább egyetérték	4	26.7%

5=teljesen egyetérték	6	40%
-----------------------	---	-----

22. táblázat: Az Ön mint sportdiplomata egyetért-e azzal, hogy a „magyar sportdiplomata” funkcionális meghatározása: magyar sportszövetség delegálja, akit európai vagy nemzetközi sportszervezetbe hivatalos, nemzetközi szinten megválasztottak és sportdiplomata tevékenységet végez. (N=15) (saját szerkesztés)

A célcsoport tevékenységi körét vizsgálva megállapítható, hogy a válaszadó sportszövetségek esetében 40 fő választott sportdiplomata nemzetközi szövetségben, és 33 fő európai szövetségben. A sportdiplomata magyar sportszövetségekben betöltött tisztségei/beosztásai, akiket nemzetközi szövetségbe választottak: 3 fő elnökség, 4 fő szakmai bizottság, 3 fő egyéb, 5 fő pedig nem tölt be semmilyen pozíciót. Ugyanez európai szövetségben: 4 fő elnökség, 3 fő szakmai bizottság, 2 fő végrehajtó bizottság, 3 fő egyéb, és 3 fő pedig nem tölt be semmilyen beosztást a magyar szövetségben.

Feltételeztem továbbá, hogy a sportdiplomácia jelentősége túlmutat saját hatáskörén, mint szakpolitikai végrehajtó, mert képes hozzájárulni nemzeti szintű külpolitikai célok megvalósításához, és ezen nullhipotézis mentén végeztük a teljes kutatást és fektettünk hangsúlyt a sportdiplomata személyének vizsgálatára és arra mint a sportdiplomácia kiemelt eszközére tekintettünk.

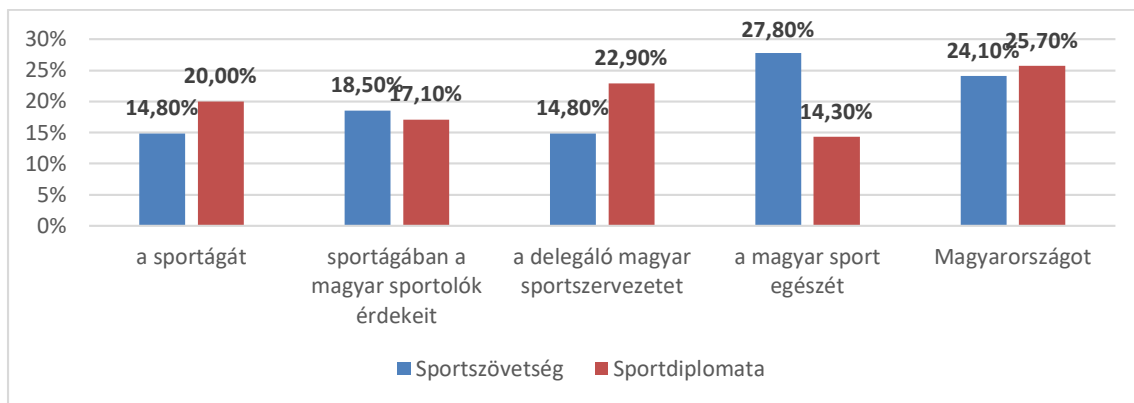
Válaszadók	N	egyáltalán nem ért egyet	inkább nem ért egyet	egyet is ért meg nem is	inkább egyetért	teljesen egyetért
Sportdiplomata válaszai alapján	15	-	6,7%	20%	33,3%	40%
Sportszövetségek válaszai alapján	27	3,7%	7,4%	11,1%	40,7%	37%

23. táblázat: Egyetért-e azzal, hogy a magyar sportdiplomácia hozzájárulna a magyar külpolitikai célok megvalósításához és a sporton keresztül hazánk további területeken tud külkapcsolatokat építeni, együttműködéseket kialakítani? (N1=15; N2=27) (saját szerkesztés)

Ezen megközelítésünk megerősítést nyert, mind a sportvezetők mind a sportdiplomata körében végzett felmérés alapján. A sportdiplomata 40%-a teljesen egyetértett, 33,3% inkább egyetértett, 20% „egyet is értett meg nem is”, és 1 fő volt (6,7%), aki inkább nem értett egyet a kijelentéssel.

A sportszövetségek 37%-a teljesen egyetértett, 40,7%-a inkább egyetértett, 11,1% „egyet is értett meg nem is”, 2 fő inkább nem értett egyet (7,4%), és 1 fő (3,7%) egyáltalán nem értett egyet azzal, hogy a magyar sportdiplomácia hozzájárulna a magyar külpolitikai célok megvalósításához és a sporton keresztül hazánk további területeken tud külkapcsolatokat építeni, együttműködéseket kialakítani.

Ennek apropóján megvizsgáltam, hogy a célcsoport tagjai szerint mit is képvisel a magyar sportdiplomata. Szembetűnő, hogy míg a sportvezetők szerint a sportdiplomata a magyar sport egészét hivatott képviselni, addig a sportdiplomata inkább a delegáló magyar sportszervezetet tartják képviselőjük tárgyának. Magyarország képviselete közel azonos mértékben van jelen a két csoport véleményében.

9. ábra: Mit képvisel a magyar sportdiplomata? ($N_1=27$; $N_2=15$; saját szerkesztés)

A képviseleti funkció (mint egy az öt karrierdiplomáciai funkcióból) apropóján vizsgáltuk, hogy a válaszadók szerint a hivatalos kontextuson (tárgyalások, közgyűlések, találkozók stb.) túl (H7), kifejezetten a társasági, protokolleseményeken is láthatnak-e el releváns reprezentációt úgy, hogy akár ezen alkalmakkor is születhetnek döntések. (H4/a)

Feltételeztem, hogy a sportdiplomata személye meghatározó a sportdiplomáciai kapcsolatok sikeres fenntartásában (H6), ezért megkérdeztem, hogyan vélekednek erről a megkérdezettek.

Átlagosan mindkét csoport egyetértett (átlag= 4,3 és 4,2); a sportszövetségek legnagyobb arányban (59,3%) inkább; a sportdiplomáták legnagyobb arányban (53,3%) pedig teljesen egyetértettek azzal az állítással, miszerint a magyar sportdiplomácia fegyvertárának kiemelt eszköze maga a sportdiplomata, aki személyén keresztül jelentősen hozzájárulhat a magyar sportdiplomácia elismertségének növeléséhez. (H6)

A sportdiplomáták nagyobb egyetértési aránya magyarázható a saját, személyes érintettséggel, a sportvezetők pedig feltételezhetően a választott sportdiplomáták mellett további aktorokra (akár saját magukra, vagy a sport civil szervezetén kívül eső, kormányzati szereplőkre, vagy akár sportrendezvényekre) is gondolhattak.

		N	Átlag	egyáltalán nem érték egyet	inkább nem érték egyet	egyet is értek meg nem is	inkább egyetérték	teljesen egyetérték	Összesen
Sportszövetségek válasza alapján	sportdiplomáciai egyeztetések, döntések sok esetben a kísérő társasági és protokollrendezvényeken születnek	27	3,8	-	14,8%	18,5%	37%	29,6%	100%
Sportdiplomáták válasza alapján		15	4,1	-	13,3%	6,7%	33,3%	46,7%	100%

Sportszövetségek válasza alapján	mind a sportvezetőkre és a választott sportdiplomátákra igaz, hogy nem csupán a hivatalos, szakmai tevékenységeik során, hanem a protokolleseményeken is támogatnak/képviselnek sportági, ill. magyar sportdiplomáciai érdekeket, így ezen az alkalmakon is ügyelniük kell a viselkedésükre, megjelenésükre, kommunikációjukra.	27	4,7	-	-	-	33,3%	66,7%	100%
Sportdiplomáták válasza alapján		15	4,7	-	-	-	26,7%	73,3%	100%
Sportszövetségek válasza alapján	a magyar sportdiplomácia fegyvertárának kiemelt eszköze maga a sportdiplomata, aki személyén keresztül jelentősen hozzájárulhat a magyar sportdiplomácia elismertségének növeléséhez	27	4,3	-	-	7,4%	59,3%	33,3%	100%
Sportdiplomáták válasza alapján		15	4,2	-	-	33,3%	13,3%	53,3%	100%

24. táblázat: Sportdiplomata tevékenységi köreinek jelentősége ($N_1=27$; $N_2=15$) (saját szerkesztés)

A sportszövetségek vezetői legnagyobb arányban (37%) inkább egyetértettek, míg a sportdiplomáták legnagyobb arányban (46,7%) teljesen egyetértettek azzal, hogy sportdiplomáciai döntések gyakran a kísérő protokollrendezvényeken születnek. (H4/a)

A sportdiplomáták nagyobb arányú egyetértése visszavezethető arra, hogy ők azok, akik tevékenységüket elsősorban nemzetközi kontextusban, ezen funkciókat (képviselés, tárgyalás) végzik, míg a sportvezetők elsősorban hazai közegben tevékenykednek. Ugyanakkor mindkét csoport túlnyomó részt egyetértett azzal, hogy mind a sportvezetők, mind a sportdiplomáták esetében igaz az, hogy nem csupán a hivatalos, szakmai tevékenységeik során, hanem a protokolleseményeken is támogatnak/képviselnek sportdiplomáciai érdekeket, így ezen az alkalmakon is ügyelniük kell a viselkedésükre, megjelenésükre, kommunikációjukra.

Válaszok	db	%
1=egyáltalán nem értek egyet	0	0%
2=inkább nem értek egyet	0	0%
3=egyet is értek meg nem is (semleges)	0	0%
4=inkább egyetérttek	9	33.3%
5=teljesen egyetérttek	18	66.7%

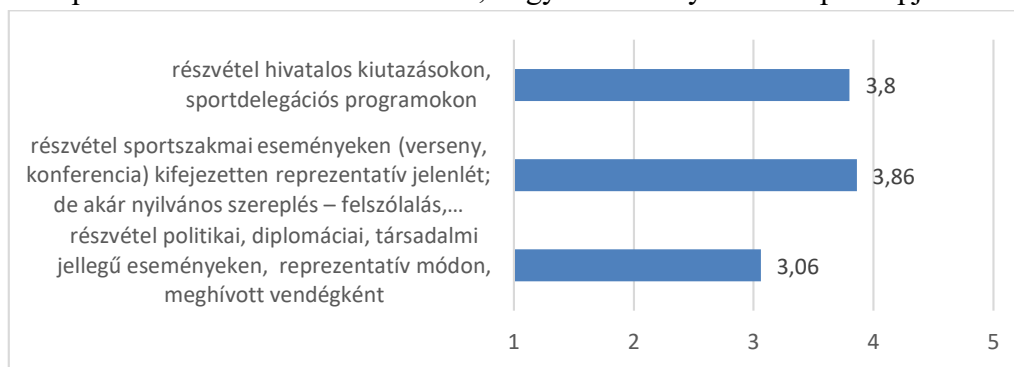
25. táblázat: A sportvezetőkre és a választott sportdiplomátákra is igaz, hogy nem csupán a hivatalos, szakmai tevékenységeik során, hanem a protokolleseményeken is támogatnak/képviselnek sportági, ill. magyar sportdiplomáciai érdekeket, így ezen az alkalmakon is ügyelniük kell a viselkedésükre, megjelenésükre, kommunikációjukra. ($N=27$) (saját szerkesztés)

Válaszok	db	%
1=egyáltalán nem értek egyet	0	0%
2=inkább nem értek egyet	0	0%
3=egyet is értek meg nem is (semleges)	0	0%
4=inkább egyetérték	4	26.7%
5=teljesen egyetérték	11	73.3%

26. táblázat: A sportvezetőkre és a választott sportdiplomatákra is igaz, hogy nem csupán a hivatalos, szakmai tevékenységeik során, hanem a protokolleseményeken is támogatnak/képviseznek sportági, ill. magyar sportdiplomáciai érdekeket, így ezen az alkalmakon is ügyelniük kell a viselkedésükre, megjelenésükre, kommunikációjukra. (N=15) (saját szerkesztés)

Alátámasztottam tehát, hogy a sportdiplomata hivatalos és társasági, illetve protokolleseményeken egyaránt fontos szerepet tölt be tevékenysége során, egyúttal részben azt is bizonyítottuk, hogy a protokollismeret valóban elengedhetetlen, a sportdiplomáciához szervesen kapcsolódó kompetencia a sportvezetők és sportdiplomaták körében. (H3)

A konkrét sportdiplomata-tevékenységek vizsgálatánál empirikus tapasztalatok alapján feltételeztem, hogy a karrierdiplomatáktól eltérő kiválasztási, képzési és munkavégzési tényezők okán a választott sportdiplomaták elsősorban a képviseleti és tárgyalási funkciót töltik be. (H7) A kutatásban résztvevő sportdiplomaták körében vizsgáltam az 1961. évi bécsi egyezmény által a karrierdiplomaták számára meghatározott öt alapfunkciónak (képviselet, tárgyalás, tájékozódás, tájékoztatás, kapcsolatépítés) a megjelenését. A felmérésben a válaszadóknak egy ötfokú skálán kellett meghatározniuk, hogy milyen mértékben látják el ezeket, részletezve az adott funkcióhoz tartozó tevékenységeket (1 – soha vagy szinte soha és 5 – mindig, napi szinten). Fontos, hogy az egyes kategóriákon belül szándékosan különbséget tettem a hivatalos jellegű, látható, és a nem hivatalos, háttértárgyalások között, valamint a hivatalos és protokolláris alkalmak között is, hogy minél árnyaltabb képet kapjunk.

10. ábra: Képviseleti funkció vizsgálata (átlagértékek, saját szerkesztés)

A válaszokból kiderül, hogy a legmagasabb értékeket (3,86 és 3,8) a **képviseleti funkcióban** végzett tevékenységek kapták (részvétel sportszakmai rendezvényeken, reprezentációs céllal, beleértve a beszédek, felszólalások megtartását is, valamint részvétel a hivatalos kiutazásokon, delegációs programokon). A válaszadók többsége csak néha, alkalmasszerűen vesz részt politikai, diplomáciai, társadalmi jellegű eseményeken, reprezentatív módon, meghívott vendégként, ezt igazolja a 3,06-os átlagérték is, ezzel szemben elmondásuk szerint sportszakmai eseményeken és sportdelegációs programokon gyakran, rendszeresen részt vesznek.

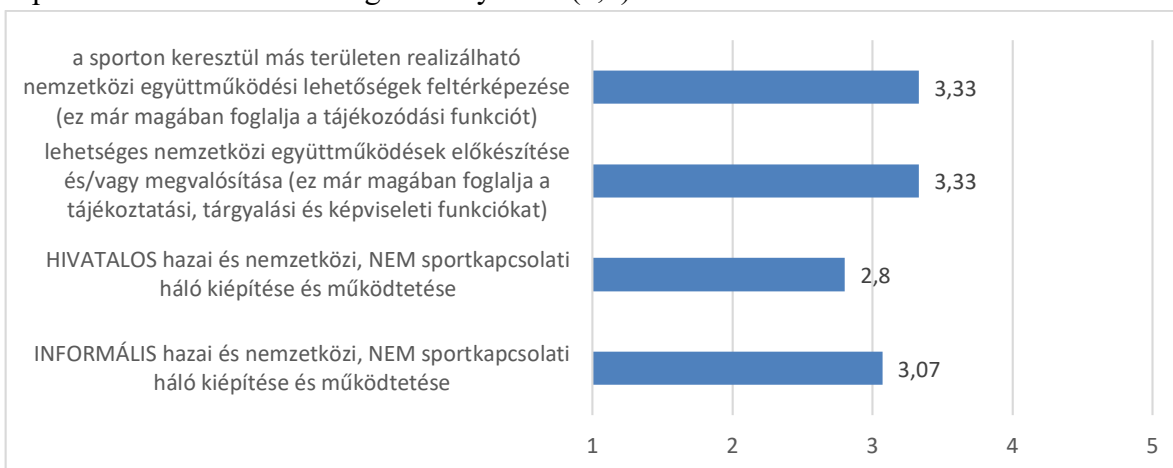
A második legmagasabb értékeket a **tárgyalási funkció** kapta (3,8 és 3,7), ahol leggyakrabban feladat a *hivatalos* egyeztetések, találkozók bonyolítása hazai rendezésű vagy külföldi

nemzetközi sportrendezvényeken, valamint a *hivatalos nemzetközi tárgyalások, egyeztetések* bonyolítása kiutazásokon, delegációs programokon. A harmadik leggyakoribb (3.66) tevékenység a tárgyalási funkcióban a *nem hivatalos háttértárgyalások, lobbitevékenységek* megvalósítása külföldi vagy belföldi *sportesemények protokolleseményein* (magasabb értéket kapott, mint a kiutazásokon és delegációs programokon folytatott nem hivatalos lobbitevékenységek, háttértárgyalások), ami szintén erősíti a protokoll megjelenési gyakoriságát és jelentőségét a sportdiplomáciai kapcsolatokban.

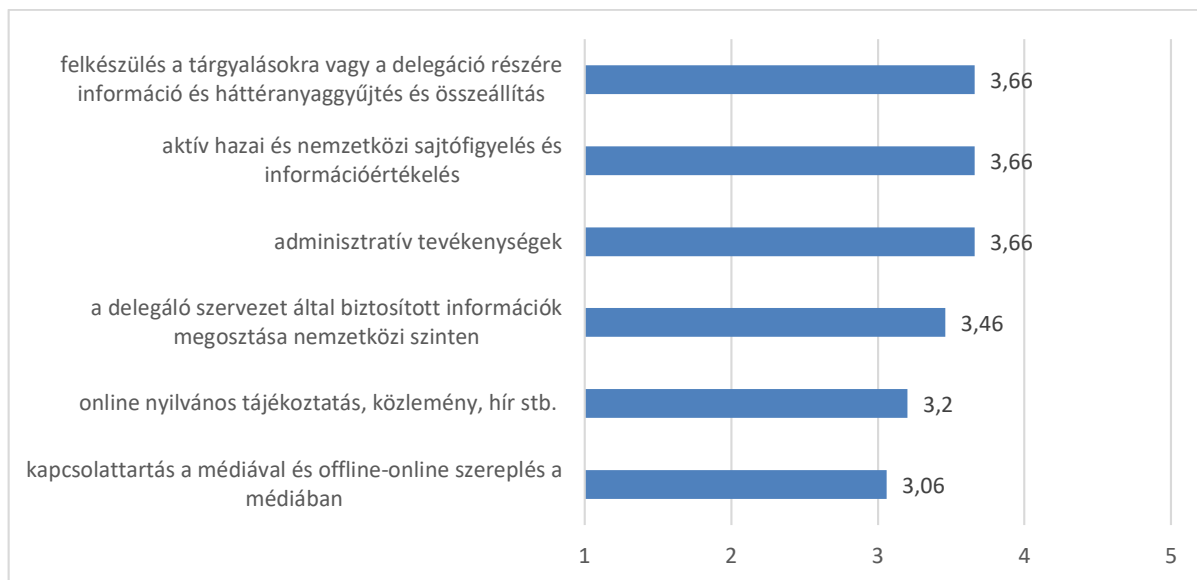
2. ábra: Tárgyalási funkció vizsgálata (átlagértékek, saját szerkesztés)

A legalacsonyabb értékeket a **kapcsolatépítési és tájékozdási/tájékoztatási funkciók** kapták. Az előbbinél a sporton keresztül nemzetközi együttműködések feltérképezése és azok előkészítése kapták a magasabb értékeket (3,3), míg a hivatalos, de nem sportkapcsolati háló kiépítése és működtetése a legalacsonyabbat (2,8).

12. ábra: Kapcsolatépítési funkció vizsgálata (átlagértékek, saját szerkesztés)

Az utóbbi kategóriában a médiával való kapcsolattartás és a nyilvános tájékoztatás kapta a legkisebb átlagértékeket, a célcsoport számára az adminisztratív tevékenységek, a sajtófigyelés és a tárgyalásokra való felkészülés és háttéranyaggyűjtés a legtöbb időt és energiát igénybe vevő tevékenység (3,6). Ez egyben cáfolja azt a közértelemezést, illetve az Aján-Némethné által leírtakat, miszerint a sportdiplomata tevékenységének nagy részét az adminisztratív feladatok teszik ki.

3. ábra: Tájékoztató és tájékoztatási funkció vizsgálata (átlagértékek, saját szerkesztés)

II.2.4. A sportprotokoll szerepe és megjelenése a sportdiplomáciában

Ahogy az elméleti kutatásban rávilágítottam, multidiszciplináris jellegéből fakadóan a protokoll megjelenik mind az öt diplomáciai funkció ellátása során, így feltételezem, hogy mind a választott sportdiplomata és a sportvezetők hivatalos és társadalmi funkcióiban a protokoll egyaránt rendszeresen alkalmazandó kompetencia (H3).

	N	Átlag	egyáltalán nem érték egyet	inkább nem érték egyet	egyet is értek meg nem is	inkább egyetérttek	teljesen egyetérttek	Összesen
Sportszövetségek	27	4,3	-	3,7%	7,4%	51,9%	37%	100%
Sportdiplomata	15	4,4	-	-	13,3%	33,3%	53,3%	100%
Eltérés	-	-	-	3,7%	-5,9%	18,6%	-16,3%	-

27. táblázat: Vélemények arról, hogy a sportprotokoll elengedhetetlen jelentőségű kompetencia a sportdiplomáciával összefüggő nemzetközi feladatok ellátásában (saját szerkesztés)

Ahogy a táblázatból is kiderül, a sportdiplomata nagyobb arányban (53,3%) teljesen egyet értettek azzal, hogy a sportprotokoll valamennyi nemzetközi tevékenység során megjelenik, ezáltal elsődleges jelentőségű kompetencia a sportdiplomáciával összefüggő feladatok ellátásában. A sportvezetők legnagyobb arányban (51,9%) inkább egyetértettek az állítással; ez a véleménykülönbség fakadhat abból is, hogy a sportdiplomata empirikus tapasztalataikat alapul véve válaszoltak, miszerint tevékenységüket valóban jellemzően nemzetközi közegben végzik, és leggyakrabban az egyes képviselői és tárgyalási funkciókban, míg a válaszadó

sportvezetők tevékenységüket elsősorban hazai közegben végzik, és kevésbé vannak jelen nemzetközi kontextusban. Másrészt a kompetenciafelmérésről kiderült, hogy a sportdiplomáták idegennyelvi protokollkompetenciái is magasabb átlagértéket mutattak a sportvezetőkhez képest, ami szintén magyarázhatja a véleménykülönbséget.

A sportdiplomáták tagjait megkérdeztem, mennyire értenek egyet azzal az állítással miszerint, hogy a sportvezetőkre és a választott sportdiplomátákra is igaz, hogy nem csupán a hivatalos, szakmai tevékenységeik során (pl. tárgyalás, találkozók, versenyek, ülések stb.), hanem a protokolleseményeken (díszétkezések, fogadások, létesítményavatások, nyitó-/záróceremóniák stb.) is támogatnak/képviselek sportági, ill. magyar sportdiplomáciai érdekeket (kvázi itt is dolgoznak), így ezen alkalmakkor is ügyelniük kell a viselkedésükre, megjelenésükre, kommunikációjukra. A válaszadók túlnyomó többsége teljesen egyetértett (66,7%) az állítással, 33,3% pedig inkább egyetértett vele. Olyan személy nem akadt, aki legalább valamilyen szinten nem értett volna egyet (25. táblázat). Ugyanezt a kérdést feltettem a sportvezetőknek is, ahol az előző csoporthoz hasonlóan nagymértékben egyetértettek a kijelentéssel (73,3% teljesen egyetértett, 26,7% pedig inkább egyetértett). Esetükben kicsit magasabb volt a teljesen egyetértők aránya.

Feltételeztem továbbá, hogy a sportprotokoll helyes alkalmazása képes hozzájárulni a sportdiplomáciai célok megvalósításához,

- a, mivel a szakmai egyeztetések és döntések sok esetben a kísérő, protokollrendezvényeken születnek,
- b, és mert protokollismeretek hiányából fakadó hibák negatívan hathatnak a sportdiplomáciai tárgyalásokra. (H4)

A válaszadók túlnyomó többsége (80%) egyetértett azzal, hogy a sportdiplomáciai egyeztetések, döntések sok esetben nem a hivatalos szakmai (tárgyalás, ülés, konferencia stb), hanem a kísérő társasági és protokollrendezvényeken születnek. Olyan személy nem volt, aki vitatta volna a kijelentést.

A hipotézis megfogalmazásában primer tapasztalatokra alapozva szándékosan éltem a „helyes alkalmazás” kitételrel, hiszen a sportprotokoll figyelmen kívül hagyása, vagy a vonatkozó szabályok megszegése épp az ellenkezőjét érheti el. A válaszadó sportdiplomáták 66,7%-a gondolja úgy, hogy a protokoll szabályainak megsértése vagy figyelmen kívül hagyása (helytelen megszólítás, kézfogás, rangsorolás, ültetés; nemzeti/vallási különbségek figyelmen kívül hagyása, nem adekvát öltözet, tárgyalástechnika stb.) egyértelműen negatívan hathat a sportdiplomáciai kapcsolatokra; sőt, megrekesztheti, akár befagyaszthatja a tárgyalásokat. 20% „egyet is értett az állítással meg nem is”, olyan személy pedig nem volt, aki mindezt cáfolta volna. A sportszövetségi vezetők válaszai alapján 62,9% szerint egyértelműen negatívan hathat a protokoll szabályok megsértése vagy figyelmen kívül hagyása (28. táblázat). Mindebből következik, hogy sok esetben a kísérő, protokollrendezvényeken előírt szabályok alkalmazása meghatározó jelentőségű a sportdiplomáciai kapcsolatok sikerességében. Megállapítható az is, hogy sportprotokoll nélkül nincs sportdiplomácia (sportvezetők válaszai alapján 3,9-es átlag, sportdiplomáták válaszai alapján 3,7-es átlag).

		N	Átlag	egyáltalán nem érték	inkább nem érték egyet	egy is érték meg nem is	inkább egyetérték	teljesen egyetérték	Összesen
Sportszövetségek válasza alapján	protokoll szabályok megsértése vagy figyelmen kívül hagyása negatív hatású	27	3,9	-	3,7%	33,3%	33,3%	29,6%	100%
	sportprotokoll nélkül nincs sportdiplomácia	27	3,9	3,7%	-	33,3%	37%	25,9%	100%
Sportdiplomáták válasza alapján	protokoll szabályok megsértése vagy figyelmen kívül hagyása negatív hatású	15	3,9	-	13,3%	20%	26,7%	40%	100%
	sportprotokoll nélkül nincs sportdiplomácia	15	3,7	-	20%	20%	26,7%	33,3%	100%

28. táblázat: Protokoll szabályok és sportprotokoll jelentősége ($N_1=27$; $N_2=15$) (saját szerkesztés)

II. 2.5. A sportprotokoll szakember szerepének jelentősége a sportdiplomáciában

Feltételezem, hogy a sportdiplomáciai siker indikátoraként azonosítható nemzetközi sportversenyek megvalósításában a sportprotokoll szakemberek fontos szerepet játszhatnak, ezáltal multilaterális diplomáciai tevékenységet végeznek (H5).

A szakszövetségek szerint azok, akik a magyar sportdiplomáciával összefüggő eseti tevékenységet végeznek a nemzetközi erőterben a nemzetközi sportszakmai rendezvények és világversenyek szervezőbizottságának vezetősége (63%), valamint a sportrendezvények és versenyek további szakmai és technikai szervezői (51,9%). A legkisebb szerepet szerintük azok a közreműködők jelentik, akik a versenyző felkészítését és versenyzését támogatják (pl. orvos, masszőr, gyúró stb.) (3,7%).

Válaszok	db	%
nemzetközi sportszakmai rendezvények, világversenyek szervezőbizottságának vezetősége	17	63%
nemzetközi sportszakmai rendezvények, sportversenyek protokollfőnöke	10	37%
sportesemények felkért sportnagykövetei / korábbi eredményes sportolók	12	44,4%
sportkommunikációs szakemberek, sportesemények szóvivői, sajtófőnökei	10	37%
sportrendezvények és versenyek további szakmai és technikai szervezői	14	51,9%
versenybírók, versenyelnökök, versenybizottsági tagok, zsűrielnökök, játékvezetők (Team Officials)	12	44,4%
közreműködők, akik a versenyző felkészítését és versenyzését támogatják (pl. orvos, masszőr, gyúró stb.)	1	3,7%
sportesemények önkéntesei	5	18,5%
sportlétesítmények vezetői	2	7,4%

29. táblázat: A szakszövetségek szerint kik azok, akik a magyar sportdiplomáciával összefüggő eseti tevékenységet végeznek a nemzetközi erőterben ($N=27$; szignifikancia- p : 0,12; saját szerkesztés)

Azzal, hogy további eseti, sportdiplomáciával összefüggő feladatot is ellátó személyek azok, akik hivatalos (munkakörben, beosztásban, megbízással, felkéréssel) tevékenységüket egy adott sportág, illetve egy magyar sportszervezet, vagy egy hazai rendezésű kiemelt nemzetközi sportesemény érdekében végzik (pl. bírók, sportolók, protokollfőnökök, sportnagykövetek, sportszervezők stb.) a sportdiplomáták túlnyomó többsége egyetértett (80%), olyan személy pedig nem volt, aki egyáltalán nem értett volna egyet az állítással. A válaszadók szerint a magyar sportdiplomácia egyik kiemelt célja a nemzetközi sportesemények rendezési jogainak elnyerése (60% teljesen egyetértett, 26,7% inkább egyetértett, 13,3% pedig „egyet is értett meg nem is”). Ennek alátámasztására szolgál a következő adat is, miszerint a magyar sportdiplomácia sikerességét a nemzetközi sportesemények rendezési jogainak számának mérésével lehetne a legjobban vizsgálni (80% szerint). (H5)

A sportprotokoll szakember tevékenységének jelentőségét alátámasztják a további hipotézisek eredményei, miszerint a magas szintű protokollkompetencia elvárt, ugyanakkor ez a tudásszint egyik csoportban sem jellemző. Ilyen esetben külső szakember tud segíteni a felkészülésben is. A felmérések megerősítették, hogy protokollesemények jelentős szerepet játszanak a sportdiplomáciában, hiszen alkalmasak akár nem hivatalos tárgyalások folytatására, döntések meghozatalára is. A sportdiplomáták és sportvezetők pedig itt is ugyanolyan fontos reprezentációs és tárgyalási funkciókat töltenek be, mint a hivatalos, szakmai programokon, tehát a kifogástalan megjelenés és viselkedés alapelvárás – ennek hiányában is tud segíteni a bevont, felkért protokollszakember, ugyanúgy, mint a nemzetközi rendezvények megszervezésében és azok sikeres megvalósításában (mely egyben nemzetközi szintű elismertséget jelent), mint a magyar sportdiplomácia első helyen azonosított céljában.

II.2.6. Eredmények összefoglalása

A kérdőíves felmérés eredményei megerősítették valamennyi témakörben megfogalmazott hipotézist. Mind a választott sportdiplomáták és a nemzetközi sportvezetők körében egyetértés alakult ki abban, hogy a sportdiplomáták megválasztásában és a tevékenység ellátásában

- a sportolói múlt előny, hozzájárul a hitelességhez, a nemzetközi elismertséghez, de nem feltétel;
- a sportszakmai végzettség sem feltétel, és a válaszadók nagy arányban nem, vagy csak középfokú képesítéssel rendelkeznek, és más szakterületekről érkezők is működnek a sportdiplomáciában;
- meghatározó jelentőségű a sportdiplomata személye, azon belül is az interperszonális és protokollkompetenciák;
- az idegennyelvi és protokollkompetenciák magas szintű ismerete alapelvárás, azonban a tudásbéli szint mindkét vizsgált körben mutat hiányosságokat;
- mind a magyar és angol nyelven tervezhető, az alacsony szintet mutató területeken gyakorlati protokoll kompetencia-fejlesztő képzés nem csupán szakmailag javasolt, de mindkét körben magas részvételi hajlandóság detektálható, ugyanakkor nem hagyományos oktatási keretek között (a válaszadók nem terveznek célirányos felsőfokú sportszervezői vagy sportdiplomáciai tanulmányokat, illetve sokan akkor vennének részt, amennyiben az a munkaidővel összeegyeztethető);

- a sportdiplomata elsősorban a hazáját, saját szövetségét, illetve sportágát képviseli nem csak a hivatalos szakmai, de a társadalmi, protokollalkalmakon is, amely vonatkozásban a sportprotokoll alkalmazása elősegítheti a sportdiplomáciai kapcsolatok működtetését, támogathatja a sporton túl realizálható, további nemzetközi kapcsolatokat is; be nem tartása viszont azok megrekesztését, befagyasztását is eredményezheti;
- elsősorban képviseleti és tárgyalási funkciókat lát el, egyaránt hivatalos, látható kontextusban és nem hivatalos, háttértárgyalásokon;
- felkészülésében, képzésében protokollszakember bevonása segít, hiszen a sportprotokoll a sportdiplomácia valamennyi területében megjelenik.

II.3. A kvalitatív kutatás

A kutatás reprezentativitásának érdekében valamennyi, a sportdiplomácia kapcsán leginkább érintett szektor és terület vezető képviselőjét egyéni, félig strukturált interjú formájában kérdeztem. A célom az volt, hogy a lehető legszélesebb körben vizsgáljam a sportdiplomata és sportprotokoll, mint a sportdiplomácia eszközeinek szerepét a **sportirányítás, sportpolitika, a sportdiplomácia, a tudomány, a média, a sportorvoslás szemszögéből**.

Az egyes kérdések alkalmasak voltak a story-telling interjú szegmensébe átlépni, ahol az alanyok konkrét esetekkel és példákkal támasztották alá véleményeiket – ezért sok esetben több órás beszélgetés alakult ki, így azok kb. egy-három órát vettek igénybe. Az információvesztés elkerülése érdekében a jegyzetelés mellett diktafonra rögzítettem a beszélgetéseket, és feldolgozáskor újra végighallgattam a felvételeket, majd töröltem őket. Úgy választottam ki az interjúalanyokat, hogy területük vagy intézményük komplex, kollektív véleményét is képviseljék egyben. Összesen kb. 40 db egyetértési és kifejtő jellegű, nyitott kérdést tettem fel az online felméréshez igazodó formában az egyes csoportokban kapott válaszok komparatív elemzése céljával. A kérdések a függelékben olvashatók.

II.3.1. A kvalitatív kutatás folyamata és minta jellemzői

A kutatást 2021 júniusa és 2021 októbere között végeztem. A felkérésemet nem mindenki tudta elfogadni (pl. NDHSZ és BFK kimaradt), így csak azokat nevesítem, akik rendelkezésre tudtak állni. Kezdetben terveztem a honvédelmi és a szabadidősportot is integrálni, de a kutatás szűk keresztmetszeti vizsgálatában álló szakterület közvetett kapcsolódása okán ezt elvettem. A személyeket nem idő-, hanem betűrendben rangsorolom név, az interjú időszakában képviselt intézmény/pozíció megjelölésével:

Sport civil rendszerében: sportköztestületek, sportszervezetek vezetői, sportdiplomataák

- Deregán Gábor, MOB Fair Play Bizottság, titkár
- Kulcsár Krisztián, MOB, elnök
- Mészáros János, NVESZ, elnök
- Molnár Zoltán, Magyar Edzők Társasága, elnök
- Nagy József, SOSZ Felügyelő Bizottság, tag, szervezetfejlesztési és képzési igazgató
- Schmitt Pál, NOB-tag, volt köztársasági elnök
- Szabó László, MPB, elnök

- Szöllősi György, Nemzetközi Sportújságíró Szövetség alelnöke, a MSUSZ elnöke, a magyar futball és a Puskás-ügyek nagykövete

Kormányzati szektor:

- Iglói-Nagy István, KKM Sportdiplomácia Főosztály, vezető, sportújságíró
- Sárfalvi Péter, EMMI, sportlétesítményekért és sportkapcsolatokért felelős helyettes államtitkár

Civil, szakmai szféra: sporttudomány, sportorvoslás

- Szatmári Péter, KJE, rektor-helyettes, NETA tanszékvezető
- Téglásy György, Sportkórház, főorvos, MOB, orvosi bizottsági tag

II.3.2. Az egyéni, félig strukturált interjúk elemzése

Az egyéni, félig strukturált interjúk **feldolgozásának időszaka** 2021. október – november. Elsősorban a sportdiplomata és sportprotokoll szempontjából kiemelt kérdéseket hasonlítom össze, és a magyar sportdiplomácia megítélésére, intézmény- és eszközrendszerére, aktorai vonatkozó témaköröket fel- és átvezető kérdésként tettem fel, és a kapott válaszokat összefoglaló szinten fogom integrálni, mert szintén szignifikáns meglátásokat tartalmaznak a kutatási téma egészére vonatkozólag. Fontosnak tartottam megszólaltatni mind a civil sportirányítás, a kormányzati sport, illetve a sportmédiát, a -tudomány és -orvoslás kiemelt szereplőit, akik maguk is mind sportdiplomáciai és sportdiplomáciával összefüggő tevékenységet végeznek és az általam felállított sportdiplomata-modell valamennyi klasszifikációját reprezentálják.

Elsőként arra voltam kíváncsi, hogy szerintük mérhető-e nemzeti szinten a sportdiplomáciai eredményesség vagy hatékonyság, és a jelenlegi viszonyok és feltételek mellett milyen tényezők alapján lehetne kvantitatív módon kifejezni hazánk sportdiplomáciai erejét, a saját tapasztalataik alapján, akár példákkal alátámasztva. Valamennyi megszólaló az alábbi **tényezőkkel** értett egyet az alábbi sorrendben, legelől a legfontosabbnak ítélte:

- kiemelt jelentőségű, nemzetközi sportesemények elnyert rendezési jogának száma
- európai és nemzetközi szövetségekbe választott magyar sportszakemberek száma
- hazai rendezésű kiemelt sportesemények nemzetközi (el)ismertségének számszerűsíthető vonatkozása (az eseményen résztvevő nemzetek, megjelenő világszervezeti képviselők, nemzetközi szövetségi elnökök, helyszíni nézők, közvetített médiacsatornák, geopolitikai lefedettség, mint elért országok és nézőik becsült száma)
- magyar sportági kezdeményezések elfogadásának száma, aránya
- magyar innovációk és gyakorlatok nemzetközi átvétele
- bilaterális szintű együttműködések száma.

A sportképviselők a *sportdiplomataik számát*, míg a kormányzat képviselői a *sportesemények számát* rangsorolta előre, mint lehetséges legfontosabb mérőszámot. Ugyanakkor, ahogy Molnár elnök úr fogalmazott a sportdiplomataik kapcsán, a bekerülési arány vagy maga a tisztségek számánál fontosabb, hogy milyen sportágban, milyen szervezetben és milyen szinten tölt be tisztséget, és tevékenységével milyen eredményt ér el. Ezzel az EMMI képviselője is egyetértve kiegészítette, hogy a nemzetközi, vezetői tisztségek betöltésében alulreprezentáltak vagyunk, azzal együtt, hogy a Magyar Kormány által megfogalmazott sportpolitikai célrendszer egyik kiemelt eleme a hazai szakszövetségek nemzetközi térben történő

megjelenésének támogatása. Itt fogalmazódott meg egy olyan álláspont is egy másik képviselőtől, miszerint nemzeti szintű sportdiplomáciáról nem lehet beszélni, egyes országok sportdiplomáciai erejét, eredményességét nem lehet mérőszámokkal kifejezni vagy összevetni, és szakmai alapon kell megkülönböztetni a ténylegesen szándékolt/pályázott események és a visszalépések okán megkapott események rendezési jogainak számát. Az utóbbival értett egyet egy másik interjúalany is, miszerint az általunk megpályázott rendezvények és a ránk maradt, vagy a megrendezés érdekében elhozott események arányszáma alapján lenne szükséges mérleget vonni. A sportesemények számára az EMMI-től kaptam az alábbi táblázatot elektronikusan 2021. június 18-án:

KORMÁNY ÁLTAL TÁMOGATOTT, HAZAI RENDEZÉSŰ NEMZETKÖZI SPORTESEMÉNYEK SZÁMA 2010-2021 KÖZÖTT													
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021 terv.	Összesen
Világbajnokság	5	2	4	4	7	8	16	15	18	21	0	12	112
Európa- bajnokság	6	5	3	1	10	11	9	19	17	24	9	6	120
Világkupa	14	8	13	8	20	15	7	25	30	36	15	19	210
Egyéb nemzetközi versenyek	10	3	6	3	16	25	20	54	57	64	42	68	368
Összesen	35	18	26	16	53	59	52	113	122	145	66	105	810

30. táblázat: Hazai rendezésű nemzetközi sportesemények száma 2010-2021 között (forrás: EMMI)

KORMÁNY ÁLTAL TÁMOGATOTT, HAZAI RENDEZÉSŰ NEMZETKÖZI SPORTESEMÉNYEK SZÁMA, 2020.		
	2020. tervezet	2020.12.31-ig MEGVALÓSULT
Világbajnokság	15	0
Európa-bajnokság	18	9
Világkupa	20	15
Egyéb nemzetközi versenyek	72	42
Összesen	125	66

31. táblázat: Hazai rendezésű nemzetközi sportesemények száma 2020-ban (forrás: EMMI)

Természetesen ezek a támogatott rendezvényeket mutatják, teljes megvalósítást nem tükröz, hiszen ahogy egyik interjúalanyom is rámutatott: a nem olimpiai sportágak az olimpiai sportágakhoz képest jóval szerényebb támogatásban részesülnek. Ugyanakkor az állami intervenció szignifikáns növekedése a 2014-es és 2017-es években tapasztalható, illetve a pandémia hatására a tervezett támogatott események száma felére csökkent.

Kértem alanyaimat, hogy 1-10-ig terjedő skálán **értékeljék a magyar sportdiplomáciát** a jelen időszakban értelmezve, amióta a sport nemzetstratégiai ágazatként működik. Átlagosan 6-os értékelést adtak, az értékek szórása: 4-8 volt. Ezt a magyar sportdiplomácia eredményességére vonatkozó kérdést a kérdőívekben is feltettem, az alábbi eredmények születtek:

Sportszövetségek (n=27): 3-10 közötti értékek átlaga: 6,85 (leggyakoribb érték:7)

Sportdiplomáták (n=15): 3-10 közötti értékek átlaga: 6,133 (leggyakoribb értékek:5 és 6)

Az interjúkon az alacsonyabb értékek mögött meghúzódó indoklások leggyakrabban a kormányzati sporttámogatások elosztásának és felhasználásának hatékonyságát, a szakmailag felkészült, nyelveket kiválóan beszélő, kifogástalanul megjelenő és kommunikáló sportdiplomáták alacsony számát, valamint a jelenlegi ad hoc, polarizált intézményi gyakorlat, különösen a kormányzati szektorban tetten érhető kompetencia-megosztottságot említették. Ez utóbbinál egyöntetűen az a vélemény fogalmazódott meg, hogy az egyes szektorokon belül és azok között a szereplők szorosabb együttműködésével még a jelenleginél is komolyabb eredmények lehetnének elérhetők. Ahogy Schmitt úr is fogalmazott, a sporteredményeinkhez és megrendezett nemzetközi sportrendezvényeink számához képest a nemzetközi sportszervezetek vezetői szintjein alacsony a reprezentációnk.

E tekintetben Iglói-Nagy úr teljes körű együttműködési attitűdjéről bizonyosodtam meg, aki kérdésemre elmondta: a minisztérium felismerte, hogy a sport a *soft diplomacy* legdinamikusabban fejlődő ága, ezért alakult meg a szervezeten belül a főosztály 2018-ban és az azóta töretlenül halad előre: megalakulása évében minden sportszervezettel közvetlen, személyes kapcsolatot alakított ki, és azóta is folyamatos háttértámogatást nyújt; a főosztály 2021-ig a pandémia ellenére is mintegy 300 külképviseleti projektet valósított meg. Hangsúlyozta, hogy a diplomácia kész és képes minden lehetséges módon segíteni, szolgálni a magyar sportélet szereplőit; a szövetségek, köztestületek közvetlen szakmai és logisztikai támogatást kapnak (diplomáciai témájú képzésben történő együttműködés; a kormányváro igénybevételének biztosítása a sportvezetők és meghívásaikra érkező vendégek részére; utazást könnyítő diplomata-útlevelek kibocsátása; KKM sportdiplomáciai ösztöndíjprogram indítása; diplomával és nyelvvizsgával rendelkező sportolók felvételi lehetősége a Magyar Diplomácia Akadémia képzési programjába; a sportdiplomácia terület oktatásának integrálása az Akadémiára; nagykövetségi kapcsolattartás, meghívások továbbítása részükre a szövetségek nevében, kérésére stb.). Ezzel a kooperatív hozzáállással viseltetnek a kormányzati sport valamennyi szereplője iránt is, és nyújtanak igény szerint diplomáciai téren szakmai segítséget (pl. háttéranyagok, felkészítők összeállítása delegációs tárgyalások előtt). Ők maguk is egyre nagyobb számban bíznak meg egykori sportolókat sportdiplomáciai feladatokkal (pl. Goór-Nagy Miklós, Gyurta Dániel), ezért kifejezetten támogatja a hivatásrendiség alapú sportdiplomata-meghatározást a köznyelvi értelmezéssel szemben. Fogalomzavar alakulhat ki például akkor, amikor adott világverseny kapcsán – általában egy ismert aktív vagy volt sportolót – sportnagykövetnek kérnek fel, szemben a valóban diplomáciai ranggal, sok esetben könnyítésekkel (pl. diplomata-útlevéllel) rendelkező, magyar sportérdekek nemzetközi képviselésében eljárókkal. Kiemelte, hogy dolgoznak az SZMSZ-ben meghatározott minisztériumi szintű sportdiplomáciai stratégia összeállításán, mely akár alapja is lehet egy nemzeti szintű stratégiának.

Az elméleti kutatás részeként bizonyítottam, hogy a sport képes támogatni a külpolitikai kommunikációt, ezáltal a politikai célok elérését, és hoztam nemzetközi példákat arra, hogy a nemzeti szintű, hosszú távú sportdiplomáciai stratégiák fontos eszközök tudnak lenni a sportdiplomáciai érdekérvényesítésben. A melléklet VI.3-as fejezetében bemutattam a jelenleg létező nemzeti sportdiplomáciai stratégiákat, mint lehetséges mintákat. Ezzel kapcsolatban kérdeztem interjúalanyaimat egy **magyar sportdiplomáciai stratégia** megalkotásáról, szükségességéről alkotott véleményét. Egy kivétellel valamennyien hasznosnak és szükségesnek vélték a versenyport- és nemzeti sportstratégiák mellett egy kifejezetten

diplomáciai jellegű stratégia megalkotását, mely – ahogy az több esetben is elhangzott – a világ felé képes demonstrálni ezen a területen a szakmai-kormányzati összefogást és együttműködést, a hosszú távú gondolkodást, és magát a szakterület iránti elköteleződést. Azzal egyetértettek, hogy egy komplex, sokváltozós kérdésről van szó, és a rendkívül heterogén szakmai jelleg és aktori kör megnehezíti egy általános, nemzeti szintű stratégia kialakítását egy jelenlegi, esetleges rendszerben, ahol politikai szándék és igény esetén a „kik” és a „hogyan” a tartalom mellett megjelenő legfontosabb kérdések. Voltak, akik szerint először azt kell elérni, hogy az egyéni helyett a kollektív érdekek kerüljenek előtérbe, és valóban a hosszútávú, összefogáson alapuló cél kerüljön fókuszba. Alanyaim jellemzően egy kormányzati, elsősorban külügyi kezdeményezést gondoltak inkább lehetséges kiindulópontnak, ahol a párbeszédnek és közös munkának ki kellene terjednie a sport civil szektorának valamennyi vezető és/vagy érintett szervezetére, bevonva egyéb szakterületeket is: tudomány, oktatás, egészségügy, média stb. Itt merült fel egy javaslat a nemzeti sportstratégiába történő hangsúlyos megjelenítésre, itt az alapokat le lehet tenni, mert vélhetően az állami döntéshozás részéről lenne rá nyitottság. Ennek kapcsán említésre került a MOB szervezetén belül megalakult Nemzetközi Kapcsolatok és Sportdiplomáciai Bizottság is.

Ezt a kérdést vizsgáltuk a kérdőívekben is, ahol az alábbi kérdésre az ötfokozatú Likert-skálán mértük a válaszokat:

Válaszok	sportszövetség n=27	sportdiplomata n=15
1=egyáltalán nem értek egyet	0%	6.7%
2=inkább nem értek egyet	7.4%	0%
3=egyet is értek, meg nem is (semleges)	22.2%	6.7%
4=inkább egyetérték	33.3%	53.3%
5=teljesen egyetérték	37%	33.3%

32. táblázat: „Az Önök szövetsége egyetért-e azzal, hogy szükséges és hasznos lenne Ausztrália, USA, Japán stb. mintájára megalkotni hazánk hosszú távú (10 éves), célzott sportdiplomáciai stratégiáját, valamennyi érintett aktor (civil sport és állami szektor) szoros együttműködésében” (saját szerkesztés)

Mint látható, a szakszövetségek össz. 70.3%-a, és a sportdiplomataik össz. 86.6%-a értett egyet az állítással, melyhez 11 interjúalany is csatlakozott. Alanyaimat elsősorban azonban a sportdiplomata-kompetenciákról, a sportdiplomata személyéről, illetve a sportprotokoll szerepéről, a sportdiplomataik körében általuk tapasztalt ismereti szintről kérdeztem.

A sportdiplomata személye

Az interjúalanyok azon nulladik kérdésre, hogy kit azonosítanak magyar sportdiplomatának, itt egybehangzóan elsőként említették **Schmitt Pál** nevét, akinek az alábbi attribútumokat tulajdonítottak: igazi diplomata, mindig felkészült, széles kapcsolati rendszerrel bír, kitűnően mozog interkulturális térben, nyugodt, megfontolt; több idegennyelven magas szinten beszél, mindig meg tud jelenni; ha megszólal, akkor visz olyan információt, amelyet megjegyeznek, ha beszédet tart, akkor az hat, ha megjelenik, akkor nyomot hagy. Szintén több ízben említették Aján Tamás és Kamuti Jenő nevét, a korábbi időszakokból pedig Csanády Árpád, Mező Ferenc és Kemény Ferenc nevét, a legújabb generációk képviselőit pedig Gyurta Dániel nevét említették.

Arra a kérdésre, hogy mely tevékenységeket, mely személyi köröket azonosítanak sportdiplomataként, az interjúalanyok kb. 60 %-a a köznyelvi értelmezéssel élve a megválasztott sportdiplomatát, illetve a nemzetközi sportvezetőket (sportszövetség, köztestület vezetője), valamint az aktív és volt sportolókat azonosította sportdiplomataként. A többi válaszadó professzióként tekint a sportdiplomata funkcióra, tanulható szakmaként, ahol a sportolói háttér nem feltétel. Többen nevesítették ebben a minőségben a protokollfőnököket, a bírókat, edzőket, a sportolókat felkészítő technikai stábot, valamint a kormányzati szektor kiemelt szereplőit. Viszonylag kevesen közelítették meg a kérdést szakmai felkészülési vagy képzettségi szempontból, ugyanakkor kérdésekre részletesen felsorolták az általunk is meghatározott személyes, szakmai és generikus kompetenciákat. Ez részben talán azzal is magyarázható, hogy a gyakorlat valóban azt mutatja, hogy elsősorban sportolókból, a szövetségek belső kiválasztása által és belső képzésével neveli ki leendő sportdiplomatáit, és a fogalmat nem elsősorban hagyományos oktatási keretek között tanulható vagy oktatandó professzióként/tevékenységként értelmezik. Molnár elnök úr szerint a sportdiplomataképzés kinevelése a sportszövetségek érdeke és feladata. Ezt alátámasztja a kérdőíves felmérés, ahol a szövetségek nemzetközi képviselőre jogosult vezetőségének és a sportdiplomataképzésnek a sportmúltját, végzettségének szintjét és területét vizsgáltuk. Kiderült, hogy sokkal magasabb az aránya a sportmúlttal, mint a sportszakmai végzettséggel rendelkezőknek, mégis mind az interjúalanyok és a kitöltők úgy gondolták, hogy a sportolói múlt nem feltétel, hanem előny.

Arra vonatkozólag, hogy hogyan definiálnák a magyar sportdiplomatát, az interjúalanyok körében az alábbi válasz csoportokat azonosítottam:

- mindenki, akit megválasztottak európai vagy nemzetközi sportszövetségbe;
- mindenki, aki nemzetközi sportkapcsolatokat ápol (függetlenül attól, hogy mit és milyen szinten)
- mindenki, aki a magyar sportban és a magyar sportért tevékenykedik (függetlenül attól, hogy mit és milyen szinten, külföldön vagy belföldön)
- minden aktív vagy visszavonult ismert, eredményes sportoló (magánminőségben vagy hivatalos megbízás hiányában is).

A közös nevező a sport civil rendszerében történő működés volt, a kormányzati vagy civil szektor nem jelent meg, ugyanakkor egy következő kérdésben, ahol a sportdiplomáciát támogató személyekre kérdeztem, minden főbb szereplő (EMMI, KKM, ME, BFK) magas szavazatot kapott.

A válaszadók túlnyomó többsége egyetértett azzal az állítással, miszerint „*Bárből válhat sportdiplomata, aki rendelkezik kellő elhivatottsággal, a szükséges személyes kompetenciákkal, és elsajátítja a szükséges szakmai kompetenciákat*”. Ezzel szemben egy kivétellel senki sem értett egyet azzal a kijelentéssel, miszerint „*Csak sportolóból válhat igazi sportdiplomata.*” A válaszok megoszlására magyarázatként az szolgálhat, hogy a „*sportdiplomának születni kell*” és a „*bárből válhat sportdiplomata...*” esetekre egyaránt tudtak példát mondani. Abban viszont megoszlottak a vélemények, hogy mennyire lehet sikeres/elfogadott/eredményes az a sportdiplomata, aki nem rendelkezik a szükséges személyiségi jegyekkel, diplomáciai érzékkel, mert ezeket szerintük nem lehet tanulni. Szabó úr is jó kiindulópontként aposztrofálta a sportmúltat, de véleménye és tapasztalata szerint kívülről érkező is elsajátítható a szakmai ismeret, de legalább ennyire fontosnak tartotta a személyes kompetenciákat is. Iglói-Nagy úr elmondta, hogy lehet diplomának születni, hiszen elsősorban diplomáciai érzék,

viselkedéskultúra kérdése, de egyetértett azzal is, hogy sportdiplomata bárkiből lehet, aki kellő affinitással rendelkezik és elsajátítja a szükséges szakmai és személyes kompetenciákat – azaz a két állítás nem zárja ki egymást. Mindkettőre tud jó példát említeni. Meglátása szerint a sportolói, versenyzői háttér egyre kevésbé jelentős szerepet tölt be. Mészáros elnök úr szerint a sportdiplomata tevékenység ellátásához elsősorban intelligencia, diplomáciai érzék, protokoll- és viselkedéskultúra szükséges, hiszen a jó benyomás fél siker. A diplomáciai érzék inkább személyiség kérdése, vagy otthonról hozzuk. Sokszor fontosabb lehet, mint a szakmai felkészültség, amely hiányában is tud viselkedni, de hozzátette – és ezt a véleményt fogalmazta meg Szabó úr is –, tartalom nélkül ez önmagában kevés. Ahogy fogalmaztak, az ideális sportdiplomata esetében mind a személyes és szakmai kompetenciák jelen vannak. Meglátásuk szerint a sportolói múlt előny, de nem minden pozícióban szükséges, pl. vezetői szinten a hiányzó sportszakma tanulható, és kellő szorgalommal és tanulással bárkiből válhat diplomata, ugyanakkor az igazi diplomata ismérve a diplomáciai érzék. A sport világából érkező alanyok szerint a sport nemzetközi világában a sportmúlt az elismertség feltétele, a hitelesség alapja, és ebben a műfajban az ismertség, a befolyás és a tapasztalat egyaránt szükségesek.

Sportdiplomáciai tevékenységet végzők körének meghatározása

Itt már nem a megválasztott sportdiplomataakra, hanem a magyar sportdiplomáciát állandó vagy eseti jelleggel támogató személyek körére kérdeztem rá, egyben rangsoroltam a válaszokat, kezdve a legtöbb szavazatot elérttel. Néhányan a sportrendezvények önkénteseit és a létesítmények vezetőit is említették. A leggyakrabban megjelölt válaszokat vastagítva jelöltem⁵².

Sportban:

- **sportköztestületek, sportszövetségek, szervezetek vezetősége**
- **sportesemények felkért sportnagykövetei/jelenlegi vagy korábbi eredményes sportolók**
- **sportszakmai rendezvények, versenyek szervezőbizottságának vezetősége**
- **sportszakmai rendezvények, sportversenyek protokollfőnökei**
- sportrendezvények és versenyek további szakmai és technikai szervezői
- versenybírók, versenyelnökök, versenybizottsági tagok, zsürielnökök, játékvezetők; közreműködők, akik a versenyző felkészítését és versenyzését támogatják (pl. orvos, masszőr, gyúró, gyógytornász, pszichológus, dietetikus)
- sportkommunikációs szakemberek, sportesemények szóvivői, sajtófőnökei

Állami szektorban:

- **állami (sportigazgatás) szakemberei: EMMI Sportért Felelős Államtitkárság**
- **állami (külügyi) igazgatás szakemberei: KKM Sportdiplomáciai Főosztály**
- **Ministerelnöki Kabinetiroda, BFK, és a kiemelt budapesti fejlesztésekért beruházásokért és nemzetközi sporteseményekért felelős kormánybiztos**
- **politikusok, OGy képviselők**
- helyi önkormányzatok sportigazgatási szerveinél szakreferensi feladatokat ellátók

⁵² Ezt a kérdést a kvantitatív eredményekkel összevetve is fogom értékelni.

Civil szektorban:

- **sporttudományi és/vagy felsőoktatási intézményben oktatók, kutatók**
- **a sportegészségügyben dolgozó szakemberek, sportorvosok**

A sportdiplomata kompetenciáinak meghatározása

Schmitt Pál egykori NOB-alelnökeként, protokollfőnökeként, 37 éve tagként egyetértett azzal, hogy a sportdiplomátának kifogástalanul kell tudni kommunikálni saját anyanyelvén és több idegennyelven; szóban és írásban, verbálisan és nonverbálisan egyaránt. Álláspontja szerint a sportdiplomácia tevékenység alfája és omegája az idegennyelvtudás (legalább kettő vagy három), és ebben egyáltalán nem állunk jól; ez a médiában történő kommunikáció szempontjából, véleménynyilvánítás és érdekképviselés szempontjából életbevágó. Ezt az általános alacsony nyelvi kompetenciaszintet többen is említették. A volt elnök szerint a protokoll szakterületeinek magas szintű ismerete alapkövetelmény, az elkövetett hibák sok esetben nem orvosolható vagy visszafordíthatatlan diplomáciai következményekkel járhatnak. Még ha tapasztalt is, minden helyzetre felkészül, nem csak a témából, hanem tárgyalópartneréről egyaránt. Minden megnyilvánulásával és nem csupán a tárgyalóasztalnál képviseli a sportágát, hazáját, így különösen a kapcsolódó protokollrendezvényeken. Ezen alkalmakkor olyan háttérbeszélgetések, találkozók, szituációk alakulhatnak ki, ahol akár döntések is születhetnek. Fontos az élethosszig tartó tanulás, kitartás, szorgalom, interkulturális nyitottság, illetve a projektszemlélet és az adaptivitás, rugalmasság. Hozzátette: hivatalos megbízás nélkül is lehet valaki sportdiplomata egy adott kontextusban, pl. egy ismert/elismert sportoló. A jelenlegi gyakorlat szerint a szövetségen belül történik a kiválasztás és nevelés, de delegációs kiutazások előtt, nemzetközi rendezvények esetén külsős bevont protokollszakember bevonása elengedhetetlen.

Molnár úr úgy fogalmazott, hogy a szakmai és személyes kompetenciák tekinthetők 50-50%-os elvárásnak, és a diplomáciai érzék a szükséges plusz 20%. A személyes kompetenciák nélkül nem megy, de el kell sajátítani a szakmai kompetenciákat is. A sikerességben szerinte inkább a személyes kompetenciák számítanak, ha a kettőt össze kellene hasonlítani. A szakmai kompetenciák körében kiemelt fontosságúnak tartotta a magas szintű egy vagy több nyelvismeretet. Szabó elnök úr is az idegennyelv képzésének fontosságát hangsúlyozta, itt említette a szövetségi kapitányok reggelijét, melynek körében rendszeres találkozót szerveznek, ahol a nemzetközi, jó gyakorlatokat megosztják egymással.

Abban szintén egyetértés alakult ki, hogy a sportdiplomáciai kapcsolatok ellátásában a felsőfokú sportszakmai végzettség nem feltétel, de hasznos ismereteket adhat. A KJE rektorhelyettese szintén egyetértett abban, hogy a mai oktatási rendszerből általános jelleggel a gyakorlati kompetenciákat fejlesztő tartalmak hiányoznak, és a sportvezetőket, leendő vagy gyakorló sportdiplomátákat nem feltétlenül hagyományos oktatási keretek között kell felkészíteni. Hozzátette, hogy az online felmérés segíthet abban, hogy a legérzékenyebb személyektől közvetlenül beérkező szakmai igények azonosíthatók legyenek, és valós igényekre épülő, a tevékenységükhöz igazodó képzési programot lehessen kidolgozni.

A sportdiplomata protokollismereteire vonatkozó vizsgálat

Ahogy Szabó úr fogalmazott, a protokoll egy fontos professzió, érteni kell hozzá. E tekintetben a magyar sportdiplomata és sportvezetők felkészültségét szinte minden interjúalany az 1-5

közötti skálán (1= egyáltalán nem ismeri, 5=tökéletesen ismeri, teljesen felkészült, magabiztos) jellemzően 2-3 értékkel jellemezte, ahol az alapismeretek, a magyar írásbeli kommunikáció és vendéglátásprotokoll kapott leginkább 4-es értéket. Természetesen nem lehet általánosítani az alapvetően szubjektív véleményeket, és hozzá kell tenni, hogy többen jelezték, ismernek olyan sportvezetőket vagy diplomatákat, akik kiválóan ismerik az alábbi területeket, de nem ez az általános. Azzal is érveltek, hogy nem minden szinten és tisztségben van szükség ezek széleskörű ismeretére. Ha átlagot nézünk, akkor a visszajelzések leggyakrabban a közepes sávban mozogtak. Ezt fogom összevetni a sportvezetők és sportdiplomaták önértékelésén alapuló számokkal a kvantitatív kutatásnál. Teljes konszenzus alakult ki arra vonatkozólag, hogy valamennyi felsorolt tárgykör gyakorlati, kompetenciafejlesztő képzése indokolt és szükséges (akár idegen nyelven is oktattva) lenne, elsősorban a vastagítva jelzett területeken, egyes vezetők kötelező jelleggel küldenék el saját munkatársait.

Viselkedéskultúra: alapszituációk hazai és nemzetközi közegben (érkezés-pontosság, köszönés, üdvözlés, kézfogás, bemutatkozás, bemutatás, névjegy-csere, tegezés-magázás, beszélgetés stb.)
Állami protokoll: közjogi méltóságokkal, illetve állami-kormányzati képviselőkkel történő kommunikáció írásban és szóban, rangsorolásuk, protokoll-lista összeállítása, védett személyek biztonsága stb.
Nemzetközi protokoll: külföldi állami és sportvezetőkkel, diplomáciai képviselőkkel történő kommunikáció írásban és szóban idegen nyelven, rangsorolásuk, protokoll-lista összeállítása stb.
Írásbeli kommunikáció (magyar): meghívólevél, meghívókártya vagy más hivatalos levél formai és tartalmi követelményei magyar állami vezető részére
Írásbeli kommunikáció (idegen nyelven): meghívólevél, meghívókártya vagy más hivatalos levél formai és tartalmi követelményei külföldi állami- vagy sportvezető, illetve diplomáciai képviselő részére
Nemzetközi tárgyalástechnikai ismeretek: eltérő nemzetekre vonatkozó kérdések, pl. hierarchiák, tolmácsolásra vonatkozó ismeretek, rangsor szerinti ültetésrend, tárgyalási stratégia megválasztása, tabutémák kerülése stb.)
Interkulturális és vallásprotokoll: nemzetek, kultúrák hagyományainak, társadalmi szokásainak ismerete, pl. vallási különbségek, étkezési restrikciónok, szimbólumok, ünnepek stb.
Gasztrodiplomáciai ismeretek: részvétel és szervezés ültetett vagy álló protokollalkalmakon: étkezés, helyszín/menü kiválasztás, terítések, felszolgálási típusok, hungarikumok, pohárköszöntők helye stb.
Képvisletdiplomácia: személyes megjelenésre vonatkozó formai-tartalmi előírások, pl. sajtókommunikáció, dress kódok, beszédekre felkérés vagy azok megtartása tárgyaláson vagy nyitó/záró ceremóniákon stb., illetve online protokoll (online meetingek, kommunikáció weboldalon, közösségi portálokon)
Vexillológia, heraldika: szimbólumok alkalmazása (pl. lobogók helyes elhelyezése, illetve felvonása stadionban, eredményhirdeteskör; asztali zászlók kihelyezése tárgyaló- vagy étkezőasztalon stb.)
Rendezvényprotokoll: hivatalos ajándék (ki, mit, milyen értékben és csomagolásban, mikor, kinek, és hogyan lehet adni – nemzeti és kulturális különbségek figyelembevételével) kulturális, turisztikai, szállodai alapismeretek (külföldi delegációk számára programajánlás, kísérő programszervezés); rendezvény szervezés (forgatókönyv, program összeállítása, előkészítés, lebonyolítás, utómunkálatok)

33. táblázat: A protokoll halmazát képező ismeretkörök (saját szerkesztés)

A protokollterület jelentősége

Ahogy Mészáros úr fogalmazott: a protokoll az elmúlt években indokolatlanul háttérbe szorult, végzetes hibák fordulhatnak elő, melyek befagyaszthatják a sportkapcsolatokat, ilyenkor nem érkezik válasz, vagy éppen kedvezőtlen a reakció. Ezek a jelenségek leggyakrabban ezzel magyarázhatók.

Egyetértés alakult ki valamennyi interjúalany esetében annak kapcsán, hogy a protokoll fontos kompetencia, és elidegeníthetetlen része a diplomáciának. Különösen fontos szerepet kap nemzetközi rendezvényeken, delegációs programokon és a kormányzati kommunikációban. Itt több konkrét példát is említettek a megkérdezettek. Mindannyian tudják, hogy a jelentős események, kiutazások előtt fel kell készülni az adott kultúrából, udvariassági szokásokból, és gyakran külső szakember bevonására kerül sor. Erre vonatkozólag Téglásy úr több kiutazást megelőző tréninget is említett. Egyetértettek azzal is, hogy a protokoll adja a sportdiplomácia keretét és az itt elkövetett hibák komolyabb következményekkel járhatnak, mint a szakmabeli tévedések. Az erre vonatkozó tapasztalatok vegyesek, a legrosszabbtól a legjobb, példaértékű reprezentációra egyaránt ismernek példát. S mivel a protokollesemények fontos részei a hivatalos programoknak, illetve ezen társasági eseményeken is formálódnak kapcsolatok, születhetnek döntések, nem csak a tárgyalóasztalnál, és mert általában kultúrától, nemzettől vagy sportágtól függetlenül a *megjelenés-viselkedés-kommunikáció* hármasa alapján alakulnak ki benyomások, vélemények az adott képviselőről, a sportdiplomata és a sportvezetők esetében is tudatosítani kell, hogy nem csak hivatalos, de informális kontextusban, privát minőségében, akár megbízás nélkül is képviselik a magyar sportot külföldön-belföldön egyaránt.

Generikus kompetenciák

A kutatásnak fontos része volt a generikus kompetenciák vizsgálata. A kérdéssorban feltüntetett 35 kompetencia közül alanyaim az alábbiakat azonosították sportdiploma-ismérvként, kezdve a leggyakrabban választottal.

- **Building Relationships /Networking (kapcsolatok, hálózatépítés): 8**
- **Credibility (hitelesség): 6**
- **Innovative Thinking (innovatív, előremutató gondolkodás): 5**
- Interpersonal Communications (személyek közötti kommunikációs képesség): 3
- Management Excellence (kiváló menedzsment): 3
- Oral Communication (szóbeli kommunikációs képesség): 3
- Analytical Thinking (elemző gondolkodás) 2
- Conflict Resolution (konfliktusmegoldó képesség): 1
- Decision Making (döntéshozatal): 1
- Integrity (sértetlenség, integritás): 1
- Negotiation:1
- Problem Solving (problémamegoldás):1
- Reliability (megbízhatóság): 1

A kérés az volt, hogy **csak hármat válasszanak**, így a fentiek közül a komparatív vizsgálathoz csak az első hármat fogom összevetni a kérdőíves felméréssel, majd a karrierdiplomaták eredményeivel a hipotézisem ellenőrzéséhez.

II.3.3. A kvalitatív kutatás eredményeinek összefoglalása

A magyar sportdiplomata személyes kompetenciái, diplomáciai érzéke sok esetben fontosabb, mint a szakmai kompetenciák. Bár többségük sportmúlttal bír, a visszajelzések azt mutatják, az mégsem feltétel, ugyanakkor előnyt jelenthet a nemzetközi erőterben történő megválasztás és (el)ismertség szempontjából. A magyar sportdiplomata alapesetben sportágát és hazáját, illetve szövetségét képviseli, és láthat el képviselőt hivatalos megbízás nélkül is.

A protokoll a sportdiplomata-tevékenység valamennyi aspektusában, valamilyen szinten megjelenik. Mind a magas szintű protokoll és idegennyelv-tudás alapelvárás, hiszen a multilaterális közegű sportdiplomáciai rendezvények szerves részei a protokollalkalmak, ahol a tárgyalásokon túl további kapcsolatok és döntések is születhetnek. E tevékenységet tehát kiváló nyelvi és protokollismeret nélkül nem lehet jól/eredményesen végezni. Ugyanakkor a protokollhibáknak negatív, akár visszafordíthatatlan következményei is lehetnek, ezáltal annak helyes alkalmazása támogatja a sportdiplomáciai célok megvalósítását. Mindazonáltal a sportvezetők és sportdiplomataik ebbéli felkészültsége hiátust mutat, de ez megfelelő gyakorlati képességgel orvosolható. A kifejezetten jelentős helyzetekben (delegációs tárgyalás, rendezvényszervezés) külső protokollszakember bevonása szükséges, aki tevékenységével szintén sportdiplomáciai célokat támogat. A magyar sportdiplomata a magyar sport civil szektorában vannak jelen, de természetes módon a sportdiplomáciát támogató, annak érdekében tevékenykedők száma a közelmúltban világszinten is robbanásszerűen emelkedett.

Az EMMI álláspontja szerint „a sport egy olyan rendkívül népszerű és elérhető kommunikációs csatorna, amely könnyen leküzdí a nemzeti határokat és kulturális akadályokat. Magyarország előszeretettel fordul a sport felé, mely a nemzetközi kapcsolatteremtés és kapcsolatépítés egyik eszközeként jelenik meg a diplomáciában.” Az elmúlt időszakban pedig több bilaterális megállapodás jött létre egyes latin-amerikai, afrikai és ázsiai feltörekvő országokkal, illetve az EMMI olyan tárcaközi együttműködési megállapodásokat kötött, mint a magyar–kubai, magyar–sri-lankai sportügyi megállapodás, a magyar–iráni vagy a magyar–vietnami bilaterális sport- és ifjúságügyi egyezmények és szándéknyilatkozatok. „A sport, mint a nemzetközi presztízs és jó hírnév kivívásának hatékony eszköze jelenik meg a magyar külpolitikában, ami összhangban áll a sportdiplomácia államközpontú megközelítésének koncepciójával.” Meglátásuk szerint szükség van a sportszakemberek diplomáciai képzésére, amelyben a KKM tud kiváló segítséget nyújtani, emellett célszerű lenne a külképviseleteken szolgáló magyar diplomataik sport területén történő képzése is, hiszen a közös nevező ezekben a körökben is legtöbbször a sport, mely gyakran olyan kapukat is megnyithat, amelyek korábban évekig, esetleg évtizedekig zárva voltak. Itt már nem hagyományos sportdiplomáciáról van szó; a sport a diplomácia eszköze (*diplomacy through sport*).

III. KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

III. 1. Az eredmények értelmezése

III.1.1. A magyar sportdiplomata személye és kompetenciáinak meghatározása

A primer empirikus tapasztalat alapján született hipotézist, miszerint a magyar sportdiplomata esetében az interperszonális, protokollkompetenciák legalább olyan fontosak, mint a lexikális-szakmai ismeretek, mind a kvantitatív és kvalitatív kutatás alátámasztotta. Az interjúalanyok (n=12) teljesen, a szövetségek vezetői (n=27) 55, 6%-a teljesen, 29, 6%-a inkább; a sportdiplomata (n=15) 73,3%-a teljesen, 26,7%-a inkább egyetértett az állítással.

Ezt a hipotézist támasztja alá az a kijelentés, miszerint a magas szintű protokoll és idegennyelvi kompetencia alapelvárás a sportdiplomata és sportvezetők esetében. Itt a sportvezetők 48,1%-a teljesen, 37%-a inkább, a sportdiplomata 53, 3%-a teljesen, 33,3%-a inkább egyetértett a kijelentéssel. Az 1-5-ig terjedő skálán az egyetértési arány az első állítással 4,7 (sportvezetők) és 4,6 (sportdiplomata) volt; a második kérdésben 4,4 és 4,3 volt az egyetértés. A két kijelentés a kvalitatív felmérésben (n=12) is teljes egyetértési konszenzust mutatott. A hipotézis bizonyítást nyert, melyet elfogadok.

A kvantitatív és kvalitatív kutatásban adott véleményválaszok szintén alátámasztották azon állítást, miszerint a sportdiplomáciai kapcsolatok kialakításában és fenntartásában a magyar sportdiplomata *személye* meghatározóbb jelentőségű tényező, mint a sportolói múlt, tehát nem csak sportolóból lehet valaki sportdiplomata. Szintén magas százalékos, teljes egyetértés született abban, hogy a magyar sportdiplomácia fegyvertárának kiemelt eszköze maga a sportdiplomata, aki személyén keresztül jelentősen hozzájárulhat a magyar sportdiplomácia elismertségének növeléséhez. Az interjúalanyoknak itt volt lehetőségük konkrét példákkal alátámasztani egyetértési véleményüket arra vonatkozólag, hogy a személy fontosabb tényező, mint a szakmai felkészültség vagy szakmai múlt. Szinte senki nem értett azzal egyet, hogy csak sportolóból válhat valaki sportdiplomává, ugyanakkor azzal többnyire egyetértettek, hogy a sportmúlt hozzájárul a nemzetközi ismertséghez és elismertséghez, de enélkül is végezhet a sportdiplomata eredményes tevékenységet. A gyakorlat is azt mutatja, hogy a szövetségek elsősorban a sportágában sikeres sportolót igyekeznek kinevelni, bár ahogy a példa mutatja, a protokollismereti hiátus létező – és orvosolható – jelenség.

Szintén primer tapasztalat, továbbá a szekunder elméleti kutatás eredményezte azt a hipotézist, miszerint a karrierdiplomatahoz hasonló tevékenységi kör okán a sportvezetők és sportdiplomata esetében is a kapcsolatépítési képesség lesz az egyik kiemelt generikus sportdiplomata-kompetencia. A két kvantitatív felmérés és az interjú kutatás során a 35 generikus kompetencia közül kértük, hogy összesen hármat válasszanak ki, azokat fontossági sorrendbe állítva.

Az alábbi eredmény született:

Kompetenciák rangsora	sportszövetségi vezetők szerint n=27	sportdiplomaták szerint n=15	interjúalanyok szerint n=12	nemzetközi karrierdiplomaták szerint n=70
1.	Building Relationships / Networking (kapcsolatok kiépítése / kapcsolati háló kiépítése)	Building Relationships / Networking (kapcsolatok kiépítése / kapcsolati háló kiépítése)	Building Relationships / Networking (kapcsolatok kiépítése / kapcsolati háló kiépítése)	Building Relationships / Networking (kapcsolatok kiépítése / kapcsolati háló kiépítése)
2.	Credibility (hitelesség)	Credibility (hitelesség)	Credibility (hitelesség)	Stress Tolerance (stressztűrő képesség)
3.	Negotiation (tárgyalási képesség)	Effective Leadership (hatékony vezetői képesség)	Innovative Thinking (innovatív, előremutató gondolkodás)	Self-Control (önkontroll)

34. táblázat: Generikus kompetenciák rangsorának összevetése (első három előfordulása) (saját szerkesztés)

Ugyanebben a tárgykörben vizsgáltam a sportszakmai végzettség szerepét a sportdiplomáciai tevékenység során, és látva a magyar sportdiplomáciai aktorok számának bővülését úgy gondoltam, hogy maguk a sportban tevékenykedők is egyetértenek azzal, hogy a sportszakmai végzettség nem feltétel, tehát más területen szerzett képzettséggel/végzettséggel is lehet valakiből sportdiplomata. A kvantitatív felmérések egyértelműen azt mutatták, hogy a válaszadók egyrésztől egyetértettek az állítással, de az attitűdök vizsgálata mellett a végzettségek felméréséből is kiderült, hogy mindkét körben (sportvezetők és sportdiplomaták) csak kis arányban (sportvezetők között n=4, sportdiplomaták közül n=4) vannak, akik BA/MA szintű sportszakmai diplomával rendelkeznek. A diplomás sportvezetők 60%-a társadalom, 20%-a műszaki, 10-10%-a agrár- és orvostudományi területen szerzett diplomát. A hipotézissel az interjúalanyok is kivétel nélkül egyetértettek, és szintén különböző területeken szerzett diplomákkal rendelkeznek maguk is. A vélemények mellett tehát a demográfiai adatok is alátámasztják, hogy a sportdiplomáciai tevékenység ellátásának nem feltétele a sportterületen szerzett diploma, a hipotézisemet tehát elfogadom.

III.1.2. A sportprotokoll és a protokollszakember szerepe és jelentősége a sportdiplomáciában

A kvantitatív és kvalitatív felmérésének eredménye egyaránt igazolja, hogy a protokoll a sportdiplomácia hivatalos és társadalmi funkcióiban egyaránt rendszeresen alkalmazandó kompetencia. Ezt erősíti a protokollal, mint alapkompenciával szemben támasztott magas szintű elvárás igény, illetve a nagy százalékos teljes egyetértési arány mindhárom vizsgálatban,

miszerint a társasági, protokolleseményeken is sportdiplomáciai érdekképviselőt lát el a sportdiplomata, így ezeken az eseményeken is különös tekintettel kell odafigyelnie a viselkedésére és kommunikációjára. Emellett a tevékenységi vizsgálat szerint a sportdiplomata elsősorban a képviselői, majd a tárgyalási funkciót töltik be az őt, a bécsi egyezményben meghatározott diplomatafunkciók között. A tárgyalási funkcióban a hivatalos egyeztetések után közvetlenül a legmagasabb százalékot a sportesemények kísérő protokolleseményein folytatott nem hivatalos háttértárgyalások mutatták. Szintén inkább egyetértettek a válaszadók (3, 7 és 3,9) abban, hogy sportprotokoll nélkül nincs sportdiplomácia.

Ebben a kérdéskörben nagy százalékban alakult ki egyetértés abban, hogy a protokoll fontos kompetencia, egyúttal annak figyelmen kívül hagyása, vagy a szabályok ismeretének hiánya közvetlenül hatnak negatívan a sportkapcsolatra. Ezt valamennyi interjúalany osztotta azzal a kiegészítéssel, hogy sok esetben megrekesztik, befagyasztják az érdemi tárgyalási folyamatokat. Valamennyi populáció egyetértett azzal is, hogy a protokollesemények során is folytatódhatnak a hivatalos tárgyalások, és szülehetnek szakmai döntések (ahogy azt a funkcionális vizsgálat is mutatta).

A kutatás során vizsgáltam a válaszadók körében hazánk sportdiplomáciai erejének/sikerességének lehetséges mérőszámait, faktorait. Teljes konszenzus alakult ki minden esetben arra vonatkozólag, hogy a magyar sportdiplomácia elsődleges célja és sikerének indikátora lehet a hazai rendezésű nemzetközi sportesemények száma. Primer tapasztalatok alapján feltételeztem, hogy ezen sportversenyek megvalósításában a felkért sportprotokoll szakemberek fontos szerepet játszhatnak, hiszen ahogy a vizsgálat is mutatja, az általános protokollismeret gyenge-közepes. Az interjúalanyok egyetértettek abban, hogy a protokoll egy komoly professzió, és a kiutazások előtti felkészüléshez vagy a sportesemények és annak kísérő eseményeinek szervezéséhez és bonyolításához szakember bevonása szükséges. A vizsgált populációk abban is egyetértettek, hogy munkájukkal a protokollfőnökök is sportdiplomáciai érdekeket támogatnak multilaterális, tehát nemzetközi szinten.

III.1.3. A magyar sportdiplomata tevékenysége és annak képzésbeni támogatási lehetőségei

Bár – ahogy azt korábban leírtam – a karrierdiplomata és sportdiplomata kiválasztása, felkészítése, megbízatása, felelősségi szintje számos ponton eltér, mégis hasonló jellegű tevékenységet végeznek: érdekeket képviselnek és artikulálnak nemzetközi kontextusban, tárgyalnak, reprezentálnak, azaz kommunikálnak szóban és írásban, ennél fogva amikor a kompetenciafelmérést olvastam, feltételeztem, hogy a válaszadók a kapcsolatépítési képességet az első három közé fogják sorolni. Arra nem számítottam, hogy minden populációban az első helyen végez majd, hiszen mind a 35 kompetencia fontos lehet a szerteágazó tevékenység során. Érdekes, hogy mindkét online felmérésben és az interjúalanyok körében is a hitelesség kapta a második legtöbb szavazatot, hiszen itt is heterogén csoportokról beszélhetünk. Harmadik helyen már a tárgyalási, vezetői képesség, illetve innovatív gondolkodás szerepel. A kapott eredményekre való tekintettel a hipotézisemet elfogadom.

Mind a két online felmérés és interjú kutatás eredménye egybehangzóan azt mutatta, hogy bár a válaszadók tisztában vannak és egyetértenek a protokoll jelentőségével, mégis amikor tételesen listáztam az egyes alterületeket és egyéni, önbevallás alapú tudásszintet

vizsgáltam, az eredmények egyáltalán nem mutattak magas szintet. Az általános gyenge-közepes tudásszint azt jelzi, hogy a vizsgált területeken szakmailag indokolt a képzés, sőt, a válaszadók maguk is nagy arányban mutattak arra szándékot. Ahol a nyelvi kompetencia magas (sportdiplomaták) ott idegen nyelven, más esetben magyar nyelven szervezhető kifejezetten a jelzett igényekre szabott belső képzés, ugyanis az oktatási keretek közötti tanulási hajandóság rendkívül alacsony. Ezt igazolja a sportvezetők visszajelzése is, akik akkor vennének részt képzésen, ha az munkájukkal összeegyeztethető. Az interjúalanyok közül pedig saját szervezetében több kötelezővé is tenné a gyakorlatorientált protokollképzést.

Kompetenciák	Sportdiplomaták szerint értékelés (1-5)⁵³ n = 15	Interjúalanyok általános értékelése (1-5) n = 12
viselkedéskultúra	4	3
állami protokoll	2	3
nemzetközi protokoll	2	2
írásbeli kommunikáció (magyar)	4	3
írásbeli kommunikáció (idegen nyelven)	3	2
nemzetközi tárgyalástechnikai ismeretek	3	2
gasztrodipломáciai ismeretek	2	2
képviselődiplomás	2	2
vexillológia, heraldika	2	3
rendezvényprotokoll	2	3

35. táblázat: Szakterületek, kompetenciák mérése önbevallás alapján sportdiplomaták és interjúalanyok körében

III.2. A kutatás eredményeinek összefoglalása

III.2.1. A sportdiplomatára vonatkozó tézisek összefoglalása

H1: A hipotézis, mely szerint a sportdiplomásokkal összefüggő tevékenységek ellátásában az interperszonális, protokollkompetenciák legalább olyan fontosak, mint a sportszakmai ismeretek és a sportszakmai végzettség nem feltétel, beigazolódott.

T1: A sportdiplomás tevékenységek ellátásában az interperszonális, protokolláris kompetenciák legalább olyan fontosak, mint a sportszakmai ismeretek. A sportdiplomás tevékenységnek nem feltétele a sportszakmai végzettség.

⁵³ A százalékos értékelések megfeleltetése 1-5-ig terjedő skálán: 0-20% = 1; 21-40% = 2; 41-60% = 3; 61-80% = 4; 81-100% = 5.

H2: A hipotézis, mely szerint a karrierdiplomatákhoz hasonlóan a magyar sportvezetők és sportdiplomata esetében is a kapcsolatépítési képesség lesz az egyik kiemelt generikus sportdiplomata-kompetencia, beigazolódott.

T2: A magyar sportdiplomata és sportvezetők esetében a kapcsolatépítési képesség kulcskompetencia.

H6: A hipotézis, mely szerint a sportdiplomáciai kapcsolatok kialakításában és fenntartásában a magyar sportdiplomata *személye* meghatározóbb jelentőségű tényező, mint a sportolói múlt, tehát nem csak egykori sportolók válhatnak sportdiplomává, szintén beigazolódott.

T6: A sportdiplomata személye meghatározóbb jelentőségű a sportdiplomáciai kapcsolatokban, mint a sportolói múlt. Sportdiplomata nem csak sportolóból válhat.

H7: A hipotézis, mely szerint a magyar sportdiplomata és sportvezetők az öt diplomatafunkcióból elsősorban a képviseleti és/vagy tárgyalási funkciót töltik be, megerősítést nyert.

T7: A magyar sportdiplomata funkciója elsősorban a képviseleti és tárgyalási tevékenységet jelenti.

A tézisek összefoglaló értelmezése:

A magyar sportdiplomácia fegyvertárának kiemelt eszköze maga a sportdiplomata, akinek személye, interperszonális kompetenciái meghatározó szerepet játszanak a sportdiplomáciai kapcsolatok kialakításában és fenntartásában. A sportolói múlt nem feltétel, de előnyt jelenthet, így nem csak sportolókból válhatnak sportdiplomata.

A karrierdiplomatákkal összevetve a választott magyar sportdiplomata és sportvezetők nemzetközi tevékenységük során elsősorban képviseletet látnak el és tárgyalási feladatokat végeznek; az általános kapcsolatépítés, tájékozódás és tájékoztatás a magyar sportdiplomata esetében kevésbé jellemző.

A sportdiplomáciával összefüggő tevékenységek ellátásának nem feltétele a releváns felsőfokú sportszakmai végzettség, ugyanakkor az interperszonális, protokollkompetenciák legalább olyan fontosak, mint a tanulható, lexikális-szakmai ismeretek. Diplomata lehet születni, ám a diplomáciai érzék fejleszthető.

A diplomata tisztség funkcionális megközelítésben komoly professziót jelent. Sportdiplomata válni is csak sokrétű, elméleti és gyakorlati képzéssel lehet, melyhez személyes elhivatottság és affinitás is szükségeltetik.

A magyar gyakorlat szerint jellemzően sportolókból lesznek sportdiplomata, ám az egyre bővülő aktori kör is azt mutatja, hogy a sportolói múlt nem feltétele a megválasztásnak vagy a tevékenység végzésének, ugyanakkor előnyt jelenthet a nemzetközi elismeréshez, ezáltal a hitelességhez, mint a második kiemelt generikus sportdiplomata-kompetencia.

A magyar sportdiplomata elsőszámú ismérve a kapcsolatépítési- és kapcsolati háló működtetési képessége, mely megkívánja a magas szintű, tudatos és helyes idegennyelv-tudást és protokollkompetenciát. Amennyiben ezek nincsenek jelen, úgy célirányos, igényre épülő, belső, gyakorlati (a pozícióban lévő sportszakmai végzettségű sportvezető és sportdiplomata alacsony száma okán is), magyar és angol nyelvű képzésekkel támogatható a jelenlegi sportvezetők és sportdiplomata napi munkája.

III.2.2. A sportprotokollra vonatkozó tézisek összefoglalása

H3: A hipotézis, mely szerint a protokoll a sportdiplomáciában rendszeresen alkalmazandó kompetencia, ugyanakkor annak átfogó ismerete hiátust mutat, de lenne erre vonatkozóan képzési, továbbképzési igény, szintén teljes mértékben beigazolódott.

T3: **A protokoll alapkompétencia a sportdiplomáciai kapcsolatokban. A magyar sportdiplomata és sportvezetők ezirányú ismerete célirányos képzéssel javítható, melyre valós igény mutatkozik.**

H4: A hipotézis, mely szerint a sportprotokoll helyes alkalmazása képes hozzájárulni a sportdiplomáciai célok megvalósításához,

a) mivel a szakmai egyeztetések és döntések sok esetben a kísérő, protokollrendezvényeken születnek,

b) és mert protokollismeretek hiányából fakadó hibák negatívan hathatnak a sportdiplomáciai tárgyalásokra, szintén beigazolódott.

T4: **A sportprotokoll – helyesen alkalmazva – szerepe jelentős a nemzetközi sportkapcsolatokban, melynek során a döntések és szakmai egyeztetések gyakran a protokollrendezvényeken születnek. A sportprotokoll szabályainak helyes alkalmazása hozzájárul a sportdiplomáciai célok megvalósításához, ellenkező esetben, hiánya negatívan hat a sportdiplomáciai kapcsolattartásra, tárgyalásokra.**

H5: A hipotézis, mely szerint a sportdiplomáciai siker indikátoraként azonosítható hazai rendezésű nemzetközi sportversenyek megvalósításában a sportprotokoll szakemberek fontos szerepet játszhatnak, ezáltal ők is multilaterális diplomáciai tevékenységet végeznek, igazolást nyert.

T5: **A nemzetközi sportversenyek a magyar sportdiplomácia sikerének fokmérője. A sportprotokoll szakemberek fontos szerepet játszanak a sportesemények megvalósításában. A sportprotokoll szakemberek multilaterális sportdiplomáciai tevékenységet végeznek.**

A tézisek összefoglaló értelmezése:

A sportdiplomácia fegyvertárának másik kiemelt eszköze a sportprotokoll.

A sportdiplomáták a képviseleti és tárgyalási funkcióikat hivatalos és nem hivatalos kontextusban, a szakmai és a protokollrendezvényeken egyaránt ellátják. A protokoll mellőzése vagy szabályainak megsértése egyértelműen negatívan hat a sportdiplomáciai tárgyalásokra, sőt, visszafordíthatatlan következményekkel járhat. Helyesen alkalmazva képes hozzájárulni a sportdiplomáciai tevékenységek sikeres ellátásához, egyúttal közvetetten támogatja a sportpolitikai célok megvalósítását, hiszen a szakmai egyeztetések és döntések sok esetben a kísérő, protokollrendezvényeken születnek.

A protokoll multidiszciplináris jellegéből fakadóan valamennyi (azaz hivatalos és társadalmi) kontextusban jelen van, a sportdiplomácia szerves, elidenezhetetlen része, ezért mindennemű sportdiplomata-funkció ellátásában alkalmazandó kompetencia.

A sportdiplomáciai közegben a szakmai és idegennyelvi felkészültség mellett a magas szintű protokollismeret alapelvárás.

A sportprotokoll oktatása ugyanakkor minimális óraszámokban, leginkább elméleti szinten jelenik meg a felsőfokú alap- és mesterképzésekben.

A multidiszciplináris protokoll szabályainak elsajátítása hosszabb időt igényel, ezért a szakismereti hiátus kezelésében és a sportdiplomáták felkészítésében a sportprotokoll szakember tud segíteni. Ők a magyar sportdiplomácia kiemelt céljaként tekintett nemzetközi sportversenyek megvalósításában is fontos szerepet játszanak, ezáltal multilaterális diplomáciai tevékenységet végeznek.

III.2.3. Önálló, újszerű eredmények és azok gyakorlati alkalmazása

Jelen értekezés hazai és nemzetközi kutatási hiátusra épülve átfogó vizsgálattal mutatja be a sportdiplomácia két legfontosabb tényezőjét: **a sportdiplomata személyét és a sportprotokoll szakterületét.**

A **sportdiplomáták hátterére** (végzettség, kompetenciák), **tevékenységére és ezirányú attitűdjeire vonatkozó felmérés** – jelen ismereteink szerint – eddig nem készült. Ugyanez érvényes a **protokoll/sportprotokoll területére is**: nincs ismeretünk hazai vagy nemzetközi tudományos értekezésről, ezért mintaként az egyetlen kompetenciaalapú nemzetközi diplomata-felmérést alkalmaztam a generikus kompetenciák vizsgálatában.

A **sportszakmai képzések** diplomáciai fókuszú vizsgálata is új megközelítés, s bár a képzési paletta és tartalom évről évre változik, az elemzés jól mutatja a protokoll, mint alapvetően gyakorlati szakmai terület oktatásának minimális szintjét, holott a kapcsolatépítés, mint kulcskompetencia szempontjából a protokoll kifejezetten fontos ismeret.

A **sportdiplomácia területének és a sportdiplomata személyének diplomáciai irányból történő, funkcionális vizsgálata** szintén új perspektívába helyezi a sporttudomány ezen szegmensét – a sportdiplomáciában tevékenykedők erre vonatkozó visszajelzései integrálhatók a felsőoktatásba, különösen azért, mert, ahogy a felmérésből kiderül, kevesen, vagy alig végeznek el sportdiplomácia fókuszú képzéseket. A tényleges szakmai igény által kialakított (tovább)képzésekre azonban mind a sportszövetségek vezetése, mind maguk a válaszadó sportdiplomáták szerint hasznos, tehát **valós igény detektálható.**

A kutatás további eredménye hozzájárul az egyes **fogalmi meghatározások megalkotásához**; szakmai szempontokat követve a köznyelvi értelmezéssel szemben értelmezi az egyes sportdiplomáciai aktorok tevékenységét.

A **sportdiplomata személyére, tevékenységére, valamint a sportdiplomácia területére** vonatkozó **definíció-javaslatok** egyrészt segítik pontosítani a mind a terület és a tevékenység komplexitását, a sportdiplomata személyének meghatározó jellegét a nemzetközi sportkapcsolatokban, továbbá alkalmazhatók a releváns felsőfokú oktatásban. A vonatkozó javaslatok az összegzésben olvashatók.

A vertikálisan és horizontálisan tett széles körű, nemzetközi szintű elméleti kutatás eredménye a hazai protokolloktatásban szakirodalmi publikációként szintén integrálható.

A sportdiplomata fontos szerepet játszanak a kiemelt stratégiai ágazat céljainak elérésében; a döntéshozók figyelmének felhívása hozzájárulhat ahhoz, hogy munkájukat segítő oktatási programok kialakításának feltételeit és lehetőségeit megteremtsék.

A kutatásban feltérképezett konkrét képzési igények alapján következő lépésként célirányosan összeállított tematikák mentén lehet a sportvezetők és sportdiplomata számára tervezett tréningeket megvalósítani. Bár jelen disszertációnak nem célja a **magyar sportdiplomáciai stratégia** kialakítására mutató igény felmérése, mégis fontos hangsúlyozni, hogy az interjúalanyok és kitöltők döntő többsége egyetértett azzal, hogy **egy közép- vagy hosszútávú nemzeti stratégia** diplomáciai szempontból a külső kommunikációban is eredményesen alkalmazható eszköz a szakmai szempontok, irányok, kompetenciák, szereplők és eszközök összehangolt keretbe foglalásához, **nemzeti sportdiplomáciai céljaink lefektetéséhez**.

III.2.4. További kutatási irányvonalak, követéses kutatás

A disszertáció kutatása kiterjeszhető a jövőben a karrierdiplomata személyének vizsgálatára is, melyet követően további komparatív elemzések végezhetőek.

A **magyar sportdiplomata funkcionális vizsgálata** rendszeresen időközönként, akár (az egyes kormányzati ciklusokhoz igazodva) négyévente megismételhető, így a mindenkori sportpolitikai célok és eszközök mentén a bekövetkező változások is nyomonkövethetőek.

A hosszútávú kutatássorozat alapja az **olimpiai és nem olimpiai sportágakban elvégzendő éves, pontos adatgyűjtés**, melynek eredményeképp a magyar sportdiplomata száma, az európai és nemzetközi szinten betöltött tisztségek, posztok szintje is kiderül.

Ezáltal megfigyelhetőek a magyar sportdiplomáciára jellemző **tendenciák**: melyik sportág, melyik sportszövetség tud több vagy magasabb szinten delegálni magyar képviselőt. Ez olyan adat és információ, mely a **sportpolitikai döntéshozók számára lehet hasznos** a támogatások megítélése, és azok hasznosulása szempontjából.

A **célirányos szakmai (protokoll)képzések** hozzájárulnak a sportdiplomata és sportvezetők szakmai fejlődéséhez, tevékenységük ellátásához, ezáltal a nemzetközi sportkapcsolatok zökkenőmentes, sikeres fenntartásához. A **sportprotokoll, illetve a sportprotokoll szakember**

ily módon közvetlenül, jelentősen hozzájárulhat a (sport)politikai célok megvalósításához, mely része hazánk makrogazdasági stratégiájának.

III.2.5. Összegzés

Disszertációm interdiszciplináris témáját és sokrétű célkitűzését figyelembe véve, a minél hatékonyabb eredmény elérése érdekében több módszert is alkalmaztam az adatgyűjtés során. Kutatási stratégiám alapja a többéves primer szakmai és oktatási tapasztalatokra épülő széles körű tartalomelemzés: a kutatási kérdéseket és a hipotéziseket (n=7) hazai és nemzetközi szakirodalmi kutatás és online források felhasználása segítségével állítottam össze. A nemzetközi politikai, diplomáciai, protokoll, illetve ugyanezek sportszakmai vonatkozásában releváns források feldolgozása a függelékben olvasható.

A diplomáciai és protokolltörténeti vizsgálatom során megtaláltam a kizárólag nemzetközi források által jegyzett, ám jelentős eseményeket, melyek bár mintegy 2500 évvel ezelőtt történtek, de jól bizonyítják a protokollt mai is meghatározó tényező, a rangsorolás első ismert alkalmazását. Összevettem továbbá a viselkedés, az erkölcs és az illem fejlődésének aspektusait az ókori Bizánci és Római Birodalomban, megvizsgáltam a korai India, Kína és Egyiptom területén keletkezett meghatározó írásos emlékeket, melyek a ma is érvényes normákat legelőször rögzítették és alapjául szolgáltak a későbbi francia és spanyok királyi udvarok etikettjének, valamint a 21.század diplomáciai etikettjének.

A sportdiplomáciára vonatkozó nemzetközi tudományos források közül a leginkább elfogadott, legmagasabb idézettségi index-szel bíró elméleteket vettem alapul (Houlihan, Pigman, Murray), melyek segítettek abban, hogy javaslatot tegyek a magyar sportdiplomácia aktorainak funkcionális alapú modelljére.

Az empirikus kutatás során háromféle adatgyűjtési módszert alkalmaztam: tartalomelemzés, survey-módszer (n=27 és n=15) és félig strukturált mélyinterjú (n=12). Az adatgyűjtés során kvalitatív és kvantitatív megközelítést egyaránt használtam. Kvantitatív adatgyűjtést a tartalomelemzésnél és a survey-módszernél, míg a kvalitatív módszert az általam kiválasztott mindhárom adatgyűjtési módszernél alkalmaztam.

A kapott eredményeket az egyes csoportokban és egymással párhuzamba állítva is vizsgáltam, mely a hét hipotézisben megfogalmazott komplex kérdéskör átfogó vizsgálatát tette lehetővé.

Az eredmények valamennyi hipotézist bizonyítottak, így téziseimet és következtetéseimet ennek megfelelően fogalmaztam meg.

Újszerű eredmények:

- hazai és nemzetközi sportdiplomáciai elméletek feltérképezése és azok diplomáciai irányból történő szakmai funkcionális megközelítése,
- a magyar sportdiplomácia gyakorlatának és aktorainak vizsgálata,
- a magyar sportdiplomata, karrierdiplomata, szakdiplomata komparatív vizsgálata,
- a protokoll multivokalitásnak és a protokollszakember tevékenységének, kompetenciáinak bemutatása,

- a sportprotokollterület komplexitásának, és alkalmazásának bemutatása,
- a magyar diplomataképzés intézményének és gyakorlatának bemutatása,
- a sportdiplomata tevékenységgel járó komplex feladatrendszer bemutatása,
- a kiemelt magyar állami szervek protokollterületeinek vizsgálata,
- a protokoll definíciójának, jelentéstartamának bemutatása; a viselkedéskultúra, etikett történeti fejlődése,
- a protokoll szakterületeinek, alanyainak, szabályzóinak és 21. századi szerepének a bemutatása,
- a magyar sportszakmai közép- és sportdiplomáciai felsőfokú képzések bemutatása,
- a magyar protokolloktatás gyakorlatának bemutatása,
- nemzetközi sportdiplomáciai stratégiák bemutatása és a magyar sportdiplomácia sikerességének vizsgálata,
- a magyar sportvezetők és sportdiplomata attidűdjeinek komparatív vizsgálata,
- komparatív generikus kompetenciavizsgálat a nemzetközi diplomata körében végzett felméréssel,
- az online kérdőíves felmérés és az egyéni, félig strukturált interjúk kérdései, melyek további, sportdiplomáciai kutatások alapjául szolgálhatnak,
- javaslat a sportdiplomata személyének, tevékenységének meghatározására,
- javaslat a sportdiplomácia általános definíciójára,
- javaslat a magyar sportdiplomácia aktorainak klasszifikációjára,
- javaslat a magyar sportdiplomácia funkcionális alapú modelljére.

III.2.6. Javaslat a magyar sportdiplomata személyének és tevékenységének általános, összefoglaló meghatározására

Diplomáciai szempontú, szakmai megközelítésben az alábbi definíciót javasoljuk a sportdiplomata személyének és tevékenységének meghatározására:

A sportdiplomata az a diplomáciai ranggal nem rendelkező szakdiplomáciai tevékenységet végző személy, aki betöltött tisztségben a szubszidiaritás elve alapján meghatározott sportpolitikai érdekeket érvényesítő tevékenységet végez, elsősorban multilaterális, ritkább esetben bilaterális tevékenységi iránnyal és képviselt profillal.

Tevékenységet nem kihelyezettként vagy tartós külszolgálaton, hanem jellemzően, de nem minden esetben hazájában, a képviselt szervezete székhelyén végezheti, azaz utazó szakdiplomataként eljárva az egyes nemzetközi ügyekben.

Képviselt szervezete (amennyiben releváns) nevében folytathat tárgyalásokat, építhet és tarthat fent sportkapcsolatokat, illetve alakíthat ki további, kölcsönös előnyökön alapuló együttműködéseket.

Formális és informális tevékenysége során nyújthat tájékoztatást küldő szervezetéről, sportágának nemzeti helyzetéről (rendelkezik felhatalmazással információk megosztására a tárgyaló és/vagy harmadik fél irányába) illetve részükre minden megengedett módon tájékozik. Az így szerzett, értékkel bíró, hiteles információkról rendszeresen beszámol a küldő szervezetnek megbízatása lejártáig.

Tevékenységet mind a hivatalos és a társadalmi jellegű alkalmakon végzi, a szakmai és a protokollrendezvényeken egyaránt.

Képviselésének szintje, tárgya:

- államközi relációban a kormányzati és diplomáciai szférában az erre vonatkozó jogosultsággal bírók a legmagasabb szinten hazánkat, a Magyar Kormányt, ezáltal a magyar sportdiplomácia kollektív érdekeit képviselik; alacsonyabb szinten a képviselési szint lehet városi, intézményi stb.
- civil sportszakmai szinten elsősorban a sportágat, annak sportolóit, tágabb értelemben az adott magyar sportági szakszövetséget, vagy sportköztestületet, további sportszervezetet reprezentál (amellyel hivatalos viszonyban áll) a releváns európai- és a nemzetközi szövetségben, és/vagy további harmadik félnél (pl. egyéb szervezetek előtt, vagy a médiában).

III.2.7. Javaslat a magyar sportdiplomácia aktorainak klasszifikációjára

Diplomáciai értelmezésben az alábbi osztályokat/ kategóriákat állíthatjuk fel, ahol **a bilaterális és multilaterális distinkció a tevékenység irányát jelző funkcionális specifikáció;** főszabályként a diplomáciában képviselt ország értelmezhető képviselt sportágként, ennek megfelelően:

1. az európai vagy nemzetközi szervezetben tevékenykedő, *nemzetközi környezetben megválasztott* magyar sportdiplomata elsősorban a sportágát, illetve sportági szövetségét képviseli az adott struktúrában, azaz multilaterális jellegű sportdiplomáciai tevékenységet végez = **multilaterális sportdiplomata.**
Ebben az esetben tehát egy **multilaterális profilt képvisel** olyan struktúrában, amelyet különböző/multi (nemzeti/sportági) profilok alkotnak közösen. A **választott sportdiplomaták** legnagyobb arányban ebbe a kategóriába sorolhatók.
2. **bilaterális szintű sportdiplomáciai kapcsolatok** elsősorban a kormányzati és diplomáciai területek (pl. a KKM tisztviselők,⁵⁴ illetve a diplomáciai és konzuli intézmények) képviselői végezhetnek, ahol a szint államközi, azaz a két ország nemzeti szintű sportdiplomáciai kapcsolatait fejlesztik. A magyar sport civil szervezetében a

⁵⁴ Növekvő számban jelennek meg „sportdiplomáciai tanácsadó” tisztséget betöltő egykori sportolók a KKM miniszter kinevezésével, akik pl. az utazásukat könnyítendő diplomata-útlevelet kapnak. (Iglói-Nagy István, KKM Sportdiplomáciai Főosztály vezetőjével készített egyéni, félig strukturált interjú alapján.)

bilaterális szintű kapcsolat megfelelése lehet két nemzeti sportági szakszövetség közötti kapcsolatnak, amelyre a gyakorlatban ritkán látunk példát.

3. a multilaterális sportdiplomataik közül **szupranacionális sportdiplomataként** értelmezhető az, aki egy nemzetközi szervezetet képvisel (pl. NOB-tag) a saját országában; ide tartoznak azon európai és nemzetközi szövetség *vezetőségébe* választott magyar sportdiplomataik, akik elsősorban nem hazánkat a szervezetben, hanem az adott nemzetközi szövetség és a sportág kollektív érdekeit, illetve annak sportolójának globális közösségét képviselik nemzetközi szinten – hasonlóan az ENSZ-diplomataikhoz, illetve az uniós biztosokhoz, akik szintén nem országot, hanem az EU-t képviselik.

A multilaterális diplomataik osztálya tovább distinkcionálható a nemzetközi sportszervezet geopolitikai kiterjedése alapján, különbséget téve az európai és nemzetközi szövetségek, a regionális és globális szervezetek között.

Szintén különbség tehető a szupranacionalitás szintjei között (pl. kormányközi szervezetekben betöltött poszt, a nemzetközi szövetség elnökségi tagsága, avagy végrehajtó bizottság tagi minősége).

Ugyanígy az egyes sportágak közötti különbségek (pl. olimpiai versus nem olimpiai, egyéni vagy csapatsport stb.), de súlyozható lehet a betöltött tisztség a sportág nemzeti és nemzetközi megítélése, történelmi múltja, vagy a nemzetközi sportszervezet tagszervezeteinek száma alapján is, ám ez további, globális szintű kutatást igényelne. Ez mind jól mutatja a sport világnak rendkívül komplex képét, melyben a definíciók meghatározását saját, nemzeti körökben szükséges megtenni.

Bővített értelmezésben megfigyelhető a nem szakmai vagy hivatásrend-alapú klasszifikáció, ahol *kvázi* sportdiplomatainak aposztrofálnak mindazon személyt, akik **a kapcsolatépítési vagy képviseleti funkciót betöltve** személyükkel, tudásukkal, tapasztalatukkal, artikulált véleményükkel, kapcsolati tőkéjükkel vagy korábbi eredményeikkel magyar sportérdekeket – akár közvetve, nem hivatalos kapacitásban – támogat(hat)nak.

III.2.8. Javaslat a magyar sportdiplomáciai aktorok és tevékenységük meghatározására, valamint a magyar sportdiplomácia funkcionális alapú modelljére

A sport civil szférájában szerzett primer empirikus tapasztalat a köznyelvi, általános meghatározást erősíti, miszerint sportdiplomataként azonosítható mindenki, aki a sportban, a sport érdekében tevékenykedik, jellemzően a képviseleti funkció alapján.

Leggyakrabban ide sorolják az ismert és elismert sportolókat (aktivitástól függetlenül), akik offline vagy online megjelenésükkel egy adott sportágat egy sportrendezvényt tudnak azonosítani, függetlenül attól, hogy hivatalos vagy magán minőségben kommunikálnak, saját vagy más sportági rendezvényen, avagy szakmai vagy egyéb jellegű kontextusban jelennek meg.

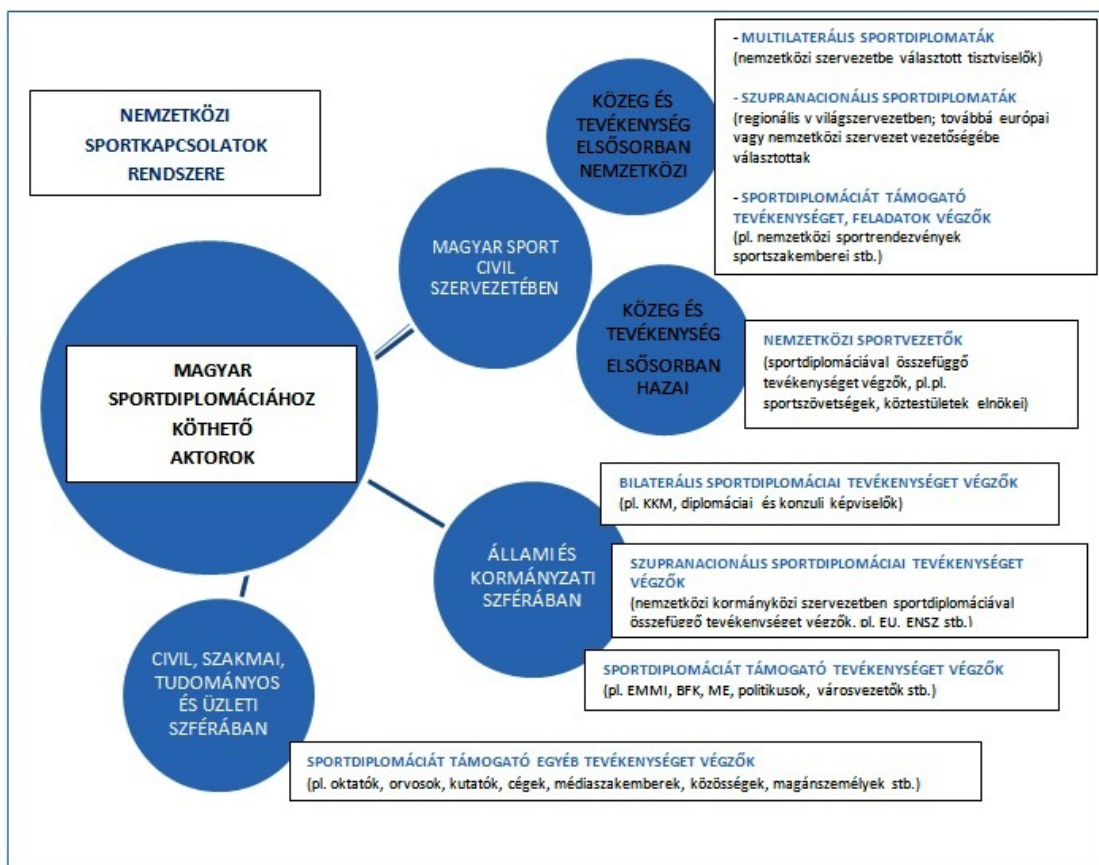
Ezzel szemben a felmérésekből kiderült, hogy a vezető beosztásúak, illetve a kormányzati szereplők elsősorban a szakmai (diplomáciai) megközelítéssel értettek egyet. A jogszabályokon és nemzetközi gyakorlaton alapuló diplomácia irányából szükséges meghatározni a magyar sportdiplomata személyének és tevékenységének fogalmát.

A **fogalomalkotás során** a hangsúlyt elsősorban arra szükséges helyezni, hogy egyértelműsítsük: a (magyar) **sportdiplomákat minden esetben nemzetközi közegben választják meg, tevékenységüket elsősorban nemzetközi közegben végzik** – szemben például azokkal a sportdiplomataként definiált sportvezetőkkel (pl. MOB, MPB, NVESZ elnöke stb.) akik sportdiplomáciával összefüggő tevékenységet *is* végeznek, de őket *hazai közegben választják és funkcionálisan elsősorban hazai közegben működnek*, és elsősorban a magyar tagszervezetek érdekeit képviselik.

Ezzel szemben a **köznyelvi értelmezés általánosít**: sportdiplomátának nevezi azon *sportdiplomáciával összefüggő, illetve sportdiplomáciai érdekeket támogató tevékenységet* végzők körét is, (akik például a kormányzati szektorban képviselői funkciót is betöltenek; jellemzően ide sorolva a kiemelt nemzetközi szervezetért felelős kormánybiztost vagy a sportért felelős államtitkárt).

A magyar sport civil szervezetén kívüli aktorok megjelenése okán az alábbi új aktori kategóriák nevesíthetők:

1. **az állandó, sportdiplomáciával összefüggő tevékenységet végző személyek** körébe sorolhatók azok, akik jellemzően az adott sportszervezettel munka vagy polgárjogi viszonyban állva tevékenységüket az adott sportszervezet, sportág, vagy sportesemény érdekében végzik. (pl. szakszövetség, köztestület, sportszervezet vezetői stb.)
2. **ad hoc/ad interim, sportdiplomáciát támogató tevékenységet, feladatot végző személyek** azok, akik hivatalos (munkakörben, beosztásban, megbízással, felkéréssel) tevékenységüket eseti jelleggel egy hazai rendezésű kiemelt nemzetközi sportesemény érdekében végzik (pl. sportolók, bírók, protokollfőnökök, sportnagykövetek, sportszervezők, sajtófőnökök stb.)
3. **ad hoc vagy állandó, sportdiplomáciát támogató egyéb tevékenységet végzők** azok, akik hivatalos (munkakörben, beosztásban, megbízással, felkéréssel) tevékenységükkel a közvetve vagy közvetlen a magyar sportdiplomáciát támogatják (pl. kutatók, oktatók, sportorvoslással foglalkozók, önkéntesek stb.)

14. ábra: A magyar sportdiplomácia aktorainak modellje (saját szerkesztés)

A magyar sport civil szektorában két csoportot különböztethetünk meg:

1. Állandó, vagy meghatározott, hosszabb távú időtartamra szóló megbízási keretében:
 - a. **multilaterális sportdiplomáták** (nemzetközi közegben választott, elsősorban nemzetközi közegben működő tisztviselők, pl. európai vagy nemzetközi szövetségbe megválasztott, de nem vezetőségi tagok (pl. technikai bizottság tagja))
 - b. **szupranacionális sportdiplomáták:**
 - i. európai és nemzetközi szövetségbe megválasztott, kollektív érdekeket képviselő *vezetőségi tisztviselők*,
 - ii. regionális vagy világszintű sportszervezetbe megválasztott, kollektív érdekeket képviselő tisztviselő (pl. NOB tag)
 - c. **nemzetközi sportvezetők:** *sportdiplomáciával összefüggő tevékenységet* ellátók, hazai szinten választott, elsősorban hazai közegben funkcionálók, akik nemzetközi szinten is tevékenykedhetnek (pl. sportszövetségi vezetők, köztisztviselők elnökök stb.)
2. Ad hoc vagy rövidtávú időtartamra szóló hivatalos minőségben:
 - **sportdiplomáciát támogató tevékenységet végzők:** (pl. szervezőbizottság vezetése, protokollfőnökök, érintett aktív sportolók, hivatalosan felkért volt sportolók mint sportnagykövetek stb.)

- **sportdiplomáciát közvetetten támogató, egyéb tevékenységet végzők** (pl. önkéntesek, sportlétesítmények vezetői, technikai szervezők stb.)

A magyar sport civil szektorán kívül pedig a következő csoportok találhatóak:

- a) **bilaterális sportdiplomáciai tevékenységet végzők** (KKM; magyar diplomáciai és konzuli képviselők)
- b) a magyar állami és kormányzati szektorban **sportdiplomáciai érdekeket támogató tevékenységet végzők** (pl. EMMI, BFK, ME, városvezetők stb.)
- c) nemzetközi kormányközi szervezeteken **szupranacionális sportdiplomáciával összefüggő tevékenységet végzők** (pl. Navrasics Tibor egykori sportügyi biztos az EU-ban)
- d) civil, szakmai, tudományos vagy üzleti szférában **sportdiplomáciai érdekeket támogató egyéb tevékenységet végzők** (pl. sportoktatásban, egészségügyben, médiában, tudományos területen tevékenykedők, cégek, közösségi kezdeményezések, magánszemély stb.).

III.2.9. Javaslat a nemzetközi sportdiplomácia általános, összefoglaló definíciójára

A hazai és nemzetközi elméletek alapján, valamint a kvantitatív és kvalitatív kutatás eredményeinek felhasználásával a sportdiplomácia nemzetközi definíciójára az alábbi javaslatot teszem:

A sportdiplomácia a diplomácia halmazán belül a nyilvános diplomácia szakdiplomáciai területe, mely egyszerre politikai és szakmai jellegű; nem önállóan, hanem az állam külpolitikai érdekeit megvalósító rendszerében jelentkező alrendszerként jelenik meg, és a szubszidiaritás elve szerint eljáró szervezetet és tevékenységet egyaránt jelent.

A sportdiplomácia a sportpolitika (*politics*) végrehajtó eljárásrendszere elsősorban békés eszközrendszerével, tárgyalásos úton, multilaterális vagy bilaterális szinten, tehát minden esetben nemzetközi kontextusban értelmezett terület, melyet elsősorban az arra vonatkozó jogosultsággal rendelkező sportvezetők, választott sportdiplomaták működtetnek a szintjüknek megfelelő hatás- és jogkörökben eljárva állomáshelytől függetlenül, külföldön és/vagy belföldön.

Szervezeti szinten jelenti magát az intézményrendszert és annak jogi kereteit (*sport policy*), mely legmagasabb, államközi kontextusban, elsősorban bilaterális kontextusban látja el az állam vagy a kormány képviselőt; sportszakmai szinten, elsősorban multilaterális kontextusban a sportág, illetve a képviselt intézményének nemzetközi képviselőt látja el a sportágot, tágabb értelemben a sport egészét érintő valamennyi kérdésben, továbbá magában foglalja a diplomáciai státusszal rendelkezők összességét is.

Eszközrendszere a tárgyalások és lobbitevékenységek, a nemzetközi szervezetekben betöltött tagságok, a kiemelt sportrendezvények, a sportdiplomata személye és a sportprotokoll eszköztára.

Tevékenységi szinten egy állam külpolitikájában megjelenő, elsősorban a sportpolitikum (*sport polity*) által meghatározott célok és stratégiák békés eszközökkel történő megvalósítása nemzetközi sportvezetők és választott sportdiplomaták közreműködésével, akik formális és informális keretek közötti képviselői, tárgyalási, tájékoztatói és tájékoztatói, valamint kapcsolattartási tevékenységeiket külföldön és belföldön egyaránt végezhetik.

III.2.10. Javaslat a nemzetközi sportdiplomácia aktorainak általános meghatározására

Sportdiplomáciai aktornak tekinthető az, aki

- **a megbízó/képviselt szervezete/sportága nevében/képviselésében/érdekében**
- **a betöltött tisztségének szintjén, meghatározható hatás- és jogkörben, az adott időszakban** (egy nap-egy hét, vagy több éves megbízatás)
- **hivatalos minőségben jár el** (képvisel, tárgyal, szervez, versenyez, edz, irányít stb.)
- **formális és/vagy informális, hivatalos és/vagy társadalmi szituáció(k)ban** (pl. tárgyalás, delegációs program, szavazás, sportesemény, gálavacsora, munkaebéd stb.)
- **a képviseleti szintjével korreláló sportdiplomáciai érdekek érvényesítése céljából;**
- **elsősorban nemzetközi expozícióban támogatja a sport valamely szegmensét,**
- **és hozzájárul a sport mentén kialakítható további bilaterális vagy multilaterális együttműködések megvalósításához – a képviselet szintjétől és természetétől (szakmai vagy politikai) függően.**

Ide sorolhatóak továbbá azok is, akik

- **nem hivatalos minőségükben,**
- **közvetett módon „végeznek” érdekérvényesítő,**
- **közvéleményformáló tevékenységet** (pl. sportolók, sportszakemberek magánemberként stb.), **hiszen a társadalom jelentős része velük azonosít konkrét sportágat, sporteseményt, országot, vagy általánosítva a sport által képviselt értéket** (fair play, csapatmunka, küzdőszellem stb.)
- **a személyükkel összefüggő valamennyi (pozitív vagy negatív) látható (offline vagy online) megnyilvánuláson keresztül, ezáltal ők is hatást gyakorolhatnak a sportdiplomáciára;**
- **és a képviseleti minőség „évényessége” nem jár le a megbízatás lejártával és/vagy magánszemélyként is elvárható a korábban betöltött szerephez, tisztséghez illő viselkedés.**

IV. A szerző publikációs jegyzéke

A disszertáció témájához kapcsolódó közlemények:

- **The changing role of protocol in the 21st century's diplomacy and international relations** In: UR JOURNAL OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES 18: 1 pp. 114-131. 18 p. (2021)
- **Women in Power - Power in Women: in the world of diplomacy and protocol** In: Aparna, Srivastava; Sevinc, Rahimova (szerk.) II. INTERNATIONAL WORLD WOMEN CONFERENCE 11-12 February 2021 / AZERBAIJAN (THE BOOK OF ABSTRACTS) Baku, Azerbajdzsán: ISPEC Publishing House 406 p. pp. 218-218. 1 p. (2021)
- **The Changing Role of Protocol in the 21st century's Diplomacy and International Relations** In: Nagy, Henrietta (szerk.) KULTÚRÁK TALÁLKOZÁSA A TUDOMÁNYBAN – JÖVŐFORMÁLÓ TUDOMÁNY; MEETING OF CULTURES IN THE SCIENCE – SCIENCE FORMING THE FUTURE Budapest, Magyarország: Tomori Pál Főiskola p. Nikoletta HOSSO: PLENARY KEYNOTE SPEECH ISBN: 9786158168496 (2020)
- **Protokolltolmácsolás a diplomácia és a nemzetközi kapcsolatok háttérében. Útmutató – nem csak tolmácsoknak.** Budapest, Európai Protokoll- és Rendezvényszervező Központ Kft. 224 p. ISBN: 9786150091068 (2020)
- **17 FINA Campeonato del Mundo: Protocolo deportivo en el tercer evento deportivo más grande del mundo** In: XVI Congreso Internacional de Protocolo, Comunicación Corporativa, Imagen Personal y Organización de Eventos: Resumen de ponencias (2017)
- **A nemzetközi kapcsolatok kézikönyve: Angol-magyar glosszárium.** Budapest, L'Harmattan Kiadó ISBN: 9789634142546 (2017)
- **Sports Diplomats: "Born and Raised" or Trained?** In: Ács, K; Bódog, F; Mechler, M; Mészáros, O (szerk.) Book of Abstracts: Interdisciplinary Doctoral Conference 2017 = Absztraktkötet. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia 2017 Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat 187 p. pp. 106-106. 1 p. (2017)
- **Sport, protokoll: Sportprotokoll.** Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar 278 p. ISBN: 9789636428853 (2015)
- **Protokoll a diplomácia és a nemzetközi kapcsolatok háttérében: Állami-, diplomáciai, katonai-, sport- és vallásprotokoll kézikönyv.** Budapest, L'Harmattan Kiadó, 448 p. ISBN: 9789632369297 (2015)
- Elbert Gábor, Hossó Nikoletta, Ács, Pongárc (szerk.): **Viselkedéskultúra és protokoll a sportban és az egészségügyben.** Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar 118 p. ISBN: 9789636426927 (2014)
- Hossó Nikoletta; Dr. Elbert Gábor; Dr. Ács Pongrác (szerk.): **Etikett –Protokoll.** Pécsi Tudományegyetem ISBN: 9789636426729 (2014)
- **Protocol in Politics: Politicians are only human** In: CENTRAL EUROPEAN POLITICAL SCIENCE REVIEW 14: 54 pp. 64-81, 18 p. (2013)

További publikációk protokoll és diplomácia témában:

- **Politika és protokoll: Az első magyarországi pápalátogatás kulisszatitkai 25 év távlatából.** Budapest, CEPoliti Kiadó, 224 p. ISBN: 9786158047050 (2017)
- **Politika és protokoll: Az első magyarországi pápalátogatás kulisszatitkai 25 év távlatából.** Budapest, CEPoliti Kiadó, 224 p. ISBN: 9786158047067 (2016)
- **Book review: György Nanovfszky: A multilingual diplomat's adventures on five continents:** Egy soknyelvű. diplomata kalandjai öt kontinensen. István Nemere (ed) NANO: Budapest, Alternatív Kiadó 2013, 272 pp. In: CENTRAL EUROPEAN POLITICAL SCIENCE REVIEW 16: 59 pp. 157-160., 4 p. ISBN 978-963-918927-0 (2015)
- Koudela Pál; Hossó, Nikoletta: **A britek és az Unió: Az Egyesült Királyság és az Európai Unió kapcsolata néhány fontosabb kérdésben** online folyóirat, Kodolányisok Világa (2015)
- **György NANOVSZKY, NANO: Egy soknyelvű diplomata kalandjai öt kontinensen.** István Nemere (ed.) (NANO: A multilingual diplomat's adventures on five continents.) CENTRAL EUROPEAN PAPERS 2: 1 pp. 208-211., 4 p. (2014)
- **II. János Pál első magyarországi útja: a rendezvényszervezéstől a magas diplomáciáig** In: Strausz Péter; Zachar Péter Krisztián (szerk.) Történelem és politika régen és ma. Budapest, Heraldika Kiadó pp. 248-268., 21 p. (2013)
- **Book review: János Sallai: " An Impression of a Bygone Era - The history of the iron curtain."**: Hans Seidel Foundation, Budapest, pp. 240 In: CENTRAL EUROPEAN POLITICAL SCIENCE REVIEW 13: 50 pp. 181-183., 3 p. (2012)
- **II. János Pál pápa első magyarországi látogatásának diplomáciai kérdései, avagy a diplomáciai kapcsolatok megszűnésétől a katolikus egyházfő érkezéséig.** In: Strausz Péter; Zachar Péter Krisztián (szerk.) Történelmi emlékezet és identitás: tanulmányok Budapest, Heraldika Kiadó 289 p. pp. 162-182., 21 p. ISBN: 9789639204720 (2012)
- **Secrets of the first papal visit to Hungary: Politics and Protocol behind the (iron) curtain.** Lambert Academic Publishing (LAP) 256 p. ISBN: 9783659165276 (2012)

V. Utószó és köszönetnyilvánítás

Meggyőződésem, hogy oktatni hitelesen úgy lehet, ha az új ismeretek megszerzésével párhuzamosan adjuk át a gyakorlatban szerzett szakmai tapasztalatokat. Hiszek az élethosszig tartó tanulásban, és valamennyi fórumon hangsúlyozom a folyamatos önképzés fontosságát. Mottóm: „A tudás felelősség, megosztása kötelesség.”

Tanulás. Egy nemzetközi szerződésorozatnak köszönhetően 26 évesen a világ hetven országában jártam, és rendkívül heterogén nemzetiségű környezetben éltem és dolgoztam. Az interkulturalitás gyakorlata életem szerves részévé vált, melynek révén a nyitottság, a tisztelet, az elfogadás, a különbözőség fogalmai számomra értékkel bíró kvalitásokat jelentenek. Külföldről hazatérve 2004-ben előbb középfokú protokoll ügyintézői szakképesítést szereztem, majd emelt szintű idegenvezetői vizsgát tettem. 2007-ben diplomáztam a Granadai Protokoll Iskola alapszakán, ahol sportprotokollt egy féléves tantárgy keretében tanultam Karger Kocsis László úrtól, aki nyugdíjba vonulásáig négy évtizeden keresztül volt hazánk sportprotokollfőnöke. Az államvizsga évében (2007) hazánk első Sumo Európa-bajnokságának sportprotokoll feladatait láttam el, melyet követően sportrendezvények és államigazgatási megbízások sora várt rám. Mindeközben 2010-2015 között három diplomát szereztem a Kodolányi János Egyetemen: nemzetközi tanulmányok BA és MA, illetve a gazdasági és társadalomtudományi szakfordítói diplomát szereztem; doktori tanulmányaimat 2016-ban kezdtem.

Szakmai munka. 2007-2023 között 16 kiemelt sportverseny protokollvezetői feladatait láttam el, emellett számos tudományos, szakmai és kormányzati rendezvényen dolgoztam. 2019-ben egy speciális sportdiplomáciai feladattal is megbíztak: részt vettem a „Budapest Európa Sportfővárosa” projekt előkészítésében, majd bemutattam az addig megvalósult eredményeket Brüsszelben a European Capitals and Cities of Sport Federation⁵⁵ vezetésének, melyet követően az ACES elnökének felkérésére képviseltem a szervezetet hazánkban 2019-2021 között.

Oktatás. Felsőfokú oktatásban 2008 óta tartok előadásokat diplomácia, protokoll, sportprotokoll, rendezvényszervezés területen, országos szinten. 2017-ben két egyéves szakirányú továbbképzési szakot alapítottam: az egyik a „*Protokoll és nemzetközi kapcsolatok szakembere*” szak, melynek nyolcadik évfolyamát 2022 szeptemberében indítottuk. 2019-ben a Szent István Egyetem is akkreditálta és indította a szakot, majd 2020-ban a Tomori Pál Főiskola is felvette képzései közé. A másik a „*Sportprotokoll és nemzetközi sportrendezvények szakembere*” szakirányú továbbképzési szak⁵⁶, amelyet számos hallgató végzett el. Emellett állandó oktató vagyok a Magyar Turizmus Akadémián, a Mathias Corvinus Collegium Vezetőképző Akadémián és a Magyar Diplomáciai Akadémián.

Tudományos munka, publikálás. Kiemelt jelentőséget tulajdonítok a szakmai tapasztalatok publikációs megosztásának. Sporttémában 2014-ben jelent meg témavezetőmmel írt jegyzetünk a Pécsi Tudományegyetem (a továbbiakban: PTE) felkérésére „*Viselkedéskultúra*

⁵⁵ <http://aceseurope.eu/about/>

⁵⁶ FIR: Sportprotokoll és nemzetközi sportrendezvények szakembere szakirányú képzés

és protokoll a sportban és az egészségügyben” címmel, illetve még ugyanebben az évben vált elérhető az *„Etikett-protokoll”* című online egyetemi jegyzet szintén a PTE gondozásában. Ezzel a két tananyaggal alapoztuk meg hazánkban elsőként megjelent egyetemi tankönyvet 2015-ben a sportprotokoll átfogó történeti és gyakorlati bemutatására *„Sport, protokoll, sportprotokoll”* címmel, mely azóta is az egyetlen, a témában született országos szinten alkalmazott tankönyv. A *„Protokoll a diplomácia és a nemzetközi kapcsolatok háttérében. Állami, diplomáciai, katonai, sport- és vallásprotokoll kézikönyv”* című publikációm megjelenése óta kötelező irodalom. Doktori tanulmányaim alatt a Külgazdasági és Külügyminisztériumban dolgoztam az év kiemelt diplomácia eseményén, ahol bepillantást nyertem a karrierdiplomatak felkészítési folyamataiba, mely alapján angol nyelvű előadást tartottam 2017-ben a Nemzetközi Doktorandusz Konferencián (IDK) *„Sports Diplomats: „Born and Raised” or Trained?”* címmel. A szaknyelvi oktatást elősegítendő jelent meg a *„Nemzetközi kapcsolatok kézikönyve – angol-magyar glosszárium”* című könyvem 13 ezer diplomáciai, közéleti és protokollkifejezéssel. Legutóbbi könyvem, a *„Protokolltölcsmolás a diplomácia és a nemzetközi kapcsolatok világában”*, előszavát Benkő Tibor honvédelmi miniszter írta.⁵⁷

Társadalmi szerepvállalás. 2017-ben alapítottam az Nemzetközi Protokoll Szakemberek Szervezete Egyesületet⁵⁸, melynek azóta is az alapító elnöke vagyok és tartok felkérésre pro bono előadásokat. A szervezet azóta hazai és nemzetközi elismertségre tett szert, tagsága közel 150 fős. 2018-ban kezdeményezésemre megrendeztük hazánk első *„Diplomácia és protokoll”*⁵⁹ egyetemi szakmai versenyét, és ötletgazdaként, kurátorként támogatva nyitottuk meg a világ első és egyetlen *„Diplomácia és protokoll”* országos utazókiállítását. 2020 óta vagyok alapító tagja vagyok a World Protocol Organisation szervezetnek, ahol közel 70 állam között képviselem hazánkat.

Ezúton köszönöm a PTE ETK EDI Titársági munkatársainak, különösen dr. Prémusz Viktóriának a töretlen, sokéves szakmai és adminisztratív támogatást, továbbá valamennyi oktatómnak, akik előadásaiikkal gazdagították ismereteimet. Köszönöm témavezetőmnek, dr. Elbert Gábornak a doktori programban való részvételi lehetőséget és köszönöm opponenseimnek az értékes észrevételeket, építő kritikát. Köszönet minden, az online felmérésben részt vett szakszövetségnek és sportdiplomatának, illetve valamennyi interjúalanyomnak, hogy időt szántak a kérdések megválaszolására és megtiszteltek őszinteségükkel.

Köszönöm barátaimnak, kollégáimnak a töretlen támogatást.

Megkülönböztetett tisztelettel mondok köszönetet szakmai mentoromnak, Karger Kocsis Lászlónak, aki bevezetett a sportprotokoll világába és évtizedek óta segíti munkámat és lát el értékes tanácsokkal – fáradhatatlanul. A témaválasztásomat ő inspirálta.

Hálásan köszönöm családomnak, azon belül is édesanyámnak, elsőszámú támogatómnak, aki mindvégig velem volt az idevezető úton, és életem minden fontos pillanatát azóta is megoszthatom vele.

⁵⁷ Könyvbemutató a honvédelmi miniszterrel

⁵⁸ NPRSZ weboldal

⁵⁹ Hazánkban úttörő jellegű Diplomácia és protokoll versenyt rendeztek.

VI. Irodalomjegyzék

- Ács Pongrác (2015): A tudomány, a sporttudomány helye a tudományok rendszerében. Sporttudományi kutatások módszertana. PTE ETK, Fizioerápiás- és Sporttudományi Intézet. 12-25.
- Ács Pongrác (2015): Sport és gazdaság. In Laczkó Tamás – Rétsági Erzsébet (szerk.) A sport társadalmi aspektusai. PTE ETK. 72-83.
- Aján Tamás, Némethné Móra Anikó (2006): Sportdiplomácia. Jegyzet.
- Antal Zoltán (1974): Világ- és Európa-bajnokságok 1893 – 1973. Budapest. 494., 500.
- Árva Zsuzsanna (2019): „Közigazgatási jog” in JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Közigazgatási jog rovat, rovatszerkesztő: Balázs István)
- Balogh László (2014): Zászlók zsebkönyve – A világ országainak zászlói és címerei. Cser Könyvkiadó, Budapest
- Berrige, Geoff. R. (2010): Diplomacy. Palgrave Macmillan, London. 1.
- Berrige, Geoff R.; Alan James (2003): A Dictionary of Diplomacy. Second edition. Palgrave Macmillan, London.
- Bíróné Nagy Edit (szerk.) (2011): A sporttudomány. In Sportpedagógia – Kézikönyv a testnevelés és sport pedagógiai kérdéseinek tanulmányozásához. Dialóg Campus Kiadó-Nordex Kft.
- Borbély Attila – Müller Anetta (2008): A testkultúra és az egészségkultúra kapcsolata az egyetemes emberi kultúrához. In A testi-lelki harmónia összefüggései és módszertana. Professzorok az európai Magyarorszáért PEM Tanulmányok VII. 13-14.
- Budapest Főváros Önkormányzata. Előterjesztés a Közgyűlés részére. Előkészítő: Városépítési Főosztály Egyeztetésre megküldve: a Fővárosi Közgyűlés állandó bizottságai és Tanácsnoka részére. Iktatószám: FPH059 /474 - 25 /2016. Dátum: 2016. szeptember.
- Campbell, Kurt M. és O’Hanlon, Michael E. (2006): Hard Power: The New Politics of National Security. New York: Basic Books, 7.
- Case Studies in Sport Diplomacy, 2017. Edited by Craig Esherick, Robert Baker, Steven Jackson, Michael Sam. FiT Publishing
- Castiglioni, Baldassare: Az udvari ember. Ford. Gróf Zichy Rafaelné (1940). Franklin-Társulat.
- Chikán Attila (2001): A globalizáció és a gazdasági tevékenységek koordinációja. Ezredforduló, 2001/1.
- Chikán Attila (2002): A gazdaság globalizációja és a civilizációk különbözősége.
- Constantinou, Costas: On the Way to Diplomacy. University of Minnesota Press, US. 1996. 83.
- Cserhádi László (1999): A sport szó jelentéstartalma, hazai elterjedésének alapjai. In (szerk.: Mónus A.): III. Országos Sporttudományi Kongresszus kiadványkötete, I. kötet, 318-319.
- Dancesz Gabriella (2007): Nemzetközi sportrendezvények szervezési sikertényezői és a siker megítélésének kritériumai, Európai integráció – Elvek és döntések – Gazdasági fejlődés Európában – II. Pannon Gazdaságtudományi Konferencia Tanulmánykötet, Veszprém; 59-66.
- Diószei István (1980): Nemzetközi kapcsolatok története 1919-1939. ELTE Egységes jegyzet. Tankönyvkiadó, Budapest. 16.

- Diplomáciai irattár. szerk.: Suha György. Készült a Geopolitikai Tanács és a Wekerle Sándor Üzleti Főiskola megbízásából. In Media Plusz Kft, Budapest.
- Diplomáciai Lexikon. A nemzetközi kapcsolatok kézikönyve. Éghajlat Kiadó, Budapest, 2018. Szerk.biz.elnöke: Martonyi János. 70-71.
- Domokos Mihály (2013): A testnevelés és sport tanításának elmélete és módszertana.
- Duby, George; Mandrou, Robert (1975): A francia civilizáció ezer éve. Gondolat Kiadó, Budapest
- Elbert Gábor (2015): Sport, politika, sportpolitika in A sport társadalmi aspektusai. Szerk.: Lackó Tamás, Rétsági Erzsébet, Pécsi Tudományegyetem, 69.
- Elias, Norbert: Az udvari társadalom. A királyság és az udvari arisztokrácia szociológiai jellemzőinek vizsgálata. Ford.: Harmathy Veronika, Németh Zsuzsa, Gellériné Lázár Márta. Napvilág Kiadó, Budapest
- Fejér István (1966): Tudni illik, hogy mi illik. Minerva Kiadó, Budapest, 4-6.
- Frenkl Róbert (2000): Előterjesztés a sporttudomány értelmezéséről. MTA Sporttudományi albizottság. Kézirat.
- Froideville, Gilbert Monod; Veheul, Mark (2016): An Experts' Guide to International Protocol. Best Practices in Diplomatic and Corporate Relations. Amsterdam University Press. 29-236.
- Gonda Béla (1919): Jó modor – jó társaság. Az úri elegáns élet művészete. Szerző kiadása. Budapest. 8-9.
- Guttman, Allen (1998): Spontán játék, szervezett játékok, versenyek, sportok. Replika, 1998/3. 55-65.
- Gyenes István (1978): Mi illik, nem illik? Rendhagyó illeten. Minerva Kiadó, Budapest, 8.
- Győr Béla, Klész László (2012): Katonaolimpikonok. Magyar hivatásos sportolók a modernkori olimpiai játékokon. Zrínyi kiadó, Budapest. 22.
- Halák László (1984): Illemkocka. Magyar Nők Országos Tanácsa, Kossuth Kiadó, Budapest, 7.
- Hossó Nikoletta (2013): Protocol in Politics: Politicians are only human In Central European Political Science Review 14: 54, 64-81.
- Hossó Nikoletta (2015): Protokoll a diplomácia és a nemzetközi kapcsolatok hátterében. Budapest, L'Harmattan 177.
- Hossó Nikoletta (2020): Protokolltölcsmácsolás. Európai Protokoll Központ, Budapest, 201.
- Hossó Nikoletta, Elbert Gábor (2014): Etikett-protokoll. Pécsi Tudományegyetem, Pécs.
- Houlihan, Barrie (2005): Public Sector Sport Policy, International Review for the Sociology of Sport, 40(2), 163–185.
- Houlihan, Barrie (1997): Sport, Policy and Politics. A comparative analysis. London, Routledge.
- Hunter, Adriana (1994): Etiquette. Harper Collins Publisher Ltd. Ford.: Palotás Ágnes, Sovány Andrea, Novella Kiadó, Budapest, 5.
- Illem. A jó társaság szabályai. Útmutató a művelt társaséletben. (1891) Írta: egy nagyvilági hölgy. Negyedik tetemesen bővített kiadás, Atheneum R. Társulat Kiadó, Budapest. 5-9.
- Istvánfi Csaba (2001): Gondolatok a sporttudományról In Magyar Sporttudományi Szemle 2001/3-4. 6-9.
- Jönsson, Christer; Hall, Martin (2003): Communication: An Essential Aspect of Diplomacy In International Studies Perspectives, Volume 4, Issue 2, May 2003; 195–210.
- Kalocsa Róza (1884): Az illem könyve. A művelt ízlés és tapintatos modor az élet különböző viszonyaiban. A társadalmi és családi életben követendő illem-szabályok kézikönyve. Budapest

- Keech, Marc (2001): *The Ties that Bind: South Africa and Sports Diplomacy 1958–1963*, *The Sports Historian*, DOI:10.1080/17460260109443377; 21:1, 71-93.
- Kertész István (2008): *Ez történt Olümpiában – az olümpiai játékok ókori története*. Tóth Kiadó.
- Kincses László (2005): *Diplomáciatörténet*. – HVG-Orac Kiadó, Budapest, 38–39.
- Kinne, Brandon J. (2014): *Dependent Diplomacy: Signalling, Strategy, and Prestige In the Diplomatic Network*, *International Studies Quarterly*, 58(2): 247-259.
- Kisdi Barbara (2018): *A kulturális antropológia története, elméletei és módszerei*. IV.11. Szimbolikus és interpretív antropológia. Akadémia Kiadó, Budapest
- Koljakov, A.N. (1979): *A diplomácia ábécéje*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest. 26-50.
- Köves J. Julianna (1988): *Illik tudni. A kulturált viselkedés szabályai*. 3., változatlan kiadás, Budapest. 9-13.
- Közszolgálati protokoll (2018). Egyetemi tankönyv. Olvasószerkesztő által szerkesztett jegyzet. IV. Könyv Hivatásrendek protokollja Szerkesztő: Dr. Bába Iván. 6-67.
- Laczkó Tamás (2015): *A sport, mint társadalmi alrendszer* In Laczkó Tamás – Rétsági Erzsébet (szerk.) *A sport társadalmi aspektusai*. PTE ETK. 9-16.
- Laki László; Nyerges Mihály (2006): *Politika és élsport*, *Társadalomkutatás*, 24(4), 493-513.
- Lampekinga Kinga (2015): *Egészség, életminőség, fizikai aktivitás – a szalutogenezis diadala* In Laczkó Tamás – Rétsági Erzsébet (szerk.) *A sport társadalmi aspektusai*. PTE ETK. 18-27.
- Lederer, Emma (1935): *Egyetemes művelődéstörténet*. S.C. Aracom Kiadó Kft. 19.
- Lloyd Pettiford; Owen Worth; Phoebe Moore; Pauline Eadie; Christopher White; (2007): *Foreign Policies of the Major Powers: Politics and Diplomacy since World War II*. Bloomsbury Academic, 216.
- Magatartás, etikett és protokoll a külkereskedelemben. (1977). A Külkereskedelmi Minisztérium Protokoll Osztályának kiadványa.
- Magyarok az Olimpiai Játékokon. 1896-2012. A Magyar Olimpiai Bizottság hivatalos kiadványa, 2012. 21.
- Marshall, Capricia Penavic (2020): *Protocol: The Power of Diplomacy and How to Make it Work for You*. First edition, HarperCollins Publisher Ltd.
- McCaffree, Mary Jane; Innis, Paul; Sand Richard; M. Esquire (2002): *PROTOCOL 25th Anniversary edition. The Complete Handbook of Diplomatic, Official and Social Usage*. US 15-441.
- McCormack, Mark H. (1984): *What they don't teach you at Harvard Business School*. Profile Books Ltd. London 3-5.
- Medgyes Péter; Varga Koritár Pál (2019): *Diplomaták mesélik*. Corvina Kiadó, Budapest.
- Megahed, Nada (2015): *Capturing Competencies and Behavioural Indicators of Diplomats for a Multiple-Jobs Competency Model*. *Journal of Human Resources Management and Labor Studies* June 2015, Vol. 3, No. 1, 54-78.
- Melissen, Jan (1999): *Diplomatie. Raderwerk van de internationale politiek*. Assen: Van Gorcum.
- Miklósdy György (2004): *A gazdasági diplomácia új dimenziói a globalizáció előterében*. Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár. 19-90.
- Mindlin, Emilij (1971): *A nagykövet asszony*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest
- Morgenthau, Hans J., 1954, *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace*, 2nd edn, New York

- Mrázik Julianna (2013): A nevelés tudományos megközelítése. Pécsi Tudományegyetem
- Murray, Stuart; Pigman Geoffrey Allen (2014): Mapping the relationship between international sport and diplomacy, *Sport in Society: Cultures, Commerce, Media, Politics* 17, no.9
- Murray, Stuart (2012): The Two Halves of Sports – Diplomacy, *Diplomacy & Statecraft*, Volume 23, Issue 3, 576 – 592.
- Murray, Stuart (2018): *Sports Diplomacy. Origins, Theory and Practice*, London, Routledge.
- Murray, Stuart; Grant, Javier; Macdonald, Stuart (2017): Promoting Scotland, *Diplomacy and Influence through Sport*. *Scottish Affairs*, February 2017, vo. 26, No. 1 : pp. 1-22
- Nagy György László (2002): Illem, etikett, protokoll kisokos, sok nézőponttal. Széchenyi István Egyetem Győr. 9.
- Nicolson, Harold (1939): *Diplomacy*. New York: Harcourt, Brace & Co., 264.
- Nicolson, Harold (1969): *Diplomacy*. 3rd edition, Oxford University Press, London. 27.
- Nye, Joseph S. (1990): *Bound to Lead. The Changing Nature of American Power*. Basic Books Kiadó, Part III. New Challenges. 6. The Transformation of Powers.
- Nye, Joseph S. (2004): *Power in the Global Information Age: From Realism to Globalization*. London, New York: Routledge
- Oxford Dictionary of Proverbs*. (2015) Edit: Jennifer Speake. (6th ed.) OUP Oxford, England. 269.
- Patyomkin, V.P. (1945): *A diplomácia története. Az újkori diplomácia története (1872 -1919)* Szikra kiadás, Budapest.
- Peppard, Victor; Riordan, James (1993): *Playing Politics: Soviet Sports Diplomacy to 1992*, New York: Westport Press, 2.
- Perényi Szilvia – Petridis Leonidas (2015): A sporttudományok interdiszciplináris jellege. Bevezetés a sporttudományokba. Campus Kiadó, Debrecen 28-39.
- Politika kis szótár* (1980). Szerk.: Fencsik László. Negyedik bővített, átdolgozott kiadás. Kossuth Könyvkiadó, Budapest. 302.
- Réczey Ferenc, Pekáry Dagmar, Gondi Ferenc (1965): *Etikett-társasélet-protokoll. A hazai és nemzetközi érintkezés szabályai egykor és ma*. Budapest, Minerva Kiadó
- Rétság Erzsébet (2011): A testnevelés elmélet és a testnevelés módszertan szubdiszciplinák fogalma, tárgya, tartalma és helye a sporttudományban In *Sportelméleti ismeretek Dialóg* Campus Kiadó
- Röthig, Peter (1976): *Wissenschaftliches Lexikon*. 3 Auflage, K. Hofmann Verlag, Schorndorf.
- Röthig, Peter (1976): *Wissenschaftliches Lexikon*. 3. Auflage, K. Hofmann Verlag, Schorndorf.
- Ruffy Péter (1988): *Magyar ereklyék, magyar szimbólumok*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest
- Sárközy Tamás (2017): A sport mint nemzetstratégiai ágazat. Előnyök és hátrányok, hosszú távú kilátások in *Polgári Szemle*, 13. évf., 4–6. szám, 143–159.
- Schidlof, Berthold (1926): *A jó modor művészete. Új emberek, Új szokások, új tanácsok*. Ford.: Sztrokay Kálmán Lingua Kiadó 83-95.
- Segel, Joel E. (2006): *Cost-of-Illness Studies – A Primer*. RTI International, RTI-UNC Center of Excellence in Health Promotion Economics.
- Serres, Jean (1967): *Le protocole et les usages. „Que sais-je?”* Presses Universitaires de France. 3rd updated version. 14.
- Sille István (1992): *Illem, etikett, protokoll*. Második kiadás. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest. 16-17.

- Spencer L-M. V-McClelland D. – Spencer Signe M. (1990): „Competency Assesment Methods, Hitory and State of Arts”. Boston, Hay/McBer kutatási munkaanyag
- Sport and diplomacy. Games within games (2018) Edited by J. Simon Rofe. Manchester University Press 4-6.
- Stocker Miklós; Szabó Tünde (2017): A hazai sportirányítás szerepe és tevékenysége a kiemelt hazai sportesemények esetében. In: A Sportirányítás gazdasági kérdései – 2017, Magyar Sporttudományi Füzetek XVI. Magyar Sporttudományi Társaság, Budapest, 56-77.
- Stocker Miklós (2015): Szervezés és szervezeti kérdések a sportban in A sport társadalmi aspektusai. Szerk.: Lackó Tamás, Rétsági Erzsébet, Pécsi Tudományegyetem, 145.
- Supka Géza (1986): Habsburg-krónika. Válogatás. Helikon Kiadó, Budapest
- Szabó Ágnes (2009): A (szabadidő)sport alapfogalmai és kutatott területei. 115. sz. Műhelytanulmány ISSN 1786-3031 Budapesti Corvinus Egyetem Vállalatgazdaságtan Intézet
- Szabóné Nogáll Janka (1912): A jó modor. Útmutató a modern társas-élet kötelességeinek, az illő viselkedésnek és a helyes öltözködésnek követésére. Érdekes Könyvtár kiadóhivatala
- Szalay Gábor (2015): Rekreációs edzéstan. Eszterházy Károly Főiskola Sporttudományi Intézet. 5.
- Szántó György (szerk.) Montréal, 1976. Hivatalos olimpiai kalauz. 16.
- Szemesi Sándor (2015): Nemzetközi és európai sportjog. Campus Kiadó, Debrecen. 16-18.
- Titles and forms of address (2007). A guide to correct use, Twenty-second edition. A&C Black Publisher Ltd. 1-168.
- Tokodi Anikó (2005): Üzleti etikett és protokoll. Távoktatási jegyzet. BGF, Budapest, 37.
- Tóth Béla (1901): Szájrul szájra. A magyarság szálló igéi. Második és bővített kiadás, Athenaeum, Bp., 271.
- Világjátékok, 2017. Nemzeti Versenysport Szövetség, Budapest, 2017.
- Wilson, Ernest J. (2008): Hard Power, Soft Power, Smart Power. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science 616 Sage Publications. 110-124.

Előadások:

- Karger Kocsis László: Sportprotokoll előadás. Nemzetközi Protokoll Iskola, 2007.
- Karger Kocsis László: A sport múltja, jelene, jövője c. előadása. KJE sportprotokoll és nemzetközi sportrendezvény szakembere továbbképzési szakon, 2018. május 4.
- Borbély Attila: A magyar sportirányítás szervezetei a rendszerváltás után (1989-) KJE sportprotokoll és nemzetközi sportszakember szakirányú továbbképzési szakon, 2018. május 11.
- Szilágyi László: A magyar sport története. 2017. PTE ETK EDI, Pécs
- Hossó Nikoletta: Sport, diplomácia, sportdiplomácia c. előadás a KJE Szabadegyetemén. 2017. május 3.

Online források

- 1) Európai Sport Charta és a Sport Etikai Kódexe. [http://www.europatanacs.hu/pdf/CM_Rec\(1992\)13.pdf](http://www.europatanacs.hu/pdf/CM_Rec(1992)13.pdf) letöltés: 2021.01.05.
- 2) <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0400001.tv> letöltés: 2021.01.05.
- 3) 65/2007. (VI. 27.) OGY határozat a Sport XXI. Nemzeti Sportstratégiáról. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A07H0065.OGY> letöltés: 2021.01.05.

- 4) Keith Dinnie: Nation Branding Concepts, Issues, Practice. Elsevier Ltd. 2008.
http://www.culturaldiplomacy.org/academy/pdf/research/books/nation_branding/Nation_Branding_-_Concepts_Issues_Practice_-_Keith_Dinnie.pdf letöltés: 2021.01.05.
- 5) Sport, mint stratégiai ágazat. https://mandiner.hu/cikk/sport_mint_strategiai_agazat letöltés: 2021.01.05.
- 6) OGY határozat-tervezet a Sport XXI. Nemzeti Sportstratégiáról szóló 65/2007. (VI. 27.) OGY határozat módosításáról.
http://www.nefmi.gov.hu/letolt/elektronikus_ugyintezes/nemzeti_sportstrategia_terv_101216.pdf letöltés: 2021.01.07.
- 7) Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv> letöltés: 2021.01.07.
- 8) 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100190.tv> letöltés: 2021.01.07.
- 9) 1376/2016. (VII. 21.) Korm. határozat a T.E.S.I. 2020 - Testnevelés az Egészségfejlesztésben Stratégiai Intézkedésekről.
https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A16H1376.KOR&targetdate=fffff4&printTitle=1376/2016.+%28VII.+21.%29+Korm.+hat%C3%A1rozat&referer=http%3A//net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi%3Fdocid%3D000001.TXT letöltés: 2021.01.07.
- 10) dr. Szabó Tünde sportért felelős államtitkár, Emberi Erőforrások Minisztériuma. Előadás – A sport, mint nemzetstratégiai ágazat, Sportnemzet – Sportoló nemzet. Sportsikerek, sportmarketing konferencia 2017.
<http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/sportert-felelos-allamtitkarsag/hirek/a-kormany-nemzetstrategiai-agazatkent-tekint-a-sportra> letöltés: 2021.01.07.
- 11) Baranyai Tamás (2011): A diplomáciai kommunikáció szemantikai és pragmatikai aspektusai. Doktori értekezés, Veszprém, Pannon Egyetem Nyelvtudományi Doktori Iskola. http://konyvtar.uni-pannon.hu/doktori/2011/Baranyai_Tamas_dissertation.pdf letöltés: 2021.01.07.
- 12) A Magyar Edzők Társasága által a Sportok Házában 2018. 03. 06-án megtartott „Az edző, mint sportdiplomata” című konferencián elhangzott Schmitt Pál: „A sportdiplomácia jelentősége egy nemzet életében” című előadásában <https://magyaredzo.hu/met-rendezvenyek/sportdiplomacia-az-edzo-mint-sportdiplomata-konferencia-osszefoglalo-2018-marcius-6/#osszefoglalo> letöltés: 2021.01.07.
- 13) Kompetencia kézikönyv. A szakmai és személyes bemeneti kompetenciák mérésére vonatkozó módszertani ajánlások munkaadók számára, Bács-Kiskun Megyei Kereskedelmi és Iparkamara. Szerzők: Fabulya Edit Nagy Péter CMC Tiszolci Péter. 2017, Kecskemét. https://www.bkmkik.hu/attachments/article/2662/2-kompetencia_kezikonyv_v10_20170921.pdf 26.o. letöltés: 2021.01.17.
- 14) Ádámfi Attila (2018): Milyen tulajdonságok jellemeznék egy sikeres sportdiplomatát? Az edző, mint sportdiplomata c. konferencián elhangzott előadása, Magyar Sport Háza <https://magyaredzo.hu/wp-content/uploads/2018/04/adamfi.pdf> letöltés: 2021.01.07.
- 15) Edző mint sportdiplomta. <https://sportorvos.hu/az-edzo-mint-sportdiplomata-az-oltozkodestol-a-viselkedesig/> letöltés: 2021.01.07.
- 16) Matlákné Csizmadia Györgyi A testi-lelki egészség fenntartásának lehetőségei. <https://adoc.pub/a-testi-lelki-egeszseg-fenntartasanak-lehetsegei.html> letöltés: 2021.01.07.
- 17) Online Etymological Dictionary. <https://www.etymonline.com/search?q=sport> letöltés: 2021.01.10.
- 18) PRISZLINGER Zoltán: A SPORT MINT TÉMA WESSELÉNYI MIKLÓS NAPLÓJÁBAN.
https://tortenelem.unideb.hu/sites/default/files/upload_documents/04-2._arisztokrata_eletpalyak_2.pdf letöltés: 2021.01.07.
- 19) Gróf Széchenyi István a magyar evezés és kajak-kenu sport megalapítója.
http://www.szechenyiforum.hu/9/hirek/6688/540/Grof_Szechenyi_Istvan_a_magyar_evezes_es_kajak-kenu_sport_megalapitoja letöltés: 2021.01.07.
- 20) Totó játéktörténet. <https://bet.szerencsejatek.hu/jatekok/toto/jatektortenet> letöltés: 2021.01.08.
- 21) Az egyes tudományterületekhez tartozó tudományágak, valamint a művészeti ágak felsorolásáról szóló Korm.rendelet http://www.nefmi.gov.hu/letolt/felsoo/03mell2_tudagak_kormrend.pdf letöltés: 2021.01.07.
- 22) 1965. évi 22. törvényerejű rendelet a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben, 1961. április 18-án aláírt nemzetközi szerződés kihirdetéséről.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?dbnum=1&docid=96500022.TVR&mahu=1> letöltés: 2021.01.10.
- 23) Mi a közpolitika? Magyar Politikatudományi Társaság. <http://www.mptt.hu/index.php/14-rendezveny/mptt/80-koezpolitikai-szakosztaly> letöltés: 2021.01.10.
- 24) Christian D. de Foulouy (2015): KEY DEFINITIONS: POLITY, POLICY, POLITICS, CORPORATE COMMUNICATIONS, PUBLIC AFFAIRS, LOBBYING, GOVERNMENT RELATIONS. Association of Accredited Public Policy Advocates to the European Union. <http://www.aalep.eu/key-definitions-polity-policy-politics-corporate-communications-public-affairs-lobbying-government> letöltés: 2021.01.10.
- 25) Polisz. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Polisz> letöltés: 2021.01.10.

- 26) Arisztotelész: Politika. Ford. Szabó Miklós, Gondolat Kiadó, Budapest, 1984.
<https://mek.oszk.hu/04900/04966/04966.htm> letöltés: 2021.01.11.
- 27) Tanja A. Börzel, Thomas Risse (2003): Conceptualizing the Domestic Impact of Europe. In The Politics of Europeanization, Oxford Scholarship Online, DOI: 10.1093/0199252092.001.0001.
<https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/0199252092.001.0001/acprof-9780199252091-chapter-3> letöltés: 2021.01.10.
- 28) Dr.Tethloach Domach Ruey (2017): The history of diplomacy and the ancient Greek, Italian, Roman and French diplomatic traditions. Chapter: The Genesis of Diplomacy. <https://www.grin.com/document/375814> letöltés: 2021. 01.20.
- 29) 1965. évi 22. törvényerejű rendelet a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben, 1961. április 18-án aláírt nemzetközi szerződés kihirdetéséről <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=96500022.tvr> letöltés: 2021.01.10.
- 30) Harold Nicolson brit politikus, író, maga is diplomata volt 1909-1929 között Ófelsége Diplomata Szolgálatában. https://en.wikipedia.org/wiki/Harold_Nicolson letöltés: 2021.01.10.
- 31) Etymonline.com <https://www.etymonline.com/word/protocol> letöltés: 2021.01.10.
- 32) Merriam Webster Dictionary. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/protocol> letöltés: 2021.01.10.
- 33) Cambridge Dictionary. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/protocol> letöltés: 2021.01.10.
- 34) Oxford Lexico. <https://www.lexico.com/definition/protocol> letöltés: 2021.01.10.
- 35) Collins Dictionary. <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/protocol> letöltés: 2021.01.10.
- 36) Publilius Syrus. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Gondolattar-kristo-nagy-istvan-gondolattar-1/1800-elott-szuletett-szerzok-2/publilius-syrus-i-szd-latin-aforizmakolto-8B2/> letöltés: 2021.01.12.
- 37) 2016. évi LXXIII. törvény a külképviseletekről és a tartós külszolgálatról
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600073.tv> letöltés: 2021.01.12.
- 38) 239/2017. (VIII. 18.) Korm. rendelet a szakdiplomata-álláshely létesítésére, valamint a szakdiplomata felkészítésére és szakmai irányítására vonatkozó részletes szabályokról.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1700239.KOR> letöltés: 2021.01.12.
- 39) Geoffrey Allen Pigman & J. Simon Rofe (2014) Sport and diplomacy: an introduction1, Sport in Society, 17:9, 1095-1097, DOI: 10.1080/17430437.2013.856612
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17430437.2013.856612> letöltés: 2021.01.13.
- 40) ONYESTYÁK NIKOLETTA (2010): *A sport és politika kapcsolata Magyarországon az 1980-as években a nyári olimpiai játékok tükrében.* (doktori értekezés) Budapest, Semmelweis Egyetem Sporttudomány Doktori Iskola, 40.o. http://old.semmelweis.hu/wp-content/phd/phd_live/vedes/export/onvestyvaknikoletta.d.pdf letöltés: 2021.01.13.
- 41) Model of "sport and corporate diplomacy" https://www.researchgate.net/figure/Model-of-sport-and-corporate-diplomacy_fig1_260184861 letöltés: 2021.01.13.
- 42) Jackson, S. J. , 2013: The Contested Terrain of Sport Diplomacy in a Globalising World, International Area Studies Review, 16 (3), 275-285.
https://www.researchgate.net/publication/260184861_Jackson_S_J_2013_The_Contested_Terrain_of_Sport_Diplomacy_in_a_Globalising_World_International_Area_Studies_Review_16_3_275-285 letöltés: 2021.01.13.
- 43) Diplomataprogram. <https://www.magyardiplomaciaiakademia.hu/kepzesek/diplomata-program> letöltés: 2021.01.15.
- 44) Diplomáciai lexikon. A nemzetközi kapcsolatok kézikönyve. (szerk.) Bába Iván - Sáringer János Éghajlat Könyvkiadó Kft. Budapest. 2018. https://www.libri.hu/konyv/baba_ivan.diplomaciai-lexikon.html 569.o. letöltés: 2021.01.15.
- 45) Jaber, Kamel S. Abu, 2001, *Language and Diplomacy* In *Language and Diplomacy*. 49-54.
https://www.diplomacy.edu/sites/default/files/Language_Diplomacy_Chapter3.pdf letöltés: 2021.01.15.
- 46) Kapitány Ágnes, Kapitány Gábor, 2019: A szimbólumok és a szimbolizáció kérdései a kulturális antropológiában III. (A szimbolikus antropológia és a szimbolizáció).
http://www.tit.hu/studio/Szimbolumok_3.pdf letöltés: 2021.01.15.
- 47) Pease, Allan and Barbara, 2005, *The Definitive Book of BODY LANGUAGE*. Orion Publishing Group Principles and Functions of Nonverbal Communication. <https://open.lib.umn.edu/communication/chapter/4-principles-and-functions-of-nonverbal-communication/> letöltés: 2021.01.15.
- 48) Olympic Truce. http://www.olympic.org/Documents/Reference_documents/Factsheets/Olympic_Truce.pdf letöltés: 2021.01.20.
- 49) United Nations adopts Tokyo 2020 Olympic Truce resolution. IOC President Thomas Bach and Organising Committee President Yoshiro Mori address UN in New York. By Rory Jiwani, 9 December 2019.
<https://www.olympicchannel.com/en/stories/news/detail/united-nations-adopts-tokyo-2020-olympic-truce-resolution/> letöltés: 2021.01.20.

- 50) <http://www.nyf.hu/testneveles/sites/www.nyf.hu.testneveles/files/SPORTDIPLM%C3%81CIA.ppt>. letöltés: 2021.01.20.
- 51) Stuart Murray: <https://bond.edu.au/profile/stuart-murray> letöltés: 2021.01.20.
- 52) Yoshiro Mori: Tokyo Olympics chief steps down over sexism row. <https://www.bbc.com/news/world-asia-56020674> letöltés: 2021.04.30.
- 53) IOC condemns remarks about women by Tokyo chief as volunteers quit <https://olympicsjapan2021.com/olympics-volunteers-resign-over-presidents-remarks-about-women> letöltés: 2021.04.30.
- 54) IOC STATEMENT ON GENDER EQUALITY IN THE OLYMPIC MOVEMENT. <https://www.olympic.org/news/ioc-statement-on-gender-equality-in-the-olympic-movement> letöltés: 2021.04.30.
- 55) ACES <http://aceseurope.eu/about/> letöltés: 2021.01.05.
- 56) FIR: <https://firgraf.oh.gov.hu/prg/torzsadat.php?tabla=kepzeselem&idmezo=kepzeselemid&id=20623> letöltés: 2021.01.05.
- 57) Könyvbemutató a honvédelmi miniszterrel. <https://europrotokoll.hu/konyvbemutato-a-honvedelmi-miniszterrel/> letöltés: 2021.10.15.
- 58) NPRSZ. www.nprsz.hu letöltés: 2021.01.05.
- 59) Hazánkban úttörő jellegű Diplomácia és protokoll versenyt rendeztek. <https://www.youtube.com/watch?v=fLW80NztmWI> letöltés: 2021.01.05.
- 60) Mori resigns as Tokyo 2020 hopes to move on from sexism outrage <https://www.japantimes.co.jp/news/2021/02/12/national/mori-quits/> letöltés: 2021.04.30.
- 61) After Leader's Sexist Remark, Tokyo Olympics Makes Symbolic Shift <https://www.nytimes.com/2021/02/18/world/asia/yoshiro-mori-tokyo-olympics-seiko-hashimoto.html> letöltés: 2021.04.30.
- 62) Stuart Murray, 2017: Sports diplomacy as an untapped source of globalised integration. <https://www.blogs.hss.ed.ac.uk/sport-matters/2017/09/28/sports-diplomacy-untapped-source-globalised-integration/> letöltés: 2021.04.30.
- 63) Hédi Csaba: Sportdiplomácia. prezentáció. <https://slideplayer.hu/slide/7385351/> letöltés: 2021.01.30.
- 64) dr. Aján Tamás és Némethné Móra Anikó, 2006: Sportdiplomácia. Jegyzet. <https://www.google.com/search?q=AJ%C3%81N+T.+%E2%80%93+N%C3%89METHN%C3%89+M%C3%93RA+A.+2006&oeq=AJ%C3%81N+T.+%E2%80%93+N%C3%89METHN%C3%89+M%C3%93RA+A.+2006&aq=chrome..69i57.707j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8#> letöltés: 2021.01.30.
- 65) The Future of HR in the New Reality. It is time for HR to start playing the long game. <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2020/10/the-future-of-hr-in-the-new-reality.html> letöltés: 2021.02.01.
- 66) kéesség. Magyar Értelmező Szótár. <https://meszotar.hu/keres-k%C3%A9pess%C3%A9g> letöltés: 2021.03.01.
- 67) 2001. évi CI. törvény a felnőttképzésről. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0100101.TV>
- 68) kompetencia összetevők. https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0049_18_fenntarthato_fejlodes/1214/index.scoml letöltés: 2021.01.30.
- 69) Kompetencia kézikönyv. A szakmai és személyes bemeneti kompetenciák mérésére vonatkozó módszertani ajánlások munkaadók számára, Bács-Kiskun Megyei Kereskedelmi és Iparkamara. Szerzők: Fabulya Edit Nagy Péter CMC Tiszolczi Péter. 2017, Kecskemét. https://www.bkmkik.hu/attachments/article/2662/2-kompetencia_kezikonyv_v10_20170921.pdf 23.o. letöltés: 2021.02.01.
- 70) Lindstrom, Gustav, 2002: Diplomats and Diplomacy for the 21st Century, RAND Graduate School. https://www.rand.org/pubs/rgs_dissertations/RGSD169.html letöltés: 2021.01.30.
- 71) Kallinen, Noora, 2016: WHAT ARE COMPETENT DIPLOMATS MADE OF? Exploring competency management in Finnish Foreign Service. University of Vaasa. <https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/1290>
- 72) OECD competency framework. https://www.oecd.org/careers/competency_framework_en.pdf 7-19. letöltés: 2021.02.05.
- 73) Assessing Intercultural Competence. <https://crlt.umich.edu/interculturalcompetence> letöltés: 2021.01.30.
- 74) Polyák Ildikó, András Gábor, Kéry Dóra és Tardos Katalin, 2013: Interkulturális kompetencia és szervezeti mérésének lehetőségei. http://real.mtak.hu/25161/1/interkulturális_kompetencia_lektoralt.pdf 27. letöltés: 2021.01.30.
- 75) Kompetencia összetevők és fejleszthetőség. https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0049_18_fenntarthato_fejlodes/1214/index.scoml letöltés: 2021.02.05.

- 76) kompetenciátípusok: alapfelosztás.
https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0049_18_fenntarthato_fejlodes/1214/index.scoml
 letöltés: 2021.02.05.
- 77) diplomata szakmaismeretű <http://docplayer.hu/2103028-Diplomata-szakmaismereto-informacios-mappa-humaneroforras-fejlesztési-operatív-program-hefop-1-2-intezkedes.html> letöltés: 2021.02.05.
- 78) Tacitus idézetek. <https://quotepark.com/hu/szerzok/tacitus/> letöltés: 2021.01.10.
- 79) Etiquette. <https://www.lexico.com/definition/etiquette> letöltés: 2021.01.20.
- 80) Etiquette. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/etiquette> letöltés: 2021.01.20.
- 81) Etikett. <https://wikiszotar.hu/ertelmezo-szotar/Etikett> letöltés: 2021.01.20.
- 82) Textiquette. <https://etymologeek.com/eng/textiquette> letöltés: 2021.01.20.
- 83) Jetiquette. <https://en.wiktionary.org/wiki/jetiquette#English> letöltés: 2021.01.20.
- 84) Wikiquette. <https://en.wiktionary.org/wiki/wikiquette#English> letöltés: 2021.01.20.
- 85) Golden Rule. https://en.wikipedia.org/wiki/Golden_Rule letöltés: 2021.01.06.
- 86) Rushworth Kidder https://en.wikipedia.org/wiki/Rushworth_Kidder letöltés: 2021.01.06.
- 87) Encyclopaedia of religion and ethics: golden rule. by Hastings, James, 1852-1922; Selbie, John Alexander, 1865-1931; Gray, Louis H. (Louis Herbert), 1875-1955. Publisher: Edinburgh: T. & T. Clark
<https://archive.org/details/encyclopaediaindexhastuoft/page/226/mode/2up?q=golden+rule> letöltés: 2021.01.06.
- 88) Koporsószövegek. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Kopors%C3%B3sz%C3%B6vegek> letöltés: 2021.01.07.
- 89) Professor Richard Nelson Frye: Cyrus the Great. <https://www.kavehfarrok.com/iranian-studies/iranica/cyrus-the-great-the-cyrus-cylinder/professor-richard-nelson-frye-cyrus-the-great/> letöltés: 2021.01.07.
- 90) Laws of Manu. <https://www.britannica.com/topic/Manu-smriti> 97-98.o. letöltés: 2021.01.07.
- 91) Manusmriti. <https://en.wikipedia.org/wiki/Manusmriti> letöltés: 2021.01.07.
- 92) Manu törvénye. Szanszkritből fordította: Büchler Pál. Kiadja az Erdélyi Múzeum-Egyesület Jog és Társadalom tudományi Szakosztálya, Budapest, 1915. <https://mek.oszk.hu/07300/07332/07332.pdf> 92-93.o. letöltés: 2021.01.07.
- 93) Magyar reneszánsz udvari kultúra (1987). szerk.: R. Várkonyi Ágnes. Gondolat Kiadó, Budapest. <http://iti.mta.hu/Rebakucs/udvarikultura.pdf> letöltés: 2021.01.07.
- 94) Congress of Aix-la-Chapelle (1818) <https://www.britannica.com/event/Congress-of-Aix-la-Chapelle> letöltés: 2021.01.07.
- 95) Congress of Aix-la-Chapelle (1818)/Diplomatic Precedence of Ministers Resident. [https://en.wikisource.org/wiki/Congress_of_Aix-la-Chapelle_\(1818\)/Diplomatic_Precedence_of_Ministers_Resident#cite_ref-3](https://en.wikisource.org/wiki/Congress_of_Aix-la-Chapelle_(1818)/Diplomatic_Precedence_of_Ministers_Resident#cite_ref-3) letöltés: 2021.01.07.
- 96) Concert of Europe. https://en.wikipedia.org/wiki/Concert_of_Europe letöltés: 2021.01.13.
- 97) Great Seal of the United States. https://en.wikipedia.org/wiki/Great_Seal_of_the_United_States letöltés: 2021.01.13.
- 98) George Washington. https://en.wikipedia.org/wiki/George_Washington letöltés: 2021.01.13.
- 99) Rules of Civility. <https://www.mountvernon.org/library/digitalhistory/digital-encyclopedia/article/the-rules-of-civility-and-decent-behaviour/> letöltés: 2021.01.13.
- 100) Rules of Civility <https://washingtonpapers.org/documents/the-rules-of-civility/> letöltés: 2021.01.13.
- 101) James Clement Dunn <https://history.state.gov/departmenthistory/people/dunn-james-clement> letöltés: 2021.01.13.
- 102) Shirley Temple https://hu.wikipedia.org/wiki/Shirley_Temple letöltés: 2021.01.13.
- 103) Protocol reference. <https://www.state.gov/protocol-reference/> letöltés: 2021.02.02.
- 104) Resources. <https://www.state.gov/resources-for-foreign-embassies/> letöltés: 2021.02.02.
- 105) U.S. Department of State. Protocol for the Modern Diplomat. <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/176174.pdf> letöltés: 2021.02.02.
- 106) Office of the Chief of Protocol. <https://www.state.gov/bureaus-offices/secretary-of-state/office-of-the-chief-of-protocol/> letöltés: 2021.02.02.
- 107) Asel Roberts. <https://www.state.gov/biographies/asel-roberts/> letöltés: 2021.02.02.
- 108) League of Nations. https://en.wikipedia.org/wiki/League_of_Nations letöltés: 2021.02.02.
- 109) Document:- A/CN.4/98 Codification of the International Law Relating to Diplomatic Intercourse and Immunities Memorandum prepared by the Secretariat Topic: Diplomatic intercourse and immunities Extract from the Yearbook of the International Law Commission:- 1956 ,vol. II. p.6. https://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_98.pdf letöltés: 2021.01.20.
- 110) Arató István, 1942: JOGHATÓSÁG A KÜLFÖLDI ÁLLAM MAGÁNJOGI ÜGYLETEI FELETT. A PÉCSI M. KIR. ERZSÉBET TUDOMÁNYEGYETEM NEMZETKÖZI JOGI INTÉZETÉNEK KIADVÁNYAI. 113-178. <http://mek.oszk.hu/11200/11293/11293.pdf> letöltés: 2021.01.20.

- 111) Deák Ferenc, Francis (Újvidék, 1899. márc. 5. – New York, 1972. jan. 21.)
<https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/d-750BB/deak-ferenc-francis-75137/> letöltés: 2021.01.20.
- 112) Francis Deák: Classification, Immunities and Privileges of Diplomatic Agents. Southern California Law Review. Vol. I, No. 3. 1928, 215-216. <https://www.jstor.org/stable/2213738?seq=1> letöltés: 2021.01.20.
- 113) Hungary at the Peace Conference; The Diplomatic History of the Treaty of Trianon. By Francis Deák. (New York: Columbia University Press. 1942. Pp. xxii, 594. <https://www.cambridge.org/core/journals/american-political-science-review/article/abs/hungary-at-the-peace-conference-the-diplomatic-history-of-the-treaty-of-trianon-by-francis-deak-new-york-columbia-university-press-1942-pp-xxii-594-550/305C6A72C4C60C6DA273E20D8424ECD3#article> letöltés: 2021.03.05.
- 114) 1965. évi 22. törvényerejű rendelet a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben, 1961. április 18-án aláírt nemzetközi szerződés kihirdetéséről
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?dbnum=1&docid=96500022.TVR&mahu=1> letöltés: 2021.03.05.
- 115) A diplomácia rövid története. <http://tamop-sport.ttk.pte.hu/tananyagfejlesztes/etikett-protokoll/01#fejezet1-4> letöltés: 2021.03.05.
- 116) Mehrabian, A., & Wiener, M. (1967). Decoding of inconsistent communications. Journal of Personality and Social Psychology, 6(1), 109–114 <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2Fh0024532> letöltés: 2021.02.05.
- 117) Mehrabian, Albert (2009). „Silent Messages” – A Wealth of Information About Nonverbal Communication (Body Language)”. Personality & Emotion Tests & Software: Psychological Books & Articles of Popular Interest. Los Angeles: self-published. Retrieved April 6, 2010. <http://www.kaaj.com/psych/smorder.html> letöltés: 2021.03.05.
- 118) Publilius Syrus idézetek. https://www.citatum.hu/szerzo/Publilius_Syrus letöltés: 2021.02.03.
- 119) Antoine de Saint-Exupéry. <https://www.citatum.hu/idezet/26807> letöltés: 2021.02.03.
- 120) Jon R. Stone (2005) The Routledge Dictionary of Latin Quotations. The Illetarati’s Guide to Latin Maxims, Mottoes, Proverbs, and Sayings.
<https://books.google.hu/books?id=EZJoSq45EPOC&printsec=frontcover&hl=hu#v=onepage&q=vide%20t%20crede&f=false> 376.0. letöltés: 2021.02.03.
- 121) Manu törvénye. VIII. Fejezet, 25-26. 102.ol. <https://mek.oszk.hu/07300/07332/07332.pdf> letöltés: 2021.01.20.
- 122) Merriam Webster Dictionary. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/protocol> letöltés: 2021.01.21.
- 123) Cambridge Dictionary. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/protocol> letöltés: 2021.01.21.
- 124) Collins Dictionary. <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/protocol> letöltés: 2021.01.21.
- 125) Oxford Lexico. <https://www.lexico.com/definition/protocol> letöltés: 2021.01.21.
- 126) Hazánkba akkreditált diplomáciai és egyéb képviseletek.
<http://www.kulugyminiszterium.hu/dtweb/Irodak.aspx> letöltés: 2021.03.21.
- 127) 47/2020. (VIII. 31.) HM utasítás az egyes hazai rendezvények és a nemzetközi katonai együttműködéssel összefüggő magyarországi programok vendéglátási, valamint a nemzetközi kapcsolattartással összefüggő utazások logisztikai biztosításának kérdéseiről.
<http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/13/PDF/2020/10.pdf> letöltés: 2021.03.21.
- 128) 9/2005. (III. 30.) HM rendelet a Magyar Honvédség Öltözködési Szabályzatának kiadásáról.
<https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=a0500009.hm&targetdate=&printTitle=> letöltés: 2021.03.21.
- 129) 17/2014. (III. 7.) HM utasítás a Magyar Honvédség Alaki Szabályzatának kiadásáról.
<https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A14U0017.HM&targetdate=&printTitle=17/2014,+%28III.+7.%29+HM+utas%C3%ADt%C3%A1s&getdoc=1> letöltés: 2021.03.21.
- 130) 51/2014. (VII. 28.) HM utasítás a magyar véderő-, katonai és légügyi attaséhivatalok irányításáról, vezetéséről és ellenőrzéséről, valamint a Magyarországon akkreditált külföldi véderő-, katonai és légügyi attasékkal való kapcsolattartásról.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?dbnum=1&docid=96500022.TVR&mahu=1> letöltés: 2021.03.21.
- 131) dr. Kis-Benedek József nyá. ezredes: A katonadiplomácia helye és szerepe a diplomáciában és a külpolitikában. In Felderítő Szemle, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, XII. évfolyam 2. szám 2013. november. Felelős kiadó: Kovács József altábornagy, főigazgató. 10-11.o.
<https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2013-2.pdf> letöltés: 2021.03.21.
- 132) a Köztársasági Elnöki Hivatal KEH /01881/2020.számú Szervezeti és Működési Szabályzata.
https://www.keh.hu/pic/upload/files/20200501_szmsz.pdf letöltés: 2021.03.21.
- 133) A miniszterelnök 1/2020. (I. 31.) ME utasítása a Miniszterelnöki Kormányiroda Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 3/2018. (VI. 11.) ME utasítás módosításáról.
<https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/fd55f88aa7fdb5cbf4b6be9759bb7c4cfd38f68/letoltes> letöltés: 2021.03.21.

- 134) Miniszterelnöki Kormányiroda. <https://kormany.hu/miniszterelnoki-kormanyiroda/allamtitkarok> letöltés: 2021.03.22.
- 135) A miniszterelnök helyettesei. <https://2015-2019.kormany.hu/hu/miniszterelnok-helyettesek> letöltés: 2021.03.22.
- 136) Kormánybiztosok. <https://2015-2019.kormany.hu/hu/kormanybiztosok> letöltés: 2021.03.22.
- 137) Miniszterelnöki megbízottak. <https://kormany.hu/miniszterelnok/miniszterelnoki-megbizottak> letöltés: 2021.03.22.
- 138) Az Országgyűlés Hivatala Szervezeti és Működési Szabályzata <https://www.parlament.hu/documents/10181/12091/szmsz.pdf/06c52286-6b58-4d9b-940c-137866e49539> letöltés: 2021.03.22.
- 139) Az Alkotmánybíróság teljes ülésének 1004/2020. (IV. 30.) AB Tü. határozata az Alkotmánybíróság Szervezeti és Működési Szabályzatáról. <https://www.alkotmanybirosag.hu/szmsz> letöltés: 2021.03.22.
- 140) A Kúria elnökének 18/2020. számú utasítása a Kúria Szervezeti és Működési Szabályzatáról. https://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/szabalyzatok/szervezeti_es_mukodesi_szabalyzat_2020_10_15_0.pdf letöltés: 2021.03.22.
- 141) 12/2012. (VI. 8.) LÜ utasítás az ügyészség szervezetéről és működéséről. (2015. május 1-jétől hatályos szöveg) <http://ugyeszseg.hu/repository/mkudok1719.pdf> letöltés: 2021.03.22.
- 142) 2018. évi V. törvény Magyarország minisztériumainak felsorolásáról, valamint egyes kapcsolódó törvények módosításáról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1800005.TV&searchUrl=/gyorskereso> letöltés: 2021.03.22.
- 143) 10/2019. (XII. 30.) AM utasítás az Agrárminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=217557.378351 letöltés: 2021.03.22.
- 144) A belügyminiszter 15/2020. (VIII. 5.) BM utasítása a Belügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 11/2018. (VI. 12.) BM utasítás módosításáról. Hivatalos értesítő, 44.szám <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/1738d89faf98120575e675ba8d1f7206d96f6cb9/megtekintes> letöltés: 2021.03.22.
- 145) Az emberi erőforrások minisztere 18/2020. (X. 21.) EMMI utasítása az Emberi Erőforrások Minisztériuma Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 16/2018. (VII. 26.) EMMI utasítás módosításáról <https://magyarkozlony.hu/hivatalos-lapok/12qcL1hFJF9qTMPGyMp95f74eed4c97f4/dokumentumok/4782b7d6f154c223f09bd9bed7141e4c6a407c87/letoltes> letöltés: 2021.03.22.
- 146) A honvédelmi miniszter 16/2019. (III. 5.) HM utasítása a Honvédelmi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról. https://2015-2019.kormany.hu/download/5/03/91000/HE_19_013.pdf letöltés: 2021.03.22.
- 147) Az igazságügyi miniszter 9/2019. (VIII. 1.) IM utasítása az Igazságügyi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról. <https://magyarkozlony.hu/hivatalos-lapok/07kc9CH6tyHNgVSG9Agb5d28b0983ee39/dokumentumok/bf36a477c7e6884d5af22676e04a26dd0a7d1426/letoltes> letöltés: 2021.03.22.
- 148) Az innovációért és technológiáért felelős miniszter 46/2019. (XII. 13.) ITM utasítása az Innovációs és Technológiai Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 4/2019. (II. 28.) ITM utasítás módosításáról <https://magyarkozlony.hu/hivatalos-lapok/yvXsIFs4rci0JGQZDkCI5dd4417accf8a/dokumentumok/40c5211c44bc670a2360a6bc05e1d3e1b217ca8f/letoltes> letöltés: 2021.03.22.
- 149) A külgazdasági és külügyminiszter 4/2019. (III. 13.) KKM utasítása a Külgazdasági és Külügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról <http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/12/PDF/2019/16.pdf> letöltés: 2021.03.22.
- 150) A miniszterelnök kabinetfőnöke 9/2020. (X. 9.) MK utasítása a Miniszterelnöki Kabinetiroda Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 3/2020. (I. 31.) MK utasítás módosításáról <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/2f34cf15656a7fcd82693d10e064d4c533431dc5/megtekintes> letöltés: 2021.03.22.
- 151) A Miniszterelnökséget vezető miniszter 20/2020. (X. 9.) MvM utasítása a Miniszterelnökség Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 14/2018. (VII. 3.) MvM utasítás módosításáról. <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/2f34cf15656a7fcd82693d10e064d4c533431dc5/megtekintes> letöltés: 2021.03.22.
- 152) A pénzügyminiszter 1/2020. (I. 31.) PM utasítása a Pénzügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról I <https://magyarkozlony.hu/hivatalos-lapok/E3Dssb3fNDS9gp7bR8Ef5e501979d10e3/dokumentumok/0c5af7ff9840954ace60d7e17b6170f23d06b9ef/letoltes> letöltés: 2021.03.22.
- 153) 2016. évi LXXIII. törvény a külképviseletekről és a tartós külszolgálatról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600073.tv> letöltés: 2021.03.22.

- 154)19/2016. (VIII. 31.) KKM utasítás a Külgazdasági és Külügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról <https://docplayer.hu/40269596-19-2016-viii-31-kkm-utasitas-a-kulgzdasagi-es-kulugyminiszterium-szervezeti-es-mukodesi-szabalyzatarol.html> letöltés: 2021.03.22.
- 155)List of diplomatic training institutions. https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_diplomatic_training_institutions letöltés: 2021.03.25.
- 156)MDA <https://www.magyardiplomaciaiakademia.hu/> letöltés: 2021.03.25
- 157)Diplomata-program. <https://www.magyardiplomaciaiakademia.hu/kepzesek/diplomata-program> letöltés: 2021.03.25
- 158)13/2020. (IV. 30.) KKM utasítás a Diplomataképző Programról. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=219343.382570 letöltés: 2021.03.25
- 159)Protokoll-ügyintéző. https://szakkepzes.hu/szakmak_regi/protokoll-ugyintezo.html letöltés: 2021.01.25
- 160)Oktatási Minisztérium, szóbeli vizsgatételek: protokoll ügyintéző. https://www.nive.hu/Downloads/vizsga/szobeli_feladatok_nem_modularis/PDF/DL.php?f=52340402.pdf letöltés: 2021.01.25
- 161)Protokollügyintéző. https://szakkepzes.hu/2013ig_kepzesek/protokollugyintezo.html letöltés: 2021.01.25
- 162)Protokoll és utazásügyintéző. https://szakkepzes.hu/2013ig_kepzesek/protokoll_es_utazasugyintezo.html letöltés: 2021.01.25
- 163)FELVI METU <https://www.metropolitan.hu/kurzus/protokoll-szaktanacsado-es-rendezvenyszervezo-sztk> letöltés: 2021.01.25
- 164)FELVI szakirányú szakkereső https://www.felvi.hu/felveteli/szakok_kepzesek/szakkereso/Szakkereso/index.php/szakiranyu_kepzesek/index letöltés: 2021.01.25
- 165)PTE szakindítási kérelem https://btk.pte.hu/sites/btk.pte.hu/files/2020-08/protokoll_szaktanacsado_es_rendezvenyszervezo_szakinditasi_kerelem.pdf letöltés: 2021.01.15
- 166)PTE protokollszak háló https://btk.pte.hu/sites/btk.pte.hu/files/2020-08/halo_protokoll_2013.pdf letöltés: 2021.01.15
- 167)FELVI https://www.felvi.hu/felveteli/szakok_kepzesek/szakkleirasok/Szakkleirasok/index.php/szak/3958/kepzes_in_dito_intezmenyek letöltés: 2021.01.15
- 168)WSÜF protokollszak <https://wsuf.hu/kepzesek/szakiranyu-tovabbkepzesek/protokoll-rendezvenyszervezo> letöltés: 2021.01.15
- 169)DE protokollszak <https://unideb.hu/hu/node/905> letöltés: 2021.01.15
- 170)DE protokolloktatási program https://mad-hatter.it.unideb.hu/portal/displayDocument/Dokumentumt%C3%A1r/Oktat%C3%A1s/K%C3%A9pz%C3%A9si%20programok/2020/DE%20K%C3%A9pz%C3%A9si%20programja%202020_2021_GTK.pdf letöltés: 2021.01.15
- 171)KJE protokollszakok https://www.kodolanyi.hu/tovabbkepzes/szakiranyu-tovabbkepzes/nemzetkozi-menedzsment/protokoll_es_nemzetkozi_kapcsolatok_szakembere letöltés: 2021.01.15
- 172)KJE sportprotokoll szak https://www.kodolanyi.hu/tovabbkepzes/szakiranyu-tovabbkepzes/nemzetkozi-menedzsment/sportprotokoll_es_nemzetkozi_sportrendezvenyek_szakembere letöltés: 2021.01.15
- 173)Kinek drukoltak a diktátorok? https://mult-kor.hu/20121003_kinek_drukoltak_a_diktatorok letöltés: 2021.01.05
- 174)Olympic Games Boycotts and Political Events. <https://www.topendsports.com/events/summer/boycotts.htm>
- 175)Stephan Wassong, 2009: Historical review of the interference of politics in the Olympic Movement and the Olympic Games. Paper presentation for the IOC's Postgraduate Grant Selection Committee Meeting, 15th December, 2009. Liverpool Hope University. https://library.olympic.org/Default/doc/SYRACUSE/161858/historical-review-of-the-interference-of-politics-in-the-olympic-movement-and-the-olympic-games-step?_lg=en-GB letöltés: 2021.01.05
- 176)Sport – a useful tool of diplomacy. Globsec. <https://www.globsec.org/2017/09/18/sport-useful-tool-diplomacy/> letöltés: 2021.01.05
- 177)Joseph S. Nye, 2009: Get Smart: Combining Hard and Soft Power". Foreign Affairs. <https://www.foreignaffairs.com/articles/2009-07-01/get-smart?page=1> letöltés: 2021.01.05
- 178)Niccolò Machiavelli: The Prince. 1513 <https://www.gutenberg.org/files/1232/1232-h/1232-h.htm> letöltés: 2021.01.05
- 179)Szörényi András: A társadalmi diplomácia (public diplomacy) újraértelmezése a 21. században. in Külügyi Szemle - A Magyar Külügyi Intézet folyóirata - 2010 (9. évfolyam)2010 / 4. szám. https://kki.hu/assets/upload/Kulugyi_Szemle_2010_04_A_tarsadalmi_diplomecia_.pdf letöltés: 2021.01.25
- 180)Nyusztai László, (2009: A diplomácia néhány vonása az új világrendben. EU Working Papers (2. sz.). pp. 3-15. http://publikaciotar.repositorium.uni-bge.hu/434/1/2009_2_01.pdf letöltés: 2021.01.25

- 181) Joseph S. Nye, 2009: Get Smart: Combining Hard and Soft Power". Foreign Affairs. <https://www.foreignaffairs.com/articles/2009-07-01/get-smart?page=1> letöltés: 2021.01.25
- 182) Nossel, Suzanne. "Smart Power". Foreign Affairs. <https://www.foreignaffairs.com/articles/usa/2004-03-01/smart-power> letöltés: 2021.01.25
- 183) Szörényi András, 2009: Smart power, avagy az év „felfedezése”. in Külügyi Szemle, 2009. ősz. https://kki.hu/assets/upload/Kulugyi_Szemle_2009_03_Smart_power_avagy_az_eev.pdf letöltés: 2021.01.25
- 184) Arif ÖZSARI İ. Bülent FİŞEKÇİOĞLU, M. Çağrı ÇETİN, A. Sencer TEMEL, 2018: Sport Diplomacy as Public Diplomacy Element in International Journal of Science Culture and Sport, September, 2018. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/734964> letöltés: 2021.01.25
- 185) Judit Trunkos, Bob Heere, 2017: Sport Diplomacy: A Review of How Sports Can be Used to Improve International Relations In Case Studies in Sport Diplomacy (pp.1-17). https://www.researchgate.net/publication/327680234_Sport_Diplomacy_A_Review_of_How_Sports_Can_be_Used_to_Improve_International_Relations letöltés: 2021.01.25
- 186) Mare Ushkovska and Tatjana Petrushevska, 2015: SPORTS DIPLOMACY: DEVELOPMENT AND PRACTICE. Research in Kinesiology 2015, Vol. 43, No. 1, pp. 89-93. https://fsprm.mk/wp-content/uploads/2015/05/Pages-from-RIK-1_2015_za-email-21.pdf letöltés: 2021.01.25
- 187) WHAT WILL HAPPEN TO RUSSIAN SPORTS DIPLOMACY AFTER SANCTIONS? by Eriks Varpahovskis. Feb 28, 2020. <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/what-will-happen-russian-sports-diplomacy-after-sanctions> letöltés: 2021.01.25
- 188) Eldölt, hol lesz a 2024-es és a 2028-as olimpia. https://hvg.hu/sport/20170913_olimpia_2024_2028_nob letöltés: 2021.02.12.
- 189) Sztojcev Iván: Így vált presztízsből a politikusok rémálmává az olimpiarendezés. https://m.hvg.hu/gazdasag/20210314_olimpia_palyazat_nob_sport letöltés: 2021.02.18.
- 190) Azerbaijan bids for 2020 Olympics in Baku. <http://www.espn.com/espn/wire?section=oly&id=6915971>
- 191) Könnyen lehet, hogy eddig tartott a 2032-es budapesti olimpia álma. https://hvg.hu/sport/20210224_olimpia_2032_brisbane letöltés: 2021.03.07.
- 192) A Budapest 2032 Bizottság létrehozásáról is döntött a MOB elnöksége. <http://olimpia.hu/a-budapest-2032-bizottsag-letrehozasarol-is-dontott-a-mob-elnoksege> letöltés: 2021.03.26.
- 193) Tokyo Olympics: Over 80% of people surveyed in Japan reportedly believe games should be canceled, won't happen By Shanna McCarriston Jan 12, 2021. <https://www.cbssports.com/olympics/news/tokyo-olympics-over-80-of-people-surveyed-in-japan-reportedly-believe-games-should-be-canceled-wont-happen/> letöltés: 2021.02.26.
- 194) Sports Diplomacy: Qatar and Soft Power. <https://blogs.lse.ac.uk/mec/2021/02/18/sports-diplomacy-qatar-and-soft-power/> letöltés: 2021.03.07.
- 195) Qatar- Sports diplomacy brings nations and peoples closer. <https://menafn.com/1101198837/Qatar-Sports-diplomacy-brings-nations-and-peoples-closer> letöltés: 2021.03.07.
- 196) "How Can We Work Without Wages?" Salary Abuses Facing Migrant Workers Ahead of Qatar's FIFA World Cup 2022 <https://www.hrw.org/report/2020/08/24/how-can-we-work-without-wages/salary-abuses-facing-migrant-workers-ahead-qatars> letöltés: 2021.03.07.
- 197) Debatte über WM in Katar: Fußball und Moral In Norwegen wollen Clubs die Männer-WM 2022 boykottieren – wegen des Tods von 6.500 Arbeitsmigranten. Kann der Protest wirken? <https://taz.de/Debatte-ueber-WM-in-Katar/!5754743/> letöltés: 2021.03.10.
- 198) Plot to buy the World Cup Huge email cache reveals secrets of Qatar's shock victory. <https://www.thetimes.co.uk/article/plot-to-buy-the-world-cup-lvxdg2v717w> letöltés: 2021.03.10.
- 199) 30 résztvevő fertőződhetett meg a budapesti kardvívó-világkupán. https://hvg.hu/itthon/20210319_koronavirus_vivas_vilagkupa letöltés: 2021.03.26.
- 200) Három magyar érem az olimpiai kvalifikációs birkózótorna zárónapján. <https://m4sport.hu/birkozas/cikk/2021/03/21/harom-magyar-erem-az-olimpiai-kvalifikacios-birkozotorna-zaronapjan/> letöltés: 2021.03.26.
- 201) SZÉKESFEHÉRVÁR AD OTTHONT A 2021-ES ÖTTUSA VILÁGKUPA-DÖNTŐJÉNEK. <https://www.szekesfehervar.hu/szekesfehervar-ad-otthont-a-2021-es-ottusa-vilagkupa-dontojenek> letöltés: 2021.03.26.
- 202) Egy helyen az év sporteseményei – íme a 2021-es versenynaptár! <https://m4sport.hu/cikk/2020/12/23/egy-helyen-az-ev-sportesemenyei-ime-a-2021-es-versenynaptar> letöltés: 2021.04.02.
- 203) MOATSZ. <http://www.moatsz.hu/index.php/szovetseg/szervezet> letöltés: 2021.03.30.
- 204) Nátrán Roland önéletrajz. <https://2010-2014.kormany.hu/download/7/86/20000/N%C3%A1tr%C3%A1n%20Roland.doc> letöltés: 2021.04.02.
- 205) MBSZ. <https://www.birkozoszov.hu/site/elnokseg> letöltés: 2021.04.02.

- 206)Németh Szilárd. [https://hu.wikipedia.org/wiki/N%C3%A9meth_Szil%C3%A1rd_\(politikus\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/N%C3%A9meth_Szil%C3%A1rd_(politikus)) letöltés: 2021.04.02.
- 207)MJSZ. <https://www.jegkorongszovetseg.hu/elnokeg> letöltés: 2021.04.02.
- 208)Such György. https://hu.wikipedia.org/wiki/Such_Gy%C3%B6rgy letöltés: 2021.04.02.
- 209)MKSZ. https://www.mksz.hu/v2h/003/015/p_015.asp letöltés: 2021.04.02.
- 210)Kocsis Máté. https://hu.wikipedia.org/wiki/Kocsis_M%C3%A1t%C3%A9 letöltés: 2021.04.02.
- 211)MKOSZ. <http://hunbasket.hu/mkosz/elnokeg> letöltés: 2021.04.02.
- 212)MLSZ. <https://szovetseg.mlsz.hu/> letöltés: 2021.04.02.
- 213)Csányi Sándor. [https://hu.wikipedia.org/wiki/Cs%C3%A1nyi_S%C3%A1ndor_\(bank%C3%A1r\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Cs%C3%A1nyi_S%C3%A1ndor_(bank%C3%A1r)) letöltés: 2021.04.02.
- 214)MOKSZ. <http://hunskate.hu/szovetseg/bemutatkozas> letöltés: 2021.04.02.
- 215)MRSZ. https://www.hunvolley.info/pr_adatbank/002/022/p_022.asp letöltés: 2021.04.02.
- 216)Kálmista Gábor lemondott, majd elviharzott. <https://24.hu/sport/2017/05/29/kalomista-gabor-lemondott-majd-elviharzott/> letöltés: 2021.04.02.
- 217)Dr. Fürstner József lett a Magyar Sí Szövetség elnöke. <https://sielok.hu/rovat/hirek/cikk/dr-furstner-jozsef-lett-a-magyar-si-szovetseg-elnoke/> letöltés: 2021.04.02.
- 218)MTSZ. http://www.huntennis.hu/szovetseg/elnokeg/elnokeg_osszetetele letöltés: 2021.04.02.
- 219)Lázár János. [https://hu.wikipedia.org/wiki/L%C3%A1z%C3%A1r_J%C3%A1nos_\(politikus\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/L%C3%A1z%C3%A1r_J%C3%A1nos_(politikus)) letöltés: 2021.04.02.
- 220)Szűcs Lajos. <https://www.parlament.hu/kepv/eletrajz/hu/s038.pdf> letöltés: 2021.04.02.
- 221)MOHOSZ. <https://nyito.mohosz.hu/index.php/szovetseg/69-szervezet/375-a-mohosz-oenkormanyzati-szervei-allando-szakmai-testueletei-valamint-horgaszsport-szakagai-es-nemzeti-valogatottjai> letöltés: 2021.04.02.
- 222)MTSZ. <http://triathlon.hu/szervezet> letöltés: 2021.04.02.
- 223)Szabó Zsolt. [https://hu.wikipedia.org/wiki/Szab%C3%B3_Zsolt_\(politikus,_1963\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Szab%C3%B3_Zsolt_(politikus,_1963)) letöltés: 2021.04.02.
- 224)Szekeres Imre. https://hu.wikipedia.org/wiki/Szekeres_Imre letöltés: 2021.04.02.
- 225)Orbán fogorvosa lett a Magyar Triatlon Szövetség új elnöke. <https://www.origo.hu/itthon/20140627-batorfi-bela-a-magyar-triatlon-szovetseg-uj-elnoke.html> letöltés: 2021.04.02.
- 226)MVSZ. <https://hunfencing.hu/szovetsegi-tisztsegek> letöltés: 2021.04.02.
- 227)Csampa Zsolt. https://hu.wikipedia.org/wiki/Csampa_Zsolt letöltés: 2021.04.02.
- 228)Belügyminisztérium. <https://kormany.hu/belugyminiszterium/helyettes-allamtitkarok> letöltés: 2021.04.02.
- 229)Varga Mihály a szörfszövetség új elnöke. https://index.hu/sport/2013/04/19/varga_mihaly_a_szorfszovetseg_uj_elnoke/ letöltés: 2021.04.02.
- 230)Bienerth Gusztáv. https://hu.wikipedia.org/wiki/Bienerth_Guszt%C3%A1v letöltés: 2021.04.02.
- 231)Borkai Zsolt. https://hu.wikipedia.org/wiki/Borkai_Zsolt letöltés: 2021.04.02.
- 232)Apr 8, 2021, from <https://akjournals.com/view/journals/082/24/4/article-p493.xml> letöltés: 2021.04.15.
- 233)Gór-Nagy Miklós: "Hidegvérrel könyökölttem orrba a csapattársamat". https://hvg.hu/360/202028_gornagy_miklos letöltés: 2021.04.02.
- 234)Szijjártó Péter: Nekünk, magyaroknak a sport óriási erőforrásunk. S. TÓTH JÁNOS 2020.07.25 07:59. NSO. https://www.nemzetisport.hu/egyeb_egyeni/szijjarto-peter-nekunk-magyaroknak-a-sport-oriasi-eroforrasunk-2774513 letöltés: 2021.04.02.
- 235)Special Olympics <https://www.specialolympics.org/> letöltés: 2021.03.11.
- 236)Timothy Shriver, Special Olympics. Excerpts from the Special Olympics Shriver Issue Feb/Mar 2014. <http://abilitymagazine.com/Special-Olympics-Shriver.html> letöltés: 2021.03.11.
- 237)IWGA Association. <https://www.theworldgames.org/contents/The-IWGA-15/History-of-the-IWGA-2> letöltés: 2021.03.11.
- 238)WADA <https://www.wada-ama.org/en/olympic-movement-representation> letöltés: 2021.03.11.
- 239)Dr. Marton Gergely, Hideg Gabriella, Dr. Prisztóka Gyöngyvér, 2015: Sportdiplomácia. Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar Sporttudományi és Testnevelési Intézet. <http://tamop-sport.ttk.pte.hu/files/tananyagfejlesztes/sportdiplomacia.pdf> 15-16. letöltés: 2021.03.01.
- 240)AIPS. <https://www.aipsmedia.com/index.html> letöltés: 2021.03.11.
- 241)ICSSPE <http://www.icsspe.org/> letöltés: 2021.03.11.
- 242)TAFISA. <http://www.tafisa.org/history> letöltés: 2021.03.11.
- 243)FISU <https://www.fisu.net/> letöltés: 2021.03.11.
- 244)FIMS. <https://www.fims.org/> letöltés: 2021.03.11.
- 245)UN. <https://www.un.org/en/sections/member-states/growth-united-nations-membership-1945-present/index.html> letöltés: 2021.03.11.
- 246)Origin. <https://www.april6.org/origin-of-april6/> letöltés: 2021.03.11.
- 247)International Day of Sport for Development and Peace 6 April <https://www.un.org/en/observances/sport-day> letöltés: 2021.03.11.

- 248) International Day of Sport for Development and Peace <https://www.un.org/en/academic-impact/international-day-sport-development-and-peace> letöltés: 2021.03.11.
- 249) Június 23-án ünnepeljük az Olimpia Napját. <http://olimpia.hu/junius-23-en-unnepeljuk-az-olimpia-napjat> letöltés: 2021.03.11.
- 250) International Day of Sport for Development and Peace. <https://en.unesco.org/commemorations/sportpeaceday> letöltés: 2021.03.11.
- 251) Intergovernmental Committee for Physical Education and Sport (CIGEPS). <https://en.unesco.org/themes/sport-and-anti-doping/cigeps> letöltés: 2021.03.11.
- 252) International Charter of Physical Education, Physical Activity and Sport. https://en.wikipedia.org/wiki/International_Charter_of_Physical_Education,_Physical_Activity_and_Sport letöltés: 2021.03.11.
- 253) International Charter of Physical Education, Physical Activity and Sport. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000235409> letöltés: 2021.03.13.
- 254) William GASPARINI: The Council of Europe and sport: origin and circulation of a European sporting model. <https://ehne.fr/en/encyclopedia/themes/material-civilization/european-sports-circulations/council-europe-and-sport-origin-and-circulation-a-european-sporting-model> letöltés: 2021.03.13.
- 255) Európai Sport Charta és a Sport Etikai Kódexe. [http://www.europatanacs.hu/pdf/CM_Rec\(1992\)13.pdf](http://www.europatanacs.hu/pdf/CM_Rec(1992)13.pdf) letöltés: 2021.03.13.
- 256) Farkas Péter: Európai Sport: Fikció vagy Valóság? in Kaleidoszkóp, 2014/8. <http://www.kaleidoscopehistory.hu/index.php?subpage=cikk&cikkid=171> letöltés: 2021.03.13.
- 257) A sportminiszterek videokonferenciája, 2020. december 1. <https://www.consilium.europa.eu/hu/meetings/eys/2020/12/01/sport/> letöltés: 2021.03.13.
- 258) Sportpolitika: az EU-s sportminiszterek a koronavírus hatásairól tanácskoztak. https://www.nemzetisport.hu/egyeb_egyeni/sportpolitika-az-eu-s-sportminiszterek-a-koronavirus-hatasairol-tanacskoztak-2797909 letöltés: 2021.03.13.
- 259) Az Európai Sport Szervezeteinek felépítése. <http://www.sportmedia.hu/jog/2003eusport.php> letöltés: 2021.03.13.
- 260) A Tanács oktatási, ifjúsági, kulturális és sportügyi formációja (EYCS Tanács). <https://www.consilium.europa.eu/hu/council-eu/configurations/eys/> letöltés: 2021.03.13.
- 261) A TANÁCS AJÁNLÁSA (2013. november 26.) az egészségvédő testmozgás ágazatközi előmozdításáról
- 262) (2013/C 354/01). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H1204\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H1204(01)&from=EN) letöltés: 2021.03.13.
- 263) Feljegyzés: Tervezet – A Tanács következtetése a sportdiplomáciáról. Brüsszel, 2016. október 4. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12355-2016-INIT/hu/pdf> letöltés: 2021.03.13.
- 264) Európai Bizottság: sport. https://ec.europa.eu/info/strategy/sport_hu letöltés: 2021.03.13.
- 265) Az Európai Unió és a sport. http://tamop412a.ttk.pte.hu/TSI/_Europai_unio_es_sport/EUESportBatonyi.pdf letöltés: 2021.03.13.
- 266) Fehér Könyv a sportról. <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2007/HU/1-2007-391-HU-F1-1.Pdf> letöltés: 2021.03.13.
- 267) Az Európai Sport Szervezeteinek felépítése. <http://www.sportmedia.hu/jog/2003eusport.php> letöltés: 2021.03.15.
- 268) Sport. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/143/sport> letöltés: 2021.03.15.
- 269) Resolution of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council on the European Union Work Plan for Sport (1 January 2021- 30 June 2024) <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13322-2020-INIT/en/pdf> letöltés: 2021.03.15.
- 270) A TANÁCS ÉS A TAGÁLLAMOK KORMÁNYAINAK A TANÁCS KERETÉBEN ÜLÉSEZŐ KÉPVISELŐI ÁLTAL ELFOGADOTT (2020/C 419/01) ÁLLÁSFOGLALÁSA a sportra vonatkozó uniós munkatervről (2021. január 1.-2024. június 30.) <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a20b0002.tkk> letöltés: 2021.03.15.
- 271) MOB Stratégia 2018-2028. http://olimpia.hu/images/MOB/kozgyules_19.05.24/7.%20napirendi%20pont_MOB%20strategia.pdf letöltés: 2021.03.15.
- 272) http://olimpia.hu/images/MOB/kozgyules_19.05.24/7.%20napirendi%20pont_MOB%20strategia.pdf
- 273) Tizennégy magyar olimpiai arany veszett eddig el. http://www.mnvrzrt.hu/teszt_aloldal2/oktatas/varga_katinka/teszt_aloldal2/oktatas/varga_katinka/prosza/hajra.html letöltés: 2021. 03.18.
- 274) A magyar sport múltja és jelene, eredmények, számok, személyiségek, események. <https://becs.mfa.gov.hu/deu/news/a-magyar-sport-multja-es-jelene-eredmenyek-szamok-szemelyisegek-esemenyek> letöltés: 2021.03.15.

- 275) XVIII. Külgazdasági és Külügyminisztérium. 5.o.
<https://www.parlament.hu/irom41/00503/adatok/fejzetek/18.pdf> letöltés: 2021.03.15.
- 276) SportDiplomacy.Org. <https://sportsdiplomacy.org/about/> letöltés: 2021.03.15.
- 277) Sports Diplomacy. Australian Government, 2019. <https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/sports-diplomacy-2030.pdf> letöltés: 2021.03.15.
- 278) Sports Diplomacy. <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/sports-diplomacy/> letöltés: 2021.03.15.
- 279) Infographic: The main themes of sports diplomacy. <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/sports-diplomacy/infographic-the-main-themes-of-sports-diplomacy/> letöltés: 2021.03.15.
- 280) Sports Diplomacy - Olympic Games. <https://www.mfa.gr/en/sports-diplomacy-olympic-games/> letöltés: 2021.03.15.
- 281) Sports diplomacy. <https://eca.state.gov/programs-initiatives/initiatives/sports-diplomacy> letöltés: 2021.03.15.
- 282) Sports Envoys and Sports Visitors. <https://eca.state.gov/programs-initiatives/initiatives/sports-diplomacy/sports-envoys-and-sports-visitors> letöltés: 2021.03.15.
- 283) The U.S. Department of State's sport diplomacy stays the course. <https://www.sportanddev.org/en/article/news/us-department-states-sport-diplomacy-stays-course> letöltés: 2021.03.19.
- 284) Scotland can use sports diplomacy to advance its cultural relations Sport in Scotland report: response. <https://www.holyrood.com/comment/view.scotland-can-use-sports-diplomacy-to-develop-its-potential-as-a-soft-power> letöltés: 2021.03.19.
- 285) A Review of the Scottish Sporting Landscape The Jarvie Report 2019. A report for the Scottish Government September 2019 <https://www.gov.scot/binaries/content/documents/govscot/publications/corporate-report/2019/09/review-scottish-sporting-landscape/documents/review-scottish-sporting-landscape-jarvie-report-2019/review-scottish-sporting-landscape-jarvie-report-2019/govscot%253Adocument/review-scottish-sporting-landscape-jarvie-report-2019.pdf> letöltés: 2021.03.19.
- 286) Creating a sports diplomacy strategy for Wales. <https://wales.britishcouncil.org/en/creating-sports-diplomacy-strategy-wales> letöltés: 2021.03.19.
- 287) Towards a Welsh sports diplomacy strategy. Commissioned by British Council Wales and written by Dr. Stuart Murray and Mr. Gavin Price. october, 2020. <https://www.prio.org/Projects/Project/?x=1628>
https://wales.britishcouncil.org/sites/default/files/towards_a_welsh_sports_diplomacy_strategy_0.pdf letöltés: 2021.03.19.
- 288) The Norwegian Model: Sports Diplomacy and Peace-building. Led by Scott Gates Apr 2013 - Dec 2013 <https://www.prio.org/Projects/Project/?x=1628> letöltés: 2021.03.19.
- 289) Soft Power and Sport Diplomacy. <https://www.prio.org/Events/Event/?x=8199> letöltés: 2021.03.19.
- 290) Executive Summary Norway's Public Diplomacy: a Strategy. <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/public.pdf> letöltés: 2021.03.19.
- 291) Michał Marcin Kobiereck SPORTS DIPLOMACY OF NORWAY. INTERNATIONAL STUDIES INTERDISCIPLINARY POLITICAL AND CULTURAL JOURNAL, Vol. 20, No. 1/2017. <https://core.ac.uk/download/pdf/154357053.pdf> letöltés: 2021.03.19.
- 292) Sports Diplomacy. <https://www.mofa.gov.qa/en/foreign-policy/international-cooperation/sports-diplomacy> letöltés: 2021.03.12.
- 293) Qatar's Sports Diplomacy Project By: Ewan Morgan, 2020. <https://breakingthelines.com/investigation-piece/qatars-sports-diplomacy-project/> letöltés: 2021.03.19.
- 294) Culture: sports – Israeli's Ministry of Foreign Affairs. <https://mfa.gov.il/MFA/Facts+About+Israel/Culture/CULTURE-+Sports.htm> letöltés: 2021.03.19.
- 295) Wingate Institute of Physical Education <https://wingate.org.il/Index.asp?CategoryID=751> letöltés: 2021.03.19.
- 296) Ministry of Culture and Sports https://www.gov.il/en/departments/ministry_of_culture_and_sport letöltés: 2021.03.19.
- 297) Dr. Yoav Dubinsky: Sport-Tech Diplomacy: The Case of Israel. <https://www.iris-france.org/154615-sport-tech-diplomacy-the-case-of-israel/> letöltés: 2021.03.19.
- 298) Dubinsky, Yoav, "ISRAEL'S USE OF SPORTS FOR NATION BRANDING AND PUBLIC DIPLOMACY. " PhD diss., University of Tennessee, 2018. https://trace.tennessee.edu/utk_graddiss/4868 letöltés: 2021.02.19.
- 299) Dóczy Tamás: Rendszerváltás, globalizáció és nemzeti identitás a sportban a XXI. század kezdetén Magyarországon. Doktori Értekezés, Semmelweis Egyetem, 2011. http://old.semmelweis.hu/wp-content/phd/phd_live/vedes/export/doczitamas.d.pdf letöltés: 2021.02.19.
- 300) 1921. évi LIII. törvénycikk a testnevelésről. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=92100053.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D39> letöltés: 2021.01.09.

- 301) Orbán Viktor: A nemzeti önbecsülés és a sport összetartozik. BALLAI Attila, SZÖLLŐSI György. 2020.12.31 08:28 Frissítve: 2021.01.01 14:09. https://www.nemzetisport.hu/egyeb_egyeni/orban-viktor-a-nemzeti-onbecsules-es-a-sport-osszetartozik-2802597 letöltés: 2021.01.11.
- 302) Peter Rodman. https://en.wikipedia.org/wiki/Peter_Rodman letöltés: 2021.02.19.
- 303) Gideon Rachman, 2009. július 9. *Kissinger never wanted to dial Europe*. Financial Times. <https://www.ft.com/content/c4c1e0cd-f34a-3b49-985f-e708b247eb55> letöltés: 2021.01.19.
- 304) Timothy Heritage 2010. május 17. *Who do you call to speak to Europe?* Reuters. <http://blogs.reuters.com/global/2010/05/17/who-do-you-call-to-speak-to-europe/>
- 305) Cathrine Ashton. https://hu.wikipedia.org/wiki/Catherine_Ashton letöltés: 2021.02.16.
- 306) EU Work Plan for Sport 2011-2014: Expert Group "Good Governance" Deliverable 2 Principles of good governance in sport" 2013 szeptember. https://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/policy_documents/xg-gg-201307-dlvrb12-sept2013.pdf letöltés: 2021.01.19.
- 307) Kulturális Bizottság. <https://www.parlament.hu/web/kulturalis-bizottsag> letöltés: 2021.02.19.
- 308) A Kulturális Bizottság sporttal kapcsolatos feladatai. <https://www.parlament.hu/web/kulturalis-bizottsag/sport> letöltés: 2021.02.19.
- 309) <https://www.parlament.hu/az-orszaggyules-minositett-tobbseget-igenylo-dontesei-az-alaptorveny-mas-torvenyek-es-a-hazszabaly-szerint> letöltés: 2021.02.19.
- 310) Magyar Közlöny, 285.szám <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/39c159f76bc2bf29e090c0966f0941963ffab3f9/letoltes> letöltés: 2021.02.19.
- 311) 2004. évi I. törvény a sportról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0400001.tv> letöltés: 2021.01.07.
- 312) 2016. évi LVIII. törvény <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A1600058.TV&targetdate=20160619&printTitle=2016.+%C3%A9vi+LVIII.+t%C3%B6rv%C3%A9ny> letöltés: 2021.01.07.
- 313) a XXXIII. nyári olimpiái és XVII. nyári paralimpiái játékok pályázatáról és rendezéséről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600058.tv> letöltés: 2021.01.07.
- 314) Budapest 2024 Nyári Olimpiai és Paralimpiai Játékok Megvalósíthatósági Tanulmány. http://olimpia.hu/images/bp2024/PwC_Olimpiai%20Megvalosithatosagi%20tanulmany_2015_junius_vegleges.pdf letöltés: 2021.01.07.
- 315) Agenda 2020 - lényeges elemek magyar fordításban. http://olimpia.hu/images/NOB/agenda2020/agenda2020_magyar_15.01.30.pdf letöltés: 2021.01.07.
- 316) 65/2007. (VI. 27.) OGY határozat a Sport XXI. Nemzeti Sportstratégiáról. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=110484.156866 letöltés: 2021.01.07.
- 317) Nemzeti Sportstratégia – előterjesztés. <http://kobanyasc.hu/docs/07sportstrategia.pdf> letöltés: 2021.01.07.
- 318) 2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról. http://www.njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=132774 letöltés: 2021.01.07.
- 319) 2010. évi XLIII. törvény a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000043.tv> letöltés: 2021.01.07.
- 320) 474/2016. (XII. 27.) Korm. rendelet az állami sport célú támogatások felhasználásáról és elosztásáról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600474.kor> letöltés: 2021.01.07.
- 321) A BKF Szervezeti és Működési Szabályzata. <http://kiemeltkormanyzatiberuhazasokkozpontja.hu/hu/portlet/downloads/download?oid=105> letöltés: 2021.01.10.
- 322) BFK http://kiemeltkormanyzatiberuhazasokkozpontja.hu/letoltheto_dokumentumok/ letöltés: 2021.01.10.
- 323) BFK felettes szerv <http://kiemeltkormanyzatiberuhazasokkozpontja.hu/hu/portlet/downloads/download?oid=130> letöltés: 2021.01.10.
- 324) BFK szervezeti egységek vezetői. <http://kiemeltkormanyzatiberuhazasokkozpontja.hu/hu/portlet/downloads/download?oid=130> letöltés: 2021.01.10.
- 325) 175/2019. (VII. 16.) Korm. rendelet a budapesti fejlesztések előkészítésével, megvalósításával és a kiemelt nemzetközi sportesemények rendezési jogának megszerzésével kapcsolatos egyes feladatok ellátásáról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1900175.KOR&searchUrl=/gyorskereso%3Fkeyword%3Da%2Btelep%25C3%25BC%25C3%25A9sk%25C3%25A9p%2Bv%25C3%25A9delm%25C3%25A9%25C5%25911> letöltés: 2021.01.10.
- 326) 1063/2020. (II. 26.) Korm. határozat a Budapest Fejlesztési Központ létrehozásáról, a kiemelt budapesti állami magasépítési beruházások megvalósításának felelősségi rendjéről, valamint a budapesti városfejlesztési, városstervezési, urbanisztikai, városkutatási és közlekedéstervezési feladatok, továbbá a nemzetközi sportesemények megpályázásával és megrendezésével összefüggő feladatok ellátásáról. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=218310.380095 letöltés: 2021.02.28.

- 327)A Kormány 1393/2020. (VII. 13.) Korm. határozata a kiemelt budapesti fejlesztésekért és nemzetközi sporteseményekért felelős kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól
<http://www.kozlonyok.hu/nkonline/index.php?menuindex=200&pageindex=kozltart&ev=2020&szam=167>
letöltés: 2021.02.10.
- 328)A Nemzeti Sportügynökség Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság Alapító Okirata – a módosításokkal egységes szerkezetbe foglaltan. 2019. július 24.
https://hungary.sport.hu/downloads/alapito_okirat_a_letesito_okirat_valtozasokkal_egybefoglalt_hatalyosito_t_szovege.pdf letöltés: 2021.02.10.
- 329)Szervezeti és Működési Szabályzat (NSÜ).
https://hungary.sport.hu/downloads/szervezeti_mukodesi_szabalyzat.pdf letöltés: 2021.02.10.
- 330)Nemzeti Sport Ügynökség. <https://hungary.sport.hu/hu/public-information.html> letöltés: 2021.02.10.
- 331)1/2018. (VI. 25.) NVTNM rendelet az egyes állami tulajdonban álló gazdasági társaságok felett az államot megillető tulajdonosi jogok és kötelezettségek összességét gyakorló személyek kijelöléséről.
<https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A1800001.NVT&targetdate=20190304&printTitle=1/2018.%20%28VI.%2025.%29%20NVTNM%20rendelet> letöltés: 2021.02.10.
- 332)Kiegészítő melléklet 2019. évi egyszerűsített éves beszámolóhoz.
https://hungary.sport.hu/downloads/s_nsu_kieg_mell_2019.pdf letöltés: 2021.02.10.
- 333)A Kormány 1646/2018. (XII. 6.) Korm. határozata a 2019. évi ITTF Asztalitenisz Egyéni Világbajnokság megrendezése érdekében szükséges kormányzati intézkedésekről.
http://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/109322/135576/F283728620/MK_18_194.pdf letöltés: 2021.02.10.
- 334)A Kormány 1694/2018. (XII. 17.) Korm. határozata a 2019. évi Felnőtt Öttusa Világbajnokság és Laser Run Világbajnokság megrendezése érdekében szükséges kormányzati intézkedésekről.
<https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/bbd5c2118c6f85338e4f0998b59ce6fb07b716e5/letoltes> letöltés: 2021.02.10.
- 335)Sportrendezvények szervezésére új céget alapított a kormány. <https://turizmus.com/szabalyozas-orszagmarketing/sportrendezvenyek-szervezesere-uj-ceget-alapított-a-kormany-1161523> letöltés: 2021.02.10.
- 336)Paár Dávid, Laczkó Tamás, 2018: 2018. évi hazai rendezésű nemzetközi sportesemények sportszakmai, sportpolitikai és sporttechnológiai hatásainak vizsgálata In: A sportturizmus gazdasági és társadalmi kérdései Magyarországon. Magyar Sporttudományi Társaság. 101-126 <https://mstt.hu/wp-content/uploads/2019/10/MSTFXVII-Sportturizmus-2018-1212.pdf> letöltés: 2021.01.10.
- 337)Stocker Miklós, 2018: A hazai rendezésű, nemzetközi sportesemények hatásai. Előadás a Nyerges Mihály emlékkonferencián, 2018.01.23. http://mstt.hu/wp-content/uploads/2018/02/Stocker_Nyerges-emle%CC%81kkonferencia_MSTT_20180123.pdf letöltés: 2021.01.15.
- 338)565/2020. (XII. 8.) Korm. rendelet a kiemelt nemzetközi sport- és sportdiplomáciai eseményekről és az azokhoz kapcsolódó költségvetési támogatásokról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2000565.kor> letöltés: 2021.01.15
- 339)EMMI, SFÁT: Nemzeti Sportinformációs Rendszer, rendszer ismertető. 2020. augusztus 3. <https://pool-biliard.hu/letoltesek/358.pdf> letöltés: 2021.01.15
- 340)Digitális Jólét Program 2.0. 3.4.5. Digitális Sport Stratégia, Budapest, 2017. július. 83-86.
<https://digitalisjoletprogram.hu/files/58/f4/58f45e44c4ebd9e53f82f56d5f44c824.pdf> letöltés: 2021.02.15
- 341)de. Szabó Tünde a LEN új alelnöke. MUSZ. <https://musz.hu/dr-szabo-tunde-a-len-uj-alelnoke/> letöltés: 2021.03.19.
- 342)17/2018. (VI.11.) KKM utasítás a Külgazdasági és Külügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról.
<https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/45100d90b0100eb2cac3f46a73ef515b201aa6aa/megtekintes> és ennek módosításáról szóló 18/2018 (VI.21.) KKM utasítás.
<http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/12/PDF/2018/31.pdf> letöltés: 2021.02.15
- 343)Felpöröghet a sportturizmus. <https://demokrata.hu/sport/sport-es-orszagimazs-109093/> letöltés: 2021.03.08.
- 344)Nemzetközi sportdiplomáciai szerep. <http://www.mrksz.hu/index.php/hu/39-nemzetkozi-sportdiplomaciai-szerep> letöltés: 2021.03.02.
- 345)A sportdiplomáciai főosztály létrejöttének oka – interjú. <https://www.facebook.com/nvesz/videos/a-sportdiplom%C3%A1ciai-f%C5%91oszt%C3%A1ly-l%C3%A9trej%C3%B6tt%C3%A9nek-okai-interj%C3%BA/1481022285366150/> letöltés: 2021.03.02.
- 346)Már kétszáz sportdiplomáciai projektet menedzsel a külügyi tárca. <https://2015-2019.kormany.hu/hu/kulgzdasagi-es-kulugyminiszterium/tajkoztatasert-es-magyarország-nemzetkozi-megjeleneseert-felelos-allamtitkar/hirek/mar-ketszaz-sportdiplomaciai-projektet-menedzsel-a-kulugyi-tarca> letöltés: 2021.03.02.

- 347)19/2016. (VIII. 31.) KKM utasítás a Külgazdasági és Külügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról <https://docplayer.hu/40269596-19-2016-viii-31-kkm-utasitas-a-kulgzdasagi-es-kulugyminiszterium-szervezeti-es-mukodesi-szabalyzatarol.html> letöltés: 2021.03.02.
- 348)A magyar sport múltja és jelene, eredmények, számok, személyiségek, események. <https://becs.mfa.gov.hu/deu/news/a-magyar-sport-multja-es-jelene-eredmenyek-szamok-szemelyisegek-esemenyek> letöltés: 2021.03.02.
- 349)Hungary. IOC. <https://www.olympic.org/hungary> letöltés: 2021.03.02.
- 350)A Magyar Olimpiai Bizottság Alapszabálya (módosításokkal egységes szerkezetben). Hatályos: 2020. június 20-tól. http://olimpia.hu/images/MOB/Alapszabaly_20200620.pdf letöltés: 2021.03.02.
- 351)A Bologna-rendszerű magyar felsőoktatási rendszer leírása az Europass-Oklevélmelléklet 8. pontjához, magyar nyelven. http://www.nefmi.gov.hu/letolt/ds/bologna_yes_hun_080311.pdf letöltés: 2021.02.02.
- 352)57/2004. (V. 18.) Korm. rendelet a sport területén képzéshez kötött tevékenységek gyakorlásához szükséges képzések jegyzékéről <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0400157.kor> letöltés: 2021.03.02.
- 353)Így változik idén az OKJ-képzés. <https://www.vg.hu/kozelet/oktatas/igy-valtozik-iden-az-okj-kepzes-1963410/> letöltés: 2021.02.05.
- 354)12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2000012.kor> letöltés: 2021.02.05.
- 355)Országos Képzési Jegyzék. https://www.nive.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=297 letöltés: 2021.02.05.
- 356)Változik az OKJ szeptembertől: hosszabbak és drágábbak lesznek a tanfolyamok. https://eduline.hu/felnottkepzes/OKJ_valtozasok_2013_szeptember_kerdsek_val_RXSUHD letöltés: 2021.02.05.
- 357)Sportszervező SOTERLINE <https://www.soterline.hu/okj-tanfolyamok/sportszervezo-menedzser-tanfolyam/> letöltés: 2021.02.05.
- 358)Sportszervező OKTÁV <https://oktav.hu/sportszervezo-menedzser-kepzes> letöltés: 2021.02.05.
- 359)Sportszervező TF <https://tf.hu/kepzesek/okj/sportszervezo-menedzser-tanfolyam> letöltés: 2021.02.05.
- 360)Sportszervező SOTERLINE tematika https://www.soterline.hu/wp-content/uploads/2018/05/52_813_01_Sportszervezo_menedzser_2016-2.pdf letöltés: 2021.02.05.
- 361)Sportszervező vizsgafeladatok <https://www.soterline.hu/wp-content/uploads/2018/05/Sportszervezo-menedzser-szobeli-vizsgafeladatok-20170127.pdf> letöltés: 2021.02.05.
- 362)12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2000012.kor> letöltés: 2021.02.05.
- 363)MAB határozatok. http://web.mab.hu/mab/doc/hatarozatok/FVB_hatarozatok.pdf letöltés: 2021.02.05.
- 364)MAB 2014/10/XII/2. SZ. HATÁROZATA. PÁRHUZAMOS PROGRAMAKKREDITÁCIÓS ELJÁRÁS AZ ORVOS- ÉS EGÉSZSÉGTUDOMÁNY, valamint A SPORTTUDOMÁNY KÉPZÉSI TERÜLETEN 2013/2014. http://old.mab.hu/web/tir/jelentesek/P16_141212_jelentesH.pdf letöltés: 2021.02.07.
- 365)FELVI szakkereső https://www.felvi.hu/felveteli/szakok_kepzesek/Szakkereso/index.php/szakkereso/index letöltés: 2021.02.07.
- 366)FIR GRÁF <https://firgraf.oh.gov.hu/prg/torzsadat.php?tabla=kepzelem&idmezo=kepzelelemid&id=19962> letöltés: 2021.02.07.
- 367)FIR törzsadatok <https://firgraf.oh.gov.hu/prg/torzsadat.php?tabla=kepzelem&idmezo=kepzelelemid&id=19960> letöltés: 2021.02.07.
- 368)DE szakindítási kérelem <https://mad-hatter.it.unideb.hu/portal/displayDocument/Szervezeti%20%C3%A1rak/Kari%20%C3%A1rak/GTK/Dokumentum%20%C3%A1r/Szakok%20le%C3%ADr%C3%A1sa/Alapk%C3%A9pz%C3%A9sek/Sportszervez%C5%91/Szakind%C3%ADt%C3%A1si%20k%C3%A9relem.pdf> letöltés: 2021.02.07.
- 369)DE szakindítási engedély. <https://mad-hatter.it.unideb.hu/portal/displayDocument/Szervezeti%20%C3%A1rak/Kari%20%C3%A1rak/GTK/Dokumentum%20%C3%A1r/Szakok%20le%C3%ADr%C3%A1sa/Alapk%C3%A9pz%C3%A9sek/Sportszervez%C5%91/Szakind%C3%ADt%C3%A1si%20enged%C3%A9ly.pdf> letöltés: 2021.02.07.
- 370)DE sportszervező <https://mad-hatter.it.unideb.hu/portal/displayDocument/Szervezeti%20%C3%A1rak/Kari%20%C3%A1rak/GTK/Dokumentum%20%C3%A1r/Szakok%20le%C3%ADr%C3%A1sa/Alapk%C3%A9pz%C3%A9sek/Sportszervez%C5%91/A%20szak%20k%C3%A9pz%C3%A9si%20programja%202016-ban.pdf> letöltés: 2021.02.07.
- 371)EKE sportszervező https://sporttudomany.uni-eszterhazy.hu/public/uploads/zarovizsga-tetelek-sportszervezo-1_5a998295bf38b.docx letöltés: 2021.02.07.

- 372)PTE sportszervező
https://ppkdocs.elte.hu/th/tantervek/alapkepzes/BSc_sportszervez%C5%91_nappali_2016_v2016.pdf
 letöltés: 2021.02.07.
- 373)PTE sportszervező levelező
https://ppkdocs.elte.hu/th/tantervek/alapkepzes/BSc_sportszervez%C5%91_levelez%C5%91_2015_v2015.pdf
 letöltés: 2021.02.07.
- 374)NYE mintatanterv http://ttajekoztato2016.nye.hu/mintatanterveks/kepzes_targyai/50/14 letöltés: 2021.02.07.
- 375)NYE mintatanterv szakok http://ttajekoztato2016.nye.hu/mintatanterveks/kepzesiszint_szakok/50 letöltés: 2021.02.07.
- 376)PTE tanterv <https://www.ttk.pte.hu/files/TO/tanterv/2020/spr.xlsx> letöltés: 2021.02.07.
- 377)PTE tanulmányi tájékoztató <https://www.ttk.pte.hu/hallgatok/tanulmanyi-tajekoztato/tantervek-tematikak/alapkepzesek/2017> letöltés: 2021.02.07.
- 378)TE vizsgaterv https://tf.hu/files/docs/tanulmanyi-hivatal/ora-es-vizsgaterv/%C3%93ra-%C3%A9s_vizsgaterv_Sportszervez%C5%91_BSc_nappali.pdf letöltés: 2021.02.07.
- 379)TE levelező vizsgaterv https://tf.hu/files/docs/tanulmanyi-hivatal/ora-es-vizsgaterv/%C3%93ra-%C3%A9s_vizsgaterv_Sportszervez%C5%91_BSc_levelez%C5%91.pdf letöltés: 2021.02.07.
- 380)TE sportszervező vizsgaterv https://tf.hu/files/docs/tanulmanyi-hivatal/ora-es-vizsgaterv/Sport-%C3%A9s_Rekre%C3%A1ci%C3%B3szervez%C3%A9s_BSc_2017.06.15.pdf letöltés: 2021.02.08.
- 381)Sportszervezés záróvizsga tételek https://tf.hu/files/docs/tanulmanyi-hivatal/BSc_Sportszervez%C5%91_Szak_z%C3%A1r%C3%B3vizsga_t%C3%A9telek_2018.pdf letöltés: 2021.02.08.
- 382)Záróvizsgatételek. https://tf.hu/files/docs/tanulmanyi-hivatal/BSc_Sport-%C3%A9s_Rekre%C3%A1ci%C3%B3szervez%C3%A9s_Sportszervez%C5%91_szakir%C3%A1ny_z%C3%A1r%C3%B3vizsga_t%C3%A9telsor_%C3%A9s_aj%C3%A1nlott_irodalom.pdf letöltés: 2021.02.08.
- 383)FELVI szakleírás
https://www.felvi.hu/felveteli/szakok_kepzesek/szakleirasok!/Szakleirasok/index.php/szak/293/szakleiras
 letöltés: 2021.02.08.
- 384)FELVI képző intézmények
https://www.felvi.hu/felveteli/szakok_kepzesek/szakleirasok!/Szakleirasok/index.php/szak/293/kepzes_indito_intezmenyek letöltés: 2021.02.08.
- 385)TE tanulmányi rend https://tf.hu/files/docs/tanulmanyi-hivatal/nappali_%C3%A9s_levelez%C5%91_el%C5%91tenulm%C3%A1nyi_rend.pdf letöltés: 2021.02.08.
- 386)TE sportmenedzser tételsor https://tf.hu/files/docs/tanulmanyi-hivatal/MSc_Sportmenedzser_z%C3%A1r%C3%B3vizsga_t%C3%A9telsor.pdf letöltés: 2021.02.08.
- 387)PTE képzésleírás https://felveteli.pte.hu/kepzes_pdf/450 letöltés: 2021.02.08.
- 388)https://www.felvi.hu/felveteli/egyetemek_foiskolak!/IntezmenyiOldalak/meghirdetes.php?meg_id=22053&elj=21a letöltés: 2021.02.08.
- 389)MAB határozat <https://www.mab.hu/hatarozat/reszletek?pop=13997> letöltés: 2021.02.08.
- 390)MAB <https://www.mab.hu/hatarozat/reszletek?pop=14451> letöltés: 2021.02.08.
- 391)ELTE sportmenedzser <https://www.ppk.elte.hu/sportmenedzser-msc/program-tanterv> letöltés: 2021.02.08.
- 392)FIR képzéselemek
<https://firgraf.oh.gov.hu/prg/torzsadat.php?tabla=kepzeselem&idmezo=kepzeselemid&id=18956> letöltés: 2021.02.08.
- 393)AJK KKK https://ajk.kre.hu/images/doc3/KRE_SDSZ_KKK.pdf letöltés: 2021.02.08.
- 394)AJK sportdiplomáciai tanácsadó <https://ajk.kre.hu/index.php/sportdiplomaciai-szaktanacsado> letöltés: 2021.02.10.
- 395)AJK képzésterv https://ajk.kre.hu/images/doc3/KRE_SDSZ_A_kepzes_tanterve.pdf letöltés: 2021.02.10.
- 396)Végeztek a diplomáták. <https://www.youtube.com/watch?v=vLXdNB98IFU&feature=youtu.be> letöltés: 2021.02.10.
- 397)FELBI sportdiplomáciai tanácsadó <https://felveteli.sze.hu/sportdiplomaciai-szaktanacsado-1> letöltés: 2021.02.10.
- 398)KJE protokollszak https://www.kodolanyi.hu/tovabbkepzes/szakiranyu-tovabbkepzes/nemzetkozi-menedzsmnt/protokoll_es_nemzetkozi_kapcsolatok_szakembere letöltés: 2021.02.10.
- 399)KJE sportprotokoll szak
https://www.kodolanyi.hu/tovabbkepzes/images/tartalom/File/kkk_sportprotokoll_es_nemzetkozi_sportrendezvenyek.pdf letöltés: 2021.02.10.
- 400)TE nemzetközi sportkapcsolatok szak <https://tf.hu/felvetelizok-kepzesek/szakiranyu-tovabbkepzes/nemzetkozi-sportkapcsolatok-sportdiplomacia> letöltés: 2021.02.10.

401)TE sportdiplomáciai szak https://tf.hu/files/docs/tanulmanyi-hivatal/Nemzetk%C3%B6zi_Sportkapcsolatok_-_Sportdiplom%C3%A1cia_mintatanterv.xlsx letöltés: 2021.02.10.

VII. Keresztábrák

Crosstabulation

8. Rendelkezik-e középfokú sportszakmai képesítéssel (pl. sportszervező OKJ)?

			Igen	Nem	Total
7. Legmagasabb iskolai végzettsége?	doktori	Count	1	3	4
		%	25,0%	75,0%	100,0%
	felsőfokú	Count	4	4	8
		%	50,0%	50,0%	100,0%
	középfokú	Count	1	2	3
		%	33,3%	66,7%	100,0%
Total	Count	6	9	15	
	%	40,0%	60,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	,764 ^a	2	,683
Likelihood Ratio	,782	2	,676
N of Valid Cases	15		

a. 6 cells (100,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,20.

36. táblázat: Legmagasabb iskolai végzettség és középfokú képzés (keresztábra) (N=15)

Crosstabulation

9. Folytat-e jelenleg felsőfokú sporttudományi tanulmányokat?

			igen	nem	Total
8. Rendelkezik-e középfokú sportszakmai képesítéssel (pl. sportszervező OKJ)?	Igen	Count	1	5	6
		%	16,7%	83,3%	100,0%
	Nem	Count	0	9	9
		%	0,0%	100,0%	100,0%
Total	Count	1	14	15	
	%	6,7%	93,3%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	1,607 ^a	1	,205		
Continuity Correction ^b	,045	1	,833		
Likelihood Ratio	1,941	1	,164		
Fisher's Exact Test				,400	,400

N of Valid Cases	15			
------------------	----	--	--	--

a. 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 40.

b. Computed only for a 2x2 table

371. táblázat: Középfokú sportszakmai képzés és jelenlegi felsőfokú sporttudományi tanulmányok folytatása (keresztábra) (N=15)

Crosstabulation

Egyetért-e azzal, hogy valamennyi érintett szektorban a sportdiplomáciával összefüggő feladatok ellátásában előny, de nem követelmény felsőfokú sportszakmai képzettség.

			1=egyáltalán nem értek egyet	2=inkább nem értek egyet	3=egyét is értek meg nem is (semleges)	4=inkább egyetértek	5=teljesen egyetértek	Total
10. Tervez-e elvégezni a jövőben felsőfokú sportszakmai képzést?	igen	Count	0	0	1	0	1	2
		%	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	50,0%	100,0%
	nem	Count	0	0	2	1	0	3
		%	0,0%	0,0%	66,7%	33,3%	0,0%	100,0%
	talán	Count	2	1	3	4	0	10
		%	20,0%	10,0%	30,0%	40,0%	0,0%	100,0%
Total		Count	2	1	6	5	1	15
		%	13,3%	6,7%	40,0%	33,3%	6,7%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)
Pearson Chi-Square	9,633 ^a	8	,292
Likelihood Ratio	8,685	8	,370
N of Valid Cases	15		

a. 15 cells (100,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,13.

38. táblázat: Felsőfokú tanulmányok elvégzésének tervezése és a követelmény mérése (keresztábra) (N=15)

Crosstabulation

38. Egyetért-e azzal, hogy valamennyi érintett szektorban a sportdiplomáciával összefüggő feladatok ellátásában előny, de nem követelmény felsőfokú sportszakmai képzettség.

			1=egyáltalán nem értek egyet	2=inkább nem értek egyet	3=egyét is értek meg nem is (semleges)	4=inkább egyetértek	5=teljesen egyetértek	Total
	igen	Count	0	0	1	0	0	1

12. Rendelkezik-e Sport (és rekreáció) szervező (BSc) végzettséggel?	%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Count	2	1	5	5	1	14
	%	14,3%	7,1%	35,7%	35,7%	7,1%	100,0%
Total	Count	2	1	6	5	1	15
	%	13,3%	6,7%	40,0%	33,3%	6,7%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	1,607 ^a	4	,808
Likelihood Ratio	1,941	4	,747
N of Valid Cases	15		

a. 9 cells (90,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,07.

392. táblázat: Sport (és rekreáció) szervező (BSc) végzettséggel rendelkezők véleménye a felsőfokú követelményről (keresztábra) (N=15)

Crosstabulation

38. Egyetért-e azzal, hogy valamennyi érintett szektorban a sportdiplomáciával összefüggő feladatok ellátásában előny, de nem követelmény felsőfokú sportszakmai képzettség.

		1=egyáltalán nem értek egyet	2=inkább nem értek egyet	3=egyet is értek meg nem is (semleges)	4=inkább egyetértek	5=teljesen egyetértek	Total
15. Rendelkezik-e Sportmenedzser (MSc) végzettséggel?	igen	Count	0	0	2	1	3
		%	0,0%	0,0%	66,7%	33,3%	100,0%
	nem	Count	2	1	4	4	12
		%	16,7%	8,3%	33,3%	33,3%	100,0%
Total		Count	2	1	6	5	15
		%	13,3%	6,7%	40,0%	33,3%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	1,667 ^a	4	,797
Likelihood Ratio	2,370	4	,668
N of Valid Cases	15		

a. 10 cells (100,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,20.

40. táblázat: Sportmenedzser (MSc) végzettséggel rendelkezők véleménye a felsőfokú végzettséggel kapcsolatban (keresztábra) (N=15)

VIII. Kvantitatív kutatás

VIII.1. Kérdőíves felmérés (sportszövetségek körében)

**SZÖVETSÉG és
SPORTVEZETÉSÉNEK
FELMÉRÉSE a 157/2004.
(V. 18.) Korm. Rendelet (a sport területén
képesítéshez kötött
tevékenységek
gyakorlásához szükséges
képesítések) alapján**

Milyen sportot képvisel a szövetség? (olimpiai; nem olimpiai)
Milyen sportágban? (egyéni sportág; csapatsport)
A szövetség 1989 és 2021 között rendezett-e világvetenynt? (VB, EB, VK, EK)
Ha igen, milyen szinten és hány alkalommal?
Ezek közül hányat rendeztek 2011 (a sport nemzetstratégiai ágazattá válása) óta?
A szakszövetség felsőszintű sportvezetőinek (elnök és elnökség) létszáma:
Ebből hány fő rendelkezik sportolói múlttal?
A szövetség elnöke rendelkezik-e sportolói múlttal a képviselt sportágban?
Amennyiben nem, mely területéről érkezett? (állami és kormányzati szféra; üzleti vagy versenyszféra; civil szféra; tudományos szféra; egyéb)
A szövetség elnöke rendelkezik-e sportszakmai képesítéssel vagy végzettséggel? (igen, középfokú képesítéssel; igen, felsőfokú végzettséggel (főiskolai/BsC); igen, egyetemi szintű/MsC; igen; doktori szintű fokozattal; nem)
Amennyiben az elnök nem sportszakmai felsőfokú vagy doktori végzettséggel rendelkezik, mely területen végzett? Több válasz is jelölhető. (Az Országos Doktori Tanács besorolása alapján)
A szakszövetség további sportvezetőinek (főtitkár, ügyvezető, sportigazgató, szakmai igazgató, egyéb vezető beosztású munkatárs) teljes létszáma ... fő
Közülük hány fő rendelkezik sportolói múlttal?
A szakszövetség hivatali munkáját irányító (főtitkár) sportvezető rendelkezik-e sportszakmai képesítéssel, végzettséggel?
Amennyiben nem, a szakszövetség hivatali munkáját irányító (főtitkár) mely képzési területen szerzett felsőfokú végzettséget? (jogi; igazgatási; közgazdasági; egyéb)
Jelenleg hány fő választott sportdiplomata tevékenykedik az Önök szakszövetségében? (azok, akik európai vagy nemzetközi szövetségben választott tisztviselők) (nemzetközi szövetségben; európai szövetségben)
Milyen beosztásban van/vannak a magyar szövetségben? Több válasz jelölhető.
A szakszövetségi apparátuson belül (választott sportdiplomatakat nem idesorolva!) kik látnak el állandó, (a szövetséggel munka- vagy polgári jogviszonyban) sportdiplomáciával összefüggő feladatokat? (nemzetközi szintű kapcsolattartás: európai vagy nemzetközi szövetséggel, további nemzetközi szervezetekkel, szövetségekkel, illetve állami, diplomáciai és sport intézményekkel; nemzetközi rendezvényszervezés, sportdelegációs programok szervezése stb.) Több válasz jelölhető.
Szakszövetségük szerint a magyar sport civil szektorában kik végeznek a magyar sportdiplomáciával összefüggő ÁLLANDÓ tevékenységet a nemzetközi erőterben? Több válasz is jelölhető.
Szakszövetségük szerint a kik végeznek a magyar sportdiplomáciával összefüggő ESETI tevékenységet a nemzetközi erőterben? Több válasz is jelölhető.
A szakszövetségük szerint magyar sport civil szektorán kívül hivatalos tevékenységükkel kik támogatják a magyar sportdiplomáciát nemzetközi erőterben? Több válasz is jelölhető.

SPORTSZÖVETSÉG
KÉPVISELŐJÉNEK
NYELVI
KOMPETENCIÁJA

Az alábbiakban a szakszövetség törvényes és kollektív, nemzetközi képviselőtét ellátó sportvezetőt (mint sportdiplomáciai feladatot is ellátó személyt) kérdezzük

Mely vezető tisztségviselő látja el a szakszövetség képviselőtét nemzetközi kontextusban? (aki nem választott sportdiplomata)

Beszél magas, azaz tárgyalóképes szinten idegen nyelvet? (nem nyelvvizsgát, hanem magabiztos, folyékony, tudatos és helyes nyelvhasználatot, sportszakmai és diplomáciai nyelvi érdekérvényesítő képességet szeretnénk felmérni)

Ha igen, mely nyelveken beszél ténylegesen tárgyalóképes szinten? Több válasz jelölhető.

Ha igen, az adott idegen nyelve(k)n mennyire ismeri-e (1-től 5-ig)

- SPORT SZAKNYELVET (a sport és sportága)
- DIPLOMÁCIAI ÉS POLITIKAI NYELVEZETET
- PROTOKOLLRENDEZVÉNYEK TERMINOLÓGIÁJÁT (szervezés: dísz- vagy munkaétkezések, fogadások, nyitó és záróceremóniák, eredményhirdetések, levelezés, rangsorolás, ültetésrend, dress kódok, szimbólumok stb.)
- INTERKULTURÁLIS NYELVEZETET (vallás, földrajz, kultúra, történelem, idegenforgalom (pl. tudna-e egy külföldi sportdelegációnak kulturális programot, megtekintendő nevezetességeket ajánlani, hazánk politikai berendezkedéséről beszélni, esetleg idegenvezetett városnézést tartani?))

Amennyiben a fenti kérdésekre túlnyomó részt nemmel válaszolt, venne-e részt célzottan sportvezetők, továbbá nemzetközi sportkapcsolatokat, rendezvényeket szervező vezető munkatársak számára összeállított gyakorlati jellegű, idegen nyelvi képzésen? (igen, mindenképpen; igen, amennyiben támogatott, kihelyezett, intenzív belső képzésről van szó és össze tudom egyeztetni a jelenlegi munkámmal; igen, mert több nemzetközi tárgyalást és rendezvényt tervezünk a jövőben; talán)

Kérjük osszák meg szakszövetségi szintű kollektív véleményüket az alábbi állításokkal kapcsolatban!

Az Önök szövetsége egyetért-e azzal,

- hogy a "magyar sportdiplomata" funkcionális meghatározása: magyar sportszövetség delegáltja, akit európai vagy nemzetközi sportszervezetbe hivatalos, nemzetközi szinten megválasztottak és sportdiplomata tevékenységet végez
- hogy a sportdiplomata-tisztség egyszerre szakmai (releváns sportszakmai ismereteket kíván) és politikai (bizalmi alapon történő) megbízás.
- hogy egy sportdiplomata megválasztásánál nem kritérium, de előnyt jelent az adott sportágban betöltött sportolói múlt.
- hogy "további állandó, sportdiplomáciával összefüggő feladatot is ellátó személyek" azok, akik az adott sportszervezettel munka vagy polgárjogi viszonyban állva tevékenységét az adott sportszervezet, sportág, vagy sportesemény érdekében végzi. (pl. szakszövetség, sportköztestület, sportszervezet vezetői, apparátusa stb.)
- hogy "további eseti, sportdiplomáciával összefüggő feladatot is ellátó személyek" azok, akik hivatalos (munkakörben, beosztásban, megbízással, felkéréssel) tevékenységüket egy adott sportág, illetve egy magyar sportszervezet, vagy egy hazai rendezésű kiemelt nemzetközi sportesemény érdekében végzi. (pl. bírók, sportolók, protokollfőnökök, sportnagykövetek, sportszervezők stb.)
- hogy ismert magyar sportolók (akik nem választott sportdiplomata) hivatalos és nem hivatalos minőségükben is érdekérvényesítő, közvéleményformáló szerepet töltenek be külföldön-belföldön egyaránt, hiszen a társadalom velük tud azonosítani konkrét sportágat, sporteseményt, országot, vagy sport által képviselt értéket (fair play stb.) így személyükkel, megnyilvánulásaikkal

A MAGYAR
SPORTDIPLOMATA,
illetve A
SPORTDIPLOMÁCIAI
FELADATOKAT
ELLÁTÓK SZEMÉLYÉRE
VONATKOZÓ ADATOK

közvetetten (hivatalos megbízatás, felhatalmazás nélkül) is hatást gyakorolnak a magyar sportdiplomácia külső megítélésére.

- hogy a sportdiplomáciai egyeztetések, döntések sok esetben nem a hivatalos szakmai (tárgyalás, ülés, konferencia stb.), hanem a kísérő társasági és protokollrendezvényeken születnek.
- hogy mind a sportvezetőkre és a választott sportdiplomataakra igaz, hogy nem csupán a hivatalos, szakmai tevékenységeik során (pl. tárgyalás, találkozók, versenyek, ülések stb.), hanem a protokolleseményeken (díszétkezések, fogadások, létesítményavatások, nyitó-záróceremóniák stb.) is támogatnak/képviseznek sportági, ill. magyar sportdiplomáciai érdekeket, így ezen az alkalmakon is ügyelniük kell a viselkedésükre, megjelenésükre, kommunikációjukra.
- hogy egyaránt a sportdiplomata funkciók és a sportdiplomáciával összefüggő feladatok ellátásának sikerességében a személyes és diplomáciai kompetenciák (viselkedés, empátia, diplomáciai érzék, interkulturális nyitottság stb.) legalább annyira fontosak, mint a tanult, releváns szakmai (sport, gazdasági, jogi, nyelvi stb.) ismeretek.
- hogy a sportprotokoll (helyes hivatalos és informális kommunikáció írásban és szóban; rangsorolás; sport és állami-diplomáciai rendezvények szervezése, vagy részvétel vendégként; szimbólumok, vallási és interkulturális különbségek, megjelenés -és gasztrodiplomáciai ismeret idegen nyelven is stb.) megjelenik valamennyi nemzetközi tevékenység során, ezáltal elengedhetetlen jelentőségű kompetencia a sportdiplomáciával összefüggő feladatok ellátásában.
- hogy a nemzetközi kontextusban tevékenykedő sportdiplomata és sportvezetők esetében a kifogástalan protokoll- és idegen nyelvi kompetencia alapelvárás.
- hogy a protokoll szabályainak megsértése vagy figyelmen kívül hagyása (helytelen megszólítás, kézfogás, rangsorolás, ültetés; nemzeti-vallási különbözőségek figyelmen kívül hagyása, nem adekvát öltözet, tárgyalástechnika stb.) negatívan hat a sportdiplomáciai kapcsolatokra.
- hogy sportprotokoll nélkül nincs sportdiplomácia, hiszen a sportprotokoll teremti meg a platformot és a megfelelő légkört az érintett felek számára.
- hogy valamennyi érintett szektorban (sport, kormányzati, civil stb.) a sportdiplomáciával összefüggő feladatok (nemzetközi kapcsolattartás, tárgyalás, sportszervezés stb.) ellátásában előny (de nem követelmény) felsőfokú sportszakmai képzettség.
- hogy hasznos/szükséges lenne kifejezetten a sportvezetők számára tervezett komplex, intenzív, kihelyezett gyakorlati, nemzetközi szintű diplomáciai és protokollismereteket tartalmazó program/képzés

Az Önök szövetsége egyetért-e azzal,

- hogy a magyar sportdiplomácia elsősorban puha hatalmi eszközökkel operál (tárgyalás, meggyőzés, vonzás erejével) az ún. keményhatalmi eszközökkel (fenyegetés, elrettentés, erőszak, szankciók stb.) szemben.
- hogy a magyar sportdiplomácia egyik célja a nemzetközi közvélemény kedvező befolyásolása és a hazánkról pozitív országimázs kialakítása.
- hogy a magyar sportdiplomácia fegyvertárának kiemelt eszköze maga a sportdiplomata, aki személyén keresztül jelentősen hozzájárulhat a magyar sportdiplomácia elismertségének növeléséhez
- hogy a magyar sportdiplomácia hozzájárul a magyar külpolitikai célok megvalósításához.

- hogy a sporton keresztül hazánk további területeken tud külkapcsolatokat építeni, együttműködéseket kialakítani
- hogy a nemzetközi sportszervezetekbe delegált magyar sportdiplomataák száma tükrözi a magyar sportdiplomácia érdekérvényesítő képességét.
- hogy a magyar sportdiplomata hivatalos tevékenysége során képviseli
 - o a sportágát
 - o sportágában a magyar sportolók érdekeit
 - o a delegáló magyar sportszervezetet
 - o a magyar sport egészét
 - o Magyarországot
- hogy szükséges és hasznos lenne (Ausztrália, USA, Japán stb.) mintájára megalkotni hazánk hosszútávú (10 éves), célzott sportdiplomáciai stratégiáját, valamennyi érintett aktor (civil sport és állami szektor) szoros együttműködésében.

Önök szerint az alábbiak közül melyek lehetnek a magyar sportdiplomácia céljai?

- magyar sportszakemberek megválasztása /delegálása nemzetközi szervezetekbe
- nemzetközi sportesemények rendezési jogainak elnyerése
- bilaterális vagy regionális szintű sportszakmai együttműködések (csereprogramok, edzőtáborok stb.) kialakítása
- a magyar sportolók hatékony érdekképviselője (pl. pontozásos versenyen vagy vélelmes szituációkban)
- sportági magyar kezdeményezések, javaslatok érvényesítése
- hazai sportesemények megvalósításának nemzetközi elismerése
- magyar innovációk nemzetközi elismerése és *best practice*-k átvétele
- eredményes korábbi vagy jelenlegi magyar sportolók nemzetközi ismertsége, elismertsége
- Egyéb:

Önök hogyan ítélik meg a magyar sportdiplomácia eredményességét? (Kérjük 1-10-ig terjedő skálán pontozza, ahol a 10 a legmagasabb adható érték.)

Önök szerint mi alapozhatja meg a magyar sportdiplomácia sikerességét? Több válasz jelölhető, tegyen X-et a megfelelő helyre!

- nemzetközi sportesemények rendezési jogainak száma
- hazai rendezésű sportesemények nemzetközi szintű elismerése
- a magyar sportolók hatékony érdekképviselője (pl. pontozásos versenyen vagy vélelmes szituációkban)
- sportági magyar kezdeményezések, javaslatok érvényesítése nemzetközi szinten
- a megválasztott magyar sportszakemberek száma európai szervezetekben
- a megválasztott magyar sportszakemberek száma nemzetközi szervezetekben
- magyar sportinnovációk nemzetközi elismerése és átvétele
- korábbi vagy jelenlegi magyar sportolók nemzetközi szintű ismertsége, elismertsége
- sportszakmai együttműködések (csereprogramok, edzőtáborok stb.) száma

Az Önök szövetsége egyetért-e az alábbiakkal:

- Sportdiplomátának születni kell. (azaz vannak bizonyos, a feladat ellátáshoz elengedhetetlen kompetenciák, melyek nem tanulhatók, hanem velünk születettek, vagy neveltetéssel alakulnak ki)
- Csak sportolóból válhat igazi sportdiplomata.
- Könnyebb diplomatából sportdiplomátát képezni.
- Bárkiből válhat sportdiplomata, aki rendelkezik kellő elhivatottsággal, a szükséges személyes kompetenciákkal és elsajátítja a szükséges szakmai kompetenciákat.

GENERIKUS,
DIPLOMATA
KOMPETENCIÁK
VIZSGÁLATA,
SPORTDIPLOMATA
ISMÉRVEK
SPORTVEZETŐI
SZEMMEL

Ön mint sportvezető mely három kompetenciát azonosítja a sportdiplomata személyével, melyeket tartja sportdiplomata-ismérveknél, és a felsoroltakat mennyire tartja szükségesnek, relevánsnak a saját sportdiplomáciai tevékenysége sikeres ellátáshoz. (nem alap- és kulcskompetenciákat - pl. Nyelvtudás stb. - vizsgálunk) Kérjük, hogy egyúttal rangsorolja is őket 1-2-3.számokkal

VIII.2. Kérdőíves felmérés (sportdiplomatakörében)

ALAPADATOK

Neme:

Milyen sportot képvisel?

Milyen sportágban?

Milyen beosztásban van a magyar szövetségben?

Spotágában milyen szintű nemzetközi sportszervezetben tölt be sportdiplomáciai funkciót?

Mióta tölt be sportdiplomata tisztséget?

VÁLASZTOTT SPORTDIPLOMATA VÉGZETTSÉGRE, IDEGEN NYELV-ISMERETEKRE VONATKOZÓ ADATOK

Legmagasabb iskolai végzettsége

Rendelkezik-e középfokú sportszakmai képesítéssel (pl. sportszervező OKJ)?

Folytat-e jelenleg felsőfokú sporttudományi tanulmányokat?

Tervez-e elvégezni a jövőben felsőfokú sportszakmai képzést?

Amennyiben már egy vagy több felsőfokú végzettséggel (diplomával) rendelkezik, mely tudományterület(ke)n szerezte?

(Az Országos Doktori Tanács besorolása alapján) Több válasz is jelölhető.

Rendelkezik-e Sport (és rekreáció-) szervező (BSc) végzettséggel?

Ha igen, melyik intézményben végezte el a szakot?

Mennyire tudja hasznosítani azt ott tanultakat sportdiplomáciai tevékenysége során? Kérjük, az alábbi skálán jelölje a megfelelő választ!

Rendelkezik-e Sportmenedzser (MSc) végzettséggel?

Ha igen, melyik intézményben végezte el a szakot?

Mennyire tudja hasznosítani azt ott tanultakat sportdiplomáciai tevékenysége során? Kérjük, az alábbi skálán jelölje a megfelelő választ!

Végzett-e a múltban posztgraduális (diplomára épülő) "Sportdiplomácia" (pl. KGE) szakirányú továbbképzési szakot?

Amennyiben igen, mennyire tudja hasznosítani azt ott tanultakat sportdiplomáciai tevékenysége során? Kérjük az alábbi skálán jelölje a megfelelő választ!

Végzett-e a múltban posztgraduális (diplomára épülő) "Sportdiplomáciai szaktanácsadó" (pl. SZE) szakirányú továbbképzési szakot?

Amennyiben igen, mennyire tudja hasznosítani azt ott tanultakat sportdiplomáciai tevékenysége során? Kérjük az alábbi skálán jelölje a megfelelő választ!

Végzett-e a múltban posztgraduális (diplomára épülő) "Nemzetközi sportkapcsolatok és sportdiplomácia (pl. TE) képzést?

Amennyiben igen, mennyire tudja hasznosítani azt ott tanultakat sportdiplomáciai tevékenysége során? Kérjük az alábbi skálán jelölje a megfelelő választ!

Folytat-e jelenleg posztgraduális (diplomára épülő) sportdiplomáciai tanulmányokat?

Tervez-e elvégezni a jövőben posztgraduális (diplomára épülő) sportdiplomáciai képzést?

Beszél magas, azaz tárgyalóképes szinten idegen nyelvet? (nem nyelvvizsgát, hanem magabiztos, folyékony, tudatos és helyes nyelvhasználatot, sportszakmai és diplomáciai nyelvi érdekérvényesítő képességet szeretnénk felmérni)

Ha igen, mely nyelveken beszél ténylegesen tárgyalóképes szinten? Több válasz jelölhető.

Ha igen, az adott idegen nyelve(k)n mennyire ismeri-e

- sport szaknyelvet (a sport és sportága)
- diplomáciai és politikai nyelvezetet
- protokollrendezvények terminológiáját (szervezés: dísz- vagy munkaátkezesek, fogadások, nyitó és záróceremóniák, eredményhirdetések, levelezés, rangsorolás, ültetésrend, dress kódok, szimbólumok stb.)
- interkulturális nyelvezetet (vallás, földrajz, kultúra, történelem, idegenforgalom (pl. Tudna-e egy külföldi sportdelegációnak kulturális programot, megtekintendő nevezetességeket ajánlani, hazánk politikai berendezkedéséről beszélni, esetleg idegenvezetett városnézést tartani?))

Amennyiben a fenti kérdésekre túlnyomó részt nemmel válaszolt, szívesen venne-e részt célzottan a sportdiplomata, nemzetközi sportkapcsolatok, rendezvényeket szervező munkatársak számára összeállított gyakorlati jellegű, idegen nyelvi képzésen?

Milyen arányban látja el az alábbi sportdiplomáciai funkciókat? (ezt az 5 alapfunkciót határozza meg az 1961.évi Bécsi egyezmény a diplomáciai kapcsolatokról a karrierdiplomata esetében)

1. Képviselet (sportdiplomata esetében a magyar sportszervezet, a magyar sportág, illetve sportolónak, illetve kibővítve a magyar sport egészének érdekképviselete az adott nemzetközi szervezetben)
2. Tárgyalás (sportdiplomata esetében tárgyalások lefolytatása, lobbitevékenység a delegáló magyar sportszervezet nevében az adott nemzetközi szervezettel, illetve azok tagszervezeteivel)
3. Tájékozódás (sportdiplomata esetében a delegáló magyar sportszervezet számára információk gyűjtése, informálódás az adott nemzetközi szervezetre, a többi tagszervezetre vonatkozóan az adott sportágot érintő nemzetközi kontextusban)
4. Tájékoztatás (sportdiplomata esetében a delegáló magyar sportszervezetről, a magyar sportról, a sportágot érintő szakmai álláspontokról, szándékokról, célokról történő tájékoztatásnyújtás az adott nemzetközi szervezet, illetve a többi tagszervezet számára)
5. Kapcsolatépítés (a karrierdiplomatahoz hasonlóan a sporton keresztül további informális (magán, baráti) illetve hivatalos kapcsolatok, platformok kialakítása, nemzetközi, regionális vagy bilaterális szintű együttműködések lehetőségeinek feltérképezése és kiaknázása)

Az egyes funkciók során végzett konkrét tevékenységek arányának felmérése

1. KÉPVISELETI FUNKCIÓ

részvétel hivatalos kiutazásokon, sportdelegációs programokon
részvétel sportszakmai eseményeken (verseny, konferencia) kifejezetten reprezentatív jelenlét; de akár nyilvános szereplés – felszólalás, beszéd megtartása mellett

aktív részvétel sportszakmai eseményeken (pl. szervezőként, házigazdaként események előkészítése, lebonyolítása során)

részvétel politikai, diplomáciai, társadalmi jellegű eseményeken, reprezentatív módon, meghívott vendégként;

2. TÁRGYALÁSI FUNKCIÓ

hivatalos tárgyalás, egyeztetés a hazai sport és kormányzati szervekkel, entitásokkal

kiutazásokon, delegációs programokon történő látható, hivatalos egyeztetések, megbeszélések

kiutazásokon, delegációs programokon történő nem hivatalos háttértárgyalások, lobbitevékenységek

hivatalos tárgyalás, egyeztetés nemzetközi szervezet(ek)tel, annak fórumain vagy azok tagszervezeteivel, képviselőivel

külföldi vagy belföldi sporteseményeken történő hivatalos egyeztetések, találkozók

külföldi vagy belföldi sportesemények kísérő protokolláris rendezvényein történő nem hivatalos háttértárgyalások, lobbitevékenységek

TÁJÉKOZÓDÁSI ÉS TÁJÉKOZTATÁSI FUNKCIÓK

felkészülés a tárgyalásokra vagy a delegáció részére információ és háttéranyaggyűjtés, háttéranyagok összeállítása az adott kommunikációs szituációban résztvevő személyről, szervezetről vagy nemzetről, kultúráról

aktív hazai és nemzetközi sajtófigyelés és információértékelés

adminisztratív tevékenységek: megbízással járó alapvető íróasztal-diplomácia napi levelezés, nyilvántartások vezetése, pénzügyi-költségvetési beszámolók, jogi-szakmai dokumentációk

a delegáló szervezet által biztosított információk (képviselendő célok, magyar érdekek, stratégiák, álláspont stb.) megosztása nemzetközi szinten

online nyilvános tájékoztatás, közlemény, hír stb. (pl. saját honlapon, közösségi felületeken, de nem a médián keresztül)

kapcsolattartás a médiával és offline-online szereplés a médiában

KAPCSOLATÉPÍTÉSI FUNKCIÓ

a sporton keresztül más területen realizálható nemzetközi együttműködési lehetőségek feltérképezése (ez már magában foglalja a tájékozdási funkciót)

lehetséges nemzetközi együttműködések előkészítése és/vagy megvalósítása (ez már magában foglalja a tájékoztatási, tárgyalási és képviselési funkciókat)

hivatalos hazai és nemzetközi, nem sportkapcsolati háló kiépítése és működtetése

informális hazai és nemzetközi, nem sportkapcsolati háló kiépítése és működtetése

Ön mint sportdiplomata egyetért-e azzal,

- hogy a "magyar sportdiplomata" funkcionális meghatározása: magyar sportszövetség delegáltja, akit európai vagy nemzetközi sportszervezetbe hivatalos, nemzetközi szinten megválasztottak és sportdiplomata tevékenységet végez
- hogy a sportdiplomata-tisztség egyszerre szakmai (releváns sportszakmai ismereteket kíván) és politikai (bizalmi alapon történő) megbízás.
- hogy egy sportdiplomata megválasztásánál nem kritérium, de előnyt jelent az adott sportágban betöltött sportolói múlt.
- hogy "további állandó, sportdiplomációval összefüggő feladatot is ellátó személyek" azok, akik az adott sportszervezettel munka vagy polgárjogi viszonyban állva tevékenységüket az adott sportszervezet, sportág, vagy sportesemény érdekében végzik.

- (pl. szakszövetség, sportköztestület, sportszervezet vezetői, apparátusa stb.)
- hogy "további eseti, sportdiplomáciával összefüggő feladatot is ellátó személyek" azok, akik hivatalos (munkakörben, beosztásban, megbízással, felkéréssel) tevékenységüket egy adott sportág, illetve egy magyar sportszervezet, vagy egy hazai rendezésű kiemelt nemzetközi sportesemény érdekében végzik. (pl. bírók, sportolók, protokollfőnökök, sportnagykövetek, sportszervezők stb.)
 - hogy ismert magyar sportolók (akik nem választott sportdiplomáták) hivatalos és nem hivatalos minőségükben is érdekérvényesítő, közvéleményformáló szerepet töltenek be külföldön-belföldön egyaránt, hiszen a társadalom velük tud azonosítani konkrét sportágat, sporteseményt, országot, vagy sport által képviselt értéket (*fair play* stb.) így személyükkel, megnyilvánulásaikkal közvetetten (hivatalos megbízatás, felhatalmazás nélkül) is hatást gyakorolnak a magyar sportdiplomácia külső megítélésére.
 - hogy a sportdiplomáciai egyeztetések, döntések sok esetben nem a hivatalos szakmai (tárgyalás, ülés, konferencia stb.), hanem a kísérő társasági és protokollrendezvényeken születnek.
 - hogy a mind a sportvezetőkre és a választott sportdiplomátákra igaz, hogy nem csupán a hivatalos, szakmai tevékenységeik során (pl. tárgyalás, találkozók, versenyek, ülések stb.), hanem a protokolleseményeken (díszétkezések, fogadások, létesítményavatások, nyitó-záróceremóniák stb.) is támogatnak/képviselnek sportági, ill. magyar sportdiplomáciai érdekeket, így ezen az alkalmakon is ügyelniük kell a viselkedésükre, megjelenésükre, kommunikációjukra.
 - hogy egyaránt a sportdiplomata funkciók és a sportdiplomáciával összefüggő feladatok ellátásának sikerességében a személyes és diplomáciai kompetenciák (viselkedés, empátia, diplomáciai érzék, interkulturális nyitottság stb.) legalább annyira fontosak, mint a tanult, releváns szakmai (sport, gazdasági, jogi, nyelvi stb.) ismeretek.
 - hogy a sportprotokoll (helyes hivatalos és informális kommunikáció írásban és szóban; rangsorolás; sport és állami-diplomáciai rendezvények szervezése, vagy részvétel vendégként; szimbólumok, vallási és interkulturális különbségek, megjelenés- és gasztrodiplomáciai ismeret idegen nyelven is stb.) megjelenik valamennyi nemzetközi tevékenység során, ezáltal elengedhetetlen jelentőségű kompetencia a sportdiplomáciával összefüggő feladatok ellátásában.
 - hogy a nemzetközi kontextusban tevékenykedő sportdiplomáták és sportvezetők esetében a kifogástalan protokoll- és idegen nyelvi kompetencia alapelvárás.
 - hogy a protokoll szabályainak megsértése vagy figyelmen kívül hagyása (helytelen megszólítás, kézfogás, rangsorolás, ültetés; nemzeti-vallási különbségek figyelmen kívül hagyása, nem adekvát öltözet, tárgyalástechnika stb.) negatívan hat a sportdiplomáciai kapcsolatokra.
 - hogy sportprotokoll nélkül nincs sportdiplomácia, hiszen a sportprotokoll teremti meg a platformot és a megfelelő légkört az érintett felek számára.

- hogy valamennyi érintett szektorban (sport, kormányzati, civil stb.) a sportdiplomáciával összefüggő feladatok (nemzetközi kapcsolattartás, tárgyalás, sportszervezés stb.) ellátásában előny (de nem követelmény) a felsőfokú sportszakmai képzettség.
- hogy hasznos/szükséges lenne kifejezetten a sportdiplomatak számára tervezett komplex, intenzív, kihelyezett gyakorlati, nemzetközi szintű diplomáciai és protokollismereteket tartalmazó program/képzés.

A MAGYAR
SPORTDIPLOMÁCIA
GYAKORLATA A
SPORTDIPLOMATÁK SZERINT

Ön mint sportdiplomata egyetért-e azzal,

- hogy a magyar sportdiplomácia elsősorban puha hatalmi eszközökkel operál (tárgyalás, meggyőzés, vonzás erejével) az ún. keményhatalmi eszközökkel (fenyegetés, elrettentés, erőszak, szankciók stb.) szemben.
- hogy magyar sportdiplomácia egyik célja a nemzetközi közvélemény kedvező befolyásolása és a hazánkról pozitív országimázs kialakítása.
- hogy a magyar sportdiplomácia fegyvertárának kiemelt eszköze maga a sportdiplomata, aki személyén keresztül jelentősen hozzájárulhat a magyar sportdiplomácia elismertségének növeléséhez
- hogy a magyar sportdiplomácia hozzájárul a magyar külpolitikai célok megvalósításához.
- hogy a sporton keresztül hazánk további területeken tud külkapcsolatokat építeni, együttműködéseket kialakítani
- hogy a nemzetközi sportszervezetekbe delegált magyar sportdiplomatak száma tükrözi a magyar sportdiplomácia érdekérvényesítő képességét.
- hogy a sportdiplomata hivatalos tevékenysége során képviseli
 - o a sportágát
 - o sportágában a magyar sportolók érdekeit
 - o a delegáló magyar sportszervezetet
 - o a magyar sport egészét
 - o Magyarországot
- hogy szükséges és hasznos lenne (Ausztrália, USA, Japán stb.) mintájára megalkotni hazánk hosszútávú (10 éves), célzott sportdiplomáciai stratégiáját, valamennyi érintett aktor (civil sport és állami szektor) szoros együttműködésében.

A MAGYAR
SPORTDIPLOMÁCIA
MEGÍTÉLÉSE VÁLASZTOTT
SPORTDIPLOMATÁK SZERINT

Ön szerint az alábbiak közül melyek lehetnek a magyar sportdiplomácia céljai?

- magyar sportszakemberek megválasztása/delegálása nemzetközi szervezetekbe
- nemzetközi sportesemények rendezési jogainak elnyerése
- bilaterális vagy regionális szintű sportszakmai együttműködések (csereprogramok, edzőtáborok stb.) kialakítása
- a magyar sportolók hatékony érdekképviselése (pl. pontozásos versenyen vagy vélelmes szituációkban)
- sportági magyar kezdeményezések, javaslatok érvényesítése
- hazai sportesemények megvalósításának nemzetközi elismerése
- magyar innovációk nemzetközi elismerése és *best practice*-ek átvétele
- eredményes korábbi vagy jelenlegi magyar sportolók nemzetközi ismertsége, elismertsége
- Egyéb:

Ön hogyan ítéli meg a magyar sportdiplomácia eredményességét? Kérjük 1-10-ig terjedő skálán pontozza, ahol a 10 a legmagasabb adható érték.

Ön szerint mi alapozhatja meg a magyar sportdiplomácia sikerességét? Több válasz jelölhető, tegyen X-et a megfelelő helyre!

- nemzetközi sportesemények rendezési jogainak száma
- hazai rendezésű sportesemények nemzetközi szintű elismerése
- a magyar sportolók hatékony érdekképviselése (pl. pontozásos versenyen vagy vélelmes szituációkban)
- sportági magyar kezdeményezések, javaslatok érvényesítése nemzetközi szinten
- a megválasztott magyar sportszakemberek száma európai szervezetekben
- a megválasztott magyar sportszakemberek száma nemzetközi szervezetekben
- magyar sportinnovációk nemzetközi elismerése és átvétele
- korábbi vagy jelenlegi magyar sportolók nemzetközi szintű ismertsége, elismertsége
- sportszakmai együttműködések (csereprogramok, edzőtáborok stb.) száma

SPORTPROTOKOLL
ISMERETEK VIZSGÁLATA
AKTÍV VÁLASZTOTT
SPORTDIPLOMATÁK
KÖRÉBEN

Ön mint sportdiplomata vett-e részt aktívan nemzetközi (VB, EB, VK, EK) sporteseményhez kapcsolódó protokollrendezvények (nyitózáróceremónia, díszítkezések, fogadások, elismerések átadása stb.) szervezésében?

Saját megítélése szerint Ön mennyire van tisztában az alábbi szakterületekkel, kompetenciákkal? Kérjük, hogy 1-5-ig terjedő skálán értékelje tudását.

- Viselkedéskultúra
- Állami protokoll
- Nemzetközi protokoll
- Írásbeli kommunikáció (magyar)
- Írásbeli kommunikáció (idegen nyelven)
- Nemzetközi tárgyalástechnikai ismeretek
- Interkulturális és vallásprotokoll
- Gasztrodiplomáciai ismeretek
- Képvisletdiplomácia
- Vexillológia, heraldika
- Rendezvényprotokoll

Amennyiben lehetőség nyílna rá (térítésmentesen), Ön szívesen venne részt a fenti ismereteket összefoglaló, kifejezetten a sportdiplomata számára tervezett gyakorlati kompetenciákat fejlesztő képzésen?

SPORTDIPLOMATÁK SZAKMAI
KOMPETENCIÁINAK
VIZSGÁLATA

Szakmai ismeretek vizsgálata a *Sportdiplomácia* szakirányú képzés (KGE) illetve a *Nemzetközi sportkapcsolatok, sportdiplomácia* (TE) tematikái alapján listázzuk a két félévben oktatott szakmai és alapozó ismereteket (duplikáció nélkül)

Ön mennyire tartja fontosnak/szükségesnek sportdiplomáciai munkája során az alábbi alapozó/szakmai ismereteket. Kérjük, hogy 1-5-ig terjedő skálán értékelje tudását, ahol az 1=egyáltalán nem és 5=elengedhetetlenül fontos

- Sportmarketing (nemzetközi és hazai szponzoráció)
- Sportpolitika (társadalom és sport kapcsolata, ifjúsági sportszervezetek)

- Sport és a nemzetközi média
- Nemzetközi Olimpiai Mozgalom története
- Sportdiplomácia
- Hazai és nemzetközi sportági szövetségek és szervezetek
- Versenyszervezés és a világ sportjainak versenyrendszere
- Nem olimpiai sportágak, NGO-k a sportban
- Diplomáciai alapismeretek
- Diplomáciai jog
- Nemzetközi jog
- Nemzetközi sportjog
- Nemzetközi kapcsolatok elmélete – nemzetközi szervezetek, intézmények
- Sport és globalizáció a XX-XXI. században
- Kommunikációs ismeretek és készségek (magyar)
- Diplomáciai módszertan
- Nemzetközi tárgyalástechnika
- Médiaszereplés
- Európai politika és sport (magyar)
- Sport és társadalmi fejlesztés (magyar)

További, a tematikákban nem szereplő ismeretek

- Idegenforgalmi ismeretek
- Rendezvényszervezés (nem sport)
- Idegen nyelvű írásbeli kommunikáció (angol)
- Idegen nyelvű szóbeli kommunikáció (angol)
- Biztonságpolitikai alapismeretek
- Digitális diplomácia, online protokoll
- Különleges ceremóniák szervezése
- Interkulturális ismeretek
- Vallások, történelmi egyházak

Egy nemzetközi átfogó tanulmány azonosította a diplomataakra jellemző generikus (azaz a diplomácia nemzetközi világában, a diplomáciai munkakörrel, a diplomácia szervezetei által elvárt, kifejezetten funkcionális) kompetenciákat, melyeket a sportdiplomata körében vizsgálunk. Mind a 35 kompetenciát listázzuk angol ABC sorrendben (zárójelben a magyar fordítással/értelmezéssel).

Kérjük, pontozza, hogy mely generikus kompetenciákat azonosítja a magyar sportdiplomata személyével, azaz melyeket tartja sportdiplomata-ismérvekné.

Kérjük, most a legmagasabbra értékelt kompetenciák közül válassza ki azt a három, Ön szerint legmeghatározóbb kulcskompetenciát, melyek egy ideális magyar sportdiplomata leginkább jellemeznék. Kérjük, hogy egyúttal rangsorolja is őket! Kezdje első helyen a legfontosabbal!

Mi a véleménye az alábbi állításokról?

- Sportdiplomatanak születni kell. (azaz vannak bizonyos, a feladat ellátáshoz elengedhetetlen kompetenciák, melyek nem tanulhatók, hanem velünk születettek, vagy neveléssel alakulnak ki)
- Bárkiből válhat sportdiplomata, aki rendelkezik kellő elhivatottsággal, a szükséges személyes kompetenciákkal, és elsajátítja a szükséges szakmai kompetenciákat.

GENERIKUS, DIPLOMATA
KOMPETENCIÁK
VIZSGÁLATA,
SPORTDIPLOMATA ISMÉRVEK

VIII.3. Kvalitatív kutatás – Egyéni, félig strukturált interjú

1. Ön hogyan értékeli a **magyar sportdiplomácia hatékonyságát/eredményességét** az elmúlt 10 évben egy 1-10-ig terjedő skálán? Mérhető-e Ön szerint a sportdiplomácia eredményessége, ha igen, milyen tényezők, indikátorok fejezhetik ki számszerűsítve az eredményességet, illetve Ön miképpen javítana annak hatékonyságán és sikerességén?

- magyar sportszakemberek megválasztása/delegálása nemzetközi szervezetekbe
- nemzetközi sportesemények rendezési jogainak elnyerése
- bilaterális vagy regionális szintű sportszakmai együttműködések (csereprogramok, edzőtáborok stb.) kialakítása
- a magyar sportolók hatékony érdekképviselője (pl. pontozásos versenyen vagy vélelmes szituációkban)
- sportági magyar kezdeményezések, javaslatok érvényesítése
- hazai sportesemények megvalósításának nemzetközi elismerése
- magyar innovációk nemzetközi elismerése és *best practice*-ek átvétele
- eredményes korábbi vagy jelenlegi magyar sportolók nemzetközi ismertsége, elismertsége

2. Ön szerint a **magyar sportdiplomácia hogyan támogatja hazánk külpolitikájának megvalósulását** és fordítva? Változtatna-e bármit is a jelenlegi gyakorlaton, intézményrendszeren, a benne szereplő aktorokon? Mi a véleménye a Kormány szerepvállalásáról a magyar sportban az elmúlt 10 évben, illetve mennyire tartja hatékonyak az állam sporttámogatását?

3. Ön hasznosnak tartaná-e **megalkotni hazánk első, nemzeti szintű, hosszú távú sportdiplomáciai stratégiáját**? Ön szerint kiknek kellene részt venni a konzultációban és milyen konkrét célokat, javaslatokat fogalmazna meg benne?

4. Ön szerint a **nemzetközi sportesemények rendezési jogainak** elnyerése hogyan, milyen módon alakítják hazánk nemzetközi (társadalmi és politikai) megítélését és külkapcsolati rendszerét? Kik játszanak ebben ma kiemelt szerepet?

5. Az EU álláspontja szerint a **sport, mint egyetemes nyelv, hídként köti össze a különböző nemzeteket, kultúrákat, elősegíti az egyének és államok között párbeszédet, segíti a konfliktusok békés rendezését** és példaként szolgál a diplomácia és politikai számára. Ön mennyire ért egyet ezzel az állásponttal?

6. Az EU álláspontja szerint a sportdiplomácia képes az államok között további együttműködések kialakítását elősegíteni – Ön szerint **a magyar sportdiplomácia milyen további bilaterális-regionális vagy nemzetközi szintű kapcsolatokat, együttműködéseket volt képes elősegíteni/fejleszteni** az elmúlt 10 évben?

7. Véleménye szerint a **hazai rendezésű mega sportrendezvények** (EURO2020, FINA VB, FIFA Kongresszus stb.) **milyen képet festenek hazánkról a külföldi közvélemény számára és képesek-e befolyásolni a külföldi állami-politikai vezetők véleményét**, a hazánkról alkotott országimázst?

8. Ön hogyan definiálná a **magyar sportdiplomata személyét, konkrét funkcionális tevékenységét**, és kiket sorolna ide? **Milyen arányban látja el a sportdiplomáciai funkciókat?**⁶⁰

⁶⁰ Képviselő, tárgyalás, tájékoztató, tájékoztatás, kapcsolatépítés (ezt az 5 alapfunkciót határozza meg az 1961. évi Bécsi egyezmény a diplomáciai kapcsolatokról a karrierdiplomata esetében)

9. Ön szerint az alábbiak közül **kik azok ma Magyarországon** (mind a sport, mind az állami és civil szférában) **akik személyükkel és/vagy hivatalos tevékenységükkel közvetve vagy közvetlenül, állandó vagy eseti jelleggel támogatják a magyar sportdiplomáciát?**

- sportszakmai rendezvények, versenyek szervezőbizottságának vezetősége
- sportszakmai rendezvények, sportversenyek protokollfőnöke
- sportesemények felkért sportnagykövetei/korábbi eredményes sportolók
- sportkommunikációs szakemberek, sportesemények szóvivői, sajtófőnökei
- sportrendezvények és versenyek további szakmai és technikai szervezői
- versenybírók, versenyelnökök, versenybizottsági tagok, zsűrielnökök, játékvezetők közreműködők, akik a versenyző felkészítését és versenyzését támogatják (pl. orvos, masszőr, gyúró, gyógytornász, pszichológus, dietetikus)
- sportesemények önkéntesei
- sportlétesítmények vezetői
- politikusok, OGY képviselők
- állami (sportigazgatás) szakemberei: EMMI Sportszakállamtitkárság
- állami (külügyi) igazgatás szakemberei: KKM Sportdiplomáciai Főosztály,
- Miniszterelnöki Kabinetiroda, BFK, és a kiemelt budapesti fejlesztésekért beruházásokért és nemzetközi sporteseményekért felelős kormánybiztos
- helyi önkormányzatok sportigazgatási szerveinél szakreferensi feladatokat ellátók
- sporttudományi és/vagy felsőoktatási intézményben oktatók, kutatók
- a sportegészségügyben dolgozó szakemberek, sportorvosok
- a sport érdekvédelmi szervezeteiben dolgozó szakemberek

10. Ön szerint **milyen konkrét eszközrendszere van a magyar sportdiplomáciának** és ebben hova rangsorolja, hogyan súlyozná a sportdiplomata személyét? Ön szerint lehetnek-e egy sportdiplomata esetében (kiválasztásnál vagy már a tevékenység során) **fontosabbak az interperszonális/személyes kompetenciák** (viselkedés, diplomáciai érzék, interkulturális nyitottság, kapcsolatteremtő készség stb.), mint a tanult, szakmai (sportszakmai, gazdasági, nyelvi, jogi stb.) ismeretek? Feltétel vagy előny egy megszerzett felsőfokú vagy magasabb szintű sportszakmai végzettség?

11. Ön egyetért-e azzal, hogy **hogyan a sportdiplomáciai egyeztetések, döntések sok esetben nem a szakmai, hanem a társasági és protokollrendezvényeken születnek? Ön mennyire tartja protokollszempontból felkészültnek a magyar sportdiplomátakat, a magyar sportvezetőket?**

12. Ön szerint **kiből válhat magyar sportdiplomata?** Sportolóból, aki szakmai-diplomáciai felkészítést kap, vagy diplomatából, aki sportszakmai felkészítést kap? Mennyire tartja szükségesnek **a sportolói múltat** a nemzetközi elismertséghez, hitelességhez, a tevékenység eredményes elvégzéséhez? Ön hogyan támogatná a **magyar sportdiplomáták felkészítését**, milyen személyes és szakmai kompetenciákat fejlesztene, milyen képzést tartana hasznosnak?

13. Ön mennyire ért egyet azzal, hogy a magyar sportdiplomata hivatalos tevékenysége során képviseli

- a sportágát
- sportágában a magyar sportolók érdekeit
- a delegáló magyar sportszervezetet
- a magyar sport egészét
- Magyarországot

14. **Válasszon ki 3 generikus** (egy nemzetközi diplomata-felmérésben azonosított 35-ből⁶¹) **kompetenciát** az alábbiak közül, melyek Ön szerint **elengedhetetlen egy magyar sportdiplomata esetében** (azaz melyeket azonosítja magyar sportdiplomata-ismérvként?)

⁶¹ Capturing Competencies and Behavioural Indicators of Diplomats for a Multiple-Jobs Competency Model
<https://www.researchgate.net/publication/283194975>

15. Mennyire ért egyet az alábbi állításokkal?

- a) Sportdiplomatának születni kell. (azaz vannak bizonyos, a feladat ellátáshoz elengedhetetlen kompetenciák, melyek nem tanulhatók, hanem velünk születettek, vagy neveltetéssel alakulnak ki)
- b) Bárkiből válhat sportdiplomata, aki rendelkezik kellő elhivatottsággal, a szükséges személyes kompetenciákkal, és elsajátítja a szükséges szakmai kompetenciákat.

IX. Függelék

IX. 1. Protokoll és diplomácia a hazai gyakorlatban

A protokoll gyakorlati megjelenését és kompetenciakörét az állami intézmények szervezeti struktúrájában kell elsőként vizsgálni, azok közül is kiemelten a KKM-ben, mint a diplomácia szempontjából kiemelt entitás. Ezt követően kell feltérképezni a protokoll oktatását a közép- és felsőfokú intézményekben. Mindezek alapja itt is a térben és időben egyaránt kiterjedt nemzetközi történeti vizsgálat a kezdetekre visszatekintve.

IX 1.1. Etikett, protokoll és diplomáciatörténeti áttekintés

A történeti vizsgálódások elején érdemes az etimológiát áttekinteni, melynek a magyar etikett- és protokollkönyvek csupán kevés figyelmet szentelnek, ugyanakkor a nyelvben észlelhető formai és jelentésbeli változások rámutathatnak a történelem során bekövetkező változásokra, illetve értelmezhetik azokat.

„Az ember természeténél fogva társas lény.” – írta Arisztotelész a Politikában (Tóth, 1901, 271)⁶² az i.e. IV. században. Ez a megállapítás képezi napjaink illetmánának alapját is. Közösségi létünket normarendszerekben éljük. A mindennapi szociális működésünket *kötelmek* szabályozzák (Sille, 1992, 16-17);⁶³ a jog, az erkölcs és a viselkedéskultúra (illem). Mindhárom kategória szabályainak megsértése szankcionál: a jog elsősorban a törvények erejével, a (köz)erkölcs megsértése súlyosságától függően vonhat maga után jogi vagy társadalmi szankciót, míg az illem (azon kötelmek, amelyek az első kettőbe nem tartoznak) közösségi szinten „büntet”. Aki nem tud viselkedni, azt nem fogják el- vagy befogadni. A jog elsődlegessége az állam zavartalan működésének fenntartásával magyarázható. Ugyanakkor Tacitus római politikus, történetíró közel kétezer évvel ezelőtt (Kr. u. 55. vagy 56.) megállapította: „Többet ér a jó erkölcs, mint a jó törvény.” (Plus valent boni mores, quam bonae leges.)⁶⁴ De szintén tőle származik a közismert „A gyakorlat teszi a mestert” szállóige is. (Exercitatio artem parat)

Az illemszabályok értelmezése gyakran összeforr az **etikett** kifejezéssel (1737), mely franciául eredetileg címkét, felsorolást jelent. Feltételezhetően az „estiquette” kifejezésből származik,⁶⁵ ugyanis az udvari rang szerint összefűzött cédulákat a „sticke” szóval jelölték, és az udvarba meghívott vendégek rangsorolását pedig listákra jegyezték. Idővel már nem csak a nevek listáját, de a szertartás menetét és annak valamennyi jellemzőjét az etikett szóval foglalták össze. Etimológiájának változása nálunk kevésbé ismert: a 16. század közepén a spanyolok vették át és változtatták meg a francia szót: az „etiqueta” kifejezés alatt azokat az írott rangsorolási és viselkedési szabályokat értették, amelyek azok számára volt kötelező, akik megjelentek az udvarban. A későbbiekben ez a szó jelentette mind az udvari ceremóniákat és azon dokumentumokat, melyekben az ezen ceremóniakon elvárt követelményeket

⁶² Tóth Béla (1901): Szájrul szájra. A magyarság szálló igéi. Második és bővített kiadás, Athenaeum, Bp., 271.o.

⁶³ Sille István (1992): Illem, etikett, protokoll. Második kiadás. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest. 16-17.o.

⁶⁴ Tacitus idézetek. <https://quotepark.com/hu/szerzok/tacitus/>

⁶⁵ Etiquette. <https://www.lexico.com/definicion/etiquette>

határozták meg. Ennek hatására a korabeli, francia nyelvet beszélők elkezdték a saját „étiquette” kifejezésüket azonosítani a szó második jelentésével („megfelelő viselkedés”), minekután a 18. század közepén az angolul beszélők átvették mind a szót és a második jelentést a franciáktól.⁶⁶ Az etikett szótári értelmezése szerint ma „a társadalmi érintkezés, viselkedés formáinak, illemszabályainak előkelő vagy magas rangú körökben, a diplomáciában megszabott és rendszerint megmerevedett rendszere.”⁶⁷

Rohamosan változó világunkban már több szóváltozatával is találkozunk: a „**netiquette**” jelenti az online kommunikációs és viselkedési szabályokat (McCaffree at all, 2002: 424-441); a „**chatiquette**” pedig kifejezetten a chat-es, azaz csevegő felületeken udvarias kommunikációs stílusát jelenti. A „**textiquette**”⁶⁸ szóval pedig kifejezetten az SMS rendszerben küldött üzenetváltás udvarias formuláira hivatkoznak. 2019-ben született a „**jetiquette**” kifejezés, mely a sztenderd és elfogadott viselkedési szabályokat jelenti repülőgépen utazók számára.⁶⁹ Sőt, létező kifejezés a „**wikiquette**, mely a „wiki” felületein elvárt helyes viselkedést jelöli.⁷⁰

Az, hogy az illem és etikettszabályok hogyan alakultak, fejlődtek, mindenképpen történeti áttekintést igényel. Az illemszabályok jelentős része **univerzális, örökérvényű**, ugyanis az alapok és a célok a világon mindenütt azonosak: az egyének figyelemmel kell lennie a környezetére annak érdekében, hogy az emberek közötti érintkezés zavartalan legyen. Az udvarias viselkedés, a jó modor mint egyéni műveltség bölcsője az antik, illetve középkor, ahol a társas élet az uralkodói udvarok ceremonialis életéhez igazodott. A társadalmi életünket minden korban a jog, az erkölcs és az illemszabályok által meghatározott közegben éljük. Tanuljuk előbb a családban, majd az oktatási intézményekben és társas kapcsolatainkban, hogy mi helyes és mi nem, mit szabad és mit nem. „Az esetek többségében, amit a jog tilt, azt sem az erkölcs, sem az illem nem enged meg. Fordítva már ez már nem ennyire általános.” (Halák, 1984, 7) Az illemtudás, mint az erkölcsi felfogás egyik megnyilvánulása ma is bizonyos szabályok megtartását jelenti, melyek idővel formálódnak, igazodnak, átalakulnak, vagy éppen kialakulnak.

Az, hogy éppen mikor, hogyan illet/illik viselkedni, egy örökérvényű megállapítással egyszerűen magyarázható: korhoz illően, mégpedig kétféle értelemben. A saját életkorunknak megfelelően, illetve azon a földrajzi helyen, és annak a történelmi kornak megfelelően, amelyben élünk. Az illemtanunk mindig azt határozza meg, hogy *most nálunk* hogyan lehet udvariasabbá tenni emberi kapcsolatainkat (Gyenes, 1978). Ugyanakkor élet- és történelmi kortól függetlenül igaz az a szabály, miszerint „viselkedjünk úgy másokkal, ahogy szeretnénk, hogy velünk szemben viselkedjenek.” Ez az ún. *arany szabály princípiuma*, melynek hétköznapi, általánostól eltérő eredeti jelentése a fenti általános etikai szabály, mely megjelenik szinte valamennyi vallásban, mint alaptézis.⁷¹ Ez sem új keletű, hiszen a gondolat első megjelenését Rushworth Kidder amerikai professzor a „Moral Courage and How Good People Make Tough Choices: Resolving the Dilemmas of Ethical Living” című könyvében az i.e. IV-V. századi **konfuciusi korszakra** teszi. Alapozza mindezt egy 1908-1926 között megjelent 12 kötetes etikai és vallási enciklopédia (Encyclopaedia of religion and ethics) 226. oldalán a „*golden rule*”, illetve a 134. oldalon szereplő „Confucius” szócikkekre.⁷² Konfucius erkölcsi szabályokat adott az embereknek, hogy miként kell viselkedniük a politikai életben és magánéletben egyaránt. (Lederer, 1935). A közel 2500 évvel ezelőtti alaptanítások ma is érvényesek.

⁶⁶ Etiquette. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/etiquette>

⁶⁷ Etikett. <https://wikiszotar.hu/ertelmezo-szotar/Etikett>

⁶⁸ Textiquette. <https://etymologeeek.com/eng/textiquette>

⁶⁹ Jetiquette. <https://en.wiktionary.org/wiki/jetiquette#English>

⁷⁰ Wikiquette. <https://en.wiktionary.org/wiki/wikiquette#English>

⁷¹ Golden Rule. https://en.wikipedia.org/wiki/Golden_Rule

⁷² Encyclopaedia of religion and ethics: golden rule. by Hastings, James, 1852-1922; Selbie, John Alexander, 1865-1931; Gray, Louis H. (Louis Herbert), 1875-1955. Publisher: Edinburgh: T. & T. Clark <https://archive.org/details/encyclopaediaindexhastuoft/page/226/mode/2up?q=golden+rule>

Egyiptom területén az élet különböző szakaszaiban (és a halál után is) alkalmazandó szigorú viselkedési szabály (McCaffree at all, 2002:1) már ennél is korábban, kb. 4-5 ezer évvel ezelőtt az első átmeneti korban is léteztek; erről tanúskodnak az első fennmaradt koporsószövegek, melyek a túlvilág „demokratizálódását” hirdetik, azaz hogy nem csak a királynak, hanem a közembereknek is jártak bizonyos temetkezési előjogok.⁷³ Léteznek további jelentős, a korai időszakból származó protokoll és diplomáciai jellegű mementók, kordokumentumok. McCaffree amerikai protokollkönyve csupán utalás szintjén említi **Nagy Kurus 2500 évvel ezelőtti birodalmát**, ahol többek között meghatározták a királyi udvari körmenetben alkalmazandó, tiszteletben részesülő személyekre vonatkozó szigorú sorrendet – erről tanúskodnak a Perszeopolisz kőfalain megmaradt domborművek is.

Miután valamennyi magyar nyelvű etikett- és protokollkönyvekből hiányzik, legalább e disszertáció keretében tegyünk említést a politika, a vallás és a hadviselés terén legendás eredményeket elérő, az i.e. VI. században négy fővárosú multikulturális birodalmat létrehozó, sokak szerint a legnagyobb perzsa történelmi személyiség, II. Kurus királyról, akinek tetteit még Nagy Sándor is tisztelettel csodálta. Vallástoleranciát gyakorló uralkodása során hazaengedte a zsidókat a babiloni fogságból, emiatt a *Tanakh* (a zsidóság szent könyve, a héber Biblia) messiásként tekint a perzsa királyra. Richard N. Frye amerikai tudós szerint a perzsák körében olyan legenda övezi a Nagy Kurus királyt, mint Rómában Romulust és Remust, vagy a zsidók között Mózeset. Ő lett az ideális uralkodók megtestesítője, a nagylelkű és toleráns hódító. Irán 1971-ben ünnepelte Kurus által alapított monarchia fennállásának 2500. évfordulóját.⁷⁴ De szintén csak utalás szinten jelenik meg a magyar etikett- és protokolltörténeti írásokban az **Indiából** származó szanszkrit nyelvű, 12 fejezetből álló *első Manu törvénykönyve*,⁷⁵ (Manu: mitikus indiai bölcs). Vizsgálódásunk értelmezése szerint is kiemelt kordokumentumról lévén szó, érdemes elolvasni a művet, melynek első szövegei feltehetően időszámításunk előtti második évezredből származnak (végleges formáját i.sz. 3. században nyerhette el)⁷⁶ és amely szabályozta többek között az ajándékozás gyakorlatát. A könyv a VII. fejezetben foglalja össze a király kötelezettségeit, melyek alapvetően diplomáciai jellegű szabályok voltak. Rendelkeztek például arról, hogy a királynak ki kell neveznie maga mellé minisztereket tanácsadónak, egyedül ugyanis nem képes országa dolgait intézni. Írásba foglalták a hadviselésre vonatkozó szabályokat, melyben hangsúlyozták, hogy először az „egyezkedés és ajándékozás/megvesztegetés, illetve az egyenlenség szításának eszközeivel kell élnie, mintsem erőszakkal, azaz háborúval próbálkozna. Rögzítették továbbá, hogy a királynak olyan személyt kell kineveznie *követnek*, aki „becsületes, ügyes, előkelő származású ember, aki jártas mindenféle tudományban, és **jól tud következtetni a külső jelekből, arckifejezésekből, taglejtésekből.**” Emellett rendelkezzen jó emlékezőtehetséggel, kellemes külsővel, legyen bátor és jó szónok, illetve ismerje mindennek a helyét, idejét. (Büchler, 1915: 92-93) Itt érdemes hangsúlyozni, hogy a diplomáciai tevékenység hatékony megvalósításához szükséges kompetenciákat – úgymint nonverbális kommunikációs ismeretek, megjelenés, kommunikációs képesség, műveltség, diplomáciai érzék – több, mint kétezer évvel ezelőtt foglalták törvénybe. Az itt megfogalmazott elvárások érvényesek korunk ideális diplomatájára is.

Azt már korábban írtuk, hogy a „*diplomas*” és „*diploma*” kifejezések a császári Róma idejéből származnak. A bizánci udvar és az előkelő körök társasági nyelve a *latin* volt. A rómaiaktól származó illemszabályok később összeolvadtak a bizánci udvar előírásaival, melyek pontosan meghatározták az udvartartás, a rangsorolás, valamint a követfogadás szabályait. Ez azért fontos, mert ezek mentén alakult a későbbi jelentős európai udvartartások ceremóniarendje. A római, a bizánci udvari ünnepségek rendjét tehát a középkori olasz mellett elsősorban a spanyol (II. Fülöp uralkodása során) és a klasszikus francia

⁷³ Koporsószövegek. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Kopors%C3%B3sz%C3%B6vegek>

⁷⁴ Professor Richard Nelson Frye: Cyrus the Great. <https://www.kavehfarrok.com/iranian-studies/iranica/cyrus-the-great-the-cyrus-cylinder/professor-richard-nelson-frye-cyrus-the-great/>

⁷⁵ Laws of Manu. <https://www.britannica.com/topic/Manu-smriti> 97-98.o.

⁷⁶ Manusmṛiti <https://en.wikipedia.org/wiki/Manusmriti>

(XIV. Lajos uralkodása idején) királyi udvar fejlesztette tovább, és képezte a magyarországi reneszánsz udvari kultúra alapját is. (Várkonyi 1987)

Norbert Elias szociológus 1969-ben megjelent *Die Höfische Gesellschaft* (Az udvari társadalom) című munkájában elemzi a 13-18. századra vonatkozó illemszabályok, etikettek, viselkedési útmutatók egész sorát az antik lovagi kultúra, az egyházi előzmények, valamint a középkori német, francia, angol és olasz udvarok etikettjei alapján (Elias, 2005), emellett részletesen taglalja a reneszánsz viselkedési formulákat, többek között Erasmus és Castillogne munkái elemzésével. Baldassare Castiglione humanista író, diplomata maga is udvari ember volt a gazdag kulturális étellel bíró Itáliában, 1528-ban megjelenő *Il Cortegiano* című értekezésében írja le a négy, eszményi embertípussal szembeni elvárásait, azaz, hogy a korabeli urbinoi udvarban milyennek kellett lennie a kifogástalan udvari embernek. Az eszményi udvari ember mindenekelőtt előkelő származású, vallásos, kitűnő harcos, jól bánik a kardjával és tiszteli a hölgyeket. Műveltsége kiterjed a társalgás és a tánc művészetére, a nyelvek ismeretére (latin és görög), jártas a művészetekben és maga is fest, illetve költ (Castiglioni, 1940). Az „udvarias” kifejezésünk eredetileg tehát a korabeli udvartartásban elvárt ezen viselkedési és jellembeli normákat, illetve műveltségi jártasságot jelentette.

A francia, majd ezt követően a bécsi, a német és az orosz udvarok (II. Katalin idején) szertartásrendjei valójában mind a spanyol gyakorlatot folytatták: a XVI. században V. Károly és fia, II. Fülöp madridi palotájából származó elnyomó uralom és a fényűző pompához mereven ragaszkodó külsőségek ötvözéséből, a burgundi ceremóniák mintájára kialakult ún. **spanyol etikettet** követték (Réczey et al., 1965). A burgundi szertartás gyakorlata – mely Jó Fülöp herceg (1379-1467) nevéhez fűződik, aki első értekezését az udvari etiketről írja – hivatalosan visszavezethető egészen a bizánci birodalomig, nevezetesen *Constantinus Porphyrogenetos*, azaz VII. Bátorban született Konstantin bizánci császárig. Jelenleg a lipcsei Városi Könyvtár őrzi azt a Corvinát, mely bizonyítja, hogy a császár 912-ben írta meg a *Ceremóniák könyve* című összefoglaló művet a hivatalos udvari rendezvényekre, továbbá az étkezésre, az öltözködésre vonatkozó szabályokról, melyek megtartását szigorúan meg is követelte (Hossó, 2015). E bizánci szertartásrend azonban még korábról eredeztethető – az 5-6. századi perzsa Saszanidák udvarából. Már itt megjelent olyan momentum, amelyet másfél ezer évvel később az említett bécsi udvar is alkalmazott I. Lipót idején: udvartartásának leiratában olvasható az a gyakorlat, miszerint amikor a császárné elhagyta a belső termeit, csak a főudvarmestere haladhatott mellette, aki köpenyével letakart karját nyújtotta, nehogy a császárné halandó bőrével érintkezzen. Jusztinianusz császár felesége körül álló udvari emberek ugyanígy láthatók Theodorának ravennai mozaikján; ám I. Khosrau saszanida fejedelem udvarának leírásából ismerjük, hogy Bizánc ezt a szokást onnan vette kölcsön. (Supka, 1986)

A spanyol etikett alapja az uralkodó felsőbbrendűsége, központi eleme a királyi dolgozószoba volt. Az odaváló bejutás, ahogyan a királyt övező szolgálat pontos előírása és megtartása, az udvarképes és nem udvarképes személyek éles elkülönítése, a szigorú rangsorolás, valamint a pompa, a luxus, a kiegészítők, ékszerek, dekorációs elemek (étkészletek, szőnyegek, baldachinok) megjelenése, valamint a viselkedéskultúra aktívainak (meghajlás, megszólítás, pukedli stb.) merev szabályai mind az uralkodó magasztalását, egyben a nép megfélemlítését szolgálták. (Réczey et al., 1965). E kínosan merev szertartásrendet I. Lipót császár emelte államművészetté, aki végül minden józanságot mellőző, saját szertartásosságának rabjává vált. A **bécsi szertartásrend** minden egyes lépésre külön szabályt írt elő reggeltől napestig, szertartáson, étkezéseknél, betegségben és gyászban egyaránt. Ébredése pillanatában már siettek hozzá ráadni a köntöst, majd át kellett mennie egy másik szobába, ahol lakájok és kamarások várták, hogy felöltöztessék. Kitüntetésnek számított a paróka felhelyezése. Ezt követően még ott az imázsamolyán imát mondott, majd ünnepélyesen átvonult a Burg házi kápolnájába, ahol a földön térdepelve három misét hallgatott. A császár és császárné a palota külön szárnyában laktak; meghívás esetén jelölték, hogy melyik oldalra szól a meghívó. A pár unalmas napjait a palota falai között töltötték népüktől – és egymástól is hermetikusan elzárva. Szigorú orvosi felügyelet alatt álltak az etikett szerint,

és minden tavasszal elvégezték az érvágás és purgálás gyakorlatát. A púderezett paróka előírt viseletét I. Lipót XIV. Lajostól vette át, hogy átlagosnál kisebb termetének tekintélyes megjelenést kölcsönözzön. Az udvari öltözet kötelezően spanyol divatú fekete ruha volt fekete térdnadrággal és vörös cipővel, illetve harisnyával. A fehér harisnya ugyanakkor tilos volt mindenki számára, mert francia viseletnek számított. Az imádkozások kitették a Habsburg udvarok időtöltésének nagy részét, melyre Richelieu herceg, francia követ is többször panaszkodott.

Az étkezések is mesterkélten precíz voltak – külön asztalnál az uralkodó és felesége. Az étkezés nézése is óriási kegynek számított, különösen az ünnepi, Schauessen szertartáson, amelynek rituáléját a magyar királykoronázás szertartásából ismerünk. Egy-egy tányér 24 ember kezén ment végig, mire az asztalra került, az italt térdhajlítással, azaz spanyol reverenciával szolgálták fel. A külföldi követeket általában meghívták ezekre az ünnepekre, ahol állva nézhették végig a pár étkezését kalapban, amelyet akkor emelhetek meg, ha őfelsége is így tett, vagy ivott. A habsburgi ceremónia szerint a császár kizárólag nemes származású követekkel volt hajlandó kezét fogni. Az udvari nyelv az olasz volt. Az audienciák és fogadtatások hasonlóan merev és rideg rendben zajlottak (Supka, 1986).

A spanyol etikett folytatásaként alakult a **francia etikett**, melyet később szinte valamennyi európai udvar átvett és utánozni kezdte a francia udvar szokásait, különösen a rangsor, az öltözet és a szertartásrend vonatkozásában. Mindenki a saját kis Versailles-át akarta létrehozni. Így nem meglepő, hogy a XVII. század végétől az első világháborúig a latin helyett a francia nyelv vált a diplomácia és nemzetközi érintkezés elsősorú közvetítőnyelvévé, míg nem az angol vette át a vezető szerepet.

XIV. Lajos százada a francia történelem ún. klasszikus korszaka: a versailles-i etikett fénykora bálokkal, fogadásokkal, fényűző ünnepekkel, színházi előadásokkal, vadászatokkal és persze az uralkodó mindennapjait kínos részletességgel meghatározó szigorú rendszabályokkal. Az arisztokrácia „minden művészete abban rejlik, hogy észrevetessék magukat, hogy elcsípjenek egy-egy kegyet, hogy egyszer átnyújthassák a királynak az ingét vagy poharát; legnagyobb vágyuk, hogy bekerülhessenek a két-háromszáz bizalmasa közé, aki ott lehet a reggeli tisztelgésnél, amikor a király felkel, vagy ő, az ötven közé, aki beengedtetik az esti lepihenéskor. A véget nem érő bókolások világa ez, s a nagy türelemé, a társasági játékoké és a hosszú várakozásoké (órák hosszat szemlélhetik az étkező királyt), no meg az izmos intrikák világa, ahol a mosoly és az udvariasság a diplomácia fő tantárgya.” A versailles-i ünnepek szertartásmestere, Lully 1661-től szolgált a királyt és írt zenedarabokat, tervezett lenyűgöző díszleteket. A francia nemesség „még nyomokban sem tartalmazott” a középkori olasz vagy az antik korabeli arisztokráciára jellemző jellemvonásokat, számukra a becsületet, a harci-lovagi eszményt felváltotta a kényelmes udvari szolgálát, a nemesi rang, a parfüm és a díszes ruházat (Duby – Mandrou, 1975, 321-323).

A 17. század végén kialakult hagyomány a mai napig a francia kultúrához köti az etikett fogalmát, azaz a köztudat számára az etikett bölcsője a francia abszolutista királyi udvar. Az etikett jelenlegi formája és gyakorlata a 18. századi felvilágosodás és polgárosodás következtében jelentősen egyszerűsödtek, hiszen a költséges szertartásrendekre sem idő, sem pénz nem állt rendelkezésre. A 18-19. században óriási különbség volt megfigyelhető a formális jó modor, a társasági érintkezés külső jegyei, valamint az emberi érintkezés tartalma között. Az illemszabályok azonban minden időben az egyes korszakok politikai-társadalmi berendezkedését és felfogását tükrözték, s eleinte a vagyonos rétegek, a felső tízezer, illetve úri középosztály tagjaira vonatkoztak. Az illem, az etikett a hamis felfogás szerint merő külsőségeket jelent; „pedig lényegében nem egyéb, mint a helyes magaviselet, jó modor és igaz udvariasság katechizmusa” – írja egy nagyvilági hölgy 1891-ben. Hiába az erény, a tehetség, a becsület, ha valaki kellemetlen – olvashatjuk 1912-ből. A jó modor nélkülözhetetlen tulajdon, és társadalmi értelemben ez gyakorolja a legnagyobb vonzerőt az emberek között. „Az udvariasság a műveltség egyik legszebb virága. A valódi lelki műveltség az igazi jó modor alapköve és előfeltétele, nyugodt, öntudatos magaviseletben nyilvánul, nem ismer sem zavart, sem ijedtet, kapkodó mozgást, sem lármás, hangos beszédet; hanem minden társaságban, az élet minden helyzetében úgy tünteti fel annak

tulajdonosát, mintha otthon érezné magát.⁷⁷ „Elveszti jogát ahhoz, hogy szívesen lássák, kedveljék, hogy emberek között kellemesen forgolódhassék, mielőtt vétett a társas-élet törvényei ellen, ha nem veheti ki részét abból az elismerésből, mely a jó modorért jár ki.” (Szabóné, 1912:3) Jó modor nélkül és udvarias viselkedés hiányában hosszú távon sehol sem lehet érvényesülni (Schidlof, 1926). A tökéletes udvariasságnak feltétele, hogy a jó modort – legyen az velünk született vagy tanult – csakis a szellem jegyében lehet megőrizni; modorunknak pedig tartalmat és stílust az érzéseink és a szellemvilágunk, azaz egyéniségünk adja. (Gonda, 1919). A kellem-jellem-szellem egyensúlya minden korban, mindenhol a kulturált ember ismérve. Ahogy Anglia legpatinásabb magániskolájának mottója is fogalmaz: viselkedése jellemzi az embert (Hunter, 1994). Az illemtudás alapelvárás, szabályainak ismerete ma már az **általános műveltség része** (Réczey et al. 1965). *A világ körülöttünk rohamosan változik és a fiatalok nem tudnak viselkedni* – idézet e ’65-ös könyvből, mely megállapítás és társadalmi kritika mit sem változott több, mint fél évszázaddal később.

A viselkedéskultúra és az etikett képezi a diplomáciai protokoll alapját is, melynek mai gyakorlatát a 19. század történelmi eseményei alakították. Az újkori európai diplomáciatörténet első világháborúig tartó szakaszában a dinasztizmus, a monarchiák expanziós törekvései álltak a külpolitika fókuszában (Patyomkin 1945). A nemzetközi kapcsolatok rendszerének egységesítését a napóleoni háborúk (1800-1815) lezárása indukálta: a diplomácia tevékenységének kereteit először 1815-ben rögzítették nemzetközi egyezményben. A Bécsi Szabályok (Reglement de Vienne) többek között meghatározták az uralkodók mellé rendelt diplomáciai képviselők rangsorolását. A bécsi kongresszuson kimaradt, illetve rendezetlen kérdéseket 1818-ban Aachenben a Szent Szövetség tagállamai (Nagy-Britannia, Osztrák Császárság, Poroszország, Oroszország és Franciaország) által tartott magas szintű diplomáciai kongresszuson⁷⁸ az alábbi protokollal egészítették ki annak érdekében, hogy a diplomáciai etikett rangsorolási pontját tisztázzák: az öt udvar (osztrák, francia, a brit, a porosz és orosz) által akkreditált Rezidens Miniszter⁷⁹ egy új kategória a másodosztályú miniszter és az ügyvivő között. Az Aacheni jegyzőkönyv arról is rendelkezett, hogy a nemzetközi egyezményeket lássák el aláírásokkal, mégpedig *alfabetikus sorrendben*. A nemzetközi szerződéseket azóta is az alternálás elve szerint véglegesítik, azaz az aláíró felek saját példányaiban az ő aláírásuk szerepel előbb.

Az ún. **Európai Koncert**⁸⁰ időszakában (1815 – 1848; 1871 – 1914) az európai nagyhatalmak az európai status quo-t, a hatalmi egyensúlyt kívánták fenntartani, végül sikertelenül. Az első, majd a második világháborút követően ismét Bécs lett a diplomáciai kapcsolatok rendezésének központja. Mindeközben a tengerentúlon is fontos események befolyásolták a diplomácia és a protokoll világát, ugyanakkor a szakirodalom elsősorban az európai protokolltörténettel foglalkozik eltérő mélységben és hangsúlyokkal, tehát szükségesnek tartjuk röviden áttekinteni az amerikai kontinens főbb eseményeit, ezzel is részben pótlandó az etikett és protokollkönyvek ebbéli hiátusát.

Az 1815-ös bécsi egyezmény az **amerikai protokoll** szempontjából is fontos dokumentum volt, azzal együtt, hogy vezetőik ekkor még kevésbé voltak aktívak a nemzetközi dialógusokban. A tengerentúli kontinens szakirodalmi elismerik, hogy a 18. századi amerikai diplomaták, bár ismerték az európai diplomáciai ceremóniarendet, sokan elleneztek a formalitást, és egyszerű, becsületes megközelítést szorgalmaztak a szertartásosság és az előírt viseletek helyett. Példaként említik erre Benjamin Franklin látogatását XVI. Lajos udvarába, az ugyanis szándékosan nem követte a formális öltözeti előírást, nem viselt parókát, sem kardot, amelyet a francia szertartásrend megkövetelt. A

⁷⁷ Illem. (1891). A jó társaság szabályai. Útmutató a művelt társaséletben. Írta: egy nagyilági hölgy. Negyedik tetemesen bővített kiadás, Atheneum R. Társulat Kiadó, Budapest. 5-9.

⁷⁸ Congress of Aix-la-Chapelle (1818) <https://www.britannica.com/event/Congress-of-Aix-la-Chapelle>

⁷⁹ Congress of Aix-la-Chapelle (1818)/Diplomatic Precedence of Ministers Resident. [https://en.wikisource.org/wiki/Congress_of_Aix-la-Chapelle_\(1818\)/Diplomatic_Precedence_of_Ministers_Resident#cite_ref-3](https://en.wikisource.org/wiki/Congress_of_Aix-la-Chapelle_(1818)/Diplomatic_Precedence_of_Ministers_Resident#cite_ref-3)

⁸⁰ Concert of Europe. https://en.wikipedia.org/wiki/Concert_of_Europe

protokoll ilyen fokú megszegésének ellenére a francia király méltóságteljesen reagált, amely vélhetően annak köszönhető, hogy Franklin volt az első republikánus, akivel az udvarban valaha találkoztak.

Amerikában a Függetlenségi Nyilatkozat 1776. július 4-én történő elfogadásával az új köztársaság protokollt előtérbe helyező szemlélete elsőként abban nyilvánult meg, hogy azonnal felállt az első bizottság (Benjamin Franklin, Thomas Jefferson és John Adams részvételével, akik a Nyilatkozat érdemi szerzői is voltak) azzal a céllal, hogy megalkossa az Egyesült Államok nagypecsétjét. A pecsét 1782 óta elengedhetetlen eleme az amerikai diplomáciai protokollnak, egyben elsőszámú nemzeti jelkép.⁸¹ Az amerikai főváros névadója, az alkotmányosság és államalapítás „Nemzeti Atyja”, George Washington lett az első elnök 1789–1797 között, aki saját maga protokollfőnökeként teremtette meg az amerikai protokoll precedensét. Azt vallotta, hogy hivatalos formalitás és méltóságteljes etikett szükségeltetik ahhoz, hogy az új kormányt nemzetközi szinten elismerjék, és befolyását nemzetközi szinten kiterjeszthesse. A meghívásokra azonban nem válaszolt, arra hivatkozva, hogy egy nemzet feje nem lehet bárkinek a vendége. New Yorkban és Philadelphiában inkább lakásokat bérelt, mintsem másnál vendégeskedjék. A kontinens protokollkönyvei által gyakran idézett szállóige Washington iskolai éveiből származik a „*Rules of Civility and Decent Behaviour in Company and Conversation*” című, összesen 110 szabályt tartalmazó írásából, miszerint „olyan emberekkel vedd magad körül, akik jó hírek örvendenek, ugyanis jobb egyedül lenni, mint rossz társaságban.” Azt viszont sok esetben elfelejtik hozzátenni, hogy a tizenhat éves Washingtonnak tulajdonított 110 alapszabály, melyet eredetileg iskolai feladatként írt 1748-ban nem más, mint pusztán áttemelés egy olyan francia etikettkönyvből, melyet Francis Hawkins fordított angolra és publikált 1640-ben, és amelyet eredetileg 1595-ben a jezsuiták adtak ki „*Bienséance de la conversation entre les hommes*” (Férfiak közötti beszélgetések illeme) címmel. Ezt leszámítva éppen ezen szabályok mindennapi alkalmazása segítette jellemfejlődését (úri neveltetés hiányában), és járult hozzá ahhoz, hogy idővel Washingtonról ne csupán egy úriember képe jelenjen meg a köztudatban, de széleskörű társadalmi elismerés is övezzé.⁸² Az említett iskolai feladat, valamint Washington eredeti, kézzel írt dokumentumai ma is fellelhetők a Kongresszusi Könyvtárban (Library of Congress).⁸³ Utóda, John Adams több változást is eszközölt a protokollban: ő és felesége voltak a Fehér Ház első lakói, és 1801-ben ők tartották a Fehér Ház első fogadását. Az érkező vendégeket Adams kézfogás helyett meghajlással, felesége fejbiccentéssel üdvözölte. Abigail Adams volt az, akinek nyomán kialakult a First Lady intézménye a Fehér Házban. (McCaffree at all, 2002: Introduction, I-IV.) Mire Amerika ténylegesen belépett a világdiplomáciába, addigra az európai kontinensen 1815-ben és 1818-ban már megoldották a diplomáciai rangsorolás nemzetközi problematikáját. Ugyanakkor a két világháborút követően, száz évvel az első bécsi konferencia után épp Amerika tett javaslatot a világ vezetői számára, „mint pártatlan döntőbíró, aki csak egyetlen dolgra vigyáz: a méltányos és igazságos békére.” (Diószegi, 1980:16)

Az újkori történelem második, háborús szakaszát (1919-1945 között) követően világszintű egyetértésen alapuló összefogás kívánta megteremteni a hatalmi egyensúlyt – ez volt az ENSZ elődje, a Nemzetek Szövetsége/Népszövetség (Nations' League) szervezet, amely elsősorban Woodrow Wilson amerikai elnök javaslatára alkotta meg a Nemzetek Szövetsége Egyezségokmányát, amelyet beiktattak valamennyi békeszerződésbe. Létrehozását az 1919-es párizsi békekonferencia írta elő, 44 alapító állam hívta életre. Magyarország 1922-ben kérte felvételét, és 1923-ban már 53 ország volt tagja a szervezetnek. A Szövetség Tanácsa 1920-tól 1933-ig az amerikai elnökről elnevezett genfi Wilson-palotában működött. Mindeközben protokolltörténeti pillanatként említendő, hogy az Egyesült Államok kormánya 1928-ban kinevezte első hivatalos protokollfőnökét James Clement Dunn személyében. (A pozíciót ezt követően 1976-ig mindvégig férfiak töltötték be, mikor a nemek egyenjogúsága elérte a

⁸¹ Great Seal of the United States https://en.wikipedia.org/wiki/Great_Seal_of_the_United_States

⁸² Rules of Civility <https://www.mountvernon.org/library/digitalhistory/digital-encyclopedia/article/the-rules-of-civility-and-decent-behaviour/>

⁸³ Rules of Civility <https://washingtonpapers.org/documents/the-rules-of-civility/>

Fehér Házat is: akkor neveztek ki először nőt Shirley Temple személyében, aki Gerald Ford elnöksége alatt volt a Fehér Ház protokollfőnöke.⁸⁴ Az amerikai külügy azóta élen jár a diplomaták képzésében⁸⁵, és számos belső protokollszakmai kiadványt⁸⁶ állított össze az amerikai diplomaták külszolgálatának támogatására⁸⁷. A legutóbbi protokollfőnöki posztot⁸⁸ is hölgy töltötte be 2021 januári 19-ig Cam Henderson személyében, jelenleg szintén hölgy tölti be: Asel Roberts⁸⁹.

Mint ismeretes, a Nemzetek Szövetsége nem járt sikerrel, a második világháború kitörését nem tudta megakadályozni. Ugyanakkor az összefogás precedenst teremtett és utat nyitott az ENSZ 1945. évi megalapításának azzal a céllal, hogy megelőzzék a háborúkat és lehetőséget adjanak az országoknak problémáik megtárgyalására – így az USA és Nagy-Britannia kezdeményezésére a moszkvai külügyminiszteri értekezleten megállapodtak a nemzetközi szervezet létrehozásában.

A diplomáciai kapcsolattartás és a diplomaták rangsorolásának 1815. és 1818. évi rendezése óta eltelt több mint száz év alatt számos jelentős állami-politikai változás történt, melyek integrálása és nemzetközi szintű rendezése szükségessé vált. Ennek egyik fellelhető írott emléke a mai is hatályos bécsi egyezmények előzményeként szolgáló 1956. évi ENSZ Memorandum a Nemzetközi Jogi Bizottság Évkönyvéből, mely az új világrendben az államok egyenlőségén alapuló diplomáciai kapcsolattartás és immunitás új kérdéseit igyekszik a nemzetközi jogi ratifikáció céljából tisztázni a 1815., és 1818. évi egyezmények korhű értelmezésével (*Codification of the International Law Relating to Diplomatic Intercourse and Immunities Memorandum prepared by the Secretariat*).⁹⁰ Az államközi jogban a külföldi állam feletti joghatósági vonatkozások, például a diplomáciai immunitás, területenkívüliség kérdéseinek értelmezése jogtudomány feladata, a jogtudósoknak kell állást foglalni a konkrét joggyakorlatra. Ebben kiemelt jelentőségű Arató István kir. törvényszéki bíró értekezése 1942-ből, mely külön fejezetekben írja le a külföldi diplomaták jogainak, immunitásainak nemzetközi és hazai jogi értelmezését.⁹¹

A fenti ENSZ memorandum érdekessége, hogy a 19. századi dokumentumok megújításának indokoltságát Francis Deak (diplomáciatörténész, a Columbia Egyetem tanára, a népszövetségi ülészakon a genfi magyar delegációban gróf Apponyi Albert főmegbízott mellé beosztott tag 1931-33 között)⁹² 1928-ban írt gondolatának⁹³ idézésével támasztja alá (aki 1942-es tanulmányában Magyarország diplomáciai helyzetét is vizsgálta a párizsi békekonferencián).⁹⁴ Deak „Az európai hatalmak egyenlőtlensége” c. írásában úgy fogalmazott: „és még nagyobb mértékben a féltékenységek és

⁸⁴ Shirley Temple https://hu.wikipedia.org/wiki/Shirley_Temple

⁸⁵ Protocol reference <https://www.state.gov/protocol-reference/>

⁸⁶ Resources <https://www.state.gov/resources-for-foreign-embassies/>

⁸⁷ U.S. Department of State. Protocol for the Modern Diplomat. <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/176174.pdf>

⁸⁸ Office of the Chief of Protocol. <https://www.state.gov/bureaus-offices/secretary-of-state/office-of-the-chief-of-protocol/>

⁸⁹ Asel Roberts. <https://www.state.gov/biographies/asel-roberts/>

⁹⁰ Document:- A/CN.4/98 Codification of the International Law Relating to Diplomatic Intercourse and Immunities Memorandum prepared by the Secretariat Topic: Diplomatic intercourse and immunities Extract from the Yearbook of the International Law Commission:- 1956 ,vol. II. p.6. https://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_98.pdf

⁹¹ Arató István, 1942: JOGHATÓSÁG A KÜLFÖLDI ÁLLAM MAGÁNJOGI ÜGYLETEI FELETT. A PÉCSI M. KIR. ERZSÉBET TUDOMÁNYEGYETEM NEMZETKÖZI JOGI INTÉZETÉNEK KIADVÁNYAI. 113-178. <http://mek.oszk.hu/11200/11293/11293.pdf>

⁹² Deák Ferenc, Francis (Újvidék, 1899. márc. 5. – New York, 1972. jan. 21.) <https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/d-750BB/deak-ferenc-francis-75137/>

⁹³ Francis Deák: Classification, Immunities and Privileges of Diplomatic Agents. Southern California Law Review. Vol. I, No. 3. 1928, 215-216. <https://www.jstor.org/stable/2213738?seq=1>

⁹⁴ Hungary at the Peace Conference; The Diplomatic History of the Treaty of Trianon. By Francis Deák. (New York: Columbia University Press. 1942. Pp. xxii, 594. <https://www.cambridge.org/core/journals/american-political-science-review/article/abs/hungary-at-the-peace-conference-the-diplomatic-history-of-the-treaty-of-trianon-by-francis-deak-new-york-columbia-university-press-1942-pp-xxii-594-550/305C6A72C4C60C6DA273E20D8424ECD3#article>

a szüntelen rivalizálás ... voltak a fő erők, melyek a középkor politikáját formálták (...) A középkori feljegyzések számtalan diplomáciai vitáról számolnak be, ahol a különböző hatáskörű diplomaták mindegyike azt állította, elsőbbséget élvez a kollégáival szemben ... e tények fényében kell tehát figyelembe vennünk a bécsi kongresszus által előkészített szabályokat, melyek a diplomáciai képviselők osztályozását meghatározták a címek és rangok alapján.” Az 1815-ös egyezmény véget vetett az efféle vitáknak, ugyanakkor az új világrend szükségessé tette a megfelelő nemzetközi jogi keret megalkotását.

A nemzetközi kapcsolattartás államközi szintű rendszerét a diplomáciai kapcsolatokról szóló 1961. évi bécsi egyezmény legalizálta, melyet hazánk négy évvel később ratifikált a 1965. évi 22. törvényerejű rendelettel.⁹⁵ Azóta is ez a dokumentum határozza meg a részes államok számára az eljárásrendet, azaz a diplomáciai protokollt.

Összefoglalva: Az illem és az etikett korunk diplomáciájában alkalmazott szabályrendszere hosszú idő alatt nyerte el mai formáját. A diplomáciai kapcsolattartás és követküldés egyik legkorábbi szabályozása Manu törvényeiben olvasható. A jelenleg hatályos, konzuli kapcsolattartás nemzetközi gyakorlatát meghatározó 1963. évi bécsi egyezmény előfutára a görög poliszokban létrejött *proxenia* intézménye: a proxenosz köztiszteletben álló polgár volt, aki saját városában egy idegen polisz polgárainak érdekeit képviselte, csakúgy, mint a mai tiszteletbeli konzulok (Elbert – Hossó, 2014). Az államközi kapcsolattartás nemzetközileg elfogadott rendszerének kialakítását a napóleoni háborúk lezárása indukálta; az 1961. évi bécsi egyezmény rendelkezik a diplomáciai kapcsolattartás ma is érvényes eljárásrendjéről.

IX. 1.1.1. Kommunikáció a diplomáciában

A diplomácia felfogható hatékony kommunikációs stratégiaként, melynek első számú eszköze a tárgyalás. Ennek okán (is) fontos szót ejteni a kommunikációs csatornákról, hiszen a benyomáskeltéstől a meggyőzésig a verbális és nonverbális eszközök teljes tárházát alkalmazzák a tárgyaló felek. Míg a diplomácia elsősorban a tartalmat, a protokoll a helyes formát a határozza meg. **A kommunikáció** során megkülönböztetendő a verbalitás (mit mondok), a vokalitás (hogyan mondom) és a nonverbális kommunikáció.

A kommunikációtudomány mai állása szerint az üzenetek átadása és azok értelmezése, azaz a közlésrendszerünk csak kis százalékában (kb. 7 %) működik a szavak szintjén (verbális), ennél meghatározóbb a vokalitás (38%-ban), azaz a hangnem, a hangszín, a hanghordozás, a beszédtempó, az artikuláció, a hangerő stb., illetve a nonverbális csatornákon érkező jelek (55%-ban). Ez a közismert 7-38-55 százalékos eloszlás **Albert Mehrabian**, jelenleg Iránban élő pszichológia professzor nevéhez fűződik, és amelyet 1967-ben publikált „Decoding of Inconsistent Communications” címmel (Mehrabian 1967). Jelen doktori tanulmány megkívánja a kellő forráskritikát, ezért ezúton szeretnénk rögzíteni, hogy a közlésrendszer fenti arányú, általánosított csatorna-megoszlását a kommunikációtudomány 1967 óta szisztematikusan általánosítja és azóta is félreértelmezi – nemzetközi szinten. Ma is szinte valamennyi kommunikációval foglalkozó írás ez alapján vonja le azt az általános következtetést, miszerint érzésünk, illetve döntésünk a kapott üzenetről nem az alapján dől el, amit a szavak szintjén hallunk, hanem az alapján, ahogyan azt halljuk és amilyen nonverbális kísérőjeleket látunk a közlés közben. Még ha igaz is az állítás, a hivatkozott tanulmány és azok sarokszámai helytelenül alkalmazott referenciák. A Mehrabian professzor által közölt számok valójában (ahogyan a saját weboldalán is jelzi) csak pozitív érzések és attitűdök, azaz a tetszik kontra nem tetszik kommunikációval foglalkozó kísérletekből származnak, melyek végeredménye: „Total Liking = 7% Verbal Liking + 38% Vocal Liking + 55% Facial Liking”). (Mehrabian 2009) Kommunikációs szakértők kritikaként említik, hogy a professzor a fenti számokat két másik kutatás eredményeinek ötvözésével nyerte. Mindkét tanulmány a pozitív vagy negatív érzelmek megnyilvánulásával

⁹⁵ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?dbnum=1&docid=96500022.TVR&mahu=1>

foglalkozott; az egyik egyetlen kimondott szóval, például a "kedves" vagy a "szörnyű" szavak szemantikai jelentésének relatív fontosságát vizsgálta hangszínnel; a második tanulmány arckifejezésekkel foglalkozott fekete-fehér fényképek felhasználásával, illetve összevetette az érzelmek mimikai megnyilvánulását magnófelvételtől játszott énekhang közben is. Mehrabian e két, láthatóan igen szűk fókuszú vizsgálat eredményét egyesítette, hogy megkapja a 7:38:55 arányt. A számos kritika közül a legmegalapozottabbak: a vizsgálatokban kizárólag nők vettek részt, a szavakat előre rögzítették, tehát a környezet mesterséges volt, csak kedvel/nem kedvel érzelmi reakciót vizsgáltak, és egyáltalán nem foglalkoztak más típusú nonverbális csatornával (megjelenés, gesztus, testtartás stb.)

Ami viszont bizonyos, az a nonverbális csatornák sokszínűsége, amelyet számos tanulmány különbözőképpen értelmez. Vannak például, akik a tekintetet és a mimikát külön kategóriába sorolják, vannak, akik a testmozgást, illetve proxemikát összevonják. A konklúzió az, hogy minden olyan jel, jelzés, mely a szavak szemantikai jelentésén túl többlettartalmat képes közvetíteni, akár szándékosan, akár szándékolatlanul, a nonverbális közlésrendszer része lehet. Az is igaz, hogy kommunikáció közben általában a szöveges tartalomra koncentrálnak, saját testünk jelzéseit tudatosan nem észleljük, hiszen azok ösztönösen nyilvánulnak meg, ezáltal hitelesebbnek tekinthetők.

S bár a fenti arányokat elvethetjük, a megfigyelés maga tartalmaz igazságot. Publilius Syrus római író közel kétezer évvel ezelőtt megállapította: „A fül könnyebben viseli el az igazságtalanságot, mint a szem.”⁹⁶ De hasonló kijelentést tett A kis herceg francia írója, Antoine de Saint-Exupéry az 1900-as évek első felében, aki szerint: „A beszéd csak félreértések forrása.”⁹⁷

Amihez szintén nem fér kétség és kutatások nélkül is belátható az az, hogy verbális és nonverbális jelek hatékony dekódolásához lételemtapasztalatra van szükség. Embereket olvasni, kiismerni sokszor rövid idő alatt gyakori velejárója a diplomáciai tevékenységnek. Mark McCormack, az International Management Group, a világ első sportmenedzsment vállalatának elnöke, akit annak idején a sport legbefolyásosabb emberének tartottak, „What they don't teach you at harvard business school” című könyvének legelső, „Reading people” című fejezetében hívja fel a figyelmet arra, hogy az üzleti világ alfája és omegája alaposan megismerni azokat az embereket, akikkel tárgyalunk vagy üzletet tervezünk. Nixon amerikai elnökkel történő találkozása példájával hangsúlyozza, hogy az üzlet (és a politika) világára jellemző viselkedési mintákat könnyen át lehet venni. Az adott vállalati kultúrába beilleszkedve tudni fogjuk, hogyan kell kommunikálni a főnökkel, hogyan a beosztottakkal, vagy a mellérendelt kollégákkal az adott szituációban. De az ember igazi személyiségét nem tudja megváltoztatni az egyes helyzetekhez igazítva. Működő, folyamatos üzleti kapcsolatban előbb vagy utóbb előjön, és látható lesz az emberek igazi énjé. Ehhez többek között tudni kell megkülönböztetni, hogy az emberek valójában mit mondanak, és nem csak azt hallani, amiről beszélnek. Továbbá minél hamarabb kiismerjük a kommunikációs partner valós személyiségét, annál hatékonyabbak tudunk lenni a folyamatban. (McCormack, 1984)

Az **arcon megjelenő alapérzelmeket** dr. Paul Eckman azonosította: öröm, harag, meglepődés, undor, szomorúság, félelem, megvetés. (Hossó, 2020) Az emberi arc érzelmi válaszreakciói kultúrkörétől függetlenül, hasonló módon jelennek meg. Ez azt is jelenti, hogy egymás számára teljesen ismeretlen kommunikációs felek is képesek lehetnek arcáról érzelmeket leolvasni, melyek segíthetnek a megértésben, a hitelesség detektálásában. „*Vide et crede*” – mondja a latin, (angolul szó szerint *See and believe*, közismert formája: *Seeing is believing*) magyarul: „hiszem, ha látom”. (Stone, 2005:376) A nonverbális jelek tehát nem csak az arcon megjelenő reakciókat jelentik. Tudták ezt már kétezer évvel ezelőtt is. Manu törvénykönyvének VIII. fejezete a polgári és büntetőjog témakörében határozta meg a törvényszéki bíró kötelességeit, melyben kitérnek a nonverbális csatornákon érkező jelek

⁹⁶ Publilius Syrus idézetek https://www.citatum.hu/szerzo/Publilius_Syrus

⁹⁷ Antoine de Saint-Exupéry <https://www.citatum.hu/idezet/26807>

értelmezésének szükségességére is. Az elébe járuló perlekedők ügyeiben a bírónak az alábbiak szerint kell eljárnia, hogy „felismerje az igazságot vagy igazságtalanságot, a hasznosat vagy a kártékonyat”:

„25. Külső jelek által ismerje fel az emberek belső természetét: a hangjuk, színiük, mozdulatuk, külső megjelenésük, valamint a szemük és magatartásuk által.”

„26. A külső megjelenésből, a mozdulatokról, a járásról, a magatartásról meg a beszédről, a szem és az arc változásairól lehet felismerni a szív belsejét.”⁹⁸

Nem csak a diplomátákra igaz, hanem mindazokra, akik emberekkel kommunikálnak, kapcsolatokat ápolnak, tárgyalnak, hogy érdemes figyelniük a részletekre és érdemes olvasniuk a látható jelekből. Fontos, hogy a jelenségeket mindig egészében értelmezzük: figyeljük meg, hogy a hallottak és a látottak összhangban vannak-e egymással, azaz a verbális és nonverbális jelek kongruensek-e. Ha a nonverbális jelek kiegészítik, erősítik a hallottakat, akkor feltételezhetjük, hogy a kommunikátor maga és az üzenet hiteles. A hitelesség pedig az emberi kapcsolatok valamennyi szintjén, különösen a diplomáciában értékelődik fel, ahol, mint ismeretes, minden apró részlet és mozzanat üzenetértékű. A nonverbális közlésrendszer teljes tárháza az alábbiakat foglalja magában:

- térközsabályozás
- testtartás
- mimika, pirulás
- tekintet, pupilla
- gesztus
- öltözet, kiegészítők, smink, illat
- megkülönböztető jelzések (pl. politikai-vallás alapú tárgyak, egy közösséghez, intézményhez vagy eszméhez tartozás látható jelei).

Communicare necesse est – azaz kommunikálni szükséges, kibővített értelemben annyit tesz, hogy akkor is kommunikálunk, amikor nem kommunikálunk. Azaz a viselkedésünkkel (pl. érkezésünk időpontja), választott öltözetünk, testbeszédünk, és a további látható kiegészítőink már azelőtt kommunikálunk, mielőtt megszólalnánk. Nem véletlenül érvényes a mondás, miszerint öltözetünk hangosabban kommunikál, mint ezer szó.

Viselkedésünk alapelvei az egyes kultúrkörökben (európai, ázsiai, afrikai, amerikai) történelmileg alakultak ki. Ezek az elvek alkotják a viselkedéskultúra alapját: kölcsönös tisztelet, mértéktartás, önuralom, fegyelem, műveltség, jó ízlés, tapasztalat, ráérzés, határozottság, eseti példaválasztás (Köves, 1988). A kommunikációban *viselkedéstechnikának* nevezzük a kapcsolatteremtés eszközrendszerét, amelynek segítségével megállapítható, hogy ki milyen alapelveket követ, és tud-e viselkedni. Ez alapján megkülönböztethetők a viselkedéskultúra passzívái és aktívái. A **passzívák** azok a mozzanatok, amelyek cselekvő közreműködés nélkül is jellemzik az egyén kulturáltságának szintjét, ilyen például a jellem, lelkiismeret, fellépés, illedelmesség, jó modor, udvariasság, előzékenység, figyelmesség, tapintat, pontosság, szerénység, türelem, önuralom. **Aktíváknak** nevezzük azokat az elemeket, amelyek megnyilvánulásához cselekvésre van szükség: köszönés, megszólítás, bemutatás, bemutatkozás, kézfogás, kézcsók, meghajlás, társalgás, tegezés, magázás (Hossó, 2015). A fenti társasági mozzanatok helyes művelését hazánkban a 19. századi illemkönyvek is pontosan lejegyezték (Kalocsa 1884).

A **protokoll** nem más, mint a „hivatalos közéleti és diplomáciai rendezvényeken és szertartásokon követett eljárást, a szigorú magatartási normákat, valamint a rangsorolási-, levelezési-, megszólítási- és etikett szabályok összessége.” (Hossó, 2014:23. Fontos megjegyezni, hogy a fenti ismereteket legalább egy idegen nyelven is el kell sajátítani a nemzetközi környezetben történő tevékenységvégezés céljából. Ehhez bőven állnak rendelkezésre szakirodalmak angol nyelven, melyek közül a legaktuálisabbak a következők:

⁹⁸ Manu törvénye. VIII. Fejezet, 25-26. 102.o. <https://mek.oszk.hu/07300/07332/07332.pdf>

4. a Nemzetközösségben alkalmazott (az uralkodói, nemesi, kormányzati, diplomáciai, egyházi, katonai, egyetemi és a kitüntetettek körében) írásbeli és szóbeli megszólításokra vonatkozó formulák már 1918 óta jelennek meg⁹⁹
5. az amerikai kultúrkörben alkalmazott protokoll (rangsorolás, megszólítás, ceremóniák, vizitkártyák, zászlóprotokoll, ültetés, netiquette) (McCaffree et al., 2002)
6. a nemzetközi közegben (NATO, ENSZ, Nemzetközi Bíróság, Európai Parlament, olimpiai játékok, továbbá nemzetközi ceremóniák, zászlók, levelezés) (Veheul et al., 2016)
7. angol-magyar glosszárium és terminológia (Hossó, 2017)
8. diplomáciai levelezés és terminológia¹⁰⁰
9. kifejezetten az amerikai elnökre és a Fehér Házban vonatkozó protokollszabályokat tartalmazó, Barack Obama volt protokollfőnökének 2020. évi könyve (Marshall 2020).

Miután a viselkedéskultúra és az etikett, a nemzetközileg elfogadott szabályok és a nemzeti-kulturális tradíciók a protokoll szerves részei, kibővített értelmezésében megjelenik valamennyi hivatalos és nem hivatalos társas érintkezésben az élet valamennyi területén és annak valamennyi (offline-online) közvetítő csatornáján.

A protokoll nemzetközi értelmezése és szakterületei

A Merriam Webster¹⁰¹ szótár szerint például a protokoll jelentései:

- eredeti tervezet, jegyzőkönyv, vagy tranzakciós dokumentum
- előzetes emlékeztető, amelyet gyakran aláírnak a diplomáciai tárgyalók, mert azt a végleges megállapodás vagy egyezmény alapjának tekintenek
- diplomáciai konferencia vagy kongresszus során vezetett jegyzőkönyv, leirat, amely hivatalosan jegyzi azon megállapodásokat, amelyekre a felek jutottak
- előírás, mely meghatározza a megfelelő etikett és rangsorolás szigorú alkalmazását
- konvenciók rendszere, amely az adatok formattálásának és kezelésének módját irányítja egy elektronikus kommunikációs rendszerben.

A Cambridge szótár¹⁰² szerint a protokoll

- a hivatalos ceremóniákon és alkalmakkor követett szabályrendszer és elfogadott viselkedéskultúra
- hivatalos nemzetközi egyezmény
- olyan számítógépnyelv, mely lehetővé teszi, hogy az összekapcsolt számítógépek egymással kommunikáljanak
- a hivatalos alkalmakkor követett formális szabályrendszer és megfelelő viselkedés
- szabályok, melyeket tudományos kutatások során alkalmaznak, illetve orvosi kezelések pontos módszere.

Ehhez képes a Collins szótár¹⁰³ így fogalmaz:

- formális helyzetekben elvárt cselekvés/viselkedés helyes módját meghatározó szabályrendszer
- számítógépek közötti információcserére vonatkozó szabályrendszer
- két vagy több állam között született egyezmény vagy megállapodás írott jegyzőkönyve
- orvosi kezelés eljárására vonatkozó terv, vagy tudományos vizsgálat terve.

⁹⁹ Titles and forms of address (2007). A guide to correct use, Twenty-second edition. A&C Black Publisher Ltd. 1-168.o.

¹⁰⁰ Diplomáciai irattár. Készült a Geopolitikai Tanács és a Wekerle Sándor Üzleti Főiskola megbízásából. szerk.: Suha György. In Media Plusz Kft, Budapest

¹⁰¹ Merriam Webster Dictionary <https://www.merriam-webster.com/dictionary/protocol>

¹⁰² Cambridge Dictionary <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/protocol>

¹⁰³ Collins Dictionary <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/protocol>

Az Oxford Lexico¹⁰⁴ szótár értelmezésében a protokoll:

- állami vagy diplomáciai eseményeket szabályzó hivatalos eljárás vagy szabályrendszer
- elfogadott vagy létesített eljárási vagy viselkedési norma bármely csoportban, szervezetben vagy szituáció esetében
- diplomáciai dokumentum eredeti tervezete, különösen azokra vonatkozólag, melyeket konferencián fogadtak el és írtak alá a felek (pl. Kyoto Protocol – Kiotói Egyezmény)
- egy egyezmény vagy szerződés kiegészítése, javítása
- tudományos kutatási megfigyelésekről szóló formális vagy hivatalos feljegyzés
- tudományos kutatás vagy orvosi kezelés lefolytatására vonatkozó eljárás
- elektronikus eszközök közötti adatátvitelre/adatcserére vonatkozó szabályrendszer.

A legfontosabb egyezés a protokoll terminológiájának főbb alkalmazási területein található.

Szakterületek:

Állami protokoll: az államot képviselő személyek és intézményeik protokollja, melynek finanszírozása az állami költségvetésből történik. Állami képviselő lehet államfő, kormányfő, Országgyűlés elnöke (ők közjogi méltóságok), illetve miniszterek, jellemzően a külügyminiszter, esetenként államtitkári szintű képviselő. Amennyiben ők maguk, vagy külföldi partnereik vesznek részt hazánkban egy adott eseményen, akkor a magyar állami protokoll szabályai érvényesülnek. Alaptézis tehát, hogy mindig a vendégnek kell alkalmazkodni a helyi viszonyokhoz. „Ha Rómában vagy, viselkedj úgy, mint a rómaiak” – írja Szent Ágoston a kereszténység egyik legbefolyásosabb filozófusa (eredetileg: „Sī fueris Rōmae, Rōmānō vīvitō mōre; sī fueris alibī, vīvitō sīcut ibī” azaz „Ha Rómában, akkor a római módon; ha máshol vagy, élj úgy, ahogy ők.”)¹⁰⁵

Állami szintű események Magyarországon:

- a magas szintű hivatalos látogatók fogadása katonai tiszteletadással, búcsúztatása;
- a hazai magas szintű küldöttség kiutazása,
- a nagykövet államfői fogadása,
- az állami ünnepek, ünnepi rendezvények, megnyitók, beszédek,
- a koszorúzások, és a kitüntetések átadása.

Az állami protokoll helyes alkalmazásához figyelembe kell venni az aktuális állam berendezkedését, jogi szabályzóit (legmagasabb szintje az Alaptörvény), intézményeit, az egyes tisztségeket és titulusokat, mely alapján a fenti eseménnytípusokra elkészíthető a rangsor, mely meghatározza az esemény protokoll-listáját, azaz a résztvevő személyek egymáshoz viszonyított ülő- és állóhelyét, sorrendjét. Valamennyi jelenlegi és volt állami közjogi méltóság, továbbá az aktuális állami kormány és vezető köztisztviselő, valamint a főbb központi szervek, kormányhivatalok és egyházak vezetői, illetve a társadalom megkülönböztetett személyeit rangsoroló lista hazánk **állami protokoll-listája**. Az állami protokoll hazai gyakorlata és működtető szervezeti egységei szerint a további szintekre osztható:

10. *államfői protokoll* (hazánkban a Köztársasági Elnöki Hivatal protokollért felelős szerve felel a köztársasági elnökkel kapcsolatos teendők elvégzéséért)
11. *miniszterelnöki protokoll* (a miniszterelnök külföldi és belföldi programjaiért két protokollfőnök felel a Miniszterelnökségen)
12. *parlamenti protokoll* (az Országgyűlés elnöke külföldi és belföldi programjaiért felel a kijelölt protokollfőnök)
13. *miniszteri szintű protokoll* (miniszterek és miniszteri jogállású személyek részvételével megvalósított rendezvények, programok; minden intézmény saját protokollal rendelkezik)

¹⁰⁴ Oxford Lexico <https://www.lexico.com/definition/protocol>

¹⁰⁵ Oxford Dictionary of proverbs. (2015) Edit: Jennifer Speake. (6th ed.) OUP Oxford, England. 269.o.

14. *államtitkári protokoll* (államtitkárok és államtitkári jogállású személyek részvételével megvalósított rendezvények, programok)
15. *városi szintű protokoll* (főpolgármesteri és polgármesteri szintű megjelenések itthon és külföldön – lásd: testvérvárosi kapcsolatok)
16. tovább bontva: *intézményi, szervezeti és vállalati/céges* szintű protokolljáról az adott intézmények protokollszervei gondoskodnak).

Diplomáciai protokoll: azon hivatalos, közéleti, illetve diplomáciai rendezvényeken érvényesül, ahol diplomáciai képviselők vesznek részt. Legmagasabb szintű eseményei a szertartások, ceremóniák szigorú etikettel. Jellemző események:

- nagykövet fogadása katonai tiszteletadással
- nagyköveti megbízólevél átadása
- koszorúzás, kitüntetés, elismerések átadása
- magas szintű fogadás, gálaműsor,
- díszreggeli-, ebéd vagy vacsora (Hossó, 2020)
- cercle (az államfő újévi fogadása a Diplomácia Testület részére)
- ünnepek, Diplomata Szüret, búcsúztatás, megnyitók, beszédek
- Diplomata Házastársak eseményei (házánkban: Diplomatic Spouses of Budapest).

A jelenlegi diplomáciai gyakorlat egyik meghatározó tényezője a nemzetközi gazdasági és kereskedelmi kapcsolatokról ismert *reciprocitás* (viszonosság) elve,¹⁰⁶ mely elsősorban a bilaterális látogatások, rendezvények kapcsán kölcsönösen adható, illetve elvárható feltételeket jelenti. Példaképpen, ha egy hazánkba érkező külföldi delegáció – melynek költségeit a magyar államháztartás fedezi – 22 fős, akkor a viszonosság elve alapján elvárható, hogy magyar részről ugyanekkora létszámú delegációt fogadjanak és lássanak vendégül.

A diplomáciai protokoll hazai intézménye a KKM, azon belül is a Diplomáciai Osztály. A kapcsolattartásban és események összehangolásában szervesen részt vesznek a hazánkba akkreditált nagykövetek missziói, illetve a konzulok, valamint hazánk külföldön akkreditált diplomáciai és konzuli képviselői. A hazánkba akkreditált diplomáciai és egyéb (főkonzulátus, konzulátus, konzuli képviselet, nemzetközi szervezet, egyéb képviselet) képviseletek száma 247. Ebből nagykövetség (az Apostoli Nunciatúrával, mely nagyköveti szintű kapcsolatunk a Szentszékkal) 146, azaz ennyi országgal van bilaterális diplomáciai kapcsolatunk a legmagasabb szinten. 6 főkonzulátus működik vidéken (romániai, horvát, orosz, szlovén); 56 konzuli képviselet, 25 nemzetközi szervezettel van multilaterális kapcsolatunk (ebből 5 ENSZ szakosított szervezet, pl. UNICEF, FAO, ILO stb.), valamint 14 egyéb képviselet (pl. Taipei Képviseleti Iroda, Szent Lázár Lovagrend, Japán Alapítvány stb.)¹⁰⁷ Hazánk tehát kiterjedt diplomáciai hálózatot működtet elsősorban a KKM irányításában, melynek tartalmi vonatkozásairól és sportra vonatkozó relevanciájáról a későbbiekben írunk.

Katonai protokoll: a hazai katonai szervezetek (Honvédelmi Minisztérium, Magyar Honvédség) vezetői részvételével, vagy meghívásukra hazánkba érkező külföldi partnereik, illetve a NATO és további kiemelt katonai szervezetek vezetőinek részvételével megvalósított programok. Budapesten akkreditált külföldi véderő-, katonai és légügyi attasékkal, a nagykövetségek keretében működő attaséhivatalokkal és a külföldre akkreditált magyar katonai attasékkal való kapcsolattartásra is a katonai protokoll szabályai vonatkoznak, melyek országonként és haderőnemenként eltérést mutatnak. (Hossó, 2014) A hazai katonai protokoll kiterjed a különböző katonai együttműködéssel egybefüggő

¹⁰⁶ Politika kis szótár (1980). Szerk.: Fencsik László. Negyedik bővített, átdolgozott kiadás. Kossuth Könyvkiadó, Budapest. 302.o.

¹⁰⁷ Hazánkba akkreditált diplomáciai és egyéb képviseletek. <http://www.kulugyminiszterium.hu/dtweb/Irodak.aspx>

rendezvények (47/2020. (VIII. 31.) HM utasítás)¹⁰⁸ szervezésére, a viselendő öltözékre, rangjelzésekre és kitüntetésekre vonatkozó előírás (a Magyar Honvédség Öltözködési Szabályzata)¹⁰⁹ valamint a jelenleg hatályos MH Alaki Szabályzata (17/2014. (III. 7.) HM utasítás)¹¹⁰ a katonák tevékenységeinek megjelenéséről és mozgásformáiról. Katonai protokoll szempontból releváns mozzanatok:

- magas rangú katonaszemélyek fogadása védett objektumban;
- emlékmű- (emléktábla-) avatás, koszorúzás;
- katonai temetés, nemzeti gyász;
- zenés őrsváltás;
- díszőrök felállításának és váltásának rendje;
- ültetés: elnökségi / dísztribün;
- Magyarország nemzeti ünnepein katonai tiszteletadás, díszelgés.¹¹¹

A diplomatakhöz hasonló módon a diplomáciai ranggal rendelkező attasék képviselik a Fogadó Államban a Küldő Állam haderőneimet és védelmi minisztériumát, míg a katonai, a légügyi, és a véderőattasék képviselik a fogadó országban a küldő ország szárazföldi vagy légi haderejét és védelmi minisztériumát. A katonai-, légi-, véderőattasé beosztásokat (nem diplomáciai rang, szemben az attaséval) egy személy is betöltheti.

Az 1961. évi bécsi egyezmény ratifikálásnak (1965. évi 22. törvényerejű rendelet) katonai megfelelője a 51/2014. (VII. 28.) HM utasítás,¹¹² mely deklarálja az attaséhivatalok irányítását és a hazánkba akkreditált katonadiplomatakkal történő kapcsolattartást. Eltérően a diplomáciai szabályzótól itt (8. § 2. pont) tételesen felsorolják a katonadiplomáciai feladatok ellátásához szükséges alkalmassági elvárásokat (a katonai szolgálati alkalmasság, a naprakész katonai szakismeret a bilaterális katonadiplomáciai kapcsolatokról és az érvényes nemzetbiztonsági ellenőrzés mellett), melyek a következők:

- a fogadó állam hivatalos nyelvéből vagy angol nyelvből felsőfokú nyelvvizsga és ezen nyelvek egyikéből katonai szakismerettel bővített tárgyalóképes nyelvtudás,
- nagyfokú tájékozottság a fogadó ország politikájában, történelmében, kultúrájában és szokásaiban,
- a szóbeli és az írásbeli érintkezéshez szükséges – a fogadó országra jellemző – **illem-, etikett és protokollszabályok ismerete**,
- kiemelkedő kapcsolatteremtő és kommunikációs készség,
- kiváló konfliktuskezelő és stressztűrő-képesség és
- jó íráskészség.

A véderőattasék általános feladatai – hasonlóan a diplomáciai képviselővezetőkhez – az alábbiak: **képviselő, érdekvédelem, tárgyalás, tájékozódás és tájékoztatás, valamint kapcsolatfejlesztés** (Kis-Benedek, 2013). A sportdiplomatakkal szemben támasztható személyes és szakmai kompetenciák kormányzati szintű meghatározásának alapja lehetne a 1961. évi bécsi egyezmény és a 2014. évi HM

¹⁰⁸ 47/2020. (VIII. 31.) HM utasítás az egyes hazai rendezvények és a nemzetközi katonai együttműködéssel összefüggő magyarországi programok vendéglátási, valamint a nemzetközi kapcsolattartással összefüggő utazások logisztikai biztosításának kérdéseiről. <http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/13/PDF/2020/10.pdf>

¹⁰⁹ 9/2005. (III. 30.) HM rendelet a Magyar Honvédség Öltözködési Szabályzatának kiadásáról. <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=a0500009.hm&targetdate=&printTitle=>

¹¹⁰ 17/2014. (III. 7.) HM utasítás a Magyar Honvédség Alaki Szabályzatának kiadásáról. <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A14U0017.HM&targetdate=&printTitle=17/2014.+%28III.+7.%29+HM+utas%C3%A4d%C3%A1s&getdoc=1>

¹¹¹ Közszolgálati protokoll (2018). Egyetemi tankönyv. Olvasószerkesztő által szerkesztett jegyzet. IV. Könyv Hivatásrendek protokollja Szerkesztő: Dr. Bába Iván. 6-67.o.

¹¹² 51/2014. (VII. 28.) HM utasítás a magyar véderő-, katonai és légügyi attaséhivatalok irányításáról, vezetéséről és ellenőrzéséről, valamint a Magyarországon akkreditált külföldi véderő-, katonai és légügyi attasékkal való kapcsolattartásról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?dbnum=1&docid=96500022.TVR&mahu=1>

utasítás, hiszen az ellátandó tevékenységek körei azonosak, csak a képviselt szakterületekben és hatáskörökben, jogosítványokban mutatkoznak eltérések a karrierdiplomáták, a katonadiplomáták és a sportdiplomáták között.

Vallásprotokoll: magába foglalja a különböző egyházak és vallási közösségek protokoll- és liturgiaszokásainak, szabályainak – világi nézőpontból történő – megismertetését. Ide tartozik a vallások és felekezetek szimbolikája, gyakorlata, rituáléja, szokása és szentírása. A különböző vallásgyakorlatok magukban foglalják az ünnepeket, a temetési szertartásokat, a prédikációkat, a házassági szertartásokat, ünnepnap lakomákat és böjtöket. A legtöbb vallás rendelkezik saját belső intézményi hierarchiával, a belépésre vagy a tagságra vonatkozó szabályokkal, szent helyekkel, és rendszeres gyűléseket és szertartásokat tartanak (Hossó, 2014). A vallásprotokoll a sportdiplomáták számára is elsajátítandó ismeretanyag, hiszen a nemzetközi kapcsolattartásban az eltérő vallású, felekezetű tárgyalópartnerek tiszteletének egyik ismérve. Jogos elvárás a külföldi partnerek részéről, hogy a hivatalos formális (pl. tárgyalások, delegációs programok) és társadalmi (étkezéssel egybekötött rendezvények) alkalmak előkészítése és megvalósítása során figyelembe vegyünk az eltérő vallási restriktiókat, rituálékat, illetve az öltözetre, az étkezésre, a jelképekre és a szimbólumokra vonatkozó szabályokat, de ugyanúgy ügyelni illik a beszélgetés során szóba hozható témákra, a nonverbális kommunikáció eltérő értelmezésére, valamint az ajándékozás mozzanataira.

IX. 1.2. A protokoll megjelenése az állami szféra kiemelt intézményeiben

A protokoll magas szintű ismerete különösen fontos az államigazgatás kiemelt intézményeiben. A diplomáciai kommunikáció egyik jellegzetessége, hogy a diplomatának tisztában kell lennie azzal, hogy a különböző tárgyalópartnerek esetében kivel lehet/kell közvetlenül vagy közvetítéssel egyeztetni, (Medgyesi – Varga, 2019) illetve az utóbbinál pedig azt érdemes tudni, hogy kik vesznek részt a folyamatok mediálásban. Ez érvényes a sportdiplomátákra is.

A hazai jogszabályokat és azok változásait tehát azért célszerű feltérképezni, mert egyrészt a hazai sportdiplomáciai tevékenységek megjelennek a kormányzati intézményekben, másrészt a sportdiplomata munka gyakori velejárója a magyar állami szféra további kiemelt intézményeivel történő kommunikáció. Ez – a magyar gyakorlat alapján – magában foglalja a közjogi méltóságok, illetve a miniszteri rangú felek szintjén történő kapcsolatfelvételt, leggyakrabban találkozik (meghívás egy nemzetközi sporteseményre, díszétkezésre, tárgyalásra stb.) előkészítése és megvalósítása során. A kommunikáció sikeressége egyrésztől függ a megfelelő tartalmú (diplomáciai nyelvezet) és formájú (protokoll: a levelezés alakítása, azaz a helyes megszólítás, fejléc, udvariassági formulák, küldés módja, ideje stb.) meghívástól. Érdemes továbbá áttekinteni a felek mögötti szervezetek felépítését annak érdekében, hogy a sportszakemberek előtt is ismeretes legyen az, hogy az állami szintű kommunikáció során az egyes vezetők esetében mely egységekkel kerülhetnek kapcsolatba, és kik fogják velük egyeztetni a részleteket.

Az állami szféra intézményeinek működését *de facto* támogatja protokolltevékenység. Ez annyit jelent, hogy az intézményvezetők hazai és külföldi protokolláris megjelenését, illetve a meghívásukra hazánkba érkező delegációk programját, továbbá az ajándékozás, szimbólumok, nemzeti ünnepek, levelezés kapcsán is – általában a vezetőhöz közeli – konkrét szervezeti egységek felelnek, amelyek esetében *de jure* rögzítik valamilyen formában (nevesítve vagy a felelősségi körök leírásában) a releváns protokollfeladatokat.

Az egyes egységek megnevezései és feladatkörei természetesen nem csak idővel változnak, de szervezetenként is, sőt, az azonos szintű intézmények között is komoly eltérések mutatkoznak. A tárcák konkrét protokollgyakorlata is különbözik, nincs egységes sztenderd – ezt személyesen is megtapasztaltam kormánytisztviselői megbízatásaim során. A strukturális változások kihatnak a kompetenciára, az alárendeltségi fok meghatározza a protokoll egység „tekintélyét”, jellemzően attól függően, hogy az SZMSZ szerint önállóan, vagy összevontan végzik munkájukat, illetve aszerint, hogy

milyen szinten (főosztály vagy osztály) működnek, és mi a „fellebbviteli” szervük, azaz melyik szervezeti egység alárendeltségébe vannak betagozódva. A jelenlegi közjogi méltóságok (köztársasági elnök, miniszterelnök, Országgyűlés elnöke, az Alkotmánybíróság elnöke, a Kúria elnöke és legfőbb ügyész) melletti protokolltagságok a vezetőjükkel kapcsolatos bel- és külföldi protokollfeladatait látják el, a minisztériumok protokollszervei a tárcavezetők mellett a kiemelt államtitkárok programjait is előkészítik, illetve bonyolítják.

IX. 1.2.1. A protokoll a magyar közjogi méltóságok szintjén

A legmagasabb közjogi méltóságunk a köztársasági elnök. Munkaszervezete a Köztársasági Elnöki Hivatal (KEH) a Sándor-palotában működik. A KEH jelenleg hatályos SZMSZ-e¹¹³ szerint a korábbi Protokoll Főosztály új megnevezése **Titkársági és Rendezvényszervezési Iroda**. Ezen belül működik a **Hivatali Titkárság**, amely az elnök napi munkáját támogatja. Ők vezetik az elnök naptárát, koordinálják programjait, fogadják és intézik a beérkező meghívásokat, elkészítik a szükséges háttéranyagokat, programjavaslatokat, illetve kezelik az elnök levelezését. Ugyanitt működik a **Köztársasági elnök feleségének titkársága**, amely hasonló feladatkörben lát el protokollfeladatokat. A **Programszervezés** felel a köztársasági elnök külügyi, diplomáciai, valamint a nemzeti ünnepekhez kapcsolódó, továbbá a Sándor-palotán belüli, belföldi közszereplésekkel összefüggő valamennyi protokollfeladatért az *államfői diplomáciai protokollfőnök* vezetésével. Ők tartják a kapcsolatot valamennyi érintett külső szervezetekkel, gondoskodnak az államfői ajándékokról, és ügyelnek az államfői protokollkeret felhasználására.

A második intézmény az állami protokoll-listán hazánk miniszterelnöke. Munkáját több állami szervezet is támogatja. A *Miniszterelnöki Kormányirodát*¹¹⁴ közigazgatási államtitkár vezeti¹¹⁵, itt a vonatkozó SZMSZ értelmében személyével összefüggő protokolltevékenység nem folyik. A Miniszterelnöki Kormányiroda a **Miniszterelnöki Kabinetirodával (MK)** alkot közös hivatali szervezetet, ahol a Miniszterelnöki Kabinetiroda látja el a közös hivatali szervezet, és a Miniszterelnöki Kormányiroda gazdasági feladatait.

A Miniszterelnöki Kabinetiroda és a miniszterelnök harmadik munkaszervezete, a **Miniszterelnökség** minisztériumi szintű intézmények, ezért a tárcák között tesszük közzé a vonatkozó működési szabályzatokban olvasható, protokollal kapcsolatos passzusokat.

Fontos megjegyezni, hogy a miniszterelnök – akadályoztatása esetén – miniszterelnök-helyettest is delegálhat, jelenleg két tárcával, és egy tárca nélküli miniszter tölti be e pozíciót.¹¹⁶ De képviselheti a kormányt az adott tárgyaláson, eseményen a rendezvény jellegétől függően **kormánybiztos** is. A Kormány miniszter vagy kormányhivatal feladatkörébe nem tartozó vagy kiemelt fontosságú feladat ellátására kormánybiztosot nevezhet ki, akinek a megbízatása határozott időre, de legfeljebb két évre szól. A sportdiplomáciával összefüggő meghívások esetén dr. Fürjes Balázs, kiemelt budapesti fejlesztésekért és nemzetközi sporteseményekért felelős kormánybiztos vehet részt, aki a Kormány at 1393/2020. (VII. 13.) Korm. határozattal nevezett ki 2020. július 1. napjától 2022. június 30. napjáig terjedő időszakra.¹¹⁷ Kézilabdasporthoz kapcsolódó megbeszéléseken Bardóczy Gábor képviselheti a Kormányt 2020. február 1. és 2022. január 31. között, mint „a 2022. évben megrendezendő férfi kézilabda Európa-bajnoksághoz kapcsolódó egyes sportinfrastruktúra-fejlesztések megvalósításával és az Európa-bajnokság szervezésével kapcsolatos kormányzati koordinációval és kommunikációval összefüggő feladatok

¹¹³ a Köztársasági Elnöki Hivatal KEH /01881/2020.számú Szervezeti és Működési Szabályzata https://www.keh.hu/pic/upload/files/20200501_szmsz.pdf

¹¹⁴ A miniszterelnök 1/2020. (I. 31.) ME utasítása a Miniszterelnöki Kormányiroda Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 3/2018. (VI. 11.) ME utasítás módosításáról. <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/fd55f88aa77fdb5cbf4b6be9759bb7c4cfd38f68/letoltes>

¹¹⁵ Miniszterelnöki Kormányiroda <https://kormany.hu/miniszterelnoki-kormanyiroda/allamtitkarok>

¹¹⁶ A miniszterelnök helyettesei <https://2015-2019.kormany.hu/hu/miniszterelnok-helyettesek>

¹¹⁷ Kormánybiztosok <https://2015-2019.kormany.hu/hu/kormanybiztosok>

ellátásáért felelős kormánybiztos”. Emellett fontos megemlíteni a **miniszterelnöki megbízotti intézményét**, amely a miniszterelnök diplomáciai, személyes tanácsadói vagy egyéb eseti jellegű feladatok ellátásáért felel.¹¹⁸

A harmadik közjogi méltóság az **Országgyűlés elnöke**, akinek protokolljáról részben az **Elnöki Titkárság** gondoskodik a hatályos SZMSZ értelmében.¹¹⁹ Ők felelnek többek között a házelnök érdekképviselési, társadalmi, polgári szervezetekkel, egyházakkal történő kapcsolattartásért, szervezik és koordinálják a házelnök programját, biztosítják az ehhez szükséges feltételeket, és együttműködnek az érintett szervezetekkel.

A Külügyi Igazgatóságon belül találjuk a **Protokoll Irodát**, amely közreműködik az Országgyűlés nemzetközi tevékenységéről készített éves programterv megvalósításában, szervezi és bonyolítja a házelnök, az alelnökök, a házelnök, a bizottságok és hivatali szervek hazai és nemzetközi, illetőleg külföldi programjait. Ők készítik a külföldi parlamenti delegációk, képviselők programjait, szervezik az Országgyűlés nemzetközi rendezvényeit, konferenciáit, emellett gondoskodnak a képviselők utaztatási feladatairól, és ellátják a hivatalos nemzetközi programok protokolláris ajándékozásával járó feladatokat.

Az **Alkotmánybíróságon** az **Elnöki Kabinet főnöke**, valamint a **kabinet nemzetközi és protokoll-ügyi álláshelyét betöltő lát el protokollfeladatokat**.¹²⁰ A kabinetfőnök feladatai a következők: kapcsolattartás állami szervekkel, intézményekkel, az elnök belföldi és külföldi hivatalos találkozóinak koordinálása, valamint az elnök nyilvános szerepléseinek szervezése, illetve az azokhoz szükséges szakmai anyagok előkészítése. Emellett ellátja az Alkotmánybíróság nemzetközi képviseletével kapcsolatos feladatokat, a kapcsolattartást a külföldi intézményekkel, nemzetközi szervezetekkel, és koordinálja az elnök nemzetközi tárgyú tevékenységeit. A nemzetközi és protokoll-ügyi álláshelyet betöltő ellátja az elnök hazai és nemzetközi vonatkozású találkozóinak előkészítését és szervezését, elkészíti a hazai megbeszélésekhez és egyeztetésekhez szükséges szakmai anyagokat, és közreműködik az érkező külföldi delegációk fogadásának, valamint a szakmai és protokoll rendezvények és programok kialakításában, lebonyolításában; továbbá segít a nemzetközi és hazai levelezések előkészítésében, végül előkészíti az elnök és az alkotmánybírók külföldi hivatalos és munkalátogatásait. A volt elnök titkárságának feladatkörei a külső kapcsolattartás, és a nyilvános szereplések, megbeszélések sajtómegjelenések, külföldi találkozók előkészítése. A titkárságot a volt elnök vezeti.

A **Kúria SZMSZ**-ben¹²¹ olvasható az **Elnöki Titkárság** feladatkörei, mely az előbbihez hasonló tevékenységet lát el: határidők kezelése és elnöki programok szervezése, az elnök személye körüli protokollfeladatok ellátása, a Kúria főtitkára koordinációs és szervezési tevékenységének segítése és kiszolgálása. Emellett a Nemzetközi Osztály szervezi többek között a Kúria vezetőinek, bírúinak és igazságügyi alkalmazottainak ideiglenes külföldi kiküldetéseit, beszerzi és közzéteszi a szerzett tapasztalataikról készített úti jelentéseket, tájékoztatókat és beszámolókat. Kapcsolatot tart az Európa Tanács és az Európai Unió intézményeivel, és közreműködik nemzetközi szakmai találkozók, konferenciák szervezésében, illetve az azokhoz kapcsolódó protokollfeladatok ellátásában. Ezen felül koordinálja és bonyolítja a Kúriára érkező hivatalos nemzetközi látogatásokat, és gondoskodik a Kúria elnökéhez érkező külföldi vendégek programjáról, valamint támogatja a Kúria elnökének a nemzetközi kapcsolattartás során kifejtett tevékenységét.

¹¹⁸ Miniszterelnöki megbízottak <https://kormany.hu/miniszterelnok/miniszterelnoki-megbizottak>

¹¹⁹ Az Országgyűlés Hivatala Szervezeti és Működési Szabályzata <https://www.parlament.hu/documents/10181/12091/szmsz.pdf/06c52286-6b58-4d9b-940c-137866e49539>

¹²⁰ Az Alkotmánybíróság teljes ülésének 1004/2020. (IV. 30.) AB Tü. határozata az Alkotmánybíróság Szervezeti és Működési Szabályzatáról <https://www.alkotmanybirosag.hu/szmsz>

¹²¹ A Kúria elnökének 18/2020. számú utasítása a Kúria Szervezeti és Működési Szabályzatáról https://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/szabalyzatok/szervezeti_es_mukodesi_szabalyzat_2020_10_15_0.pdf

A **Legfőbb Ügyészség** releváns jogszabálya¹²² szerint a **Kabinet** feladata gondoskodni a legfőbb ügyész tárgyalásairól és programjairól, továbbá közreműködik a legfőbb ügyész hivatali kapcsolatainak szervezésében. Ellátja a belső hivatali és külső szervekkel történő kommunikációt, nyilvántartja a legfőbb ügyész napi programját. A **Nemzetközi és Európai Ügyek Főosztálya** szervezi a nemzetközi kapcsolatokat; rendszeres kapcsolatot tart az illetékes hazai szervekkel, nemzetközi szervezetekkel, európai uniós és más külföldi intézményekkel, külföldi ügyészségekkel, valamint a külföldi magyar, illetve a magyarországi diplomáciai képviselőkkel. A Kabinettel együttműködve szervezi a legfőbb ügyész nemzetközi kapcsolatait, előkészíti a legfőbb ügyész és a legfőbb ügyész helyetteseinek külföldi és nemzetközi vonatkozású hazai programjait, gondoskodik vendégeik vagy küldöttség esetén a Kabinettel együttműködve – a hivatalos ügyészségi látogatásra Magyarországra érkező külföldiek programjáról. Ellátja a hatáskörébe tartozó protokollfeladatokat; ellátja az ajándékok beszerzését, vezeti azok nyilvántartását és felel a tárolásukért. Ezen túl szervezi a magyar ügyészi szervezet nemzetközi konferenciáit, továbbképzéseit és egyéb nemzetközi rendezvényeit.

IX.1.2.2. A protokoll a minisztériumi struktúrában

Az egyes tárcák¹²³ protokollszervezeti egységeit elérési útvonalakkal jelöljük:

- **Agrárminisztérium** – Miniszteri Kabinet – *Protokoll Osztály*¹²⁴
- **Belügyminisztérium** – Közigazgatási Államtitkár – Személyügyi Helyettes Államtitkár – Személyügyi Főosztály – Elismerési és Protokoll Osztály¹²⁵
- **Emberi Erőforrások Minisztériuma** – Miniszteri Kabinet – *Protokoll Főosztály* – Diplomáciai Protokoll Osztály – Protokoll Osztály¹²⁶
- **Honvédelmi Minisztérium** – nincs külön protokoll szervezeti egység, a miniszter megjelenését a Miniszteri Kabinet és Miniszteri Titkárság szervezi¹²⁷
- **Igazságügyi Minisztérium** – nincs külön protokoll szervezeti egység, feltételezhetően a Miniszteri Kabinet, és az irányítása alatt álló Nemzetközi Kapcsolatok Főosztály felel a protokollfeladatokról¹²⁸
- **Innovációs és Technológiai Minisztérium** – Miniszteri Kabinet Titkársági Főosztály – *Protokoll Osztály*¹²⁹
- **Külgazdasági és Külügyminisztérium** – Közigazgatási Államtitkár – *Protokoll Főosztály*¹³⁰

¹²² 12/2012. (VI. 8.) LÜ utasítás az ügyészség szervezetéről és működéséről. (2015. május 1-jétől hatályos szöveg) <http://ugyeszseg.hu/repository/mkudok1719.pdf>

¹²³ 2018. évi V. törvény Magyarország minisztériumainak felsorolásáról, valamint egyes kapcsolódó törvények módosításáról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1800005.TV&searchUrl=/gyorskereso>

¹²⁴ 10/2019. (XII. 30.) AM utasítás az Agrárminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=217557.378351

¹²⁵ A belügyminiszter 15/2020. (VIII. 5.) BM utasítása a Belügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 11/2018. (VI. 12.) BM utasítás módosításáról. Hivatalos értesítő, 44.szám <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/1738d89faf98120575e675ba8d1f7206d96f6cb9/megtekintes>

¹²⁶ Az emberi erőforrások minisztere 18/2020. (X. 21.) EMMI utasítása az Emberi Erőforrások Minisztériuma Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 16/2018. (VII. 26.) EMMI utasítás módosításáról <https://magyarkozlony.hu/hivatalos-lapok//dokumentumok/4782b7d6f154c223f09bd9bed7141e4c6ad07c87/letoltes>

¹²⁷ A honvédelmi miniszter 16/2019. (III. 5.) HM utasítása a Honvédelmi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról https://2015-2019.kormany.hu/download/5/03/91000/HE_19_013.pdf

¹²⁸ Az igazságügyi miniszter 9/2019. (VIII. 1.) IM utasítása az Igazságügyi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról <https://magyarkozlony.hu/hivatalos-lapok/dokumentumok/bf36a477c7e6884d5af22676e04a26dd0a7d1426/letoltes>

¹²⁹ Az innovációért és technológiáért felelős miniszter 46/2019. (XII. 13.) ITM utasítása az Innovációs és Technológiai Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 4/2019. (II. 28.) ITM utasítás módosításáról <https://magyarkozlony.hu/hivatalos-lapok/dokumentumok/40c5211c44bc670a2360a6bc05e1d3e1b217ca8f/letoltes>

¹³⁰ A külgazdasági és külügyminiszter 4/2019. (III. 13.) KKM utasítása a Külgazdasági és Külügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról <http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/12/PDF/2019/16.pdf>

- **Miniszterelnöki Kabinetiroda** – itt az azonos SZMSZ-ben szereplő Miniszterelnöki Programirodát vezető államtitkár – *Miniszterelnöki Protokoll Főosztály* (külön Miniszterelnöki Programszervező Főosztály és Miniszterelnöki Külügyi Szervezési Főosztálya)¹³¹
- **Miniszterelnökség:** a miniszterelnökséget vezető miniszter Szakmai Tanácsadói Főosztályának közvetlen irányítása alatt működik a *Protokoll Osztály*.¹³²
- **Pénzügyminisztérium** – közvetlenül a miniszter irányítása alatt áll a *Protokoll Főosztály* – Protokoll Osztály – Utaztatási Osztály¹³³

A Miniszterelnöki Kabinetiroda a miniszterelnök politikai munkaszervezeteként, a Miniszterelnöki Kormányiroda pedig a miniszterelnök kormányzati igazgatási munkaszervezeteként működik.

IX.1.2.2.1. A Külgazdasági és Külügyminisztérium kiemelt szerepe

A magyar diplomácia és protokoll csúcsszerve a KKM, ez a tárca irányítja ugyanis a bilaterális szintű kapcsolatokat a Kormány döntése alapján létrehozott, külföldön működő diplomáciai és konzuli képviseletek útján a fogadó államokban, valamint a harmadik államban működő kereskedelmi képviseletek, hivatalok és irodák segítségével. Hazánk multilaterális kapcsolatait a nemzetközi szervezetek mellett működő állandó képviseletek révén működteti, illetve a tárca a külképviseletek részeként a kulturális és tudományos szempontból kiemelt állomáshelyeken működő külföldi magyar kulturális intézetek irányítását is ellátja. A tárcavezető időszakonként *Külképviselet-vezetői Értekezletet* hívhat össze plenáris, regionális, valamint tematikus jelleggel a Budapestre akkreditált külképviseletek vezetői részére. A külföldön működő *magyar külképviseletek* a minisztérium önálló szervezeti egységei, melyek tevékenységét a képviselet-vezető (aki a kapcsolat szintjétől és jellegétől függően lehet rendkívüli és meghatalmazott nagykövet, rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter, főkonzul, kereskedelmi képviselet-vezető, hivatalvezető, irodavezető, vagy állandó ügyvivő) irányítja a megbízás, illetve a minisztériumtól kapott utasítások alapján.

Hazánk nemzetközi megjelenítésért, valamint az országimázs megfelelő kialakításáért és fenntartásáért a „*tájékoztatásért és Magyarország nemzetközi megjelenítéséért felelős államtitkár*” felel. A hatályos SZMSZ értelmében, beosztásában ő felel többek között a tárca külső és belső, szakmai, valamint politikai kommunikációjának kialakításáért és koordinálásáért, készíti elő a tárcavezető és a tárca kommunikációs stratégiáját, határozza meg a külképviseletek kommunikációs irányvonalát, és ő dolgozza ki és irányítja a minisztérium sportdiplomáciai stratégiáját is.

IX.1.2.2.2. Diplomáciai funkció

„A magyar külpolitika elsődleges feladata kedvező külső feltételek megteremtése Magyarország társadalmi és gazdasági fejlődéséhez. A nemzeti érdekek külföldön történő megjelenítésében, a kedvező Magyarország-kép kialakításában, a magyar álláspontok megjelenítésében, valamint a magyar gazdaság külső forrásból történő fejlesztésének elősegítésében Magyarország külképviseletei, a magyar diplomácia jelentős szerepet játszanak.” – fogalmaz a 2016. évi LXXIII. törvény, majd folytatja: a „külképviseleti hálózat hatékonyságának, rugalmasságának és reagálóképességének fokozása, a Magyarország és más államok közötti gazdasági, társadalmi és politikai együttműködés további erősítése, az Európai Unióban a nemzeti érdekek hatékony képviselete, valamint egy átlátható, egységes

¹³¹ A miniszterelnök kabinetfőnöke 9/2020. (X. 9.) MK utasítása a Miniszterelnöki Kabinetiroda Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 3/2020. (I. 31.) MK utasítás módosításáról <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/2f34cf15656a7fcd82693d10e064d4c533431dc5/megtekintes>

¹³² A Miniszterelnökséget vezető miniszter 20/2020. (X. 9.) MvM utasítása a Miniszterelnökség Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 14/2018. (VII. 3.) MvM utasítás módosításáról <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/2f34cf15656a7fcd82693d10e064d4c533431dc5/megtekintes>

¹³³ A pénzügyminiszter 1/2020. (I. 31.) PM utasítása a Pénzügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról l <https://magyarkozlony.hu/hivatalos-lapok/dokumentumok/0c5af7ff9840954ace60d7e17b6170f23d06b9ef/letoltes>

és stabil tartós külszolgálati rendszer megteremtése” egy olyan nemzeti diplomáciai stratégia, melynek kialakításában, megvalósításában és fenntartásában a KKM kiemelt szerepet játszik.

A fenti passzus idézet a jelenleg hatályos 2016. évi LXXIII. törvényből¹³⁴, mely hazánk diplomáciai és konzuli képviselőire, Magyarország Európai Unió melletti Állandó Képviselőre, a nemzetközi szervezetek mellett működő állandó, illetve kereskedelmi képviselőire, valamint a külföldi és a belföldi felkészülési állományba kinevezett kormánytisztviselőkre vonatkozik. E jogszabály határozza meg a **diplomata** fogalmát: „*az a diplomáciai rangot viselő kormánytisztviselő, aki a külpolitikáért felelős miniszter vagy az európai uniós ügyek koordinációjáért felelős miniszter feladat- és hatáskörébe tartozó feladatokat belföldön a kihelyező szervnél vagy Magyarország külképviseletén végzi.*” A legmagasabb diplomáciai külképviselet-vezető rangja: rendkívüli és meghatalmazott nagykövet. További **diplomáciai rangok** emelkedő sorrendben a legalacsonyabb rangtól kezdve:

- a. segédattasé,
- b. attasé,
- c. III., II. vagy I. osztályú titkár,
- d. II. vagy I. osztályú tanácsos.

Az első diplomáciai rang odaítélésének feltételei: felsőfokú iskolai végzettség, legalább „megfelelt” eredményű külügyi szakmai vizsga, legalább egy államilag elismert komplex, felsőfokú (C1) nyelvvizsga és további legalább egy államilag elismert komplex, középfokú (B2) nyelvvizsga, amelyek közül az egyik minden esetben angol nyelvből szükséges. **Szakdiplomata** pedig „az a diplomata, akit kormányzati igazgatási szerv egy ágazati szakmai feladat külképviseleten történő ellátására a kihelyező szervnél tartós külszolgálati kihelyezésre jelöl, és határozott időre helyez át.”

A 61. évi bécsi egyezmény meghatározza a misszióvezetők öt funkcióját. A fenti jogszabály 6. §-a **tételesen megnevezi a külképviselet vezetőjének konkrét feladatait**, melyek a következők:

17. „gondoskodik a nemzetközi jogi normák, valamint a fogadó állam és Magyarország jogszabályai és egyéb normái betartásáról és az azoknak megfelelő külképviseleti működésről, továbbá azok megsértése esetén gondoskodik a jogsértés kivizsgálásáról és megteszi a jogkörébe tartozó egyéb szükséges intézkedéseket, összehangolja a fogadó államban működő valamennyi magyar külképviselet diplomáciai tevékenységét,
18. írásban meghatározza a külképviselet munkarendjét és a munkavégzés különleges szabályait, gyakorolja a munkáltatói jogokat, folyamatosan ellenőrzi a vezetése alá tartozó külképviselet személyzet munkavégzését,
19. a KKM miniszter által meghatározott körben dönt a külképviselet feladatkörébe tartozó ügyekben,
20. felel a külképviselet eszközeiért és pénzügyi forrásért,
21. a külképviselet tevékenységéről és működéséről folyamatosan beszámol a KKM miniszternek,
22. ellátja a jogszabályban és a kihelyezési okiratban, valamint a munkaköri leírásban meghatározott további feladatokat.

A fenti paragrafus hozzájárulhat ahhoz, hogy egy egységesített, nemzeti szintű sportdiplomáciai stratégia megalkotása során a sportdiplomata tevékenységi körébe tartozó feladatokat a jogalkotók a sport szakmai sajátosságait és intézményrendszerét figyelembe véve határozzák meg.

IX.1.2.2.3. Protokollfunkció

A KKM-ben működik hazánk protokoll csúcsszerve is, ugyanis hagyományosan a külügyért felelős minisztériumban működő protokollgység vezetője nem csupán a tárca, hanem *hazánk protokollfőnöke*

¹³⁴ 2016. évi LXXIII. törvény a külképviseletekről és a tartós külszolgálatról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600073.tv>

is. A jelenlegi SZMSZ szerint a közigazgatási államtitkár irányítása alatt működő Protokoll Főosztály felépítése a következő:

- Belföldi Protokoll Programok Osztálya
- Külföldi Protokoll Programok és Állami Protokoll Osztály
- Magas Szintű Belföldi- és Nemzetközi Konferenciákért Felelős Protokoll Osztály
- Diplomáciai Protokoll Osztály.

A 2016. évi KKM megbízatásom során a Protokoll Főosztály felépítése merőben eltért a 2019 óta hatályos változattól: akkor a Külügyi Protokoll Osztályra és a Diplomáciai Osztályra volt felosztva a szervezeti egység.¹³⁵ A Protokoll Főosztály protokolláris funkcionális feladatai egy részről megegyeznek a tárca feladataival, azaz a miniszter és a kiemelt államtitkárok és helyettes államtitkárok, valamint a szintjükkel korreláló külföldi partnereik kül- és belföldi megjelenésével összefüggő valamennyi eseményt előkészítik és bonyolítják. Az SZMSZ részletesen meghatározza a részfeladatokat, amelyek idézésétől eltekintve csak a tárca kiemelt jellegét alátámasztó tételre soroljuk, nevezetesen a közjogi méltóságok protokollját érintő további feladatokat:

- e főosztály gondoskodik például a **miniszterelnöki protokollkeret** előírászerű felhasználásáról, végzi az ezzel kapcsolatos elszámolásokat,
- tart kapcsolatot a **KEH**, valamint az **MK szerveivel** a köztársasági elnök és a miniszterelnök külföldi útjainak előkészítésével és lebonyolításával kapcsolatos információk fogadása és továbbítása céljából,
- és közreműködik a Magyarországra érkező állam- és kormányfők látogatásával kapcsolatos protokolláris teendők előkészítésében és lebonyolításában (együttműködve a közjogi méltóságok saját, a fentiekben részletezett protokollszerveivel),
- továbbá a Kormány kijelölése alapján közreműködik az állami protokoll feladatok ellátásában, és részt vesz a külgazdasági és külügyi vonatkozású, kiemelt fontosságú, Magyarországon megvalósítandó nemzetközi konferenciák, fórumok, találkozók szervezési és logisztikai feladataiban (helyszínek kiválasztás, berendezés, protokollszolgáltatások, Kormányváró, catering, delegációk szállítása, biztonsággal összefüggő feladatok, kiegészítő programok,
- emellett ellátja a Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtérén működő Kormányváróval kapcsolatos, a minisztérium hatáskörébe és felelősségi körébe tartozó feladatokat (pl. igénybe vevők körének a meghatározása).

A fenti passzusok alkalmazandók a sportdiplomácia és a nemzetközi kapcsolattartás során is. A hazai rendezésű kiemelt világversenyre érkező állami vezetők (akik általában védett személyek) fogadásának és programjának előkészítésében a külügyi protokoll jelentős szerepet vállal azáltal, hogy az érintett nagykövetségekkel történő közvetlen összeköttetésekkel a sportesemény felelős szervezői (jellemzően az esemény protokollfőnöke és a szervezőbizottság elnöke) részére biztosítja mindazon logisztikai információt és operatív együttműködést (érkezés ideje, helye, módja, delegáció tagjai, biztonsági előírásai, engedélyek, reptéri rendőrség értesítése, Kormányváró foglalása, védett személy esetén kapcsolattartás a Készenléti Rendőrséggel, delegációs gépjárművek biztosítása stb.) amelyek szükségesek a biztonságos, és a protokollnak megfelelő programmegvalósítás érdekében.

Legutóbb 2019 őszén volt szerencsém ilyen szinten együttműködni a KKM Protokoll és Sportdiplomáciai Főosztály, illetve a KR munkatársaival az öttusa világbajnokság protokollfőnökeként állítottam össze és kísértem végig a szervezőbizottság (magyar és nemzetközi) nevében II. Albert monacói herceg kétnapos programját. A program diplomáciai és sportvonatkozású eseményeinek zökkenőmentes lebonyolítása céljából voltam emellett a hercegi program kijelölt magyar

¹³⁵19/2016. (VIII. 31.) KKM utasítás a Külgazdasági és Külügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A16U0019.KUK&txtrefere=00000001.TXT>

kapcsolattartója a Monacói Hercegi Palota, a KEH, a KR, a Miniszterelnökség, a KKBK (kiemelt sportesemények kapcsán megjelenő kormánybiztos részvétele okán), a Magyar Olimpiai Bizottság (MOB), a nemzetközi és magyar öttusa szövetség, valamint a társzervező Nemzeti Sport Ügynökség között, összehangolva az egyes intézmények érdekeit érintettségüknek, szintjüknek, relevanciájuknak megfelelően.

Ez a magas szintű nemzetközi koordinációs munka és operatív lebonyolítás előfeltételezi a fenti szervezetek belső struktúrájának, hatásköreinek, eljárásrendszerének átfogó ismeretét annak érdekében, hogy a program valóban zökkenőmentesen, minden szakmai és diplomáciai, hazai és nemzetközi igényt maximálisan kielégítően, igazi csapatmunka keretében valósuljon meg. Az állami szféra diplomácia-protokoll- és biztonságért felelős szervezeteinek ismerete tehát elengedhetetlen a sportdiplomáciai feladatok ellátásában – a kérdés csupán az, hogy a kifejezetten sportdiplomáciai, sportszervezői képzések tartalmaznak-e ilyen jellegű gyakorlati ismereteket.

IX. 1.2.2.4. Intézményesített karrierdiplomata-képzés

Moszkva, Bécs, Washington

A hagyományos, nagy múltú diplomáciai akadémiák mellett az utóbbi két évtizedben sorra jelentek meg a diplomáciai és protokollképzéseket nyújtó oktatási intézmények és civil szervezetek.¹³⁶ A listán szereplő intézmények viszonylag csak kisebb százaléká kapcsolódik szorosán az adott ország külpolitikai – diplomáciai kormányzati szervezetéhez; javarészt vagy akkreditált egyetemi szintű oktatásról van szó, vagy nyilvános, bárki számára elérhető, oklevéllel záruló, tandíjas tréning keretében valósul meg a képzés.

A Magyar Diplomáciai Akadémia a Külgazdasági és Külügyminisztérium irányítása alatt 2020 óta működő oktatási intézmény. „Ez az első olyan magyar diplomataképző, amely biztosítani tudja a magyar diplomáciai szolgálat egységes, magas szintű elméleti és gyakorlati képzését és az utánpótlás-nevelést. Az Akadémia világszínvonalú hazai és külföldi oktatók bevonásával, nemzetközi szinten versenyképes képzést nyújt a külügyi szolgálat jelenlegi és leendő tagjai, valamint a gazdasági szféra nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó szakemberei számára. Az utánpótlás-nevelést biztosító Diplomataképző Programunk, valamint a diplomáciai továbbképzést szolgáló Diplomáciai Vezetőképző Programunk szakmai támogatását a Nemzeti Közszerződési Egyetem biztosítja a Ludovika Campuson. Az Akadémia keretében nyújtott képzési programok eredményeként a hazánkat képviselő diplomaták és a külgazdasági szereplők naprakész információhoz és gyakorlati tudáshoz jutnak, hogy Magyarország nemzeti érdekeit eredményesen képviselni és érvényesíteni tudják a világ bármely részén”¹³⁷.

Az Akadémia két féléves képzési programjában az interaktív tematikus tréningek között szerepel a sport; a készségmodulok között található a protokoll-etikett, a diplomáciai íráskészség, prezentációs technikák és tárgyalási szimuláció egyaránt.¹³⁸ Az oktatás tartalma, időtartama a jelzett modulok tekintetében nem ismert. Az ösztöndíjprogramban történő részvétel feltételeiről a Diplomataképző Programról szóló 13/2020. (IV.30.) KKM utasítás¹³⁹ rendelkezik. „A külügyi és külgazdasági szakmai ismeretek megszerzése és fejlesztése, a külpolitika, a külgazdaság, valamint a külügyi igazgatás iránt érdeklődő szakembereknek a Külgazdasági és Külügyminisztérium (a továbbiakban: minisztérium) állományába történő felvétele és diplomáciai karrierjük elindítása érdekében, a külgazdasági és külügyminiszter (a továbbiakban: miniszter) Diplomataképző Programot (a továbbiakban: ösztöndíjprogram) működtet.” Az intézményt a Magyar Diplomáciai Akadémiáért és a Stipendium Hungaricum Programért felelős államtitkár vezeti.

¹³⁶ List of diplomatic training institutions https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_diplomatic_training_institutions

¹³⁷ MDA <https://www.magyardiplomaciaiakademia.hu/>

¹³⁸ <https://www.magyardiplomaciaiakademia.hu/kepzesek/diplomata-program>

¹³⁹ 13/2020. (IV. 30.) KKM utasítás a Diplomataképző Programról http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=219343.382570

Természetesen az akadémia megjelenése előtt is folyt belső diplomataképzés különböző formákban. A külüggyel hivatalos szolgálati és munkaviszonyban állók pályázhatnak a megüresedett külképviseleti posztokra a vonatkozó jogszabály 10. § (1) értelmében. Fontos kiegészítés, hogy külpolitikai szempontok alapján, hivatali érdekből kivételesen a pályázati út mellőzésével, kijelölés útján is dönthetnek diplomata-álláshely betöltéséről. A kihelyezésre kerülő aspiránsokra – alapvető európai uniós elemeket is tartalmazó – külügyi felkészítés vár a KKM miniszter irányítása alapján. Ez többek között külügyi-igazgatási, biztonsági, konzuli, nemzetközi jogi, levelezési, szerződési, iratkezelési, informatikai, nyelvi és protokollképzést jelent a fogadó ország politikai, gazdasági, közigazgatási, geopolitikai, történelmi, kulturális ismereteire vonatkozólag kiegészülve a bilaterális szintű együttműködésekkel. A belső tanfolyamokat tárgyi útmutatókkal, jegyzetekkel egészítik ki. Eleinte nyomtatott könyvek, ma már elektronikus segédanyagok használatosak. Protokoll témában korábban a hazai és nemzetközi kommunikációt, tárgyalást, valamint vallási, vendéglátási és etikett ismereteket magában foglaló könyvekkel segítették a felkészülést. Létezik egy felkészülést segítő elektronikus összeállítás 2012-ből „A protokoll sajátosságai a világ országaiban” címmel, melyet a Külügyminisztérium Protokoll Főosztálya készített annak érdekében, hogy a tartós külszolgálatra kihelyezettek a hazánkkal diplomáciai kapcsolatban álló országok protokollsajátosságait jobban megismerjék, s egyúttal megkönnyítsék a beilleszkedést és a hivatali munkavégzést. A sikeres vizsgák után a nagykövetségek szakmai és személyi felkészültségét auditáló meghallgatása következik az Országgyűlés Külügyi Bizottsága előtt. A jelölt elfogadása esetén közvetlenül a kihelyezés előtt orvosi és pszichológiai alkalmassági vizsgálaton esnek át. A nagykövetségek a kihelyezésük előtt az egyes tárcavezetőknél és az államfőnél is látogatást tesznek. A kihelyezés előtt a KKM miniszter jegyzéket küld a fogadó ország illetékes szerveinek arról, hogy kiket kíván az adott diplomáciai beosztásokba küldeni. Amennyiben a fogadó ország illetékesei elfogadják a jelöltet, beleegyezésükről *agrément levelet* küldenek hivatalos úton a KKM-nek. A kihelyezésre kerülő, felkészülő diplomata tartós külszolgálati felkészítésének időtartama legalább egy, legfeljebb hat hónapig tarthat. Ezt követően adja át saját *megbízólevelét* (Credence Letter) és *elődjének visszahívólevelét* (Letter of Recall) a fogadó ország államfőjének, majd bemutatkozó látogatást tesz az ott akkreditált képviseletvezetőknél is. A kiküldetés időtartama általában négy év. A KKM háttérintézményeként 2020 óta működő Akadémia képzési programja kiinduló pont lehet egy kifejezetten sportdiplomácia-fókuszú gyakorlati programnak.

IX.2. A protokolloktatás gyakorlata hazánkban

Az már ismeretes, hogy mit jelent a protokoll, hogyan alakult ki az eljárásrendje, és milyen szerepet tölt be a diplomáciában, de arról még nem esett szó, hogy protokollismereteket hazánkban jelenleg milyen szinten, formában és jelleggel, milyen képzési területeken és tartalommal lehet elsajátítani. Ezt feltérképezendő tekintetem át a disszertáció írása éveiben (2020-2021) elérhető képzéseket és azok tematikáit óraszámokkal, kimeneti követelményekkel együtt.

A protokoll célirányos, intézményesített oktatása hazánkban nem tekint vissza hosszú múltra. Az Országos Képzési Jegyzékben 2006-ig volt elérhető a középfokú, érettségire épülő egy éves „Protokoll-ügyintéző” tanfolyam (OKJ száma: 52 340 402)¹⁴⁰. 2003–2004 között jómagam is ezt a képzést végeztem el, és visszatekintve, illetve összehasonlítva a jelenleg kínált egyetemi szintű képzésekkel az a meglátásom, hogy igen komoly, széles körű ismeretanyagot ölelt fel a tanfolyam. Az átfogó képzés szakmacsoportjainak (kereskedelem-marketing, üzleti adminisztráció) egyes moduljait jól mutatja a 2003-tól érvényes központi, szóbeli szakmai vizsgatételei is¹⁴¹. 2006-ban a középfokú szakképesítéssel záruló képzés módosult, és megjelent az új, de továbbra is egyéves „Protokollügyintéző” (OKJ száma:

¹⁴⁰ Protokoll-ügyintéző https://szakkespesites.hu/szakmak_regi/protokoll-ugyintezo.html

¹⁴¹ Oktatási Minisztérium, szóbeli vizsgatételek: protokoll ügyintéző https://www.nive.hu/Downloads/vizsga/szobeli_feladatok_nem_modularis/PDF/DL.php?f=52340402.pdf

54 812 02; szakmacsoport: vendéglátás-idegenforgalom) képzés, melynek képzési foka emelt szintű lett. Bejövő követelmény volt az érettségi és az A2 szintű nyelvismeret, illetve a betölthető munkakörök száma is jelentősen bővült. Kimeneti követelményként megjelent a központi vizsga mellett az alapfokú C típusú nyelvvizsga¹⁴². Ugyanebben az évben jelent meg a „Protokoll és utazásügyintéző” szintén egy éves emelt szintű tanfolyam (OKJ száma azonos az előzővel: 54 812 02)¹⁴³. 2013-ban mindkét OKJ képzés megszűnt, azt követően és a jelenlegi gyakorlatban egyetemi szinten a különböző szakirányú továbbképzési szakokon lehet célirányosan protokollt tanulni. Megjegyzendő, hogy egyes alap- és mesterképzések szakjain (pl. nemzetközi tanulmányok) is oktatnak protokollt eltérő tartalommal és óraszámban, általában szabadon választható tantárgy keretében.

IX.2.1. Protokoll a szakirányú továbbképzési szakokon

2009 óta létezik a hazai szakirányú továbbképzések spektrumában egy három szemeszteres, „Protokoll szaktanácsadó és rendezvényszervező” szakirányú továbbképzés, melynek létesítő intézménye a Budapesti Kommunikációs Főiskola (jelenleg: Metropolitan Egyetem); OH nyilvántartásba vételi határozat száma: OH-FHF/1794-4/2009¹⁴⁴. Miután ez a kurzus kifejezetten a protokoll és rendezvényszervezés valamennyi szakterületét hivatott részletesen bemutatni, kizárólag a sporttal kapcsolatos tárgyakat vizsgáljuk a mintatantervek és a szakindítási kérelmek alapján, ugyanis a 2009. évi szaklétesítés jóváhagyását követően a szakindítást kérelmező további felsőoktatási intézményeknek csak 70%-ban kell megtartaniuk az eredeti tematikát, míg a fennmaradó tartalmat a saját kompetenciáik szerint, a piaci igényeknek megfelelően szabadon alakíthatják. Ezt a szakot az alábbi intézmények tervezik indítani 2021-ben (minimális csoportlétszám elérése esetén): Metropolitan Egyetem (METU), PTE, Wekerle Sándor Üzleti Főiskola.¹⁴⁵

Metropolitan Egyetem (a továbbiakban: METU)

Az alapító intézmény jogutódja jelenleg a másfél éves, 270 órás levelező képzés keretében itt összesen 18 órában oktatnak sportdiplomáciát és sportprotokollt. Ez a képzés 6%-t jelenti.

Pécsi Tudományegyetem (a továbbiakban: PTE)

A PTE képzési struktúrájában is megtalálható a „Protokoll szaktanácsadó és rendezvényszervező” szakirányú továbbképzési szak. A 2010. évi szakindítási kérelmében¹⁴⁶ jelzett 288 tanórából 8 óra sportdiplomácia és 8 óra sportprotokoll szerepel. Ez a képzés 5.5%-t jelentette. Ugyanakkor a kérelemtől eltérően, a jelenleg elérhető levelező munkarendű, 2013-tól érvényes tematika¹⁴⁷ szerint a 3. félévben mindösszesen 8 tanóra keretében oktatnak összevontan „Katonai, sport és üzleti protokoll” ismereteket, így feltételezzük, hogy arányos megoszlás esetén kizárólag sportprotokollt kevesebb mint 3 tanórán oktatnak. A sportprotokoll így a teljes képzés kb. 1%-át teszi ki.

Lényegesen eltér ettől a képzéstől az OH-FHF/424-1/2009 nyilvántartásba vételi számú „Protokoll és rendezvényszervező” három szemeszteres szakirányú továbbképzés levelező munkarendben, melyet a Budapesti Gazdasági Főiskola indított útjára. A gazdaságtudományi képzési területű szakon szereshető végzettség: protokoll és rendezvényszervező szakközgazdász. 2021-ben¹⁴⁸ csak a Wekerle Sándor Üzleti Főiskola tervezi az indítást. A jelentkezés feltétele gazdaságtudományi területen legalább

¹⁴² Protokollügyintéző https://szakkepesites.hu/2013ig_kepzések/protokollugyintezo.html

¹⁴³ Protokoll és utazásügyintéző https://szakkepesites.hu/2013ig_kepzések/protokoll_es_utazasugyintezo.html

¹⁴⁴ <https://www.metropolitan.hu/kurzus/protokoll-szaktanacsado-es-rendezvenyszervezo-sztk>

¹⁴⁵ https://www.felvi.hu/felveteli/szakok_kepzések/szakereso!/Szakereso/index.php/szakiranyu_kepzések/index

¹⁴⁶ [https://btk.pte.hu/sites/btk.pte.hu/files/2020-](https://btk.pte.hu/sites/btk.pte.hu/files/2020-08/protokoll_szaktanacsado_es_rendezvenyszervezo_szakinditasi_kerelem.pdf)

[08/protokoll_szaktanacsado_es_rendezvenyszervezo_szakinditasi_kerelem.pdf](https://btk.pte.hu/sites/btk.pte.hu/files/2020-08/protokoll_2013.pdf)

¹⁴⁷ https://btk.pte.hu/sites/btk.pte.hu/files/2020-08/protokoll_2013.pdf

¹⁴⁸ https://www.felvi.hu/felveteli/szakok_kepzések/szakeirasok!/Szakeirasok/index.php/szak/3958/kepzest_indito_intezmenyek

alapképzésben szerzett végzettséget és közgazdász szakképzettséget igazoló oklevél. A honlapon nem szerepel sportprotokoll a témakörök között, és tematika sem érhető el.¹⁴⁹

Debreceni Egyetem (a továbbiakban: DE)

Viszonylag nehezen, hosszas keresést követően volt fellelhető a DE 2020. szeptemberi¹⁵⁰ szakirányú továbbképzések palettáján szereplő „Rendezvény és protokoll szakreferens szak mintatantervét. A 2020/2021-es képzési program 235 oldalas dokumentumában¹⁵¹ szerepel a szak leírása és képzési hálója. A szintén gazdaságtudományi képzési területű, 3 féléves, összesen 300 kontaktórás levelező szak által megszerzhető végzettség: „Diplomás szakreferens rendezvény és protokoll szakon”. „Általános közgazdasági alapozó tárgyak: közgazdaságtan, pénzügyi és számviteli ismeretek, gazdasági jog, vállalkozások gazdaságtana, statisztika, menedzsment, marketing és marketingkutatás, EU integrációs és világgazdasági ismeretek, informatika, közigazgatási és adózási ismeretek. Szakmai alapozó tárgyak: rendezvényturizmus, konferenciaszervezés, rendezvények gazdálkodása, üzleti rendezvények szervezése, rendezvénymarketing, rendezvéymenedzsment, megrendezvények, vásárok, fesztiválok, rendezvényszállodák. Szakhoz kapcsolódó ismeretek: kommunikációelméleti modul, retorika, PR ismeretek, rendezvény személyzet kommunikációja, rendezvényprotokoll és etikett modul, protokoll alapismeretek, viselkedéskultúra, vendéglátás protokollja, gasztronómiai modul, gasztronómiai alapismeretek, rendezvények gasztronómiája, interkulturális gasztronómia, különleges étel és italismeret.” Sportrendezvények és sportprotokoll nem szerepel a tematikában.

Megjegyzendő továbbá, hogy a kifejezetten diplomás protokoll szakreferens képzés tanórákra lebontott tantervének 90 %-át a gazdasági alapozó, a rendezvényszervezési, a kommunikációelméleti és a gasztronómiai modulok teszik ki. Mindössze a fennmaradó 10%, azaz 30 órában merül ki a „Rendezvényprotokoll és etikett modul”, melyben „protokoll alapismeretek”, viselkedéskultúra, és „vendéglátás protokollja” szerepel 10-10-10 órában.

Kodolányi János Egyetem (a továbbiakban: KJE)

Mint korábban jeleztük, a 2017-ben akkreditált 2 szemeszteres, 180 órás „Protokoll és nemzetközi kapcsolatok szakembere”¹⁵² szakirányú képzés – mely a „régí típusú”, másfél éves protokoll szaktanácsadó képzést ötvözi a nemzetközi tanulmányok BA/MA szakok gyakorlati, kvintesszenciális ismereteivel, egy új, piaci igényeken alapuló szakmai képzés. Ennek keretében a hallgatók állami, diplomáciai, katonai, vallás- és sportprotokollt, és az ehhez kapcsolódó állami, diplomáciai, hivatali, tudományos, üzleti és sportrendezvényszervezést tanulnak. Ugyanez a struktúra a Szent István Egyetemen és a Tomori Pál Főiskolán is. Dedikáltan sportprotokoll oktatás 27 órában zajlik azzal együtt, hogy a KJE-en az ezen a szakon végzett hallgatók további egy félév alatt tantárgybeszámítással elvégezhetik a sportprotokoll szakot¹⁵³.

IX.3. A sport és a politika kapcsolata

A sport és a politika összefonódása nem új keletű jelenség, kölcsönhatásukra számos hazai és nemzetközi példát találunk. Az államok politikájában megjelenő sportpolitikai érdekek, törekvések a

¹⁴⁹ <https://wsuf.hu/kepzesek/szakiranyu-tovabbkepzesek/protokoll-rendezvenyszervezo>

¹⁵⁰ <https://unideb.hu/hu/node/905>

¹⁵¹ [https://mad-](https://mad-hatter.it.unideb.hu/portal/displayDocument/Dokumentum%C3%A1r/Oktat%C3%A1s/K%C3%A9pz%C3%A9si%20programok/2020/DE%20K%C3%A9pz%C3%A9si%20programja%202020_2021_GTK.pdf)

[hatter.it.unideb.hu/portal/displayDocument/Dokumentum%C3%A1r/Oktat%C3%A1s/K%C3%A9pz%C3%A9si%20programok/2020/DE%20K%C3%A9pz%C3%A9si%20programja%202020_2021_GTK.pdf](https://www.kodolanyi.hu/tovabbkepzes/szakiranyu-tovabbkepzes/nemzetkozi-menedzsment/protokoll_es_nemzetkozi_kapcsolatok_szakembere)

¹⁵² https://www.kodolanyi.hu/tovabbkepzes/szakiranyu-tovabbkepzes/nemzetkozi-menedzsment/protokoll_es_nemzetkozi_kapcsolatok_szakembere

¹⁵³ https://www.kodolanyi.hu/tovabbkepzes/szakiranyu-tovabbkepzes/nemzetkozi-menedzsment/sportprotokoll_es_nemzetkozi_sportrendezvenyek_szakembere

nemzeti szintű sportot igyekeznek elősegíteni, támogatni, míg a sport számos konkrét esettel igazolva hozzájárul a mindenkori politikai-diplomáciai érdekek megvalósításához.

IX.3.1. A sport és a politika összefonódása nemzetközi szinten

A sport átpolitizálódására konkrét példákat a második világháború és a rendszerváltozás előtti időszakból is tudunk hozni, hiszen megfigyelhető volt, hogy a politikum előszeretettel foglalkozott a sporttal, ugyanis az itt termelt babérokat az adott politikai rezsim aratta le – legalábbis erkölcsileg. A sport tehát egyfajta politikai kirakatként működött, ahol az egyes politikai és állami vezetők saját rendszerük létjogosultságát támasztották alá a nemzetközi sportsikerekkel.¹⁵⁴

A Pierre de Coubertin báró kezdeményezésére 1894-ban megalakult Nemzetközi Olimpiai Bizottság (melynek egyik alapítója Kemény Ferenc volt, aki hazánk olimpiai rendezését is szorgalmazta, ám végül Athén lett a rendező. Kemény sportdiplomáciai tevékenységének köszönhetően 1895-ben megalakult a MOB, és ő maga lett annak titkára) lett az újkori olimpiai játékok eszmeisége felélesztésének nemzetközi intézményesülése, egyúttal az olimpiák – különösen a nyári rendezésük – váltak az országok közötti versengések kiemelt platformjává. Különösen Európában, a két világháború közötti, valamint az azt követő időszakban nem csak az olimpiákon, hanem a jelentős nemzetközi sportversenyeken is megfigyelhető volt (elsősorban a futball Európa- és világbajnokságokon) a sport politikai szerepvállalása azáltal, hogy a sportolók nem csak csapataikat, klubjaikat, hanem egész nemzetüket, illetve a politikai rendszerük által képviselt eszméket is képviselték. Az erős nemzettudat és a nemzeti önbecsülés kialakítására, a tömegek (aktív vagy passzív) megmozgatására szolgáló sport kiváló propagandagépezetnek bizonyult a diktatórikus rezsimekben a két világháború között. Hitler például elvárta, hogy a náci német csapatok karlendítéssel üdvözöljék a díszpáholyban helyet foglaló német vezetőket, és sportolói győzelmeivel az egész német nép és a náci ideológia felsőbbrendűségét hirdette (Aján-Némethné, 2010); Mussolini és Franco tábornok is előszeretettel használta a nemzetközi sporteseményeken szerzett sikereket saját imázsuk építésére; és ismeretes, hogy Sztálin nem bánt kesztyűskézrel a „legyőzhetetlen” Szovjetunió színeiben kudarcot valló sportolókkal.¹⁵⁵

A hidegháború éveiben a versengés kétpólusúvá vált az Egyesült Államok és a Szovjetunió között, a nemzetközi versenysportesemények egyúttal az eltérő ideológiák, társadalompolitikai berendezkedések versenyarénájává is váltak, az olimpiák pedig sokan szerint a két ideológiai blokk tesztelési felületei voltak (Pettiford et al. 2007). Ennek érdekében, különösen a Szovjetunióban (illetve a szovjetbarát, szatellit országokban) a sport kiemelt állami-politikai támogatást kapott. E nyílt és közvetlen beavatkozásra negatív példák az ún. olimpiai bojkottok: időben először 1936-ban a berlini játékokról Spanyolország és Írország maradt távol; 1956-ban a melbourne-i nyári olimpián Hollandia, Lichtenstein, Spanyolország és Svájc maradt távol, tiltakozva a SZU magyarországi megszállása ellen; az egy időben zajló szuezi válság miatt pedig Egyiptom, Irak és Libanon maradt távol, Kína pedig Tajvan részvétele (Formosa néven) miatt nem vett részt. 1964-ben Dél-Afrikát eltiltották, Indonézia és Észak-Korea visszamondta a részvételt. Ezt követően szintén politikai indíttatású volt az izraeli csapat elleni palesztin terrortámadás az 1972-es müncheni olimpián; 1976-ban 22 afrikai ország bojkottálta a Montréal-i játékokat, és Egyiptom a 4. versenynapon hazautazott, valamint Taiwan is visszavonta a részvételt. Majd az 1980-as amerikai olimpiai bojkott (válaszul a SZU bevonulására Afganisztánba) következett, mire a SZU és a szocialista országok (összesen 14) válaszlépésként ellen-bojkottal élve maradtak távol az 1984-es Los Angeles-i olimpiáról, amelyről szintén hiányzott Irán és Líbia, ugyanakkor Kína 32 év után visszatért. 1988-ban Szöulban nem vett részt Észak-Korea, mert nem ismerte el a rendező országot sem, és csatlakozott hozzá politikai szolidaritásból Kuba és Etiópia.¹⁵⁶

¹⁵⁴ Hossó Nikoletta, 2017: Sport, diplomácia, sportdiplomácia c. előadás a KJE Szabadegyetemén. 2017. május 3.

¹⁵⁵ Kinek drukoltak a diktátorok? https://mult-kor.hu/20121003_kinek_drukoltak_a_diktatorok 2012. október 3.

¹⁵⁶ Olympic Games Boycotts and Political Events <https://www.topendsports.com/events/summer/boycotts.htm>

A politika tehát szerves részévé vált a sportnak; a nagyhatalmak előszeretettel szóltak bele sportszakmai kérdésekbe is, hiszen ha sportolók külföldön sikerrel jártak, azzal jelentősen tudták befolyásolni a saját közvéleményt (elsősorban nemzeti szinten) alátámasztva politikájuk, eszmerendszerük sikeres működését – nemzetközi szinten is. A fenti példák is jól mutatják, hogy a politika az erőszak eszközeivel élve (propaganda, bojkott és terrorizmus) képes veszélyeztetni a sport és az olimpiai mozgalom integritását. Sőt, a NOB-ot is időről időre arra kényszerítette, hogy feladva semlegességét politikai döntést hozzon az egyes országok részvételéről, vagy éppen kizárásáról annak érdekében, hogy megőrizze a játékok szellemiségét és a nemzetközi békét (Wassong, 2009).

De vannak pozitív példák is, amikor a sporton keresztül lehetett felvenni/fenntartani nem hivatalos kapcsolatokat: az USA és a Kínai Népköztársaság közötti kommunikációban fontos szerepet játszott 1971-ben a közismerten nem túl erős amerikai asztalitenisz csapat látogatása Pekingben, mely egyértelműen a két ellentétes politikai meggyőződésű nagyhatalom közeledési szándékát volt hivatott szolgálni és vált az eset ismertté, mint „ping-pong diplomácia” (Elbert, 2015:69). Ugyanígy említhetők a hoki- (Kanada és SZU között 1972-ben) és a krikett- (India és Pakisztán között, 2011) diplomáciák, melyek során az egymástól elhidegült államok között a sport mediálta a bilaterális geopolitikai párbeszédet¹⁵⁷, ahogy a 2018-as téli játékok mint olimpia-diplomácia szolgáltak platformként az Észak- és Dél-Korea közötti kommunikációhoz. E vonatkozásban a pozitív oldalon említendő hazánk is a második világháborút követően, hiszen szocialista időszakban, amikor az igen szűk külpolitikai mozgástér „nemzetköziesítésére” a sport biztosított lehetőséget: Japán, Koreai Köztársaság, Izrael és Taiwan azok az országok, amelyekkel a nem hivatalos kapcsolatfelvételt a sport tette lehetővé. (Aján-Némethné, 2010).

S bár a geopolitikai erőviszonyok a globalizációval és az infokommunikációs alapú társadalommal megváltoztak, a nemzeti szintű politikákban óriási változások nem történtek a sportdiplomáciát illetően. Ugyan magasabb a benne cselekvők száma, globális szintűre emelkedett a sport gazdasági potenciálja, illetve sokkal gyorsabban lehet egyre több csatornán az időbeli és a térbeli határokat átívelő módon egyre nagyobb tömegekhez elérni, a nemzeti sportpolitikai célokban nagy változás nem történt: az egyéni és csapatsportágakban, kiemelten az olimpiai sportágakban elért versenysport eredmények, valamint a nemzetközi sportversenyek rendezési jogának elnyerése nem csupán sportpolitikai eszköz és sportdiplomáciai cél, de fontos elem az egyes államok nemzetpolitikájában a nemzeti öntudat és önbecsülés megerősítésében, egyúttal példát statuál a fiatal generációk számára, mert a hosszú távú cél nem lehet más, mint az egészséges és tette kész nemzeti társadalom kialakítása. A jelen döntéshozóinak fel kell tudniuk ismerni azt, hogy milyen módon lehet úgy befektetni a sportba, hogy az mind a közjó, mind saját népszerűségük szempontjából a lehető legtöbb hasznot hozza.

IX.3.2. Nemzeti érdekérvényesítés: hard power, soft power és smart power

Nemzeti érdekeket különböző módon, formában, szinten lehet képviselni és artikulálni az adott korszakban betöltött történelmi, társadalmi, gazdasági súlynak megfelelően. A nemzetközileg elismert politikai elemző, a Harvard Egyetem professzora, Joseph Nye nevéhez fűződik a *hard power* (Nye, 1990) azaz a kemény hatalom; a *soft power* (Nye, 2004), azaz a puha hatalom, valamint a kettő kombinációját ötvöző ún. *smart-power* (Nye, 2009) azaz az okos erő fogalmának bevezetése, meghatározása. A sport globális térnyerésére elsősorban a politikában (*politics*) megjelenő egyre hangsúlyosabb megjelenés és a politikum (*polity*) számára egyre hatékonyabb eszközként történő újra felismerése ad okot. Ugyanakkor maga a hatalom fogalmának értelmezésében is eltérő elméletekkel találkozunk, hiszen a hatalom és annak összetevői is változnak a történelmi korról, geopolitikai, gazdasági és egyéb tényezőktől függően.

¹⁵⁷ Sport – a useful tool of diplomacy. Globsec. <https://www.globsec.org/2017/09/18/sport-useful-tool-diplomacy/>

A hagyományos diplomácia korában (a 15. századtól egészen a második világháborút követő, 20. századig terjedő időszakban) a Niccoló Machiavelli, 16. századi olasz politikus, korának legnagyobb gondolkodója által meghatározott, elsősorban a katonai erőn alapuló hatalmat értették a klasszikus, politikai hatalom fogalmán, amikor a diplomácia aktorai elsősorban az államok és kormányok vezetői voltak). Eben a korszakban az államok kül- és biztonságpolitikája elsősorban a háború és a béke körül zajlott. Machiavelli A Fejedelem c. értekezése¹⁵⁸ szerint az ideális államforma az abszolút monarchia, amelyben az uralkodónak arra kell törekednie, hogy a hatalmat megszerezze, és a megszerzett hatalmat csak úgy képes megtartani, ha erősebb ellenfeleinél.

Nye mellett a hard-power témájában született másik jelentős amerikai tanulmány Cambell és O'Hanlon szerzőpáros nevéhez köthető, akik a 2001-es eseményekre hivatkozó, 2006-ban megjelent könyvükben nemzetbiztonsági szempontból tesznek a hatékony hatalomgyakorlásra vonatkozó javaslatokat a politikum számára (Cambell – O'Hanlon, 2006).

A hard power összefoglalva tehát nem más, mint a hatalomgyakorlásnak a nemzetközi politika hagyományos (gazdasági, katonai természetű) eszközeivel történő érdekérvényesítése, elsősorban a kényszerítés, a fenyegetés az erőszak (háború) vagy védelem; a szankciók vagy segélyek, kedvezmények, motivációk alkalmazásával. A 20. század közepétől azonban egy új korszak indult: a végbemenő politikai és társadalmi változások okán a kétpólusú világ felbomlását követő időszakban egy új típusú diplomácia vette kezdetét, melynek meghatározó nemzetközi jogi keretet biztosítottak az 1961. és 1963. évi bécsi egyezmények. A társadalmak világszerte egyre artikuláltabban igényelték saját vezetőiktől az információhoz való jutást/az információ, az országuk sorsát, jövőjét és a mindennapjaikat meghatározó vezetői döntések mögötti motivációk, érdekek megismerését, illetve jogot és lehetőséget a vélemény-nyilvánításra és saját érdekeik képviselésére a korábbi, színpad mögötti egyeztetések és tárgyalások csupán végeredményeit közlő titkos diplomácia helyett magába a folyamatokba történő „betekintést”, megismerést és „beleszólást” igényelték. Ahogy Szörényi is fogalmazott: „A klasszikus diplomácia önmagában alkalmatlan a 21. század kihívásainak kezelésére” (Szörényi, 2010).

Az új világrend tehát nem csak céljaiban, de eszközeiben és aktoraiban is új típusú diplomáciát sürgetett. Az államközi tárgyalásokat a vezetők által delegált diplomaták végezték, emellett új szereplőkkel bővült a nemzetközi porond: kormányközi és nem kormányközi nemzetközi szervezetek, nemzeti civil szervezetek és csoportok, társadalmi kezdeményezések, valamint gazdasági erővel és befolyással rendelkező multi-, transz-, majd később globális vállalatok és politikai-gazdasági súlyjal bíró magánszemélyek, professzionális lobbisták jelentek meg a párbeszédben. A katonai erőt „felváltotta” a gazdasági erő, az érdekrendszerek elsősorban gazdasági motivációk alapján formálódtak. Az idők során a biztonság fogalma is változott: a háborús fenyegetést felváltotta a „láthatatlan hadviselés”, megjelentek a terrorista szervezetek, csoportosulások, de az egyéni szinten artikuláló, előre nem tervezett, konkrét csoporthoz, ideológiához nem köthető, a társadalom megfélemlítésére irányuló „személyes hadviselést” hirdető és veszélyt, fenyegetést jelentő entitások is. Ugyanakkor a média térnyerése és az infokommunikációs fejlődés, az internet biztosította azonnali információszerezés lehetősége is akcelerálta a változás folyamatát, ezzel pedig az új, egyre nyilvánosabb diplomáciában további, korábban kevésbé hangsúlyos, szakdiplomáciai területek is látóterbe kerültek: a kulturális diplomácia, a sportdiplomácia mellett mára újabb ágazatok jelentek meg, így a környezetdiplomácia, vízdiplomácia, energiadiplomácia, integráción belüli diplomácia, igazságügyi-rendészeti diplomácia, szubnacionális entitások (városok) diplomáciái. (Nyusztai, 2009).

A világpolitikában a nemzeti érdekek mellett megjelentek a regionális együttműködések, a nemzetek feletti, szupranacionális aktorok igényei, tehát a nemzeti-nemzetközi jelleget egyre inkább felváltani látszik a globális, a világ társadalmát érintő érdekrendszer (Houlihan, 1997). Nyusztai szerint nyílt vagy közkapcsolati diplomáciának (public diplomacy) nevezzük a diplomáciának azon ágát, ahol

¹⁵⁸ Niccoló Machiavelli: The Prince. 1513 <https://www.gutenberg.org/files/1232/1232-h/1232-h.htm>

legfeljebb az egyik fél állami szereplő. Ezt egészíti ki Szörényi azzal, hogy fontos elválasztani az állami diplomácia és a nem állami szereplők által végzett „civil” diplomáciai tevékenységet, mert ez csupán a cselekvő aktorok szerinti különbségtételt jelenti, ám a „21. század kommunikációs robbanása, a globalizáció hatásai és a belpolitikai témák külpolitizálódása nyomán a határok mind jobban el is mosódnak, és egymást kiegészítő, párhuzamos tevékenységgé válnak. A civil diplomácia a *public diplomacy* részhalmazát képezi, de semmi esetre sem tekinthetjük egyenértékű megfelelőjének.”

A közvéleményt befolyásolni képes, ezáltal államok politikájának társadalmi támogatottságát meghatározó nyilvános diplomácia magával hozta a soft power, azaz a puha hatalom fegyvertárát, amelyben az aktorok az erőszak helyett a tájékoztatás, a tárgyalás, az érvelés, meggyőzés, szellemi-érzelmi befolyásolás eszközeivel operálnak.

A soft power jelentőségét Nye 2004-ben a terrorizmus elleni küzdelemben keresztül bizonyította, azt erősítve, hogy a nemzetközi érdekérvényesítésben a meggyőzés és érvelés képességeinek idővel nagyobb szerepet kell kapniuk.

A soft és hard power kombinációját ötvöző smart-power fogalmát szintén Nye vezette be 2003-ban, melyet a Foreign Affairs-ben megjelent 2009-es cikkében le is ír („Smart power” is a term I developed in 2003 to counter the misperception that soft power alone can produce effective foreign policy.”) (Nye 2009), és amely további elméletek, (Nossel, 2004; Wilson, 2008) kutatások alapjául szolgált. Bár Szörényi Nosselhez köti a fogalom életre hívását, az bizonyos, hogy az amerikai politikában a smart power 2009-ben vált divatos kifejezéssé, miután Hillary Clinton külügyminiszter-jelöltként szenátusi meghallgatásán használta a kifejezést, mint követendő amerikai külpolitikai irányzat. Tanulmányában megerősítette, hogy nem szabad a smart power fogalmát csupán a katonai és a diplomáciai eszközök ötvözésére szűkíteni, hanem inkább a soft power (vonzás képessége, puha hatalom) és a hard power (kényszerítő erő) kombinációjaként értelmezni (Szörényi 2009). A soft és hard-power mix arányaiban megoszlanak a szakértői vélemények, hiszen általános, minden országra hatásos recept nincs, miután óriási különbségek vannak közöttük az eszközállomány tekintetében. Ahol alacsonyabb a hard power index, azaz kisebb a katonai-gazdasági erő, ott például a soft power eszközök alkalmazásával „okosan” lehet ellensúlyozni, és befolyást lehet szerezni. A smart power tulajdonképpen az okos befolyásolási képességet jelenti mindazon eszközökkel, melyek egy állam esetében rendelkezésre állnak az adott időszakban az adott kontextusban, viszonyrendszerben. Hatékonyságuk mérésére sem létezik nemzetközi standard, hiszen a fogalmak definíciói a konkrét esettanulmányok alapján a mai napig alakulnak, bővülnek. Ahogy Szörényi is megállapította, „a soft power elemek mindig hosszabb távon hoznak eredményt, gyakran indirekt módon működnek”, és „sokkal rövidebb idő alatt lerombolhatók, mint amennyi idő alatt létrejönnek.”

IX.3.3. A sportdiplomáciai nemzetközi elméletei

Ezek a vizsgálódások és a definíciók tisztázása azért fontos, mert a nemzetközi szakirodalom a sportdiplomáciát elsősorban a *public diplomacy*, azaz a nyilvános diplomácia (Özsari et al., 2018) területén belül soft power-ként (Rofe 2018) azonosítja, melynek célja, hogy politikákat, kereskedelmet, ipari és gazdasági fejlesztéseket, oktatást, hírnevet, imázst és emberek közötti kapcsolatokat támogasson, erősítsen. Egyes tanulmányok megerősítik a sportdiplomácia nemzetközi érdekérvényesítésben betöltött szerepét, és a nemzetközi sporteseményeket a sportdiplomácia egyik leghatékonyabb, a kedvező országimázs-kialakítás eszközének tekintik annak nemzetközi szintű közvéleményt befolyásoló ereje által (Trunkos – Heere 2017). A világversenyek, olimpiák házigazdái természetesen nem csak a nézők, hanem a részt vevő külföldi sportdelegációk kedvező véleményét is igyekeznek megszerezni azáltal, hogy méltó versenykörülményeket teremt, kulturális és közösségépítő programokat szervez számukra a versenyzésen kívüli időszakban, nation-brand jellegű, történelmi és

kulturális értékeket közvetítve számukra az olimpiai faluban¹⁵⁹ vagy a nemzetközi sportverseny helyszínén. Vannak esettanulmányok, melyek az egyes országok kapcsolatfejlesztési, béketeremtő (Ushkovska – Petrushevska, 2015) és kulturális hídszerepet betöltő sportdiplomáciai stratégiáinak elemzésében az olimpiák mellett a kiemelt világbajnokságokat, mások a létesítményfejlesztéseket, stadionépítéseket nevezik hatékony sportdiplomáciai eszközöknek (Esherick et al. 2018). A sportdiplomácia elsősorú rendszabályozó eszköze a dopping elleni nemzetközi szintű fellépés; példa erre a közelmúltbeli orosz szankció, mely többek között magában foglalja az orosz sportolók semleges lobogó alatti indulását és versenyzését, a nemzetközi sportesemények (beleértve a 2032. évi olimpiai pályázatot is) rendezésének tilalmát. Ez azért is számít komoly lépésnek, mert Oroszország (ahogy korábban a SZU) számára a sport az államvezetés egyik fontos eszköze arra, hogy saját magát sikeresnek és erősnek mutassa a nemzetközi porondon: a 2014. évi Szocsi Téli Olimpiai Játékok és a 2018. évi FIFA World Cup eseményén számos világvetítőt fogadhatott orosz földön személyesen, ám a szankció egy időre súlyosan megnyirbálta az orosz sportdiplomáciát, leszűkítve a mozgásterét (Varpahovskis, 2020).

A sportdiplomáciai kutatások egyik legújabb, 2018-as könyvében Murray további elemzések alapján megnevezi a sportdiplomácia négy interdiszciplináris kategóriáját: a hagyományos (*traditional*), az új (*new*), a sport mint diplomácia (*sport-as-diplomacy*) és a sportdiplomácia-ellenes diplomácia (*sports anti-diplomacy*, amely inkább lebontja, mintsem építi a kapcsolatokat, növeli az elszigeteltséget és az elidegenedést), melyeket nagy számú esettanulmánnyal igazol. Ennek elemzésére nem tudunk kitérni, de jól mutatja a sportdiplomácia fogalmának folyamatos fejlődését, változását (Murray 2018).

IX.3.3.1. A sportdiplomácia hard power jellege

Az, hogy a sportdiplomácia ténylegesen mennyire „soft”, az meglátásunk szerint véleményes. Látunk olyat, hogy a sportot, különösen a kiemelt jelentőségű sportrendezvényeket politikai hatalom-demonstrációra használják fel, ahol a meggyőzés már nem a *public diplomacy* által fémjelzett általános közvéleményt igyekszik befolyásolni, hanem a konkrét politikai döntéshozó entitásokat, a rendezési jogokról határozó nemzetközi szervezetet, egyúttal „megfélemlítve” a további pályázókat, vagy az utolsó szakaszba jutó, szintén esélyes befutókat – példaként említve a legutóbbi limai NOB VH szavazást. A legutolsó két bent maradt pályázó esetében 1921 után a NOB történetében másodszor döntött két olimpiai játék jogáról¹⁶⁰ (2024 Párizs, 2028 Los Angeles), mikor a nevezett pályázók éltek a komoly döntésbefolyásolási eszközeikkel, kinyilvánítva, hogy amennyiben nem kapják meg az általuk választott játék rendezési jogát, visszalépnak – ezzel is kellemetlen helyzetbe hozva a NOB-ot és a játékok megrendezésének jövőjét. Itt *public diplomacy*-ről már azért sem lehetett beszélni, mert a közvélemény világszerte kinyilvánította az egyre költségesebb olimpiákkal szembeni status quo-ját, melynek eredményeképp a pályázó városok (amelyek a pályázás időszakában is jelentős állami pénzeket költöttek a pályázatokra) sorra visszaléptek: Boston, Hamburg, Róma és Budapest vonta vissza pályázatát.¹⁶¹ A 2020-as játékokra eredetileg öten jelentkeztek; Doha és Baku esetében a kandidálás elsősorban nemzetközi szintű országimázs-építésről szólt, a világ vezetői számára volt inkább üzenet, mint tényleges rendezési szándék, annál is inkább, mert Baku a határidőt követően jelentkezett.¹⁶² De a sikertelen *public diplomacy*-ra példa a 2022-es téli olimpia esete, ahol Krakko, Lviv, Stockholm és Oslo is kiszállt, majd a 2026. évi téli játékok esetében a helyi népszavazásokat követően öt hónap leforgása alatt Sion, Graz és Calgary is visszalépett.

¹⁵⁹ Montréal, 1976. Hivatalos olimpiai kalauz. szerk.: Szántó György 16.o.

¹⁶⁰ Eldölt, hol lesz a 2024-es és a 2028-as olimpia. https://hvg.hu/sport/20170913_olimpia_2024_2028_nob

¹⁶¹ Szojcssev Iván: Így vált presztízsből a politikusok rémálmává az olimpiarendezés. https://m.hvg.hu/gazdasag/20210314_olimpia_palyazat_nob_sport

¹⁶² Azerbajjan bids for 2020 Olympics in Baku. <http://www.espn.com/espn/wire?section=oly&id=6915971>

A kellemetlen helyzeteket elkerülendő a NOB a nyári 2032-es olimpiáról – precedenst teremtve – 2021 februárjában megkezdte tárgyalásait Brisbane városával, ezzel valószínűleg egy újabb budapesti álom vált semmivé¹⁶³, ugyanis a MOB nem sokkal ezt megelőzően január 27-én döntött a Budapest 2032 Bizottság¹⁶⁴ létrehozásáról annak a vizsgálatára, hogy érdemes lehet-e a pályázásba újfent belefogni. A MOB még úgy számolt, hogy az eddigi tapasztalatok alapján az várható, hogy a NOB hét évvel korábban, azaz 2025-ben fog csak dönteni. Ugyanakkor a legutóbbi tapasztalatok fényében a NOB-nak meg kell fontolnia a folyamatok és jogok odaítélésének felülvizsgálatát. A tokiói rendezés szintén erre példa, amely a pandémia kirobbanása okán egy évvel így is kénytelen volt elhalasztani a játékokat 2021-re, és alig félévvel a kezdés előtt – a felmérések szerint a japánok 80 %-nak ellenzésére¹⁶⁵ – kívánja megrendezni a játékokat, nézők nélkül, hiszen már így is óriási összegeket költött. Ezzel feltételezhetően nem a *public diplomacy*, azaz nem a nemzetközi *társadalmi közvéleményt* vagy a sportolói szcénát igyekszik pozitívan befolyásolni, hanem a NOB és a világ állami vezetői felé kívánja bebizonyítani, hogy Tokió, illetve Japán erős és elszánt, illetve a nehézségek ellenére kész biztonságos és színvonalas játékokat rendezni.

De ugyancsak ellentmondanak a sportdiplomácia soft power jellegének azon esetek, ahol a (jellemzően nem demokratikus berendezkedésű) országok – a kormányközpontú (*diplomacy through sport*) megközelítésben – saját hatalmukat igyekeznek demonstrálni például nem olimpiák, de igen látványos és költséges világversenyek megvalósításával, ahol a meggyőzés fókuszában szintén nem a közvélemény, hanem a nemzetközi politikai irányítás aktorai állnak.

Ugyanide sorolhatók egyes geopolitikai egységek törekvései az államként történő elismerésre, azaz, amikor a függetlenedni kívánó területi egységek vezetése inkább hard powerként alkalmazza a sportot például azzal, hogy felvételt kér és nyer nemzetközi sportszervezetbe, mely első lépés lehet a nemzetközi jogalanyiság megszerzésére és az önálló szuverén államként történő elfogadásra (pl. a NOB tagjai Koszovó és Kínai Taipei, melyek az ENSZ korlátozott elismerésével bírnak, vagy a korábban említett kilenc függő terület, melyek nemzeti olimpiai bizottságait a NOB elismeri).

A hard power fogalmát feszegetik azon példák is, ahol azt látjuk, hogy financiálisan erős (de jogállamiság és demokratikus értékekben szegény) hatalmak szeretnék megmutatni, hogy képesek kiemelt jelentőségű sportesemények megrendezésére, és ezáltal is nemzetközi elfogadottságot és elismerést kívánnak kivívni, és globális befolyást szerezni a nemzetközi politikai porondon.¹⁶⁶ A nemzetközi szinten megjelenő sportdiplomáciai stratégiák között említjük a későbbiekben Katart, melynek nyilvános kommunikációjában erőteljesen megjelenik a futballdiplomácia, a 2022. évi FIFA World Cup, mely szándékuk szerint a népek közötti barátság felejthetetlen ünnepe lesz¹⁶⁷, és amelynek létesítményeire is óriási összegeket költöttek.

Ennek ellenére a realitás, amelyről tudunk, a következő: a világ egyik leggazdagabb országa mintegy 2 millió vendégmunkást alkalmaz, ám emberi jogait a legdurvább módokon sérti meg: feketén dolgoztatják őket, késve vagy egyáltalán nem fizetik ki a bérüket és a biztosítást, lehetetlen munkakörülmények között többletmunkára kötelezve őket. Ennek eredményeképp több mint hatezer pakisztáni, indiai, nepáli, bangladesi, fülöp-szigeteki, kenyai és Srí Lanka-i vendégmunkás halt meg

¹⁶³ Könnyen lehet, hogy eddig tartott a 2032-es budapesti olimpia álma. https://hvg.hu/sport/20210224_olimpia_2032_brisbane

¹⁶⁴ A Budapest 2032 Bizottság létrehozásáról is döntött a MOB elnöksége. <http://olimpia.hu/a-budapest-2032-bizottsag-letrehozasarol-is-dontott-a-mob-elnoksege>

¹⁶⁵ Tokyo Olympics: Over 80% of people surveyed in Japan reportedly believe games should be canceled, won't happen By Shanna McCarriston Jan 12, 2021. <https://www.cbssports.com/olympics/news/tokyo-olympics-over-80-of-people-surveyed-in-japan-reportedly-believe-games-should-be-canceled-wont-happen/>

¹⁶⁶ Sports Diplomacy: Qatar and Soft Power. <https://blogs.lse.ac.uk/mec/2021/02/18/sports-diplomacy-qatar-and-soft-power/>

¹⁶⁷ Qatar – Sports diplomacy brings nations and peoples closer. <https://menafn.com/1101198837/Qatar-Sports-diplomacy-brings-nations-and-peoples-closer>

2010 óta, melyre a Human Rights Watch nemzetközi jogvédő szervezet 2019. január és 2020. május között végzett felmérése világított rá.¹⁶⁸ Nem csak a nemzetközi közvélemény, de a sport is mélyen és joggal ítéli el Katart és egyre több ország hirdeti bojkottot, így például a norvég első osztályú labdarúgó-bajnokság több csapata is felszólította a válogatottat, hogy ne vegyen részt a labdarúgó-világbajnokságon.¹⁶⁹ Már a rendezési jog elnyerése sem zajlott sportszerűen, ahogy azt a Sunday Times 2014-ben megírta¹⁷⁰: Mohamed bin Hammam, Katar akkori legmagasabb rangú sportvezetője harminc afrikai ország futballvezetőjét és további FIFA-tisztségviselőket vesztegett meg, hogy szavazataikkal ne Oroszországot vagy az Egyesült Államokat, hanem Katart támogassák.

Ezek a történések pedig azt mutatják számunkra, hogy a sportdiplomáciában megjelenhetnek a hard power fogalomtárába sorolt fenyegető, a sporteseményrendszer és a nemzetközi sportszervezet imázsát veszélyeztető, továbbá a szimplán sportszerűtlen, értelmetlen, elsősorban gazdasági előnyökhöz juttató vagy azok szankciójával járó megnyilvánulások, melyek nem nevezhetők puha hatalmi eszközöknek, és egyenesen ellentmondanak minden, a sport által képviselt társadalmi értéknek és elvnek.

A nemzetközi sportrendezvények, mint ezidáig számos nemzetközi tanulmány által azonosított, a közvélemény kedvező befolyásolásának populáris eszközei mára olyannyira veszítettek hatékonyságukból, hogy globális szinten egyre erősebb az ellenállás nem csak a pandémia miatt, hanem az elsősorban meg nem térülő, rendkívül költséges eseményrendezések okán, és nem csak az olimpiák vonatkozásában. E tekintetben ide sorolhatók hazánk 2021 tavaszi zárt kapus sporteseményei, melyek a 2020. évi hasonló időszakhoz képest is magas COVID fertőzöttségi és halálozási adatokat mutattak, illetve a tartós korlátozások és zárások okán a hazai közvélemény megkérdőjelezi a sportesemények rendezésének indokoltságát, így többek között a budapesti kardvívó-világkupát (ahol közel harminc résztvevő kaphatta el a vírust a buborék-rendszer ellenére)¹⁷¹ a birkózó kvalifikációs versenyt (mely egy tokiói kvótát jelentett)¹⁷², az öttusa Világkupa-döntőt (a Nemzetközi Öttusa Szövetség márciusban jelentette be, hogy a Dél-Koreában érvényben lévő szigorú karantén szabályok miatt Szöul helyett Magyarország rendezheti a versenyt májusban)¹⁷³ vagy a labdarúgó Európa-bajnokságok mérkőzéseit.¹⁷⁴ Ezek a versenyrendezések azt mutatják, hogy adott esetben más rendezőtől vállaljuk át a megvalósítást, és a sportszakmai indokokon (utolsó kvótaszerezési lehetőségek a tokiói olimpiára) túl nincs külső közvéleménybefolyásolási szándék, feltételezhetően sokkal inkább a rendezési jogokat odaítélő nemzetközi sportszervezetek vezetésének meggyőzése állhat a háttérben.

Szintén a hard power fogalmát mérítheti ki az a kormányzatközpontú (*diplomacy through sport*) tendencia a világ jelentős részén, miszerint az állam egyre nagyobb szerepet vállal a sportéletben, ezáltal növekvő mértékben lesz aktora a sporttal kapcsolatos döntéseknek. A sportnacionalizmus képes szervesen integrálódni a különböző nemzeti tudatokba, és a sportsikerek az egyéni és kollektív identitások részévé válhatnak. Ahogyan a bevezetőben is kifejtettük, a sportnak olyan komoly

¹⁶⁸ "How Can We Work Without Wages?" Salary Abuses Facing Migrant Workers Ahead of Qatar's FIFA World Cup 2022 <https://www.hrw.org/report/2020/08/24/how-can-we-work-without-wages/salary-abuses-facing-migrant-workers-ahead-qatars>

¹⁶⁹ Debatte über WM in Katar Fußball und Moral In Norwegen wollen Clubs die Männer-WM 2022 boykottieren – wegen des Tods von 6.500 Arbeitsmigranten. Kann der Protest wirken? <https://taz.de/Debatte-ueber-WM-in-Katar/!5754743/>

¹⁷⁰ Plot to buy the World Cup Huge email cache reveals secrets of Qatar's shock victory. <https://www.thetimes.co.uk/article/plot-to-buy-the-world-cup-lvxgd2v717w>

¹⁷¹ 30 résztvevő fertőződhetett meg a budapesti kardvívó-világkupán. https://hvg.hu/itthon/20210319_koronavirus_vivas_vilagkupa

¹⁷² Három magyar érem az olimpiai kvalifikációs birkózótorna zárónapján. <https://m4sport.hu/birkozas/cikk/2021/03/21/harom-magyar-erem-az-olimpiai-kvalifikacios-birkozotorna-zaronapjan/>

¹⁷³ SZÉKESFEHÉRVÁR AD OTTHONT A 2021-ES ÖTTUSA VILÁGKUPA- DÖNTŐJÉNEK. <https://www.szekesfehervar.hu/szekesfehervar-ad-otthont-a-2021-es-ottusa-vilagkupa-dontojenek>

¹⁷⁴ Egy helyen az év sporteseményei – íme a 2021-es versenynaptár! <https://m4sport.hu/cikk/2020/12/23/egy-helyen-az-ev-sportesemenyei-ime-a-2021-es-versenynaptar>

társadalmi értékrendszere van, mely nehezen választható szét tisztán a sport mint tevékenység a hozzá köthető kulturális és ideológiai szerepektől. Míg a '60-as években sportfejlesztésre csak kevés állam fordított az állami költségvetésből, addig a 90-es évekre sok országban (így Magyarországon is) a sportpolitika miniszteri szinten jelent meg (Houlihan, 2005). Hazánkban ez a tendencia megjelent a sport civil szektorában is: a sportági szakszövetségek elnöki posztjaira a kormányzópártból érkező politikusok vagy az aktuálpolitika által preferált személyek kerültek és kerülnek ma is. Megjegyzendő, hogy a sportági szakszövetségek elnökei is képviselik a szövetséget, a magyar sportágat külföldön, illetve belföldön egyaránt, ezzel sportdiplomáciai funkciót is betöltenek. Az elnöki tisztség egyúttal automatikus, szavazásra jogosult tagságot jelent olimpiai sportágak esetén a MOB-ban, nem olimpiai sportágaknál az NVESZ-ben. A teljesség igénye nélkül jelöljük a politikai szereplők sportvezetői szerepvállalásait:

- **Magyar Asztalitenisz Szövetség:** Nátrán Roland,¹⁷⁵ 2010 és 2014 között az NGM pénzügypolitikáért felelős helyettes államtitkára¹⁷⁶
- **Magyar Birkózó Szövetség:** Németh Szilárd,¹⁷⁷ a Honvédelmi Minisztérium parlamenti államtitkára (2018–) és a Fidesz alelnöke¹⁷⁸
- **Magyar Jégkorong Szövetség:** dr. Such György¹⁷⁹ 2013-tól az Országgyűlés hivatalának főigazgatója¹⁸⁰
- **Magyar Kézilabda Szövetség:** Kocsis Máté,¹⁸¹ Józsefváros korábbi polgármestere, 2018-tól a Fidesz frakcióvezetője¹⁸²
- **Magyar Kosárlabdázók Országos Szövetsége:** Szalay Ferenc, Szolnok polgármestere¹⁸³
- **Magyar Labdarúgó Szövetség:** Csányi Sándor,¹⁸⁴ üzletember (2010 óta a Magyar Labdarúgó-szövetség elnöke, 2018-tól a FIFA alelnöke. 2019-től az UEFA alelnöke, az UEFA Nemzeti válogatottak versenybizottságának elnöke. Tagja az UEFA pénzügyi bizottságának, a professzionális futball stratégiai tanácsának. A MOL-Pick Szeged Kézilabda Klub tulajdonosa¹⁸⁵)
- **Magyar Országos Korcsolyázó Szövetség:** Kósa Lajos országgyűlési képviselő¹⁸⁶
- **Magyar Röplabda Szövetség:** dr. Kovács Ferenc,¹⁸⁷ Nyíregyháza polgármestere
- **Magyar Sí Szövetség:** korábban Rudi Zoltán, a Magyar Televízió elnöke 2005-ig, majd Kálomista Gábor filmproducer 2005-2009, majd 2011-2017 között,¹⁸⁸ alelnök Dávid Ilona, 2018-tól a Volánbusz és a DAKK Zrt. elnök-vezérigazgatója¹⁸⁹

¹⁷⁵ MOATSZ. <http://www.moatsz.hu/index.php/szovetseg/szervezet>

¹⁷⁶ Nátrán Roland önéletrajz. <https://2010-2014.kormany.hu/download/7/86/20000/N%C3%A1tr%C3%A1n%20Roland.doc>

¹⁷⁷ MBSZ. <https://www.birkozoszo.hu/site/elnokseg>

¹⁷⁸ Németh Szilárd. [https://hu.wikipedia.org/wiki/N%C3%A9meth_Szil%C3%A1rd_\(politikus\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/N%C3%A9meth_Szil%C3%A1rd_(politikus))

¹⁷⁹ MJSZ. <https://www.jegkorongszovetseg.hu/elnokseg>

¹⁸⁰ Such György. https://hu.wikipedia.org/wiki/Such_Gy%C3%B6rgy

¹⁸¹ MKSZ. https://www.mksz.hu/v2h/003/015/p_015.asp

¹⁸² Kocsis Máté. https://hu.wikipedia.org/wiki/Kocsis_M%C3%A1t%C3%A9

¹⁸³ MKOSZ. <http://hunbasket.hu/mkosz/elnokseg>

¹⁸⁴ MLSZ. <https://szovetseg.mlsz.hu/>

¹⁸⁵ Csányi Sándor. [https://hu.wikipedia.org/wiki/Cs%C3%A1nyi_S%C3%A1ndor_\(bank%C3%A1r\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Cs%C3%A1nyi_S%C3%A1ndor_(bank%C3%A1r))

¹⁸⁶ MOKSZ. <http://hunskate.hu/szovetseg/bemutakozas>

¹⁸⁷ MRSZ. https://www.hunvolley.info/pr_adatbank/002/022/p_022.asp

¹⁸⁸ Kálomista Gábor lemondott, majd elvihartzott. <https://24.hu/sport/2017/05/29/kalomista-gabor-lemondott-majd-elvihartzott/>

¹⁸⁹ Dr. Fürstner József lett a Magyar Sí Szövetség elnöke. <https://sielok.hu/rovat/hirek/cikk/dr-furstner-jozsef-lett-a-magyar-si-szovetseg-elnoke/>

- **Magyar Tenisz Szövetség:** dr. Lázár János¹⁹⁰ volt kancelláriaminiszter, kormánybiztos, Hódmezővásárhely polgármestere¹⁹¹ (2014-2020 között dr. Szücs Lajos, országgyűlési képviselő,¹⁹² aki 2014-től a Magyar Országos Horgász Szövetség elnöke¹⁹³)
- **Magyar Triatlon Szövetség:** Szabó Zsolt¹⁹⁴ országgyűlési képviselő¹⁹⁵ (előtte Szekeres Imre MSZP-s honvédelmi miniszter¹⁹⁶ tevékenykedett, majd Bátorfi Béla¹⁹⁷)
- **Magyar Vívó Szövetség:** Csampa Zsolt,¹⁹⁸ országgyűlési képviselő,¹⁹⁹ BM helyettes államtitkár²⁰⁰
- *Magyar Szörf Szövetség:* 2013-2018 között Varga Mihály, a KÉSZ Holding Zrt. elnök-vezérigazgatója²⁰¹
- *Magyar Úszó Szövetség:* 2017. január 8. – szeptember 1. között Bienerth Gusztáv korábbi kormánybiztos és államtitkár²⁰²
- *Magyar Olimpiai Bizottság:* 2010-2017 között Borkai Zsolt, Győr polgármestere 2006–2019 között²⁰³.

A sportszakmai posztok nem sportszakmabeli személyekkel történő betöltése nem újdonság hazánkban, hiszen ahogy Laki és Nyerges is megállapította 2006-ban: „A modern kori Magyarországon – a XIX. század második felétől felgyorsult kapitalizálódás időszakától számítva e korszakot – kialakult egy kölcsönös előnyökön nyugvó érdekkapcsolat a politika és az élsport között az ezt működtető és kiszolgáló érdek-(lobbi)csoportokkal együtt” (Laki – Nyerges, 2006:493-513). Ilyen esetekben az adott sportág abban bízhat, hogy a jellemzően közpénzből támogatott működéshez, valamint jövőbeni kiemelt nemzetközi sportrendezvények megvalósításához egy politikusnak nagyobb érdekérvényesítő ereje lehet. Már a rendezési jogokért is eredményesebben lehet lobbizni, ahol adott a kormányzati szándék és garancia a rendezés feltételeinek (jogdíjak, létesítmény-beruházások stb.) biztosítására. Maga a jelenség megosztó kérdés lehet hazánkban, hiszen másképp gondolkodik és tervez egy sportszakember, és más érdekek, célok mentén tevékenykedik egy politikus. Az aktívan politizálók párhuzamos sportdiplomáciai szerepvállalásai az idő és a figyelem megosztásával érdek-kollúzióhoz vezethetnek, ellenben azokkal, akik kizárólag az adott sportvezetői tisztséget töltik be. A magyar sport civil szervezeteinek vezetőségi „átpolitizálódásának” tényét azért is fontos megjelölni, mert alátámasztja azon hipotézist, miszerint a sportdiplomáciai tevékenységet végzők köre kibővül a nem sportszakmai múlttal/háttérrel rendelkező személyekkel.

A fenti jelenség fordítva is érvényes, azaz számos esetben döntenek úgy sportolók, hogy karrierjük befejeztével politikusi babérokra törnek és sportszakmai eredményeiket, nemzetközi ismertségüket és elismertségüket kiaknázva pályáznak meg hazájukban politikai posztokat, vagy indulnak általános elnöki, polgármesteri választásokon. Nemzetközi szinten közelmúltbeli példaként említhető Arnold

¹⁹⁰ MTSZ. http://www.huntennis.hu/szovetseg/elnokeg/elnokeg_osszetetele

¹⁹¹ Lázár János. [https://hu.wikipedia.org/wiki/L%C3%A1z%C3%A1r_J%C3%A1nos_\(politikus\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/L%C3%A1z%C3%A1r_J%C3%A1nos_(politikus))

¹⁹² Szücs Lajos. <https://www.parlament.hu/kepv/eletrajz/hu/s038.pdf>

¹⁹³ MOHOSZ. <https://nyito.mohosz.hu/index.php/szovetseg/69-szervezet/375-a-mohosz-oenkormanyzati-szervei-allando-szakmai-testueletei-valamint-horgaszsport-szakagai-es-nemzeti-valogatottjai>

¹⁹⁴ MTSZ. <http://triatlon.hu/szervezet>

¹⁹⁵ Szabó Zsolt. [https://hu.wikipedia.org/wiki/Szab%C3%B3_Zsolt_\(politikus,_1963\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Szab%C3%B3_Zsolt_(politikus,_1963))

¹⁹⁶ Szekeres Imre. https://hu.wikipedia.org/wiki/Szekeres_Imre

¹⁹⁷ Orbán fogorvosa lett a Magyar Triatlon Szövetség új elnöke. <https://www.origo.hu/itthon/20140627-batorfi-bela-a-magyar-triatlon-szovetseg-uj-elnoke.html>

¹⁹⁸ MVSZ. <https://hunfencing.hu/szovetsegi-tisztsegek>

¹⁹⁹ Csampa Zsolt. https://hu.wikipedia.org/wiki/Csampa_Zsolt

²⁰⁰ Belügyminisztérium. <https://kormany.hu/belugyminiszterium/helyettes-allamtitkarok>

²⁰¹ Varga Mihály a szörfszövetség új elnöke. https://index.hu/sport/2013/04/19/varga_mihaly_a_szorfszovetseg_uj_elnoke/

²⁰² Bienerth Gusztáv. https://hu.wikipedia.org/wiki/Bienerth_Guszt%C3%A1v

²⁰³ Borkai Zsolt. https://hu.wikipedia.org/wiki/Borkai_Zsolt

Schwarzenegger vagy Vitalij Klicsko, hazánkban többek között Schmitt Pál elnöksége, Czene Attila és Szabó Tünde sportszakállamtitkársága. Viszonylag kevés publikus információ található Gyurta Dániel olimpiai, háromszoros világ- és kétszeres Európa-bajnok úszónknak a KKM-ben 2019 óta betöltött miniszteri sportdiplomáciai főtanácsadó posztjáról, vagy Vincze Ottó volt FTC-labdarúgó sportdiplomáciai tevékenységéről, mely a hivatalos kommunikáció szerint „tanácsadói minőségében feladata a Magyarország és Barcelona közötti, több évtizedre visszanyúló sportkapcsolatok eszmei örökségének magas szintű, sportdiplomáciai ápolása is.”

Szöllősi György a MUSZ elnöke, a Puskás Akadémia korábbi kommunikációs igazgatója, illetve a Nemzeti Sport főszerkesztője 2017-ben a köztársasági elnöktől nagyköveti rangot kapott, ezáltal hivatalos diplomataként végezheti a magyar futball hagyományának és Puskás Ferenc örökségének nemzetközi képviselését. Szintén keveset tudni az olimpiai bajnok kajakozó Kökény Roland sportdiplomáciai márkaépítő tevékenységéről, aki munkájának ellátásához szintén diplomata-útlevelet kapott, biztosítva számára ezáltal a korábban hivatkozott bécsi egyezményben rögzített karrierdiplomáciai jogokat és mentességeket.

Ezzel szemben a 2019-ben visszavonult vízilabdázó Górnagy Miklós nagyinterjúban beszélt külügyi kinevezéséről, mint hazánk New York-i Főkonzulátusának külgazdasági attaséja és úgy nyilatkozott: „Megtiszteltetésnek érzem, hogy diplomataként Magyarország felvirágoztatásáért dolgozhatok. A feladatom a magyar vállalatok amerikai piacra lépésének a támogatása lesz.”²⁰⁴ Ahogy Sziijártó Péter KKM miniszter fogalmazott: „Szeretek sportemberekkel dolgozni. Számos bírálatot kaptam ezért, pedig mindenkivel nyertünk, aki a minisztériumban van. Büszke vagyok rá, hogy Vincze Ottó, Taróczy Balázs, Gyurta Dániel, Kökény Roland és Górnagy Miklós a munkatársam. Egykori sportolóként pontosan tudják, milyen a hazáért küzdeni, ezt tették egész pályafutásuk alatt. Keresem a lehetőséget, hogy további, pályafutásukat befejező, külföldi tapasztalattal rendelkező sportolókat vonjak be a diplomáciai munkába.”²⁰⁵

IX.3. 4. A nemzetközi sportirányítás kiemelt civil szervezetei

A modern sport egy hierarchikusan, egymásra épülő, több szintes struktúrában működik. A benne foglalt szervezetek lehetnek kormány szintű és nem kormány szintű sportszervezetek. A nemzetközi sport *civil struktúrája* az alábbi szinteken működik:

1. Nemzetközi szervezetek (NOB, GAIFS, WADA stb.)
2. Nemzeti sportirányítás (EMMI, KKM, MOB)
3. Sportági szakszövetségek szintje
4. Sportvállalkozások, klubok, egyesületek, szakosztályok szintje
5. Csapatok
6. Egyének (Stocker, 2015:145).

A legfelső kategória további szintekre osztható: ide tartoznak a nagyobb földrajzi hatáskörrel rendelkező globális (pl. IOC, GAIFS), és kontinentális (pl. ANOC) nemzetközi döntéshozó szervezetek; lehetnek regionális szerveződések (UANOC – Union of Arab National Olympic Committees, a 22 tagú, Arab Nemzeti Olimpiai Bizottságok Uniója), illetve a szakági szövetségek nemzetközi (pl. FIFA) és európai (pl. UEFA) szövetségei is, melyek egy-egy sport/sportág konkrét szabályrendszerét alakítják ki. Ezen szervezetek sportdiplomáciai eszközként is definiálhatók, különösen akkor, amikor nem csupán egyes szervezetre, hanem egy tagország vonatkozásában hoznak döntést, erre példa a NOB szerepvállalása és

²⁰⁴ Górnagy Miklós: „Hidegvérrel könyököltem orra a csapattársamat”. https://hvg.hu/360/202028_gornagy_miklos

²⁰⁵ Sziijártó Péter: Nekünk, magyaroknak a sport óriási erőforrásunk. S. TÓTH JÁNOS 2020.07.25 07:59. NSO. https://www.nemzetisport.hu/egyeb_egyeni/szijjarto-peter-nekunk-magyaroknak-a-sport-oriasi-eroforrasunk-2774513

határozata az előzőekben említett bojkottokban, vagy az olimpiai rendezési jogok odaítélésében. A legjelentősebb nemzetközi, nem kormányközi sportszervezetek a következők:

- **Nemzetközi Olimpiai Bizottság** – International Olympic Committees (IOC) 206 tagországgal: 193 ENSZ tagállam, Palesztina (ENSZ-megfigyelő), Cook-szigetek (nem ENSZ-tag), és két ország korlátozott elismeréssel (Koszovó és Kínai Taipei), valamint kilenc függő terület elismert nemzeti olimpiai bizottsággal: négy amerikai terület (Amerikai Szamoa, Guam, Puerto Rico, és Amerikai Virgin-szigetek), és az Egyesült Királyság három, tengerentúli területe (Bermuda, Brit Virgin-szigetek, és Kajmán-szigetek), egy holland alkotmányos, de autonóm terület (Aruba) és egy különleges közigazgatási terület (Hong Kong). Kontinentális tagszervezetei: **Afrika** (ANOCA) Association of National Olympic Committees of Africa (54 szervezet) Egyiptom (1910); **Amerika** (PASO) Pan American Sports Organization (41 szervezet) Egyesült Államok (1894); **Ázsia** (OCA) Olympic Council of Asia (44 szervezet) Japán (1912); **Európa** (EOC) European Olympic Committees (50 szervezet) Franciaország (1894); **Óceánia** (ONOC) Oceania National Olympic Committees (17 szervezet) Ausztrália (1895).

A NOB nyári és téli olimpiai játékein valamennyi kontinentális és nemzeti olimpiai bizottság delegációja részt vehet, addig a kontinentális szervezetek saját tagjainak regionális játékokat is rendez: ANOCA – Afrikai Játékok; PASO – Pán-amerikai Játékok, Pán-amerikai Téli Játékok; OCA – Ázsiai Játékok, Ázsiai Téli Játékok; EOC – Európai Játékok; ONOC – Csendes-óceániai Játékok.

- **Speciális Olimpiai Szövetség** – Special Olympics²⁰⁶ (SO), 1968, Washington; 180 országban,²⁰⁷ több mint 5 millió résztvevő számára szervez egész évben sportolási lehetőséget; a NOB által elismert szervezet, mely a Speciális Világjátékokat (*Special Olympics World Games*) rendezi az értelmi vagy testi fogyatékkal élő sportolók számára
- **Nemzetközi Spotszövetségek Általános Szövetsége** – General Association of International Sports Federations (GAISF) 1967, Lausanne (95 teljes, 20 társult tag)
 - o Nyári Olimpiai Sportszervezetek Szövetsége – Association of Summer Olympic International Federations (ASOIF)
 - o Téli Olimpiai Sportszervezetek Szövetsége – Association of International Olympic Winter Sports Federations (AIOWF)
- **Nemzetközi Paralimpiai Szövetség** – International Paralympic Committee (IPC), 1989, Bonn (176 nemzeti paralimpiai bizottság)
- **Nemzetközi Olimpiai Akadémia** – International Olympic Academy (IOA), 1961, Athén
- **Olimpikonok Világszövetsége** – World Olympians Associations (WOA), 1994. Schmitt Pál 1999–2007 között volt az elnöke, 2011 óta Joël Bouzou tölti be ezt a tisztséget, aki jelen volt a 2019. évi budapesti öttusa világbajnokságon, mint a UIPM Főtitkára. A szervezet fővédnöke II. Albert monacói herceg, aki a UIPM tiszteletbeli elnökeként szintén két napot töltött Budapesten.
- **Világjátékok Nemzetközi Szövetsége** – International World Games Association (IWGA), 1980. A NOB által elismert szervezet 33 nemzetközi sportági tagszervezettel rendelkezik²⁰⁸, négyévente, az olimpia utáni évben szervezi a Világjátékokat (The World Games) nem olimpiai sportágakban, melyeket már meglévő helyszíneken, megfelelő méretű létesítményekben kell megrendezni (további versenyei: Szellemi, Művészi, Strand- és Küzdősportok Világjátéka). A legutóbbi, 2017-es Világjátékok rendezésére Budapest is pályázott, végül Wrocław nyerte el a jogot.²⁰⁹

²⁰⁶ Special Olympics <https://www.specialolympics.org/>

²⁰⁷ Timothy Shriver, Special Olympics. Excerpts from the Special Olympics Shriver Issue Feb/Mar 2014. <http://abilitymagazine.com/Special-Olympics-Shriver.html>

²⁰⁸ IWGA Association. <https://www.theworldgames.org/contents/The-IWGA-15/History-of-the-IWGA-2>

²⁰⁹ Világjátékok, 2017. Nemzeti Versenysport Szövetség, Budapest.

- **Nemzetközi Nem-Olimpiai Játékok Bizottsága** – International Non-Olympic Committee (INOC) India, 1997
- **Nemzetközi Doppingellenes Ügynökség** – World Anti-Doping Agency (WADA) 1999, Montréal; 20 kormányzati szintű tag, 23 tag az alapító testületben és 5 fő a végrehajtott bizottságban, mind nemzetközi sportszervezetek képviselőjében²¹⁰
- **Nemzetközi Fair Play Bizottság** – International Fair Play Committee (CIFP) 1979, Párizs
- **Nemzetközi Sportdöntő Bíróság** – Court of Arbitration for Sport (CAS)²¹¹ 1984, Lausanne, 20 tag
- **Nemzetközi Sportújságíró Szövetség** – International Sports Press Association (AIPS)²¹², 1924 Párizs, több mint 9500 taggal (egyéni és nemzetközi szervezeti szinten); székhely: Budapest
- **Nemzetközi Sport- és Egészségtudományi Tanács** – International Council of Sport Science and Physical Education²¹³ 1958, Berlin
- **Nemzetközi Szabadidősport Szövetség** – The Association For International Sport for All (TAFISA), 1991, Bordeaux; 2009 óta új neve: The Association For International Sport for All²¹⁴, iroda: Frankfurt; több mint 300 tag, több mint 170 országból
- **Nemzetközi Egyetemi Sportszövetség** – International University Sports Federation (FISU),²¹⁵ 1949, Brüsszel, 134 tagszervezet
- **Sportorvosok Nemzetközi Szövetsége** – International Federation of Sports Medicine (FIMS)²¹⁶ 1928, Lausanne

A fenti sportszervezetek mind végeznek az egyetemes sport szellemisége vezérelte sportdiplomáciai tevékenységet, hoznak sportpolitikai jellegű döntéseket az adott sportágakra, sporteseményekre vonatkozólag, a földrajzi hatáskörükhöz (is) tartozó tagszervezetek számára, így többek között sportágak elismerése, sportágak nemzetközi versenyrendszerének meghatározása, sportágak felvétele, levétele az olimpiai programról, rendezési jogok odaítélése, tisztségviselők választása, tagszervezetek felvétele vagy eltávolítása, nemzetközi sportnaptár összeállítása, a fair play és a sport további társadalmi értékeinek, az olimpiai mozgalmak szellemiségének terjesztése, társadalmi ügyek támogatása, együttműködés további kormányzati és nem-kormányzati szervekkel, közgyűlések, kongresszusok, szervezése, megállapodás, együttműködések, kutatási programok, publikációk támogatása stb. tartoznak a feladatai köré.

IX. 3. 5. A sport nemzetközi kormányközi szervezetei

Ugyan nem tekinthetjük át a világ valamennyi országának politikai berendezkedését, de feltételezhetően valamennyi állam kormányzati struktúrájában megjelenik a sport valamilyen szinten és formában, önállóan vagy más szakterületekkel összevontan, hangsúlyosan, vagy kevésbé artikuláltan. Az országok saját nemzeti szintű sportpolitikájukat jellemzően összehangolják azon kormányközi és nem kormányközi nemzetközi szervezetek által megfogalmazott ajánlásokkal, iránymutatásokkal, amelyeknek ők maguk is a tagjaik.

Az első számú, egyetemes kormányközi szervezet a nemzetközi kapcsolatok világában az **Egyesület Nemzetek Szervezete** (ENSZ), így ezzel kezdjük a rövid áttekintést. Az 1945-ben 51

²¹⁰ WADA <https://www.wada-ama.org/en/olympic-movement-representation>

²¹¹ Dr. Marton Gergely, Hideg Gabriella, Dr. Prisztóka Gyöngyvér, 2015: Sportdiplomácia. Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar Sporttudományi és Testnevelési Intézet. <http://tamop-sport.ttk.pte.hu/files/tananyagfejlesztes/sportdiplomacia.pdf> 15-16.

²¹² AIPS. <https://www.aipsmedia.com/index.html>

²¹³ ICSSPE <http://www.icsspe.org/>

²¹⁴ TAFISA. <http://www.tafisa.org/history>

²¹⁵ FISU <https://www.fisu.net/>

²¹⁶ FIMS. <https://www.fims.org/>

tagországgal megalapított szervezet tagállamainak száma mára 191²¹⁷, tehát nem csak célkitűzéseiben, tevékenységeiben, de kiterjedt szervezetrendszer révén, földrajzi hatáskörében egyaránt egyetemes szervezet. Mottója: „Béke, méltóság és egyenlőség egy egészséges bolygón.” Amennyiben az ENSZ ajánlást fogalmaz meg, azt jellemzően okkal teszi, valamely, az emberiség egészét érintő kérdésben, amelyet érdemes beépíteni a nemzeti struktúrába. Természetesen a sporttal kapcsolatban is születtek ENSZ állásfoglalások, kezdeményezések, iránymutatások. 2013-ban az ENSZ Közgyűlése New Yorkban megszavazta, hogy minden év április 6-án ünneplik majd világszerte a **Nemzetközi Sport Napját a Fejlődés és Béke jegyében** (International Day of Sport for Development and Peace – IDSDP).²¹⁸ A cél a világ figyelmének felhívása a sportra és a benne rejlő potenciálra, melynek segítségével pozitív társadalmi változások generálhatók a jólét növelése érdekében a világ pontján.²¹⁹ Ez a nap hivatott évről évre globálisan emlékeztetni a nemzetközi, regionális és nemzeti szintű sport- és fejlesztési szervezeteket a sportnak a társadalomban betöltött óriási szerepére, az egészséges életvitel fontosságára²²⁰ (ez a nap kiválóan kiegészíti az június 23-i Olimpiai Napot, melyet a NOB 1948-ban vezetett be, megemlékezve a NOB 1894. június 23-i alapításáról²²¹).

Az ENSZ kiemelt intézménye a testnevelés és sport tekintetében az UNESCO, mely a sportra, mint a társadalmi inklúzió, a nemek között egyenlőség, a fiatal generációk támogatása érdekében alkalmazható egyik leghathatósabb eszközként tekint. Az ENSZ a sportot világszinten alapvető emberi jogként kezeli, mely alacsony költségvetésű, ám annál nagyobb hatással bír a humanitárius, a fejlesztési és béketeremtési folyamatokra.²²² A tagállamok közös céljaik érdekében tevékenykednek az UNESCO szervezetében, ez az 1978-ban alapított **Testnevelés és Sport Kormányközi Tanácsa** (Intergovernmental Committee for Physical Education and Sport – CIGEPS),²²³ melynek tagjai az UNESCO 18 tagállama négyéves periódusban, valamint további ENSZ szervek és nemzetközi szervezetek vesznek részt a konzultációban állandó és kijelölt jelleggel a négyévente rendezett konferenciákon. Az UNESCO 2015. évi Közgyűlésén fogadta el a **Testnevelésre, a Fizikai Aktivításra és Sportra vonatkozó Nemzetközi Chartát** (International Charter of Physical Education, Physical Activity and Sport)²²⁴ az 1978-ban elfogadott a Testnevelésre és Sportra vonatkozó Nemzetközi Charta (International Charter of Physical Education and Sport) folytatásaként, mely elsőként deklarálta a testnevelést és a sportot mindenkit megillető, alapvető jogként („The practice of physical education, physical activity and sport is a fundamental right for all”)²²⁵.

A világméretű konferenciák mellett egyre jelentősebb szerepük a regionális együttműködések, szervezetek. A sport társadalmi és politikai jelentősége egész Európában elismert. Európai Unió tagként jelen disszertáció keretében a sport európai intézményrendszerével, szabályzóival és rendezvényeivel foglalkozunk, melyek közül a legjelentősebben a következők:

Európa Tanács (ET) – az első kormányközi szervezet (jelenleg 47 taggal), mely a sportot tágabb értelemben támogatta az Európai Kulturális Egyezmény részeként (1954). Az ET Miniszteri Bizottságának az alábbi intézkedései jelentősek:

²¹⁷ UN. <https://www.un.org/en/sections/member-states/growth-united-nations-membership-1945-present/index.html>

²¹⁸ Origin. <https://www.april6.org/origin-of-april6/>

²¹⁹ International Day of Sport for Development and Peace 6 April <https://www.un.org/en/observances/sport-day>

²²⁰ International Day of Sport for Development and Peace <https://www.un.org/en/academic-impact/international-day-sport-development-and-peace>

²²¹ Június 23-án ünnepeljük az Olimpia Napját. <http://olimpia.hu/junius-23-en-unnepeljuk-az-olimpia-napjat>

²²² International Day of Sport for Development and Peace. <https://en.unesco.org/commemorations/sportpeaceday>

²²³ Intergovernmental Committee for Physical Education and Sport (CIGEPS). <https://en.unesco.org/themes/sport-and-anti-doping/cigeps>

²²⁴ International Charter of Physical Education, Physical Activity and Sport. https://en.wikipedia.org/wiki/International_Charter_of_Physical_Education,_Physical_Activity_and_Sport

²²⁵ International Charter of Physical Education, Physical Activity and Sport. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000235409>

- elfogadta az „európai sport tanúsítványt” (1963)
- bevezette a „*sport for all*” (sport mindenkinek) fogalmát (1966)
- elfogadta a Nézőtéri Erőszak Elleni Európai Egyezményt (1985);
- elfogadta a Doppingellenes Egyezményt (1989);
- elfogadta a Sport Mindenkinél Európai Chartáját 1975-ben (European Charter of “sport for all”)²²⁶ a Parlament 1972. évi jóváhagyását követően;
- 1992-ben elfogadta az Európai Sport Charta és Sport Etikai Kódexét, 2001-ben átdolgozta – ez a részes tagállamok számára fogalmaz meg ajánlásokat, melyek mentén és összhangban kell kidolgozniuk nemzeti sportpolitikájukat és vonatkozó törvényeiket²²⁷
- elfogadta a Bővített Sport Részegyezményt (2006).²²⁸

Az **Európa Tanács Sportfejlesztési Bizottsága** (CCDS); 1978-ban alakult; székhelye Strassbourg; a CCDS szervezi Európai Sportminiszter Konferenciát.

Az **Európai Sportminiszter Konferencia** (ESMK): az ET legmagasabb szintű grémiuma, résztvevői a tagországok sportért felelős miniszterei. Legutóbb 2020-ban tartottak – a pandémia miatt online – konferenciát,²²⁹ ahol Szabó Tünde államtitkár képviselte hazánkat.²³⁰

Az **Európai Sportkonferencia** (ESK): 1971-ben alakult, amikor az ESK volt az egyetlen olyan sportfórum, amelyen keleti és nyugati, nemzeti, kormányzati, továbbá a nem-kormányzati, sportszervezetek képviselői találkoztak. 1995. óta állandó titkárság működik Bécsben.²³¹

Az **Európai Unió Tanácsa** (EUT) – a Parlamenttel közösen alkotja az Európai Unió jogalkotó szervét. Minden tagállam kormányának az adott szakpolitikai területért felelős miniszterét tartalmazza. Az EUT oktatási, ifjúsági, kulturális és sportügyi formációja (EYCS Tanács) biztosítja a tagállamok közötti együttműködést, és teszi lehetővé az információ- és tapasztalatcserét²³², és fogalmaz meg ajánlásokat²³³.

Az **EUT** 2016-ban feljegyzésben összegezte **következtetéseit a sportdiplomáciáról** a sportmunkacsoport 2016. október 14-i ülésének előkészítése céljából, melynek preambulumban a sportot az EU és a harmadik országok közötti kapcsolatok kiterjesztésében és megerősítésében is szerepet játszó eszközként nevezi meg²³⁴.

Az **Európai Bizottság** (EB) – „nyomon követi a sporttal kapcsolatos jogi fejleményeket, adatok és finanszírozási lehetőségek alakulását; célja, hogy a sport a lehető legnagyobb gazdasági előnyöket nyújtsa az EU-nak”²³⁵. A Bizottság 1991-ben fogalmazta meg az Európai Tanácsnak címzett közleményét: „Az Európai Közösség és a Sport” címen. Ez volt az első általános érvényű dokumentum, mely kizárólag a sporttal foglalkozott²³⁶. 2007-ben fogadta el EU **Sportról szóló Fehér Könyvet** (White

²²⁶ William Gasparini: The Council of Europe and sport: origin and circulation of a European sporting model. <https://ehne.fr/en/encyclopedia/themes/material-civilization/european-sports-circulations/council-europe-and-sport-origin-and-circulation-a-european-sporting-model>

²²⁷ Európai Sport Charta és a Sport Etikai Kódexe. [http://www.europatanacs.hu/pdf/CM_Rec\(1992\)13.pdf](http://www.europatanacs.hu/pdf/CM_Rec(1992)13.pdf)

²²⁸ Farkas Péter: Európai Sport: Fikció vagy Valóság? in Kaleidoszkóp, 2014/8. <http://www.kaleidoscopehistory.hu/index.php?subpage=cikk&cikkid=171>

²²⁹ A sportminiszterek videokonferenciája, 2020. december 1. <https://www.consilium.europa.eu/hu/meetings/eecs/2020/12/01/sport/>

²³⁰ Sportpolitika: az EU-s sportminiszterek a koronavírus hatásairól tanácskoztak. https://www.nemzetisport.hu/egyeb_egyeni/sportpolitika-az-eu-s-sportminiszterek-a-koronavirus-hatasairol-tanacskoztak-2797909

²³¹ Az Európai Sport Szervezeteinek felépítése. <http://www.sportmedia.hu/jog/2003eusport.php>

²³² A Tanács oktatási, ifjúsági, kulturális és sportügyi formációja (EYCS Tanács). <https://www.consilium.europa.eu/hu/council-eu/configurations/eecs/>

²³³ A Tanács ajánlása (2013. november 26.) az egészségvédő testmozgás ágazatközi előmozdításáról (2013/C 354/01). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H1204\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H1204(01)&from=EN)

²³⁴ Feljegyzés: Tervezet – A Tanács következtetései a sportdiplomáciáról. Brüsszel, 2016. október 4. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12355-2016-INIT/hu/pdf>

²³⁵ Európai Bizottság: sport. https://ec.europa.eu/info/strategy/sport_hu

²³⁶ Az Európai Unió és a sport. http://tamop412a.ttk.pte.hu/TSI/_Europai_unio_es_sport/EUesSportBatonyi.pdf 57.o.

Paper on Sport), mely közösségi szintű (szupranacionális) ajánlásokat és cselekvési tervet fogalmaz meg, és amely a mai napig a legátfogóbb módon foglalkozik az európai sport jelenével és jövőjével. Ez az első alkalom, amikor a Bizottság a sporttal kapcsolatos kérdésekkel átfogó módon foglalkozik.²³⁷

Az **Európai Sportfórum** – 1991-ben hozta létre az EB tanácsadói szervét Brüsszelben, mely évente megrendezett találkozók keretében működött kormányzati és civil szervezetek részvételével. 1994 őszén a Bizottság „Sport Info Europe” szolgáltatást vezetett be: az EB X. Főigazgatóságának ez az információs szolgálata telefonon és írásban ad felvilágosítást „az EU és a sport” témában.²³⁸

A **Lisszaboni szerződés** (2009. december 1.) – egyrészről az Európai Uniót jogi személyiséggel ruházza fel; a sportot az Európai Unió hatáskörébe tartozó területként deklarálta: „Az Unió a sport sajátos természetére, az önkéntes részvételen alapuló szerkezeti sajátosságaira, valamint a társadalomban és a nevelésben betöltött szerepére való tekintettel hozzájárul az európai sport előmozdításához.” (XII. Cím, 165(1) cikk) „Az Unió fellépésének célja: a sport európai dimenzióinak fejlesztése a sportversenyek tisztaságának és nyitottságának, valamint a sport területén felelős szervezetek közötti együttműködésnek az előmozdítása, illetve a sportolók, köztük különösen a legfiatalabbak fizikai és szellemi épségének védelme révén.” (XII. Cím, 165(2) cikk)²³⁹

A **sportra vonatkozó uniós munkaterv** – az európai sportpolitika legfontosabb dokumentumai; a Tanács az első 2011-ben, a másodikat 2014-ben fogadta el. Jelenleg a Tanács és a tagállamok kormányainak a Tanács keretében ülésező képviselői által elfogadott állásfoglalás a sportra vonatkozó uniós munkaterről (2021. január 1. – 2024. június 30.) van érvényben.²⁴⁰ E munkaterv prioritásai az integritás és az értékek védelme a sportban, a sport társadalmi-gazdasági és környezeti dimenziói, valamint a sportban és az egészségvédő testmozgásban való részvétel előmozdítása. A munkaterv konkrét kérdésköröket, témákat, célokat, munkaformákat, lehetséges eredményeket, céldátumokat és felelősségi köröket határoz meg, közös, uniós szintű végrehajtás mellett. Az integritás és az értékek védelme a sportban fejezetben megjelenik a **sportdiplomácia** kérdésköre is.

- **téma:** sportdiplomácia az EU külkapcsolatainak összefüggésében
- **cél:** a **legjobb gyakorlatok cseréje, tudásépítés, a sportdiplomáciáról szóló tanácsi következtetéseket követő intézkedések;**
- **munkaforma:** konferencia, érdekelt tagállamok csoportja
- **eredmény:** 2021 első fele
- **céldátum:** 2023 első fele
- **vezetők:** PT elnökség (Portugál) és HR²⁴¹.

Az EU által 2021–2023 közötti időszakra tervezett sportdiplomácia feladata tehát az uniós tagállamok legjobb gyakorlatainak cseréje, melynek előfeltétele a nemzeti szintű sportdiplomáciai stratégiák megalkotása – hazánkban is.

IX. 3. 6. Nemzeti sportdiplomáciai stratégiák

Ahogy a következő fejezetekből látni fogjuk, hazánk 2007-2020 időszakra tervezett **Nemzeti Sportstratégiája** elévült; a KKM Sportdiplomáciai Főosztály számára az SZMSZ-ben meghatározott **minisztériumi szintű sportdiplomáciai stratégia** nem fellelhető. Látni fogjuk, hogy a kiemelt

²³⁷ Fehér Könyv a sportról. <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2007/HU/1-2007-391-HU-F1-1.Pdf>

²³⁸ Az Európai Sport Szervezeteinek felépítése. <http://www.sportmedia.hu/jog/2003eusport.php>

²³⁹ Sport. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/143/sport>

²⁴⁰ Resolution of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council on the European Union Work Plan for Sport (1 January 2021- 30 June 2024) <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13322-2020-INIT/en/pdf>

²⁴¹ A TANÁCS ÉS A TAGÁLLAMOK KORMÁNYAINAK A TANÁCS KERETÉBEN ÜLÉSEZŐ KÉPVISELŐI ÁLTAL ELFOGADOTT (2020/C 419/01) ÁLLÁSFOGLALÁSA a sportra vonatkozó uniós munkaterről (2021. január 1. – 2024. június 30.) <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a20b0002.tkk>

nemzetközi sporteseményekkel kapcsolatos feladatok ellátása a 2020-ban kijelölt Kormánybiztos felelősségi körébe tartozik, így a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó **Kiemelt Nemzetközi Sportesemény Stratégia** megalkotása is, mely konkrétan az irányítása alatt működő BFK Nemzetközi Sportpályázatok Főigazgatóság feladata – szintén nem fellelhető a disszertáció megírásakor (2020 – 2021. június). Ami létezik és hatályos, az a **MOB Stratégia 2018-2028**, mely megállapítja az időszakra vonatkozó célkitűzéseket, a missziót és a víziót a helyzetelemzést követően, majd meghatározza az olimpiai sportterület értékeit, eredményeit, azok kommunikációs felületeit, rendezvényeit. Külön alfejezetet szán a sportdiplomáciai rendezvényeknek szervezése és azokon történő részvétel, valamint a sportdiplomáciai utánpótlás kérdésköreinek a 18. oldalon, 1-1 mondat keretében.²⁴²

A *diplomáciai események* alatt a nemzetközi olimpiai mozgalom rendezvényeit érti, mint a versenyekhez képest financiálisan kedvezőbb megvalósítású, ugyanakkor a magyar sportot a nemzetközi döntéshozók térképére helyező rendezvények: közgyűlések, szemináriumok, konferenciák.

A *diplomáciai eseményeken történő részvételt* illetően szorgalmazza a MOB képviselőinek megjelenését, mely egyaránt segíti az információszerzést és megosztást, valamint a kapcsolatépítést.

A *sportdiplomáciai utánpótlás* kérdését szintén egy mondatban összegzi: „A tudatos hálózatépítés sikere elképzelhetetlen az utánpótlás szervezett biztosítása nélkül. A Testnevelési Egyetemen közösen kialakított sportdiplomáciai képzésnek képesnek kell lennie arra, hogy a terület iránt érdeklődőket az elméleti ismeretek mellett valódi, terepen hasznosítható tudással ruházza fel.” A feladatok („ecsetvonások”) részben konkrét diplomáciai eseményeket is megnevez, mint hazánkban szervezhető alkalmak: „IOC ülés, IOC Marketing szeminárium, ANOC közgyűlés, EOC közgyűlés, EOC szeminárium, Közép- és Délkelet-Európai Olimpiai Bizottságok találkozója stb. Magyarországon”; a részvétel alatt az „Együttműködési szerződés aláírása a magyar sport számára hasznos partnernek tűnő nemzeti olimpiai bizottságokkal”, az utánpótlás alatt a „Sportdiplomáciai tanterv kidolgozása a Testnevelési Egyetemen közösen” feladatot nevezi meg. Jó gyakorlatok azonban vannak – az EU-ban és azon túl is. Ezek mélyebb elemzésére most nincs lehetőség, de egy komparatív nemzeti sportdiplomáciai stratégiaelemzés képezheti jövőbeni kutatások tárgyát, különösen ebben az időszakban, amikor a legjobb gyakorlatok megosztását a hatályos EU-s munkaterv is feladatként határozza meg a tagállamok számára. Kezdjük az EU-s szintű, kollektív sportdiplomáciával.

Az EUT a 2016. évi következtetéseiben az uniós szintű sportdiplomáciát is definiálja: „Az **uniós szintű sportdiplomácia** (magában foglalja a sportmozgalmat, egyúttal azonban tiszteletben tartja annak autonómiáját) minden olyan eszközt magában foglal, amely a harmadik országokkal folytatott együttműködést segíti elő, ideértve különösen a szakpolitikai együttműködést és különböző projektek támogatását. A sportdiplomácia fogalma mindenekelőtt a sportnak az Unió külkapcsolataiban betöltött szerepére, az uniós értékek érvényesítésére, valamint a nagy sportesemények és a népszerű sportolók diplomáciai összefüggésben játszott szerepére terjed ki.” A Tanács hangsúlyozza, hogy a benne szereplő **sportszakemberek** (korábbi és jelenlegi sportolók, edzők) és a **sportesemények** kedvező benyomást tehetnek a külföldi közvéleményre és szervezetekre, alakíthatják saját országuk megítélését, elősegítve ezzel az átfogóbb külpolitikai célok megvalósítását, ezáltal hozzájárulhatnak a sportdiplomácia fejlesztéséhez. Erre hivatkozva a Tanács szerint a sport **soft power eszközként** erősítheti és kiegészítheti a nemzeti és az uniós diplomáciai tevékenységet.

A sport egyetemes jellegéből adódóan kiemeli, hogy a sport elősegítheti a kultúrák közötti párbeszédet, tehát a sportdiplomácia felülemelkedik a nyelvi, szociokulturális és vallási különbségeken. Célja közelebb hozni egymáshoz az embereket; javítani az internacionális együttműködést. A sportdiplomácia **eszközeként** nevezi meg a sportélet szereplői közötti **csereprogramokat**, valamint az **élsport és tömegsport szintjén rendezett versenyeket**.

²⁴²MOB Stratégia 2018-2028

http://olimpia.hu/images/MOB/kozgyules_19.05.24/7.%20napirendi%20pont_MOB%20strategia.pdf

Az uniós szintű sportdiplomácia célterületei

- a sportfejlesztés,
- a nemzeti szövetségek és más sportszervezetek képviselője az európai és a nemzetközi szövetségekben, illetve struktúrákban,
- nemzetközi sportesemények szervezése,
- a sport pozitív értékeinek és az európai értékeknek a népszerűsítése, valamint
- a gazdasági együttműködés és kapcsolatok javítása.

Míndezekre tekintettel az EUT **felkéri a tagállamokat** a szubszidiaritás mentén, hogy

- azonosítsák: a sport miként járulhat hozzá a társadalmi diplomáciához (*public diplomacy*),
- ösztönözzék a kormányzati és civil együttműködést a sport külpolitikai hasznosítása céljából,
- a Tanács ülései és az Európai Sportforum keretében az uniós szintű strukturált párbeszédben mélyítsék el a kapcsolatot az érintett szervezetekkel,
- aknázzák ki a sportban rejlő lehetőségeket ismert sportolók közreműködésével,
- az uniós gazdasági diplomácia érdekében támogassák a nagy sporteseményeket,
- a jövőben a sporttal kapcsolatos uniós szintű munka során **kiemelten foglalkozzanak a sportdiplomáciával.**

A **Bizottság** ezzel összefüggésben felkéri (emlékeztetve arra, hogy „A sport európai dimenziója” című bizottsági közlemény szerint az EU-n kívüli európai – különösen a tagjelölt és a potenciális tagjelölt – országokkal, valamint az Európa Tanáccsal folytatott együttműködést kiemelten kell kezelni) többek között arra, hogy

- **hozzon létre egy fórumot** a sportdiplomáciával kapcsolatos ismeretek bővítésére, a bevált gyakorlatok összegyűjtésére és megosztására, és vizsgálja meg a sportdiplomáciai kérdésekben érintett feleknek szóló oktatási program kidolgozásának lehetőségét;
- **szervezen magas szintű konferenciát** a sportdiplomáciai együttműködések lehetőségeinek megvitatására;
- mérlegelje a sportdiplomácia integrálását az Erasmus+ programba;
- fontolja meg harmadik országok bevonását „A sport európai hete” rendezvénysorozatba.

A pandémia második évében a disszertáció alapvetően digitális úton elérhető forrásokra épít. A legnagyobb keresőportálon rákeresve a „magyar sportdiplomácia” szavakra 112 találat érkezett 12 oldalon, egyetlen kormányzati portáltalálat nélkül. Valamennyi oldalon a sportdiplomáciai képzésekkel kapcsolatos oldalak, illetve az egyes sportágakban született friss hírek jelentek meg. Bizonyára technikai oka lehet, hogy a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. jelenleg is elérhető (teszt) aloldalain mindenhol a magyar sportdiplomácia erőtlenségéről és elveszített érdemeiről szóló, hosszas értekezés jelenik meg találatként.²⁴³

Örvendetes azonban, hogy a második találati oldalon a hazánkra vonatkozó sportdiplomáciai eredményeket, az olimpiai és nem olimpiai sportágakban, illetve a sportvezetésben elért sportszakmai sikereket, továbbá a kiemelt hazai sportrendezvényeket, sporttechnikai vívmányokat (pl. a teqball sportágként történő nemzetközi elismerése) és emlékhelyeket összefoglaló online megjelenés a **Bécsi Magyar Nagykövetség** weboldalán találtuk „**A magyar sport múltja és jelene, eredmények, számok, személyiségek, események**” címmel.²⁴⁴

A „sportdiplomáciai stratégia” keresés 14 oldalt eredményezett; egy 2018. évi, a KKM és PM miniszterek aláírásával ellátott dokumentum a hetedik oldalon, az Országgyűlés honlapján, ahol a KKM beszámolójában az alábbi olvasható: „A kultúrdiplomácia, a turizmusdiplomácia és a sportdiplomácia területén célunk olyan bilaterális és multilaterális megállapodások, illetve hazai és nemzetközi

²⁴³ Tizennégy magyar olimpiai arany veszett eddig el.

http://www.mnvzrt.hu/teszt_aloldal2/oktatas/varga_katinka/teszt_aloldal2/oktatas/varga_katinka/prosza/hajra.html

²⁴⁴ A magyar sport múltja és jelene, eredmények, számok, személyiségek, események.

<https://becs.mfa.gov.hu/deu/news/a-magyar-sport-multja-es-jelene-eredmenyek-szamok-szemelyisegek-esemenyek>

események létrejöttének elősegítése, amelyeknek köszönhetően könnyebben elérhetjük külgazdasági céljainkat, és Magyarországra irányíthatjuk nemzetközi partnereink figyelmét. Kiemelt figyelmet kívánunk fordítani a külső és belső tájékoztatásra, a magyar érdekek bemutatására, védelmére, a kommunikáció összhangjára.”²⁴⁵

De nézzük meg, mi a helyzet a sportdiplomáciai stratégiák nemzetközi világában. A nemzeti szinten már létező, vagy kidolgozás alatt álló sportdiplomáciai stratégiák, illetve az azt megelőző tanulmányok, felmérések leggyakrabban az adott ország releváns minisztériumának hivatalos portálján olvashatók konkrét sportdiplomáciai irányok, feladatok és célkitűzések viszonylatában. Vannak stratégiák, melyek a kormányzati és sportszektor összefogásával, vannak, amelyek szakértői előtanulmányok mintájára alakultak, és vannak, melyek más országok stratégiáját követik. Léteznek továbbá független, for-profit szerveződések²⁴⁶, melyek kormányok felkérésére kidolgozzák az adott ország nemzeti sportdiplomáciai stratégiáját, azaz már egy iparág is kialakulni látszik a globális szinten még sok esetben *niche-diplomáciaként* megjelenő sportdiplomácia világában. Az alábbiakban ezekről emelünk ki néhányat.

Ausztrália (2019) – a legelőre mutatóbb, a kormányzati portálon elérhető, 2030-ig érvényes sportdiplomáciai stratégia sok ország számára mutat mintát.²⁴⁷ „A sportdiplomácia egy növekvő jelentőségű aspektusa a diplomáciai gyakorlatnak.” – fogalmaz. A kormány szakértők bevonásával újította meg a korábbi stratégiát, melyet egy országos szintű konzultációval, kerekasztal-beszélgetésekkel, és nyilvános véleményezési lehetőségekkel egészített ki. Az így született stratégiának a fókuszában a Csendes-óceániai területek és a környező országokkal létesített kapcsolatok állnak. Átfogó célja az első fázisban (2019-2022) az ausztrál sport és sportolók lehetőségeinek globális szintű erősítése, a szomszédos államokkal történő kapcsolatfejlesztés, a kereskedelmi, befektetési és turisztikai lehetőségek maximalizálása, és a Csendes-óceániai térség közösségeinek támogatása. A megvalósítás érdekében a kormány együttműködik a sportszektoral, és kikéri az erre a feladatra létrehozott Sportdiplomáciai Tanácsadó Testület véleményét (Sports Diplomacy Advisory Council). A kormány feladata ennek érdekében támogatni az ausztrál sportszcéna képviselőinek tudáshoz, képességekhez és kapcsolatokhoz való jutását, kihasználja a nemzet sportértékét globális hírnévszerzés céljából és kapcsolatépítés érdekében, illetve növeli az ausztrál képviselők számát nemzetközi sportszervezetekben, valamint megteremti az eszközöket, digitális platformokat a sportdiplomáciai tudás, tapasztalat és sikerek megosztására a kormányzaton belül és a sportéletben.

Franciaország – Az Európa- és Külügyminisztérium honlapján olvasható az ország sportdiplomáciai prioritásai: nemzetközi sportesemények rendezése (különösen a 2024-es olimpiai játékok) pl. az UEFA események, a Rugby World Cup, a Tour de France, síversenyek stb., melyeken keresztül kívánja a francia értékeket, a sport értékeit képviselni, valamint hozzájárulni a nemzetgazdasági növekedéshez és az ország vonzerejének növeléséhez²⁴⁸. Infógrafikán mutatja be a sportdiplomácia főszereplőit: sportnagykövet (feladata a francia befolyás növelése a sporton kívüli területeken is), Nemzetközi Sportok Francia Bizottsága (CFSI – célja a francia nemzeti szövetségek befolyásának növelése a nemzetközi szervezetekben); a nemzeti olimpiai bizottság, miniszteri szintű delegációk a kiemelt rendezvényeken, valamint a professzionális sport- és sportgazdaság iroda.²⁴⁹ A francia sportdiplomácia három fő aspektusa: növelni a francia befolyást a nemzetközi sportéletben, a

²⁴⁵ XVIII. Külgazdasági és Külügyminisztérium. 5.o. <https://www.parlament.hu/irom41/00503/adatok/fejezetek/18.pdf>

²⁴⁶ SportDiplomacy.Org. <https://sportsdiplomacy.org/about/>

²⁴⁷ Sports Diplomacy. Australian Government, 2019. <https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/sports-diplomacy-2030.pdf>

²⁴⁸ Sports Diplomacy. <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/sports-diplomacy/>

²⁴⁹ Infographic: The main themes of sports diplomacy. <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/sports-diplomacy/infographic-the-main-themes-of-sports-diplomacy/>

sport legyen jelen a minisztériumok prioritásában, illetve legyen a sport a gazdaságdiplomácia szerves része.

Görögország (2020) – az olimpiai játékok bölcsőjeként tekintett állam kormányzati portálján a külügyminisztérium és más kompetens minisztérium feladatrendszerébe helyezi a sportdiplomáciát, és meghatározza a keretrendszert, kiemelve a fontosabb intézményeket és megállapodásokat: ENSZ (különösen a „Building a better and more peaceful world through sport and the Olympic ideal” ajánlás okán), a genfi Állandó Görög Képviselőt által kezdeményezett és az Emberi Jogok Tanácsa által elfogadott görög javaslat („promotion of human rights through sport and the Olympic ideal”); együttműködés Japánnal (Tokyo 2020), a Görög Olimpiai és Paralimpiai Bizottságokkal, a Görögországba akkreditált diplomáciai és konzuli képviselőkkel, illetve az alábbiakkal: International Olympic Truce Centre, az International Military Sports Council (CISM).²⁵⁰

Amerika Egyesült Államok – a sportdiplomácia területe a Külügyminisztérium Sportdiplomáciai Osztályán (Sports Diplomacy Division, U.S. Department of State), illetve a külügy Oktatási és Kulturális Ügyek Hivatalában is megjelenik (Bureau of Educational and Cultural Affairs (ECA) of the U.S. Department of State).²⁵¹

- Az USA a más államokkal fenntartott külkapcsolatait erősítendő, a külpolitikájának szerves részeként tekint a sportdiplomáciára, mintegy kulturális csereprogramként alkalmazva több mint 180 országban. Sportköveti programot működtet (Sport Envoy), sportösztöndíjakat, sport látogatói csereprogramokat folytat²⁵². Külön SportsDiplomacy Twitter-fiókkal is rendelkezik.
- A külügyi osztály úgy fogalmaz, hogy a sport azért náluk jelenik meg, mert olyan helyekre, közösségekhez is eljuthatnak, ahová a hagyományos diplomáciai csatornákon keresztül nem lehetséges. A sportot olyan platformnak tekintik, ahol más külpolitikai kérdésekben is sikereket arathatnak: inklúzió, fiatalokkal történő párbeszéd, nemi egyenjogúság, egészség, vállalkozói szféra és konfliktusok megoldása. Sportdiplomáciájának négy tartópillére a korábban említett követi és látogatói program, a nemzetközi sportprogram (the International Sports Programming Initiative), és a sportmentorprogram (Global Sports Mentoring Program)²⁵³

Skócia (2019): a sportdiplomáciát használhatja kulturális kapcsolatainak fejlesztésére, írja egy cikk 2020 novemberében, felhívva a figyelmet arra, hogy a sportolók nagy része „diplomata sportmezben”, aki a pályán képviseli országát. És miért nem teszik ezt a pályán kívül is? – teszi fel a kérdést, majd a következőt javasolja: lehetnének képzett diplomaták, akik bizalmat építenek, értékeket képviselnek és a sportolói pálya folytatásaként ők alapozhatnák meg az utat a diplomáciai és üzleti kapcsolatoknak.²⁵⁴

- A skót stratégiát megelőző ún. Jarvie-jelentés²⁵⁵ szerint soft power-ként kell alkalmazni Wales-i mintára. A felmérésen alapuló jelentésben javaslatot tesz egy, a nemzeti sport átfogó, valamennyi szegmensének nézetét és érdekét megjeleníteni képes szervezet felállítására, amelyben ajánlással a skót miniszterek élhetnek a sportért felelős miniszter irányába, és amely tevékenységét negyedévenkénti ülésein, függetlenül végi a miniszter felügyelete alatt, van

²⁵⁰ Sports Diplomacy – Olympic Games. <https://www.mfa.gr/en/sports-diplomacy-olympic-games/>

²⁵¹ Sports diplomacy. <https://eca.state.gov/programs-initiatives/initiatives/sports-diplomacy>

²⁵² Sports Envoys and Sports Visitors. <https://eca.state.gov/programs-initiatives/initiatives/sports-diplomacy/sports-envoys-and-sports-visitors>

²⁵³ The U.S. Department of State’s sport diplomacy stays the course. <https://www.sportanddev.org/en/article/news/us-department-states-sport-diplomacy-stays-course>

²⁵⁴ Scotland can use sports diplomacy to advance its cultural relations Sport in Scotland report: response. <https://www.holyrood.com/comment/view/scotland-can-use-sports-diplomacy-to-develop-its-potential-as-a-soft-power>

²⁵⁵ A Review of the Scottish Sporting Landscape The Jarvie Report 2019. A report for the Scottish Government September 2019 <https://www.gov.scot/binaries/content/documents/govscot/publications/corporate-report/2019/09/review-scottish-sporting-landscape/documents/review-scottish-sporting-landscape-jarvie-report-2019/review-scottish-sporting-landscape-jarvie-report-2019/govscot%253Adocument/review-scottish-sporting-landscape-jarvie-report-2019.pdf>

dezinált titkársága, és az elnök (chair) jóváhagyásával lehet tagfelvételt nyerni a szervezetbe a meghatározott kritériumrendszer szerint. Hangsúlyozza Ausztrália diplomáciai, sportdiplomáciai támogatását, hivatkozva annak 2030-ig terjedő sportdiplomáciai stratégiájára. **Wales** (2018-2020): a 2018-as „Wales Soft Power Barometer”²⁵⁶ felmérés szerint a sport az ország egyik erős pontja a világpolitika porondján. Wales komoly lépést tett azért, hogy a sportról alkotott hivatalos kommunikációjában elismerte a társadalmi értékeit, emellett rámutatott, hogy a sport nemzeti szinten hogyan hasznosulhat. Szerinte a sportdiplomácia viszonylag alacsony fenntartású és kockázatos, mégis képes informális kapcsolatokat hosszú távú formális viszonyrendszerekké emelni. **„Bespoke sports diplomacy initiatives offer governments a comparative advantage over similar regions or countries not using sport as a diplomatic tool.”** Két kulcsgondolatot kiemelne a sokat idézett Stuart Murray és szerzőtársa Gavin Price által a stratégia előtanulmányaként 2020-ban írt „Towards a Welsh sports diplomacy strategy” tanulmányából: **„Sport can be a vessel to showcase a nation’s values and sense of global responsibility. Wales could join a growing list of countries with sports diplomacy strategies, offices, officers, incubators and hubs. In doing so, Wales would be the first sub-state government in the world to have a specific sports diplomacy strategy.”**²⁵⁷ Amennyiben a tanulmány alapján megszületik Wales Nemzeti Sportdiplomáciai Stratégiája, az elsők között lesz, akik ezen a területen rendelkeznek összehangolt állásfoglalással és cselekvési tervvel, egyúttal az első lesz az állam alatti szintű területi egységek között az Egyesült Királyságban/Nemzetközösségben.

Norvégia – konkrét stratégiája még nincs, de a **norvég sportdiplomáciai modell**²⁵⁸ projektje 2013-ban a sport mechanizmusának következményeit vizsgálta. Alapgondolata a békeépítés és nemzetépítés, ahol a sport, soft power eszközként alkalmazandó nemzetközi és nemzeti szinten egyaránt. Céljai: imázsépítés, párbeszéd, bizalomépítés, integráció, enyhülési folyamatok, rasszizmus elleni küzdelem; melyhez eszközként szolgálnak a sportrendezvények, hiszen azok ellenfelek között is képesek bizalmat építeni, egymással ellenséges (politikai) feleket összekötni. Az eredményeket a Soft Power and Sport Diplomacy c. workshopon osztották meg.²⁵⁹ Fontos megjegyezni, hogy Norvégia igen alapos és előremutató Public Diplomacy Strategy-t alkotott 2005-ben, mely a szokásos víziók, missziók, feladatok mellett komoly SWOT analízisben elemezte Norvégia nemzeti brandjét, és amelyben a sportdiplomácia nem kapott szerepet.²⁶⁰ Ennek hiányára hívta fel a figyelmet többek között egy 2017-es tanulmány.²⁶¹

Katar – a Külügyminisztérium oldalán olvasható, hogy a korábban hivatkozott A sport a fejlődését és békéért elnevezésű ENSZ határozat egyik támogatójaként Katar komoly jelentőséget tulajdonít a sportnak, és számos kiemelt rendezvényt szervez. A sportkultúra értékét az ország több helyi és nemzetközi kezdeményezéssel közvetíti, ilyen a Nemzeti Sport Nap és Doha Célok kezdeményezések. Készül a 2022-es Dohai Világkupára, mely felgyorsítja a nemzeti infrastrukturális fejlesztéseket, a belső jogrendszer módosításait, és egyben hozzájárul a Közel-Kelet fejlődéséhez és képes pozitívan megváltoztatni a régióról alkotott képet.²⁶² Emellett a rendezvényt külföldi együttműködések és közvetlen befektetések kialakítására is használja. Katar jelentős összegeket fordít tehetségfejlesztésre,

²⁵⁶ Creating a sports diplomacy strategy for Wales. <https://wales.britishcouncil.org/en/creating-sports-diplomacy-strategy-wales>

²⁵⁷ Towards a Welsh sports diplomacy strategy. Commissioned by British Council Wales and written by Dr. Stuart Murray and Mr. Gavin Price. October, 2020. <https://www.prio.org/Projects/Project/?x=1628>
https://wales.britishcouncil.org/sites/default/files/towards_a_welsh_sports_diplomacy_strategy_0.pdf

²⁵⁸ The Norwegian Model: Sports Diplomacy and Peace-building. Led by Scott Gates Apr 2013 - Dec 2013

²⁵⁹ Soft Power and Sport Diplomacy. <https://www.prio.org/Events/Event/?x=8199>

²⁶⁰ Executive Summary Norway’s Public Diplomacy: a Strategy. <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/public.pdf>

²⁶¹ Michał Marcin Kobiereck SPORTS DIPLOMACY OF NORWAY. INTERNATIONAL STUDIES INTERDISCIPLINARY POLITICAL AND CULTURAL JOURNAL, Vol. 20, No. 1/2017. <https://core.ac.uk/download/pdf/154357053.pdf>

²⁶² Sports Diplomacy. <https://www.mofa.gov.qa/en/foreign-policy/international-cooperation/sports-diplomacy>

az emír (államfő) dekrétummal akadémiát alapított 2004-ben, de a teljes uralkodói család elkötelezetten támogatja a sportot, nemzetközi szinten is befolyást szerezve szponzorként (Paris Saint-Germain, Barcelona, Bayern, Róma). Kis országgént híján a hard power eszközöknek, a niche-diplomácián belül a sporton keresztül kíván magáról kedvező képet kialakítani, és külpolitikájának céljait (pl. a Közel-Kelet mediátora, békéltetője szerepét kívánja betölteni) elérni.²⁶³

Izrael – a külügyminisztérium oldalán²⁶⁴ olvasható az állam sportra vonatkozó állásfoglalása, miszerint számukra a kosárlabda, a futball és a tenisz számítanak népszerű és eredményes sportágaknak. Megalapították a Wingate Sport Akadémiát a Sport Kiválóságaiért²⁶⁵, melyet az izraeli Kultúráért és Sportért Felelős Minisztérium támogat.²⁶⁶ Szakértők szerint az izraeli kormánynak el kell szakadnia az arab-zsidó konfliktus kérdésétől, és a sportot kellene használni a *public diplomacy* és a *nation-brand* alakítására, ami kevés lehetőséggel kecsegtet, hiszen az Izraelről kialakult közvélemény összefügg a kizárásokkal, demonstrációkkal, halasztott vagy lemondott rendezvényekkel, és persze az 1972-es müncheni olimpiai terrorcselekménnyel. Ezek mind beárnyékolják Izrael sportszereplését és még a sportban is egy konfliktusos ország képe rajzolódik ki. Dr. Yoav Dubinsky tanulmányában először használja a „sport-tech diplomácia” fogalmat, és azt vizsgálja, hogy izraeli döntéshozók hogyan használták ki az egyre növekvő start-up és sport-tech ökoszisztémát a nemzetközi közvélemény befolyásolására és országimázs-építésre.²⁶⁷ Doktori disszertációjában tizenkét javaslatot tesz Izrael kormányának; első pontban a sportdiplomáciai stratégia megalkotását javasolja.²⁶⁸

Ezt javasoljuk mi is Magyarországra vonatkozóan: a fenti EU-s és nemzeti példák, kezdeményezések alapján széles körű szakmai-politikai és társadalmi egyeztetésekkel kialakítani saját nemzeti stratégiánkat közép- illetve hosszú távú célokkal, nemzeti érdekeket képviselő, magyar értékekre és eredményekre alapozva, ahol a szervezeti-, a hatás- és jogköröket, a feladatokat és a határidőket világosan definiálják, és amellyel hazánk azon elsők között lenne, amelyek rendelkeznek a nemzetközi vélemény pozitív befolyásolására és célirányos, innovatív ország-brand kialakítására alkalmas, sportra vonatkozó vízióval és cselekvési tervvel.

IX. 3.7. A magyar sportpolitika törekvései

A sport hangsúlyos jelenléte a magyar politikában sem új keletű, hiszen a II. világháborút követő politikumok rendszeresen felhasználták a magyar – kifejezetten az élsportban, a nemzetközi versenyeken és Olimpiákon elért (Dóczy, 2011)²⁶⁹ – sportsikereket hatalmi rendszerük fenntartásában és aktuális politikai nézetik nemzetközi terjesztésében.

A magyar sport sportszervezési szempontú korszakai az alábbiak:

1. 1867 – 1918: dualizmus korszaka
2. 1919 – 1944: Horthy korszak
- 3-4. szocializmus időszaka (Rákosi és Kádár)
5. napjaink

²⁶³ Qatar's Sports Diplomacy Project By: Ewan Morgan, 2020. <https://breakingthelines.com/investigation-piece/qatars-sports-diplomacy-project/>

²⁶⁴ Culture: sports – Israeli's Ministry of Foreign Affairs. <https://mfa.gov.il/MFA/Facts+About+Israel/Culture/CULTURE-+Sports.htm>

²⁶⁵ Wingate Institute of Physical Education <https://wingate.org.il/Index.asp?CategoryID=751>

²⁶⁶ Ministry of Culture and Sports https://www.gov.il/en/departments/ministry_of_culture_and_sport

²⁶⁷ Dr. Yoav Dubinsky: Sport-Tech Diplomacy: The Case of Israel. <https://www.iris-france.org/154615-sport-tech-diplomacy-the-case-of-israel/>

²⁶⁸ Dubinsky, Yoav, "ISRAEL'S USE OF SPORTS FOR NATION BRANDING AND PUBLIC DIPLOMACY." PhD diss., University of Tennessee, 2018. https://trace.tennessee.edu/utk_graddiss/4868

²⁶⁹ Dóczy Tamás: Rendszerváltás, globalizáció és nemzeti identitás a sportban a XXI. század kezdetén Magyarországon. Doktori Értekezés, Semmelweis Egyetem, 2011. http://old.semmelweis.hu/wp-content/phd/phd_live/vedes/export/doczitas.d.pdf

A kiegyezés előtti időszak nem teremtette meg a jogi lehetőséget az szerveződéseknek, de 1867 után a politikai önállósodás eredményeképpen sportkörök, egyesületek, klubok alakulhattak (először csak a fővárosban és a férfiak részvételével), melyek a társadalmi, nemi és vagyoni törésvonalak mentén polgári és arisztokrata körökben jelentek meg. A polgári egyesületek a vagyon hiányában elsősorban a természethez kapcsolódó sportágakban valósultak meg (természetjárás, lövészet, kerékpározás, futás, úszás, korcsolyázás), míg az arisztokraták lovas és vitorlás sportokat műveltek.

Az 1880-as években polgári egyesületek alakultak a fővárosban és a lokális közösségek körében, 1885-ben megalakult a Budapesti Torna Club, mely később több szakosztállyal működött: atlétika, birkózás, kerékpár, kézilabda, kosárlabda, ökölvívás, tenisz, vívás, torna és az úszás, de a legsikeresebb a labdarúgó-szakosztály lett. 1888-ban alakult meg belvárosi tehetős zsidók alapította MTK Szekrényessy Kálmán nemesi származású, a kor legismertebb nemzetközi híru sportolójának Teréz körúti lakásában azzal a céllal, hogy a keresztény úri körökön kívül álló csoportok szakmai, társadalmi sportolni vágyókat legalizálja. (A „Magyar” jelző egy klub nevében akkoriban példa nélküli volt, s mivel a 19. század végén a sportéletben a német torna és az angol atlétika dominált; egyedülálló volt a „Testgyakorlók” és a „Köre” szavak használata is.) Az FTC-t 1899-ben Budapest 9. kerületében élő svábok alapították, mely 1903-ban szerezte az első, 1905-ben a második bajnoki címét. A monarchia idején a sportban Budapest Béccsel és Prágával rivalizált, versenyszerzési jogokért is.

1895-ben fővárosunk volt a műkorcsolyázó EB házigazdája, a 32 éves Földváry Tibor szerezte meg a magyar sport első Európa-bajnoki aranyérmét²⁷⁰. 1896-ban a millenniumi fejlesztésekre hivatkozva született a gondolat Kemény Ferenc munkája révén, hogy Budapest rendezze meg 1896-ban az első újkori olimpiát. Végül Athén kapta meg a jogot, ahol 13 ország 9 sportágban 245 versenyzővel vett részt, és hazánk is megszerezte első olimpiai érmeit. A fejlesztések a sportot is elérték a párhuzamosan megjelenő sportszakmai és társadalmi, szurkolói igények mentén: az 1900-1910-es években megjelentek az első sportportlétesítmények, kialakult az angol modellt követő országos bajnoki versenyrendszer külföldi edzők bevonásával, és további szakszövetségek létesültek. Az Európa- és világvversenyeken hazánk jó eredményeket szerzett. 1900-ban az első magyar hivatásos katonáink is ezen az olimpián indultak, de a legjobb vívó tiszték itthon maradtak, mert a Monarchia hadügyeinek intézői megtiltották a magyar színekben történő indulást. Szarvassy György lépett előbb a pástra, így ő lett a modernkori olimpiák történetében a császári-királyi haderő első tisztje, aki (nem hivatalosan) magyar színeket képviselt²⁷¹. Az első magyar világbajnoki aranyérmünket 1908-ban a 18 éves műkorcsolyázó, Kornberger Lili²⁷² hozta el, aki az 1909-es első budapesti vb-n is első lett (össz. négyszeres vb bajnok). Fővárosunk újra pályázott az olimpiára, 1913-ban nekünk is ítélték: a NOB 21:7 arányban Budapestre szavazott Antrwerppennal szemben²⁷³. A háború miatt az esemény 1916-ban elmaradt, és 1920-ban a vesztes államokat nem hívták meg. 1921-ben lépett életbe a testnevelési törvény, mely legalizálta a MOB számára a vágyott budapesti olimpia központi létesítményének felállítását: „Az állami pénzügyek rendezése után a nemzetközi megbízás alapján rendezendő olimpiai játékok, valamint egyéb nagyobb szabású ünnepségek és mérkőzések megtartására Budapesten Nemzeti Stadiont kell létesíteni.”²⁷⁴

Az első világháború pusztítását követően 1919-44 között a sportszervezés is a revíziós politikára épült fel: Levente-mozgalom indult, és Klebersbeg Kunó kultuszminiszter is a sport és kultúrafejlesztésben látta a kitörési lehetőséget, elsőként az 1924. évi játékokra készültek. Klebesberg javaslatára a külföldi testnevelési egyetemek mintájára alakult meg 1925-ben a Magyar Királyi

²⁷⁰ Antal Zoltán, 1974: Világ- és Európa-bajnokságok 1893 – 1973. Budapest. 500.

²⁷¹ Győr Béla, Klész László, 2012: Katonaolimpikonok. Magyar hivatásos sportolók a modernkori olimpiai játékokon. Zrínyi kiadó, Budapest. 22.o.

²⁷² Antal Zoltán, 1974: Világ- és Európa-bajnokságok 1893 – 1973. Budapest. 494.

²⁷³ Magyarok az Olimpiai Játékokon. 1896-2012. A Magyar Olimpiai Bizottság hivatalos kiadványa, 2012. 21.o.

²⁷⁴ 1921. évi LIII. törvénycikk a testnevelésről. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=92100053.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D39>

Testnevelési Főiskola, mely doktori fokozatot tudott kiadni, illetve vendéghallgatókat is fogadott. Speciális felkészítő műhelye 1938-ban érmet kapott a NOB-tól, virágzott a magyar sportszervezés és -tudomány. Horthy parancsára a kardválogatottban tisztek és civilek egyaránt versenyeztek, és nem a származás, hanem a teljesítmény számított. Ebben az időszakban hazánk számos európai és világbajnoki eseményen vesz részt, és vidéken is megkezdődött a fejlesztés: 1000 tornaterem épült, a nagy alkalmazotti üzemeknek és gyáraknak kötelező volt sportpályát építeni. Az 1940-1944-es olimpiai játékok a második világháború miatt elmaradtak, a háborút ismét vesztésként zártuk, létesítményeink romokban heverték, sportolóink odavesztek.

1948 – 1954 között a Rákosi rendszer a szocializmus felsőbbrendűségének terjesztésére használta a kiemelkedő, nemzetközi szinten is számontartott magyar teljesítményeket, győzelmeket. A pártvezetés a testnevelést és a sportot elsősorban honvédelmi szempontból tartotta fontosnak, fejlesztését a háborúra való felkészülés részének tekintette. A Magyar Dolgozók Pártja (MDP) politikájának fókuszában a testnevelés és sport tömegesítése, a gazdasági élethez hasonlóan a mennyiségi szempontok (tervszámok teljesítése) érvényesítése állt, a versenysport kiemelkedő személyiségeinek különleges patronálásával kiváltságokat biztosított a rendszer. Megindult a szovjetizálás: a hagyományos egyesületi struktúra teljes felszámolásával, a sportból és a testnevelésből a civil társadalmi elemek kiiktatásával. Egységes rendszerű szakszervezeti sportegyesületeket hoztak létre, és megalakultak a fegyveres testületek egyesületei: a Honvéd (Honvédelmi Minisztérium és Néphadsereg), a Dózsa (Belügyminisztérium és rendőrség), és a Bástya (Államvédelmi Hatóság); az MTK-ból az ÁVH által támogatott Budapesti Bástya, majd Vörös Lobogó lett, az FTC-ből Kinizsi – majd ÉDOSZ (Élelmiszeripari Dolgozók Szakszervezete), az Újpestből Újpesti Dózsa, a rendőrség és a belügy közös sportszervezete lett.

A MDP kongresszusán kinyilvánították a testedzés tömegmozgalommá fejlesztésének, illetve a sport állami támogatásának és irányításának szükségességét, valamint elfogadták az 1948. évi olimpiára készülő keret munkájához az anyagi alapok biztosítását, melynek eredménye: 10 aranyérem, 4. hely. a világranglistán. Rákosi természetesen nem mulasztotta el, hogy a világra szóló sikert kiaknázza. 1950-es évek elején a politika állandó és erős nyomás gyakorolt a sportolók számának növelése, a nagyon magas tervszámok teljesítése érdekében. 1952-ben Helsinkiben hazánk 16 arany-, 10 ezüst- és 17 bronzéremt nyert, ezzel az USA és a SZU után a harmadik helyen zárt. A szocialista eszménykép szerint Magyarország: kis ország nagy sportolókkal. A sport identitásképző szerepet kapott, az eredményesség a hatalom felsőbbrendűségének bizonyítéka volt.

1956-ban a Kádár-rezsim alatt vált a sportból kabinetkérdés. A sport nem politikai, hanem sport társadalmi kérdéssé vált. Nincs a sportban bizonyítási kényszer, a korszak kisebb sporteredményeket hozott, szolid feltételek mellett. A két korszak közötti fő különbségek: míg Rákosi olimpiát akart (1960 Róma), addig Kádár nem pályázott, és bojkottal élt (1984). A 80-as évek közepétől a szocializmussal együtt a szervezett állami irányítás is elmúlt. A rendszerváltás után az ország vezetőinek egy jó ideig komolyabb gondjai is voltak, mint a futball, vagy a sport támogatása.

A rendszerváltással a sport lett a legnagyobb vesztes: eltűntek a bázisszervek, az egyesületek magukra maradtak, nagy részük anyagilag összeomlott; sportpályák, létesítmények szűntek meg²⁷⁵. A rendszerváltást követően a sporttörvények módosítása és a sportirányítás szervezeti-finanszírozási struktúrája jelentősen változott. A magyar kormány 2011 óta – jelenleg is – óriási mértékű beruházásokat és fejlesztéseket végez. A kérdés az, hogy változott-e a a sporttal kapcsolatos politikai hozzáállás. A sportsikerek politikai eszközként való hasznosítása jelenleg is megfigyelhető. Az olimpia-rendezés, kiemelt sportversenyek rendezési jogának elnyerése, új létesítmények építése, a nemzetközi sporteredményekre történő hivatkozás ma is megjelenik a kormányzati kommunikációban. A kérdés az, hogy mi az irány, hol vannak a hangsúlyok.

²⁷⁵ Szilágyi László sporttörténész, PTE, Pécs. A magyar sport története c. előadás alapján. 2017. PTE ETK EDI

Ha hazánk jelenlegi össznemzeti sportpolitikai – sportszakmai – sportdiplomáciai törekvéseit, céljait és irányait kellene összegeznünk, akkor segítségül hívnánk a korábban hivatkozott 2020-ig tartó nemzeti sportstratégiát, a BFK, a KKM és az EMMI SZMSZ-eit és kapcsolódó jogszabályait, a MOB 2028-ig érvényes stratégiáját, és ezekből összefésülve idéznénk – híján az aktuális vonatkozó stratégiáknak. Ehelyett a miniszterelnök 2021. január 1-én megjelent interjújából idézünk gondolatokat a sportról. Orbán Viktor az **elmúlt tíz évről** így nyilatkozott: „A sportot azért minősítettük stratégiai ágazattá, mert ismerjük a pótolhatatlan szerepét. Olyasmit képes adni a felnövekvő, fiatal nemzedéknek, és szurkolóként persze nekünk is, mint semmi más ebben a modern korban, ahol – ha nem figyelünk – az ösztönök, az ego, a könnyebb út, a „jár neked” filozófia válik zsinórmértékké. Eszmények, kemény munka, hősök és áldozatvállalás nélkül a modern élet eliszaposodik. Ebből ragad ki, illetve föl a sport. A magyarok életében különösen fontos a sport, a kormány részéről nagy hiba lenne, ha ezt nem venné figyelembe a nemzetnevelésben, az oktatáspolitikában, a karakterformálásban.” A **sport**, illetve a közlegő EURO2020 kapcsán a **futball szerepéről** így vélekedik: „Miután a modern európai életben hál' Istennek nincsenek fegyveres konfliktusok és háborúk, amelyek kijelölnék egy-egy ország helyét, súlyát, hősiességét, ezt a sport teszi meg. (...) A sport a nemzetek versenyfutásának és teljesítménymérésének legjobb eszköze. És mivel a futball a legnépszerűbb és legelterjedtebb sportág, kiemelt a szerepe is. A futballt Magyarországon mindig is az önbecsülés kérdésének tartottam. Különösen azért, mert voltunk már a csúcson, így nemcsak a jelenlegi világelítethez mérjük magunkat, hanem a saját múltunkhoz is. ... Nagy klubok, nagy akadémiákkal. Ez a jövő.”

A 2023-as atlétikai vb-re épül az atlétikai stadion, a férfi kézilabda Eb-re az új, húszezres csarnok, elkészült a Puskás Aréna a futball Eb-re, a Duna Aréna, amelyben újabb vizes vb lesz. **Létesítményfejlesztések** kapcsán így fogalmaz: „azzal, hogy sportlétesítményeinket európai színvonalra emeltük, a gyerekek is szívesebben mennek sportolni. Rengeteg pálya, csarnok, edzőterem, műhely jött létre minden sportágban, uszodákkal is egyre jobban állunk, bár itt még a nagy ugrás előtt vagyunk. (...) A korcsolyázóknál a long track pálya hiányzik, egy nagy jégsporthely felépítése szerepel a tervek között. A kerékpárosoknak is vannak komoly terveik. Öttusaközpont, nemzeti vívóprogram, Kovács Katalin akadémiaja a kajak-kenuban. Megújul a Hungaro-ring is. Moto GP-pálya is épül. Fontos, hogy minden fejlesztést úgy hajtsunk végre, hogy a szemünk előtt ne a 2020-as Magyarország legyen, hanem a 2030-as. Az akkori hazánk önbecsülésben és teljesítményben egy nagyságrenddel meghaladja majd a mostanit, legyen szó gazdaságról, szellemi életéről vagy éppen sportról. És persze szeretném még megérni, hogy Magyarország olimpiát rendez (...) nincsen sport álmok nélkül”²⁷⁶.

IX.4. A magyar sportpolitika és sportdiplomácia jelenlegi intézményrendszere

„*Who do you call when you want to speak to Europe?*” – tette fel a gyakran idézett ominózus kérdést Henry Kissinger, német születésű amerikai Nobel-békedíjas diplomata, nemzetbiztonsági főtanácsadó, majd 1969-1975 között külügyminiszter. A szállóigévé vált mondás a valóságban sosem hangzott el, a köztudatban Kissingerhez kötött költői kérdés nem több mint legenda. Ezt állítja Peter Rodman amerikai ügyvéd, író, nemzetbiztonsági tanácsadó, aki 1969 és 1977 között Kissinger asszisztenseként jól ismerte a külügyminisztert. Rachman szerint ez a kijelentés azért is apokrif, mert Kissinger valójában európai megosztottságra és uralkodásra törekedett (Rachman 2009). Hasonló kérdést tett fel elnöksége alatt Barack Obama is arra vonatkozólag, hogy kit kellene hívnia, ha az EU-val szeretne beszélni²⁷⁷. Ki az arca, a képviselője a nemzetközi szervezetnek? A válasz 2009-ben meg is érkezett Catherine Ashton

²⁷⁶ Orbán Viktor: A nemzeti önbecsülés és a sport összetartozik. Ballai Attila, Szöllösi György. 2020.12.31 08:28 Frissítve: 2021.01.01 14:09. https://www.nemzetisport.hu/egyeb_egyeni/orban-viktor-a-nemzeti-onbecsules-es-a-sport-osszetartozik-2802597

²⁷⁷ Timothy Heritage 2010. május 17. *Who do you call to speak to Europe?* Reuters. <http://blogs.reuters.com/global/2010/05/17/who-do-you-call-to-speak-to-europe/>

személyében, akit a Lisszaboni szerződés nyomán választottak meg az EU első külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének („külügyminiszter”) az EU 27 vezetőjének csúcstalálkozóján Brüsszelben.²⁷⁸

Nos, lehetséges, hogy külföldön hasonló szituáció alakulna ki, ha az a kérdés merülne fel, hogy Magyarországon kit kellene felhívni sportdiplomáciai témában egyeztetni. A kérdésre tehát, miszerint ki hajtja végre hazánk sportpolitikáját, a válasz nem olyan egyértelmű, mint amilyennek elsőre látszik, mégpedig a sportszakmai és az államigazgatási szektorban megjelenő eltérő jogosítványokkal és kompetenciákkal rendelkező aktorok okán. Sőt, sok esetben a sportpolitikus- és sportdiplomata-tevékenységek összefonódása is bonyolulttá teszi a kérdést, éppen ezért szükséges áttekinteni a jelenlegi gyakorlatot, szabályzókat, hatásköröket, tevékenységeket.

A cél a sportban is a „good governance”, azaz a jó irányítás gyakorlatának kialakítása. Ennek jelentőségére az Európai Unió is felhívja a figyelmet: „az a keret és kultúra, amelyen belül egy sportszervezet meghatározza politikáját, megvalósítja stratégiai célkitűzéseit, kapcsolatba lép az érdekelt felekkel, nyomon követi a teljesítményt, értékeli és kezeli a kockázatokat, jelentést tesz az tevékenységeiről és haladásáról tagjainak, ideértve a hatékony, fenntartható és arányos sportpolitika és szabályozások megvalósítását.”²⁷⁹

Fontos leszögezni, hogy a köztudatban a sportpolitika és sportdiplomácia fogalmai gyakran összemósódnak. Mint korábban írtuk: a lényegi különbség a két szerep között az, hogy míg sportpolitikus elsősorban sporttal kapcsolatos (jogi) szabályozási rendszert és stratégiát alkot, valamint sportpolitikai irányt és célt határoz meg, addig a sportdiplomata tevékenysége során saját eszközzel segít azokat megvalósítani. Állam- vagy kormányfő, miniszter vagy szakállamtitkár a nemzetközi tárgyalások, találkozók során töltenek be képviseleti és tárgyalási funkciót (mintegy sportdiplomáciai tevékenységet végeznek), de ők nem nevezhetők sportdiplomataknak. A tradicionális diplomáciaelmélet szerint diplomáciai tevékenységet *de jure* csak a diplomaták és a külügyi igazgatás szervei végeznek, ugyanakkor az új típusú diplomáciában tapasztalható változások azt mutatják, hogy az aktorok száma megnövekedett, körük a nemzetközi (szupranacionális) szervezetek, a nem-kormányközi szervezetek, globális vállalatok, lobbisták, civil kezdeményezések és egyesülések valamint magánszemélyek szerepvállalása okán jelentősen kibővült.

IX.4.1. Jogalkotás a sportban

Sportpolitikus (*entity of sport polity*) az, aki megalkotja, kialakítja az általános sportpolitikát (*sport politics*), illetve megteremtí a megvalósulásához szükséges szabályozást, intézményrendszert (*sport policy*). A sportdiplomata az, aki végrehajtja, megvalósítja a sportpolitikát (*politics*) jogszabályi és intézményi keretek (*policy*) között.

A fenti elmélet gyakorlati megvalósulásának bemutatása céljából először röviden kitérünk a magyar demokratikus közhatalmi berendezkedésre. Hazánk jogállamiságában a hatalom három ága (a törvényhozói, a végrehajtói és az igazságszolgáltatási) elkülönülten, egymástól függetlenül működnek. A törvényhozó hatalom a legfőbb népképviseleti szerv, azaz a parlament, a végrehajtó hatalom: a Kormány; a bírói hatalom: a bíróságok kezében van. Ez az ún. fékek és egyensúlyok rendszere.

A **törvényalkotói folyamat** röviden a következő: „ha a képviselő, Kormány vagy a köztársasági elnök, esetleg valamely bizottsági tag úgy látja, hogy van olyan terület, amely szabályozásra szorul, törvényt, vagy törvényt módosító javaslatot nyújt be az országgyűlés elnökének. Az országgyűlés elnöke kijelöli a témakörhöz legközelebb álló bizottságot, amely véleményezi, hogy az alkalmas-e arra, hogy az országgyűlés plenáris ülésén a többi képviselő jelenlétében megvitassák. Ha igen, akkor a képviselők

²⁷⁸ Cathrine Ashton. https://hu.wikipedia.org/wiki/Catherine_Ashton

²⁷⁹ EU Work Plan for Sport 2011-2014: Expert Group “Good Governance” Deliverable 2 Principles of good governance in sport” 2013 szeptember. https://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/policy_documents/xg-gg-201307-dlvrbl2-sept2013.pdf

általános vita keretében megtárgyalják, és amennyiben szükségesnek tartják, módosító javaslatokat nyújtanak be. A benyújtott módosító javaslatokat pedig az országgyűlés részletes vita keretében tárgyalja meg. A vita után szavaznak az egyes módosító javaslatokról, és kialakul egy egységes javaslat, amelyet záró vitára, majd azt követően zárószavazásra bocsátanak. A megszavazott törvényt először az országgyűlés elnöke írja alá, majd a köztársasági elnök, és ezután a Magyar Közlönyben kihirdetik.” Természetesen sporttal kapcsolatos törvényalkotás és módosítás előjogával is parlamenti képviselő vagy bizottság, illetve kormánytag és a köztársasági elnök rendelkezik. A politikus tehát – felismerve a hiátust vagy a módosítás igényét – tervezetet nyújt be, azaz jogszabályt kezdeményez, majd rendes vagy rendkívüli ülés keretében a Ház szavazással dönt annak elfogadásáról. Az elfogadott törvény végrehajtásáért a Kormány felel. Ugyanakkor szükséges kiegészíteni, hogy a közigazgatás egésze is a Kormány jogkörébe sorolható, és a közigazgatásnak a jogalkalmazás és a szervezés mellett része a jogalkotás is.

A sport tekintetében a törvényhozó szerv **Kulturális Bizottságának**²⁸⁰ tevékenységében jelennek meg erre vonatkozó feladatok, melyek többek között

- meghallgatni a sportügyekért felelős miniszterjelöltet, és szavazni kinevezés támogatásáról,
- emellett ötévente kinevezni és visszahívni a MOB, az MPB, az NVESZ, és az NDHSZ felügyelőbizottságának egy tagját,
- valamint két évente megtárgyalni a kormány tájékoztatóját a Sportstratégia megvalósulásáról²⁸¹.

Legmagasabb szintű jogszabályunkat, Magyarország **Alaptörvényét** a parlament annak S.) cikkében előírt kétharmados többséggel,²⁸² kilencedik alkalommal módosította, melyet 2020. december 22-én hirdetett ki a Magyar Közlöny.²⁸³ Ahogyan annak R) cikke is fogalmaz: „az Alaptörvény Magyarország jogrendszerének alapja.” A Kormányra a 15-22. cikkek, a bíróságra a 25-28. cikkek vonatkoznak. Az Alaptörvény sportra és egészséges életre vonatkozó passzusáról már volt szó, ugyanakkor a sport legfontosabb jelenleg hatályos jogszabályát²⁸⁴ még nem tekintettük át. **A sportról szóló 2004. évi I. törvényt** az Országgyűlés az Európai Sport Chartával összhangban alkotta, preambulumban ez áll: „minden embernek alapvető joga van a sporthoz, és e jogát az állam biztosítja, függetlenül attól, hogy versenysportról, a szabadidő eltöltéséről, a diák-, egyetemi-főiskolai sportról, a fogyatékkal élők sportjáról vagy az egészség megőrzéséről van szó.” Fő fejezetei rendelkeznek a sportolók és a sportszervezetek jogállásáról, az országos sportági szakszövetségekről és más sportszövetségekről, a sport versenyrendszeréről, a kereskedelmi szerződésekről, valamint a sport civil igazgatási képviseleti rendszeréről, végül az állami és a helyi önkormányzatok sporttal kapcsolatos feladatairól, az állami támogatás pénzügyi rendszeréről, valamint a létesítményekről és sportrendezvényszervezésről.

Sporttörténelmi jelentőségű jogi aktus volt hazánk életében a budapesti olimpiai pályázat benyújtása a 2024. évi nyári olimpiai játékok rendezési jogának elnyerésére, melynek előfeltételeként a 2016. június 7-én elfogadott **2016. évi LVIII. törvényt**²⁸⁵ komoly jogalkotói munka előzte meg. **A törvényjavaslat előzményei:** a Fővárosi Közgyűlés 2015. júniusi ülésén döntött arról, hogy a 2024. évi XXXIII. Nyári Olimpiai és Paralimpiai Játékok megrendezésének jogáért a MOB-bal közösen pályáznak, melyet 2015. július 6-án az Országgyűlés is támogatott. Másnap Budapest városa és a MOB megküldte a NOB részére szándéknyilatkozatát, melynek szeptember 15-i elfogadásával vált fővárosunk

²⁸⁰ Kulturális Bizottság. <https://www.parlament.hu/web/kulturalis-bizottsag>

²⁸¹ A Kulturális Bizottság sporttal kapcsolatos feladatai. <https://www.parlament.hu/web/kulturalis-bizottsag/sport>

²⁸² <https://www.parlament.hu/az-orszaggyules-minositett-tobbseget-igenylo-dontesci-az-alaptorveny-mas-torvenyek-es-a-haszabaly-szerint>

²⁸³ Magyar Közlöny, 285.szám

<https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/39c159f76bc2bf29e090c0966f0941963ffab3f9/letoltes>

²⁸⁴ 2004. évi I. törvény a sportról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0400001.tv>

²⁸⁵ 2016. évi LVIII. törvény

a XXXIII. nyári olimpiai és XVII. nyári paralimpiai játékok pályázatáról és rendezéséről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600058.tv>

kandidáló várossá. Fél évvel később 2016. február 16-án nyújtotta be Budapest az *olimpiával kapcsolatos vízióját, az olimpiai játékok megrendezéséről kialakított koncepcióját és stratégiáját* a NOB számára. Az Országgyűlés 2016. június 7-én szavazta meg nagy többséggel az Olimpiai törvényt.²⁸⁶

A képviselők szavazását volt hivatott szakmailag előkészíteni a PwC által 2015 júniusában készített (és a mai napig elérhető elektronikusan) „**Budapest 2024 Nyári Olimpiai és Paralimpiai Játékok Megvalósíthatósági Tanulmány**”, melynek teljes, 1372-oldalas²⁸⁷ dokumentumának makrogazdasági hatáselemzés része 909., 988-990., és 992. oldalai formai hibát tartalmaznak. A „diplomácia” kifejezésre történő utalás összesen négyszer szerepel a tanulmányban:

- a 317. oldalon: az olimpia, mint általában kiemelt világesemény diplomáciai jelenléte;
- a 1018. oldalon: az olimpiai rendezés kulturális hatásai között szerepel a diplomáciai szerep növekedése;
- az 1111. oldalon: a pályázási időszak kockázatai 1. táblázat (2015. szeptember 15. – 2017. szeptember) (Forrás: PwC):

Kockázat: Pályázati: Magyarországról alkotott percepció, aktuálpolitika

Hatás: Magyarország nemzetközi megítélése, pozíciója, regionális versenyképessége, külföldi média megítélése romlik

Valószínűség: közepes

Kezelési javaslat: Proaktív nemzetközi diplomácia, imázs/sajtókampány

- az 1022. oldalon: a hatáselemzés nemzetközi aspektusában: „Az országba irányuló turizmus növekedése mellett Magyarország széles körű megismertetése hozzájárulhat az ország közép-kelet-európai regionális szerepének megerősödéséhez is, mely növeli az ország nemzetközi politikai és diplomáciai jelentőségét.”

Az ebből kivonatolt, a lényeges tartalmi elemeket tartalmazó **Vezetői Összefoglaló** alapján történt a szavazás. A benyújtott törvényjavaslat Preambuluma hivatkozik hazánk olimpiai (nyári, téli olimpiák és paralimpiai) történelmi eredményességére, hazánk kiemelt szerepvállalására a Nemzetközi Olimpiai Bizottság megalapításában, továbbá a NOB gazdaságos olimpia reformprogramjára („Agenda2020”)²⁸⁸ és az olimpia rendezésétől függetlenül már rendelkezésre álló infrastrukturális feltételekre. E törvény parlamenti megszavazása teremtette meg az Olimpiai és Paralimpiai Játékokra történő pályázati eljárás és rendezés hatékony lebonyolításához szükséges további szabályok megalkotásának a jogi feltételeit, biztosítva a szükséges intézmények, eljárások, feladatok és hatáskörök, tevékenységek, fejlesztések finanszírozási hátterét. Szintén e törvény szolgált a későbbiekben megkötött a Magyar Állam, Budapest Főváros Önkormányzata és a Magyar MOB közötti „Együtműködési Megállapodás az Olimpiai és Paralimpiai Játékok rendezési joga elnyerése érdekében benyújtandó pályázat” jogalapjául. A törvény szintén megteremtette a felhatalmazást a Kormány számára, hogy a rendezés lebonyolításával, a létesítmények és helyszínek biztosításával kapcsolatos közigazgatási ügyet rendeleti úton (a Záró rendelkezésben foglaltak szerint) nemzetgazdasági szempontból *kiemelt jelentőségű üggyé* nyilvánítsa. A törvény létrehozta a Budapest 2024 Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaságot a pályázattal kapcsolatos valamennyi operatív feladat ellátására (továbbá a rendezés jogának elnyerése esetén – az Olimpiai és Paralimpiai Játékok Szervezőbizottságaként). Megjegyzendő, hogy hazánk

²⁸⁶ Budapest Főváros Önkormányzata. Előterjesztés a Közgyűlés részére. Előkészítő: Városépítési Főosztály Egyeztetésre megküldve: a Fővárosi Közgyűlés állandó bizottságai és Tanácsnoka részére. Iktatószám: FPH059/474 - 25 /2016. Dátum: 2016. szeptember.

²⁸⁷ Budapest 2024 Nyári Olimpiai és Paralimpiai Játékok Megvalósíthatósági Tanulmány. http://olimpia.hu/images/bp2024/PwC_Olimpiai%20Megvalosithatosagi%20tanulmany_2015_junius_vegleges.pdf

²⁸⁸ Agenda 2020 - lényeges elemek magyar fordításban. http://olimpia.hu/images/NOB/agenda2020/agenda2020_magyar_15.01.30.pdf

sportdiplomáciai szempontból is mérőföldkönek számító Olimpiai törvény szövegezésében a jogalkotók nem éltek a „sportdiplomácia” és a „diplomácia” kifejezésekkel.

A törvényhozó szerv határozati szintű jogszabályaként hivatkozunk itt a **Sport XXI. Nemzeti Sportstratégiáról szóló 65/2007. (VI. 27.) OGY határozatra**²⁸⁹, melynek széleskörű, előzetes szakmai és társadalmi tervezése 2003 decemberében kezdődött. A stratégia tervezetét a Nemzeti Sporttanács 2005. január 21-én társadalmi és szakmai vitára alkalmasnak ítélte, melyben összesen 1200 szakember vett részt. Ezt követően 5 hónapra nyilvánosan közzétették az interneten további észrevétel és javaslattétel céljával. A Nemzeti Sporttanács 2005. április 1-i ülése módosítási javaslatokkal élt, minekután 2007 februárjában Lamberth Mónika a Kormány elé benyújtotta a Nemzeti Sportstratégia tervezetét tartalmazó előterjesztést a mellékelt határozati javaslattal azzal, hogy a Kormány terjessze azt az Országgyűlés elé szavazásra, mely 2007. június 27-én meg is történt²⁹⁰.

Sportdiplomáciai vizsgálódásunk okán megjegyzendő, hogy a 2007–2020 közötti időszakra tervezett XXI. Nemzeti Sportstratégia szövegében egyszer található utalás a diplomáciára az alábbi kontextusban: „Az állami sportigazgatás felhasználja meglévő két- és többoldalú kapcsolatait, hogy lehetőségei szerint segítse a magyar sportszövetségeket abban, hogy érdekeiket érvényesítsék, például nagy nemzetközi versenyek rendezési jogával, fontos nemzetközi sportdiplomáciai tisztségek megszerzésével kapcsolatban.” (I.5. A SPORT EURÓPAI UNIÓS ÉS NEMZETKÖZI VONATKOZÁSA, 6. Szövetségekkel kapcsolatos feladatok).

A törvényhozó után a végrehajtó hatalmi ághoz tartozó Kormány jelenlegi, kifejezetten sportügyekkel foglalkozó intézményeinek áttekintése következik. Előrebocsátjuk, hogy hatalommegosztás rendszerében a kormánynak része a közigazgatás (ahogy a közigazgatásnak a fő szerve a Kormány) és elsődleges feladata az executio; emellett kormányzati tevékenységet is ellát (kormányzati döntések, mint a jogalkotás egyes eszközei révén), illetve az előkészíti az Országgyűlés számára a döntéseket.²⁹¹ A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény²⁹² szerint a Kormány közigazgatási feladatkörében eljárva Kormányrendeletet, miniszterelnöki és miniszteri rendeletet alkothat; a tárcavezetők a 2010. évi XLIII. törvény alapján²⁹³ hatáskörükben eljárva utasítást adhatnak ki (pl. a korábban vizsgált SZMSZ-ek). A sport szempontjából kiemelt Kormányrendeleti szintű jogszabály a sportról szóló 2004. évi I. sporttörvénnyel összhangban megalkotott 474/2016. (XII. 27.) Korm. rendelet az állami sport célú támogatások felhasználásáról és elosztásáról²⁹⁴. Ezen rendelet sportdiplomáciai szempontból kiemelt passzusai a támogatható sporttevékenységek és sportesemények köre:

- Versenysport támogatása: a kiemelt nemzetközi sport- és sportdiplomáciai eseményekről és az azokhoz kapcsolódó költségvetési támogatásokról szóló kormányrendelet hatálya alá nem eső sport- és sportdiplomáciai események rendezésével összefüggő költségek fedezetéhez
 1. a felnőtt és az az alatti első utánpótlás korosztály világbajnoksága,
 2. a felnőtt és az az alatti első utánpótlás korosztály Európa-bajnoksága,

²⁸⁹ 65/2007. (VI. 27.) OGY határozat a Sport XXI. Nemzeti Sportstratégiáról. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=110484.156866

²⁹⁰ Nemzeti Sportstratégia – előterjesztés. <http://kobanyasc.hu/docs/07sportstrategia.pdf>

²⁹¹ Árva Zsuzsanna: „Közigazgatási jog” in JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Közigazgatási jog rovat, rovatszerkesztő: BALÁZS István) <http://ijoten.hu/szocikk/kozigazgatasi-jogalkotas> (2019). Konkrét szöveghelyre való hivatkozáshoz javasoljuk a szövegbeli bekezdésszámok használatát, pl. [8] vagy [12]–[18].

²⁹² 2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról. http://www.njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=132774

²⁹³ 2010. évi XLIII. törvény a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000043.tv>

²⁹⁴ 474/2016. (XII. 27.) Korm. rendelet az állami sport célú támogatások felhasználásáról és elosztásáról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600474.kor>

3. a felnőtt Világkupa (a nemzetközi szövetsége által az éves versenynaptárban Világkupaként meghatározott verseny),
 4. világ- és európai sportági szövetség által rendezett kongresszus, konferencia, illetve szövetség irányító és szakmai szerveinek ülése,
 5. olimpiai, paralimpiai kvalifikációs verseny.
- Országos sportági szakszövetségek akadémia rendszerének kialakítása, továbbá az MLSZ feladatainak támogatása:
 1. a szabadidős labdarúgás fejlesztése és népszerűsítése,
 2. versenyszervezés,
 3. nemzeti válogatottak felkészítése és versenyeztetése,
 4. utánpótlás-nevelés és tehetségképzés,
 5. sportegészségügy és sporttudomány,
 6. digitalizációs fejlesztések,
 7. *sportszakember képzés,*
 8. sportlétesítmény-fejlesztési és -fenntartási feladatok,
 9. köznevelés intézményekkel történő együttműködések kialakítása és működtetése
 10. a fenti feladatok ellátásával összefüggő irányítási, koordinációs és adminisztratív tevékenységek
 - Versenysport és olimpiai felkészülés szakmai támogatása:
 1. a hazai és külföldi versenyeken, edzőtáborokban, más szakmai programokon való részvétel, felkészülés,
 2. versenyrendezés (beleértve a jogdíjakat) és más szakmai programok,
 3. *sportdiplomáciai feladatokkal összefüggő költségek,*
 4. sportegészségügyi ellátás,
 5. doppingellenes tevékenységgel összefüggő költségek,
 6. sportfelszerelés, sporteszközök,
 7. sportlétesítmény fenntartása, működtetése,
 8. sportszakemberek bérköltsége, járulékai és megbízási díja,
 9. sportszakmai kiadványok,
 10. *sportszakemberek képzésének és továbbképzésének költségei.*

További támogatási körök: sporteredmények, sportszakmai tevékenységek, utánpótlás-nevelési feladatok, nem olimpiai sportágak, sportegészségügyi ellátás, szabadidősport, diák- és hallgatói sport és sportági fejlesztési koncepciók. A 474/2016. (XII. 27.) Korm. rendelet alapján az előirányzatokból nyújtott költségvetési támogatások – a sportköztestületek meghatározott feladataira is tekintettel – kezelő szerve a *sportért felelős miniszter által vezetett minisztérium*. Ennek értelmében az állami sporttámogatás egycsatornás, felelős szerve az EMMI.

IX.4.2. Kormányzati szektor

A törvényhozás után a végrehajtó hatalmi ág sporttal foglalkozó intézményeinek bemutatása következik. A miniszterelnök vezette Kormányt a kormánytagok – minisztériumokat vezető és tárca nélküli miniszterek – alkotják. A minisztériumok a protokoll szerint egyenrangúak és egymás között ABC sorrend szerint rangsorolnak, a gyakorlatban a kormányfő munkáját támogató intézmények kiemelt módon, nagyobb hangsúllyal működnek a szaktárcákhoz képest, hiszen közvetlenül a miniszterelnök irányítása alatt végzik munkájukat. Mielőtt tehát a minisztériumok sportban kifejtett tevékenységeire rátérnénk, egy, a Miniszterelnökség irányítása alatt működő intézmény bemutatásával kezdjük, mely meghatározó szerepet játszik a magyar sportdiplomáciában.

IX.4.2.1. Budapest Fejlesztési Központ

A magyar állam tulajdonában álló egykori KKBK, azaz Kiemelt Kormányzati Beruházások Központ Zrt. 2020. december 1-én alakult át²⁹⁵. A szervezet honlapján kizárólag közérdekű adatokat tartalmazó dokumentumokat találunk, melyből kiderül, hogy a Budapest Fejlesztési Központ Nonprofit Zrt.²⁹⁶ néven működő jogutód joggyakorló szerve a Miniszterelnökség.²⁹⁷

Az alapvetően urbanisztikai, a fővárosi agglomerációs városfejlesztési, várostervezési, közlekedésfejlesztési közfeladatokat ellátó szerv vezetőinek listájából²⁹⁸ is kiderül, hogy BFK a nemzetközi sportpályázatok és kiemelt sportrendezvények terén is komoly szerepet játszik. Az SZMSZ a Társaság tevékenységeként határozza meg a Kormány egyedi döntése alapján hozott megvalósítási feladatokat, így a *kiemelt nemzetközi sporteseményekkel és sportdiplomáciával kapcsolatos feladatok* ellátását. Ezzel kapcsolatos tevékenységét az alábbi jogszabályok határozzák meg:

- a **Budapest Fejlesztési Központ létrehozásáról**, a kiemelt budapesti állami magasépítési beruházások megvalósításának felelősségi rendjéről, valamint a budapesti városfejlesztési, várostervezési, urbanisztikai, városkutatási és közlekedéstervezési feladatok, továbbá a nemzetközi sportesemények megpályázásával és megrendezésével összefüggő feladatok ellátásáról **szóló 1063/2020. (II. 26.) Korm. határozat**
- a kiemelt budapesti fejlesztésekért és nemzetközi sporteseményekért felelős **kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól szóló 1393/2020. (VII.13.) Korm. határozat**
- a budapesti fejlesztések előkészítésével, megvalósításával és a **kiemelt nemzetközi sportesemények rendezési jogának megszerzésével kapcsolatos egyes feladatok ellátásáról szóló 175/2019. (VII. 16.) Korm. rendelet.**²⁹⁹

Az 1063/2020. (II. 26.) Korm. határozat³⁰⁰ kimondja, hogy „valamennyi, állami támogatással megrendezendő, kiemelt hazai rendezésű, nemzetközi jelentőségű sportesemény, valamint állami támogatásból megrendezendő hazai és külföldi sportdiplomáciai esemény pályázatának és megrendezésének kormányzati felelőse a Kormánybiztos legyen”, illetve, hogy „pályázatokhoz és a megrendezéséhez állami tulajdonú gazdasági társaság közreműködése szükséges, mely lehet a Miniszterelnökséget vezető miniszter vagy a Budapest Fejlesztési Központ tulajdonosi joggyakorlása alatt működő társaság vagy ezek többségi tulajdonában álló nonprofit gazdasági társaság.” A BFK-t alapító Kormányhatározat szintén kimondja, hogy a Kormánybiztosnak a miniszterelnök kabinetfőnökével együttműködve kell kidolgoznia a nemzetközi sportesemények megrendezésére vonatkozó stratégiát, annak szervezeti kereteit és az erről szóló előterjesztést a Kormány elé kell terjesztenie a Kormányhatározat közzétételétől számított 30 napon belül. A Társaság ügyvezető szerve az öttagú Igazgatóság, melyet a vezérigazgató vezet. Irányításuk alatt működnek az egyes szakterületekért felelős Főigazgatóságok, így többek között a Kommunikációs és Rendezvényszervezési Főigazgatóság, a Nemzetközi Sportpályázatok Főigazgatóság, illetve az Operatív Főigazgatóság, és az UEFA 2020 labdarúgó Európa-bajnokság Programiroda.

²⁹⁵ A BKF Budapest Fejlesztési Központ Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság Szervezeti És Működési Szabályzata. <http://kiemeltkormanyzatiberuhazasokkozpontja.hu/hu/portlet/downloads/download?oid=105>

²⁹⁶ BFK http://kiemeltkormanyzatiberuhazasokkozpontja.hu/letoltheto_dokumentumok/

²⁹⁷ BFK felettes szerv <http://kiemeltkormanyzatiberuhazasokkozpontja.hu/hu/portlet/downloads/download?oid=130>

²⁹⁸ BFK szervezeti egységek vezetői

<http://kiemeltkormanyzatiberuhazasokkozpontja.hu/hu/portlet/downloads/download?oid=130>

²⁹⁹ 175/2019. (VII. 16.) Korm. rendelet a budapesti fejlesztések előkészítésével, megvalósításával és a kiemelt nemzetközi sportesemények rendezési jogának megszerzésével kapcsolatos egyes feladatok ellátásáról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1900175.KOR&searchUrl=/gyorskereso%3Fkeyword%3Da%2Btelep%25C3%25BCI%25C3%25A9sk%25C3%25A9p%25C3%25A9delm%25C3%25A9r%25C5%25911>

³⁰⁰ 1063/2020. (II. 26.) Korm. határozat a Budapest Fejlesztési Központ létrehozásáról, a kiemelt budapesti állami magasépítési beruházások megvalósításának felelősségi rendjéről, valamint a budapesti városfejlesztési, várostervezési, urbanisztikai, városkutatási és közlekedéstervezési feladatok, továbbá a nemzetközi sportesemények megpályázásával és megrendezésével összefüggő feladatok ellátásáról. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=218310.380095

A Kommunikációs és Rendezvényszervezési Főigazgató közvetlen irányítása alatt álló UEFA 2020 Projektiroda Vezető felelős az UEFA 2020 labdarúgó Európa-bajnokság megrendezéséhez kapcsolódó budapesti eseményekért, az Európai Labdarúgó-szövetség, a Magyar Labdarúgó Szövetség és Budapest Főváros Önkormányzata között létrejött Rendező Város Megállapodásban lefektetett feladatok tekintetében. „A Nemzetközi Sportpályázatok Főigazgatóság felelős a Kormánybiztos feladatkörébe utalt kiemelt nemzetközi sportesemények megpályázásához kapcsolódó feladatok ellátásért. A főigazgató irányítja a Nemzetközi Sportkapcsolatok szakterületet.” Feladatai többek között:

- felmérni és javaslatot tenni a Kormánybiztos részére a kiemelt nemzetközi vagy nemzetközi érdeklődésre számot tartó sporteseményekről, melyeknek helyszíne Budapest lehet;
- meghatározni a rendezés elnyeréséhez szükséges stratégiai célokat és javaslatot tenni a Kormánybiztos felé a rendezés elnyeréséhez szükséges lépésekről, illetve összehangolni a vonatkozó pénzügyi tervezési-, jogi-, adminisztrációs és közbeszerzési feladatokat;
- közreműködni a nemzetközi sportszövetségek székhelyének Budapestre történő áthelyezésével kapcsolatos feladatok ellátásában, az érintett sportszövetségekkel való kapcsolattartásban;
- előkészíteni a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó kormányzati, a kiemelt nemzetközi, jelentős részben központi költségvetésből vagy egyéb állami támogatással lebonyolított sportesemények megpályázásával és lebonyolításával kapcsolatos *Kiemelt Nemzetközi Sportesemény Stratégiát*.³⁰¹

A Főigazgató a Nemzetközi Sportkapcsolatok szakterületén belül koordinálja a pályázati folyamatot, kapcsolatot tart az érintett szervezetekkel, lobbitevékenységet végez.

Amennyiben Budapest/Magyarország pályázata támogatott, részt vesz a pályázatok megvalósulásának előkészítésében és megvalósulásában: szervezi és lebonyolítja a helyszíni szemléket, részt vesz a közigazgatási (kormány) döntések előkészítésében, együttműködik az érintett önkormányzati és állami szervekkel, a hazai és nemzetközi sportági szakszövetségekkel, a külföldi sportesemények házigazdáival és szervezőbizottságaival, valamint a sportesemények jogtulajdonosaival és szervezőivel. Emellett elkészíti a pályázatokhoz kapcsolódó prezentációkat, háttérdokumentumokat.

IX.4.2.1.2. A budapesti fejlesztésekért és nemzetközi sporteseményekért felelős kormánybiztos

Az említett 1393/2020. (VII. 13.) Korm. határozat kimondja, hogy a kiemelt nemzetközi sportesemények megpályázásával és megrendezésével kapcsolatos egyes állami feladatok ellátására a Kormány 2020. július 1. napjától 2022. június 30. napjáig dr. Fürjes Balázst nevezi ki kormánybiztossá. A kormánybiztos főbb feladata ellátni a „kiemelt nemzetközi sportesemények megpályázásával és megrendezésével kapcsolatos kormányzati feladatokat, együttműködve a sportpolitikáért felelős miniszterrel, a kormányzati kommunikációért felelős miniszterrel, a sportági szakszövetségekkel és a Magyar Olimpiai Bizottsággal melyek vonatkoznak többek között:

- a felnőtt és az az alatti első utánpótlás korosztály világbajnoksága,
- a felnőtt és az az alatti első utánpótlás korosztály Európa-bajnoksága,
- a felnőtt világbajnokság,
- és egyéb jelentős nemzetközi súllyal bíró esemény (mint a Giro d'Italia, GAISF World Urban Games, FINA Champions Swim Series, FIDE World Chess Olympiad),
- az olimpiai, paralimpiai kvalifikációs verseny,
- a világ- és európai sportági szövetség vagy nemzetközi sportszervezet (mint a NOB, Nemzetközi Paralimpiai Bizottság, Global Association of International Sports Federations) által

³⁰¹ A Kormány 1393/2020. (VII. 13.) Korm. határozata a kiemelt budapesti fejlesztésekért és nemzetközi sporteseményekért felelős kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól
<http://www.kozlonyok.hu/nkonline/index.php?menuindex=200&pageindex=kozltart&ev=2020&szam=167>

rendezett kongresszus, konferencia, illetve a szövetség irányító és szakmai szerveinek ülése megpályázásával és megrendezésével kapcsolatos kormányzati feladatok, illetve

- kidolgozza és irányítja az ezen feladatokra vonatkozó, 2030-ig tartó időszak kormányzati stratégiáját (Kiemelt Nemzetközi Sportesemény Stratégia).”

Szintén ezen Kormányhatározat utalja feladatkörébe a 2023-ban Budapesten megrendezendő IAAF Atlétikai Világbajnoksággal kapcsolatos kormányzati feladatokat, melynek keretében a Kormány képviselőjében tart kapcsolatot a Magyar és a Nemzetközi Atlétikai Szövetséggel. A 2020. július 13-tól e minőségben, díjazás nélkül eljáró kormánybiztos sporttal kapcsolatos tevékenységét a Miniszterelnökséget vezető miniszter útján irányítja, és tevékenységét titkárság nem segíti.

IX.4.2.1.3. Nemzeti Sportügynökség Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság

A BFK-t alapító 1063/2020. (II. 26.) Kormányhatározat szerint a Kormány egyetértett azzal, hogy a **Nemzeti Sportügynökség Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság** (cégjegyzékszám: 01-09-335203, székhely: 1123 Budapest, Alkotás utca 48. B7. ép. fszt. 13–18.) felett a tulajdonosi jogokat a Miniszterelnökséget vezető miniszter gyakorolja. A végrehajtás határideje 2020. június 30. volt. Az NSÜ, mint a Magyar Állam tulajdonában álló egyszemélyes kft.³⁰² a 2019. március 18-i SZMSZ-e³⁰³ szerint főtevékenységében az érintett sportági szakszövetségekkel együttműködve részt vesz azon kiemelt, hazai rendezésű sportvilágvversenyek szervezésében (projektfeladatok szintjén), amelyek részesültek a központi költségvetés terhére történő forrásokban. Az NSÜ, mint közfeladatot ellátó szerv állami tulajdonosi joggyakorló szerve a Miniszterelnökséget vezető miniszter, a szakmai irányító szerve a BFK. Az NSÜ egyúttal a kiemelt budapesti fejlesztésekért és nemzetközi sporteseményekért felelős kormánybiztos feladatainak ellátását segítő munkaszervezet is.³⁰⁴ Megjegyzendő, hogy az NSÜ korábbi nevén **Sportesemények Szervezéséért, Lebonyolításáért és Sportszolgáltatásért Felelős Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság** feladata a 2018. december 6-i, 1646/2018.számú Kormányhatározat alapján a „sportrendezvények, események megszervezése, lebonyolítása, mely eseményeket a Kormány határozat alapján a hatáskörébe utal. Ezen Társaság tulajdonosi joggyakorló szerve a Nemzeti Sportközpontok³⁰⁵ volt, mely eredetileg 2018. december 19-én kelt alapítói okirattal, 3.000.000 Ft jegyzett tőkével jogelőd nélküli alapítással jött létre”³⁰⁶. A Kormány ugyanezen határozatában³⁰⁷ döntött arról is, hogy további 50 millió Ft-tal megemeli a Sportesemények Szervezéséért, Lebonyolításáért és Sportszolgáltatásért Felelős Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság törzstőkéjét, és rendelkezett arról, hogy a 2019. évi ITTF Asztalitenisz Egyéni Világbajnokságot a Magyar Asztalitenisz Szövetséggel közösen kell megrendezniük. A cég felügyeletét a sportért felelős államtitkár kapta, és a tervek szerint

³⁰² A Nemzeti Sportügynökség Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság Alapító Okirata – a módosításokkal egységes szerkezetbe foglaltan. 2019. július 24.

https://hungary.sport.hu/downloads/alapito_okirat_a_letesito_okirat_valtozasokkal_egybefoglalt_hatalyosított_szoveg_e.pdf

³⁰³ Szervezeti és Működési Szabályzat (NSÜ). https://hungary.sport.hu/downloads/szervezeti_mukodesi_szabalyzat.pdf

³⁰⁴ Nemzeti Sport Ügynökség. <https://hungary.sport.hu/hu/public-information.html>

³⁰⁵ 1/2018. (VI. 25.) NVTNM rendelet az egyes állami tulajdonban álló gazdasági társaságok felett az államot megillető tulajdonosi jogok és kötelezettségek összességét gyakorló személyek kijelöléséről.

<https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A1800001.NVT&targetdate=20190304&printTitle=1/2018.%20%28VI.%2025.%29%20NVTNM%20rendelet>

³⁰⁶ Kiegészítő melléklet 2019. évi egyszerűsített éves beszámolóhoz.

https://hungary.sport.hu/downloads/s_nsu_kieg_mell_2019.pdf

³⁰⁷ A Kormány 1646/2018. (XII. 6.) Korm. határozata a 2019. évi ITTF Asztalitenisz Egyéni Világbajnokság megrendezése érdekében szükséges kormányzati intézkedésekről.

http://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/109322/135576/F283728620/MK_18_194.pdf

annak kiemelt feladata a vívók (július 15–23.), a kajak-kenusok (augusztus 21–25.) és az öttusázók (szeptember 3–9.)³⁰⁸ világbajnokságának megszervezése volt.³⁰⁹

Több tanulmány készült arról, hogy a kiemelt, hazai rendezésű sportesemények megvalósítása milyen pozitív és negatív gazdasági, politikai, társadalmi és környezeti hatással járnak (Stocker – Szabó, 2017; Paár – Lackó 2018). A sikeres rendezés egyértelműen pozitívan hat az adott ország, a rendező város sportdiplomáciai megítélésére. Itt nem csupán a sporteredményekre kell gondolni: a nemzetközi (Európa- vagy világbajnokságok) megrendezése során a sportversenyek mellett további jelentős sportszakmai és protokolláris kísérőrendezvények valósulnak meg. Protokollfőnökként számos közgyűlést, bizottsági ülést, illetve munka- és galavacsorát szerveztem. Az előbbieken az adott európai vagy nemzetközi szövetség pozícióira választanak tisztségviselőket, az utóbbiaknál állami-politikai vezetők részvételével dönthetnek szűkebb körben – a fehér asztal mellett – az egész sportágat, illetve a rendező országot érintő jelentős, például jövőbeni sportszakmai kérdésekben, vagy más jellegű együttműködésekre vonatkozóan. A sikeres verseny- és protokollrendezés pedig kiváló referencia az önálló, vagy akár közös rendezésű eseményekre történő pályázási folyamatokban. Ezek a kísérőrendezvények tehát sportdiplomáciai szempontból sok esetben nagyobb súllyal bírnak, mint maguk a sportversenyek.

IX.4.2.1.4. Kiemelt nemzetközi sport- és sportdiplomáciai események támogatása

Hazánk a COVID időszakot megelőzően sorra rendezte a kiemelt nemzetközi sportversenyeket. A Kormány a felnőtt és utánpótlásversenyeket tekintve 2006-ban 6, 2010-ben 34, 2017-ben már 113 rendezvényt támogatott. 2018. január 23-ig a 2018-as évre az EMMI Sportért Felelős Államtitkársága már 94 esemény támogatásáról döntött³¹⁰. 2019 kiemelt sporteseményei volt az asztalitenisz, a kajak-kenu, az öttusa és a vívó VB, valamint hazánk legnagyobb multisporteseménye, a Maccabi Európa Játékok, és szintén ebben az évben volt Budapest Európa Sportfővárosa. Az utóbbi három projektben volt szerencsém protokollfőnökként dolgozni.

A kiemelt sportesemények sikeres megrendezése nem csupán sportszakmai, városdiplomáciai, de nemzeti érdek is egyben. A Kormány ennek szabályozására fogadta el a kiemelt nemzetközi sport- és sportdiplomáciai eseményekről és az azokhoz kapcsolódó költségvetési támogatásokról szóló 565/2020. (XII. 8.) Korm. rendelet.³¹¹ A jogszabály hatálya az alábbi eseményekre terjed ki:

- az olimpiai sportág felnőtt világbajnoksága, Európa-bajnoksága, világkupaversenye vagy olimpiai, paralimpiai kvalifikációs verseny minimum egymilliárd forint támogatási igény esetén;
- az olimpiai sportág utánpótlás-korosztályú világbajnoksága Európa-bajnoksága minimum ötszázmillió forint támogatás esetén, illetve a társasági adóról és az osztalékadóról szóló törvény alapján igénybe vehető látvány-csapatsport támogatás hatálya alá tartozó sportág esetén az ötvenmillió forintot;
- nemzetközi multisportesemény legalább egy olimpiai sportággal, ha a támogatási igény minimum egymilliárd forint;

³⁰⁸ A Kormány 1694/2018. (XII. 17.) Korm. határozata a 2019. évi Felnőtt Öttusa Világbajnokság és Laser Run Világbajnokság megrendezése érdekében szükséges kormányzati intézkedésekről.

<https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/bbd5c2118c6f85338e4f0998b59ce6fb07b716e5/letoltes>

³⁰⁹ Sportrendezvények szervezésére új céget alapított a kormány. <https://turizmus.com/szabalyozas-orszagmarketing/sportrendezvenyek-szervezesere-uj-ceget-alapitott-a-kormany-1161523>

³¹⁰ Stocker Miklós, 2018: A hazai rendezésű, nemzetközi sportesemények hatásai. Előadás a Nyerges Mihály emlékkonferencián, 2018.01.23. http://mstt.hu/wp-content/uploads/2018/02/Stocker_Nyerges-emle%CC%81kkonferencia_MSTT_20180123.pdf

³¹¹ 565/2020. (XII. 8.) Korm. rendelet a kiemelt nemzetközi sport- és sportdiplomáciai eseményekről és az azokhoz kapcsolódó költségvetési támogatásokról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2000565.kor>

- egyéb felnőtt, jelentős nemzetközi súllyal bíró sportesemény (pl. nemzetközi kerékpáros körversenyt, GAISF jogtulajdonában álló multisporteseményeket, Sakkolimpia) minimum egymilliárd forint támogatási igényel;
- a nemzetközi sportszövetségek, a NOB, a NOB által elismert, annak honlapján „*Recognised Organisation*”-ként feltüntetett szervezetek által rendezett kongresszus, konferencia, illetve szövetség irányító és szakmai szerveinek ülése, illetve általuk rendezett kiállítás minimum kettőszázmillió forint támogatási igénnyel;
- a külföldi magyar sportdiplomáciai események;
- további jelentős esemény, amelynek megpályázása, illetve megrendezése tekintetében a Kormány egyedi határozattal e rendelet szabályait rendeli alkalmazni.

A kiemelt nemzetközi sport- és sportdiplomáciai eseménynek minősülő rendezvények kormányzati felelőse a kiemelt budapesti fejlesztésekért és nemzetközi sporteseményekért felelős kormánybiztos, míg az állami feladatokat a kiemelt nemzetközi sport- és sportdiplomáciai események rendezéséért felelős miniszter és a Nemzeti Sportügynökség Nonprofit Kft. látja el a kormánybiztos közreműködésével.

A Kormány célja, hogy az általa támogatott események előkészítése és rendezése során az alábbi értékek jelenjenek meg hangsúlyosan:

- „a sport szeretetén alapuló, nemzedékeken átívelő közösségi összetartozás és közösségépítés,
- az aktív bekapcsolódás és részvétel lehetősége a nézőközönség számára, valamint az önkéntes segítség gyakorlatának terjedése,
- a sportolás, a rendszeres mozgás és az egészséges életmód népszerűsítése,
- a magyar versenysport fejlesztése, eredményessége, fokozása,
- Magyarország és kiemelten Budapest kulturális, gazdasági előnyöket eredményező nemzetközi pozicionálása és népszerűsítése,
- Magyarország nemzetközi sportdiplomáciai kapcsolatainak szélesítése és mélyítése,
- a járulékos pozitív gazdasági, kulturális és turisztikai hatások érvényesülése.

A nevezett események rendezésére irányuló pályázat benyújtását a sportszövetség, a sportköztestület, a kormánybiztos (kérelmezőként a sportügynökség jár el), a sportpolitikáért felelős miniszter vagy egyéb érdekelt személy/szervezet kezdeményezhet. A kérelmezőnek a sportügynökségen keresztül kell benyújtani a részletes regisztrációs kérelmét a miniszter felé döntésre. Amennyiben a regisztráció során a kormánybiztos a pályázat folyamatában a sportügynökség részvételét írta elő, a kérelmezőt a sportügynökség segíti a pályázat összeállításában, és vesz részt a nemzetközi sportszervezetekkel, jogtulajdonosokkal történő egyeztetésen, prezentációkon. Ha a kiemelt nemzetközi sport- és sportdiplomáciai események rendezéséért felelős miniszter, a kormánybiztos és a sportpolitikáért felelős miniszter az esemény magyarországi megrendezésével egyetért, a kormánybiztos, a miniszter és a sportpolitikáért felelős miniszter a pályázattal kapcsolatban a Kormány részére előterjesztést készít.

A rendezési jog elnyerését követően lehet támogatás iránti kérelmet benyújtani a miniszter részére, melyhez csatolni kell többek között az esemény megrendezésével kapcsolatos részletes sportesemény stratégiáját, az elérni kívánt sportszakmai, sportágfejlesztési, sportdiplomáciai és kommunikációs célokat, a részletes cselekvési és költségtervet, a szervezési organigramot, a vezetői pozíciók és hatáskörök bemutatásával, továbbá a szponzorációs tervet és célokat, szponzori listákat és szándéknyilatkozatokat, valamint a tervezett biztosítási koncepciót. Stratégia az érintett sportszövetség és a sportügynökség által elfogadott tartalommal nyújtható csak be, melyet a kormánybiztos jóváhagyását követően a sportpolitikáért felelős miniszter részére megküld véleményezésre.

A rendezési szerződés megkötése után a kormánybiztos, a miniszter és a sportpolitikáért felelős miniszter előterjesztést készít a Kormány részére az eseménnyel kapcsolatos kormányzati intézkedésekről, a szervezőbizottság feladatairól és összetételéről, illetve a rendezéshez szükséges forrásbiztosításról, melyben jelentős hangsúlyt kap az esemény hazai megrendezésének

eredményességi, kvalifikációs, sportdiplomáciai szerepe. Szerves része az előterjesztésnek a részt vevő országok, sportolók, nézők várható létszáma Magyarország és Budapest nemzetközi pozicionálása, valamint az eseménnyel összefüggő sportinfrastruktúra-fejlesztés, akadálymentesítés sportágfejlesztési és sportpolitikai, valamint gazdaságösztönző hatása, illetve az eseménynek a sportág további fejlődésére gyakorolt, várható hatása. A Kormány a fentiek és a sportesemény stratégia alapján dönt a támogatás feltételeiről.

Amennyiben a sportügynökség társszervező, – a támogatási szerződés eltérő rendelkezése hiányában – úgy az alábbi tárgykörökben felmerülő minden feladat a sportügynökség jogkörébe tartozik, azaz az alábbi területeken végez tevékenységet:

- „szponzoráció (a kérelmezőnek jóváhagyási joga van),
- közvetítés (broadcasting),
- kommunikáció,
- kísérőrendezvények,
- reprezentáció, fogadások,
- az eseményhez kapcsolódó hivatalos termékek árusítása,
- étel-/italszolgáltatás (catering),
- utazások, szállásszervezés,
- sportprezentáció,
- embléma-, logó-, arculattervezés és -jóváhagyás.”

A fenti tárgykörökben történő beszerzések, ajánlattételek, szerződéskötések még akkor is kizárólag a sportügynökség előzetes írásbeli jóváhagyásával történhetnek, ha a lebonyolítás a a sportügynökség mint társszervező közreműködése nélkül történik, vagy a rendezési szerződés alapján ezen feladatok ellátása a sportszövetség vagy egyéb kérelmező feladata. Az esemény megrendezésére olyan operatív irányító testületet kell létrehozni, melyen a kormánybiztos, az által delegált személy, illetve a sportpolitikáért felelős miniszter részvételét is biztosítani kell, oly módon, hogy a társelnöki pozíciót minden esetben a kormánybiztos, illetve az általa delegált személy töltheti be.

IX.4.2.2. Emberi Erőforrások Minisztériuma, Sportért Felelős Államtitkárság

Az állami sportirányítás intézményrendszere a rendszerváltozás után is több jogi, szakmai és hatáskör- és intézménytörténeti átalakuláson ment keresztül, tehát a magyar sportpolitika intézményei az alábbiak voltak:

- 1896: Országos Testnevelési és Sportbizottság (OTSB)
- 1945-ben létrejön a Legfelsőbb Sport Tanács (LST) és Munkás Sport Központ (MSK)
- 1948: **Országos Sporthivatal** (OSH) (független, önálló szerv)
- 1973. évi 9. tvr. létrehozta az **Országos Testnevelési és Sporthivatalt** (OTSH)
- 1986. évi 9. tvr. létrehozta az Állami Ifjúsági és Sporthivatalt (ÁISH)
- 1989–1991 között az **Országos Sporthivatal** (OSH)³¹²
 - o a rendszerváltozás utáni kormányok sportigazgatása:
- 1990–94 (Antall-kormány): irányító hatóság: BM államtitkár: Gallov Rezső
- 1994–98 (Horn-kormány): irányító hatóság: BM, államtitkár/OTSH elnök: dr. Harsár István (1997/98)
- 1998–2002 (I. Orbán-kormány): Ifjúsági-és Sportminisztérium, miniszter: dr. Deutsch Tamás
- 2002–2006 (Medgyessy-Gyurcsány-kormány): Ifjúsági- és Sportminisztérium, miniszter: dr. Jánosi György 2002-2003; Gyermekek- Ifjúsági és Sport Minisztérium miniszter: Gyurcsány Ferenc 2003–2004

³¹² Karger Kocsis László: A sport múltja, jelene, jövője c. előadása. KJE sportprotokoll és nemzetközi sportrendezvény szakembere továbbképzési szakon, 2018. május 4.

- 2008–2009 (2. Gyurcsány-kormány): irányító hatóság: Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium, sport szakállamtitkárok: Ábrahám Attila, dr. Elbert Gábor, dr. Simóka Beáta
- 2009–10 (Bajnai-kormány): irányító hatóság: Önkormányzati Minisztérium, sport szakállamtitkár: dr. Simóka Beáta
- 2010–14 (II. Orbán-kormány): irányító hatóság: NEFMI/Nemzeti Erőforrások Minisztériuma, sportért felelős államtitkár: Czene Attila
- 2014–18 (III. Orbán-kormány): irányító hatóság: EMMI, sportért felelős államtitkár: dr. Simicskó István, dr. Szabó Tünde (2015. októbertől)
- 2018–jelenleg (IV. Orbán-kormány): irányító hatóság: EMMI, sportért felelős államtitkár: dr. Szabó Tünde (2015. októbertől)³¹³

Jelenleg tehát az EMMI szervezetén belül működő Sportért felelős Államtitkárság látja el a sport állami támogatásával, valamint a sportélet irányításával járó állami feladatokat, irányítja a sportnagyköveti programot és végzi a sportszakemberek, sportvezetők képzésével, továbbképzésével kapcsolatos hatáskörébe tartozó feladatokat. Az államtitkárság működteti a Nemzeti Sportinformációs Rendszert (NSR) is, melynek operatív célja a komplex sportágazatban született valamennyi civil sportágazati információ modulonkénti rendszerbe foglalása és nyomon követése; a szereplők KAÜ portálon keresztüli adatszolgáltatásán alapuló nyilvántartási, döntés-előkészítési és szolgáltatási tér működtetése, mely egyrészt hatékonyabbá teszi a sportszakmai folyamatok működését, másrészt releváns, hiteles és naprakész információkat és szolgáltatásokat nyújt a lakosság és a sportágazati civil oldal számára napi események, lehetőségek vonatkozásában az alábbi modulokban: szervezetek, személyek (a sportszakemberekkel kapcsolatos információk is itt találhatóak), sportegészségügy, versenyengedélyek, események, sportlétesítmények, támogatás és ellenőrzés.³¹⁴

A sporttal kapcsolatos óriási mennyiségű adatot összegyűjtő és feldolgozó NSR lenne az alapja a Digitális Sport Kataszternek (DSK), melynek célja új, nemzetközi szinten is versenyképes digitális alkalmazások, megoldások hazai kifejlesztése, hiszen a digitalizáció a sport teljes ökoszisztémáját átalakította³¹⁵. A 2018-ra tervezett rendszer még nem valósult meg.

Szervezeti felépítése a tárcavezető utasításában kiadott, hatályos EMMI SZMSZ szerint: a *sportért felelős államtitkár* irányítása alatt működik két helyettes államtitkárság, melyek az alábbi területeket koordinálják:

- A *Sportigazgatásért és sportágfejlesztésért felelős helyettes államtitkár* irányítja a
 - o Sportszakmai és Utánpótlásnevelési Főosztályt (Sportszakmai és Utánpótlásnevelési Osztály, Sportügyi és Tervezési Osztály)
 - o Sportirányítási és Sportágfejlesztési Főosztályt (Sportirányítási Osztály, Sportágfejlesztési Osztály)
 - o Sporttámogatási és Ellenőrzési Főosztályt (Látványcsapatsport-támogatási Osztály, Ellenőrzési Osztály)
 - o Sportinnovációs és -stratégiai Főosztályt (Sportinnovációs Osztály, Nemzeti Sportinformációs és -stratégiai Osztály)
- A *Sportlétesítményekért és sportkapcsolatokért felelős helyettes államtitkár* irányítja a
 - o Sportlétesítménygazdálkodási és -felügyeleti Főosztályt (Sportlétesítménygazdálkodási Osztály, Intézményirányítási Osztály)

³¹³ prof. dr. Borbély Attila előadása: A magyar sportirányítás szervezetei a rendszerváltás után (1989-) KJE sportprotokoll és nemzetközi sportszakember szakirányú továbbképzési szakon, 2018. május 11.

³¹⁴ EMMI, SFÁT: Nemzeti Sportinformációs Rendszer, rendszer ismertető. 2020. augusztus 3. <https://pool-biliard.hu/letoltesek/358.pdf>

³¹⁵ Digitális Jólét Program 2.0. 3.4.5. Digitális Sport Stratégia, Budapest, 2017. július. 83-86. <https://digitalisjoletprogram.hu/files/58/f4/58f45e44c4ebd9e53f82f56d5f44c824.pdf>

- Sportlétesítmény-fejlesztési Főosztályt (Sportlétesítmény-fejlesztési Osztály, Stratégiai Sportlétesítmények Osztálya)
- Sportkapcsolati Főosztályt (Sportkapcsolatokért Felelős Osztály, Módszertani Osztály).

Az SZMSZ így fogalmaz: „a **sportért felelős államtitkár szakmai, politikai irányítást gyakorol** a sportpolitikai, a látványcsapatsport támogatásával kapcsolatos, a sportlétesítmény-fejlesztési és -gazdálkodási, és a sport ágazat területén a nemzetközi két- és többoldalú kapcsolatok és az európai uniós tagsággal összefüggő szakmai feladatok tekintetében.” Emellett „közreműködik a sportágazat *kormányzati irányítási és intézményrendszerének kialakításában és működtetésében*, és biztosítja az ehhez szükséges *szabályozási és egyéb feltételeket*.”

Akadályoztatása esetén általános sportszakmai, utánpótlás-nevelési, sportigazgatási, valamint sportfejlesztési és stratégiai ügyekben a sportigazgatásért és sportágfejlesztésért felelős helyettes államtitkár; sportlétesítmény-fejlesztéssel és -gazdálkodással kapcsolatos, valamint *protokoll és sportkapcsolati feladatai ellátásában* a sportlétesítményekért és sportkapcsolatokért felelős helyettes államtitkár helyettesíti.

A **sportigazgatásért és sportágfejlesztésért felelős helyettes államtitkár** feladatkörében többek között „képviseli a minisztériumot a hazai és külföldi kormányzati, valamint egyéb intézmények, testületek, érdekvédelmi és érdekegyeztető fórumok munkájában, tájékoztatást ad az őket érintő kormányzati tervekről, döntésekről, állásfoglalásokról.” Felelős továbbá az általa irányított területre vonatkozó *jogszabályok szakmai előkészítéséért, módosításuk kezdeményezéséért és azok végrehajtásáért*, a terület minisztériumközi kapcsolatainak működtetéséért és a más szervezeti egységekkel való kapcsolattartásért, a *stratégiai és a költségvetési intézkedések kidolgozásában* történő közreműködésért, továbbá azok *végrehajtásáért*, a sportfejlesztési programok megvalósulásának *koordinációjáért*.

A **sportlétesítményekért és sportkapcsolatokért felelős helyettes államtitkár** többek között gondoskodik a feladatkörébe tartozó fejlesztési programok, infrastruktúra-fejlesztések megvalósításához, működtetéséhez kapcsolódó hazai, európai uniós és nemzetközi kötelezettségek végrehajtásához szükséges *szabályozás előkészítéséről*; feladatkörébe tartozó kérdésekben képviseli a minisztériumot a hazai és külföldi kormányzati, valamint egyéb intézmények, testületek, érdekvédelmi és érdekegyeztető fórumok munkájában, és kapcsolatot tart a sportköztestületekkel, sportszövetségekkel, sportszervezetekkel, valamint a sport más partnerszervezeteivel. A sportért felelős államtitkár tehát sportpolitikai szereplő, ugyanakkor tárgyalási, képviseleti funkcióban elláthat kifejezetten sportdiplomáciai tevékenységet is. Erre friss példa dr. Szabó Tünde négy évre történő megválasztása a LEN (Európai Úszó Szövetség, Ligue Européenne de Natation) alelnökévé (Gyárfás Tamást váltva, aki tiszteletbeli tag lett) 2020-ban³¹⁶, mely kinevezés önmagában is precedensértékű, hiszen még nem volt példa arra, hogy a szervezet vezetőségébe közvetlenül, előzetes elnökségi tagság nélkül válasszanak új tisztviselőt. Ennek eredményeképpen a sportért felelős államtitkár hazánk és a Magyar Úszó Szövetség (MUSZ) képviseletét (Wladár Sándor MUSZ-elnökkel együtt) látja el; alelnökként elsősorban az európai úszósport, és a LEN, illetve valamennyi tagszervezetének kollektív érdekrendszerét szem előtt tartva.

IX.4.2.3. Külgazdasági és Külügyminisztérium Sportdiplomáciai Főosztálya

A KKM nem csupán a diplomácia és a protokoll csúcsszerve okán szerepel a disszertációban. A 2018-ban történt átalakulás eredményeképpen létrejött a Sportdiplomáciai Főosztály³¹⁷, precedenst teremtve

³¹⁶ dr. Szabó Tünde a LEN új alelnöke. MUSZ. <https://musz.hu/dr-szabo-tunde-a-len-uj-alelnoke/>

³¹⁷ 17/2018. (VI.11.) KKM utasítás a Külgazdasági és Külügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról. <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/45100d90b0100eb2cac3f46a73ef515b201aa6aa/megtekintes> és ennek módosításáról szóló 18/2018 (VI.21.) KKM utasítás. <http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/12/PDF/2018/31.pdf>

ezzel nemzetközi szinten, hiszen a sport szakmai területe hazánkban a rendszerváltást követően önálló minisztérium, később államtitkárság keretében működött és működik jelenleg is.

Menczer Tamás Magyarország Nemzetközi Megjelenítésért Felelős Államtitkárság vezetője úgy fogalmazott azon kérdésre, hogy mi szükség volt ebben megalapítására, miután hazánk nemzetközi sportkapcsolatait a sportági szakszövetségek működtetik: „A sportdiplomácia eddig gyerekcipőben járt nálunk, a minisztériumon belül egy másik főosztály kis résztvevője volt csupán. Az államtitkárság megalakulása után úgy láttuk, hogy a sport rendkívül alkalmas az országimázs építésére. Sőt! A sport segítségével eljuthatunk olyan helyekre a világban, ahol eddig kevésbé voltunk jelen, vagy eljuthatunk oda, ahová a politika nem feltétlenül jut el. A sportdiplomácia segíthet olyan helyeken is, ahol politikai típusú vitáink vannak, hiszen a sporton keresztül kialakított bizalomra építve a vitás kérdések is könnyebben rendezhetők. Külképviselőinknek most már a diplomáciai, külgazdasági és kulturális feladataik mellett sportdiplomáciai feladataik is vannak. Mindent megteszünk rangos sportesemények Magyarországra hozatala érdekében, a sporton keresztül erősíteni szeretnénk a diplomáciai kapcsolatainkat, illetve a szomszédos országok esetében a magyar–magyar kapcsolatokat is”³¹⁸. Miután sportpolitikai, sportdiplomáciai tevékenységet hazánkban a szakszövetségek mellett további kiemelt sportszervezetek, államigazgatási szervek is végeznek párhuzamosan, az államtitkár hozzátette: „Szándékunk, hogy a rendelkezésünkre álló külképviseleti hálóval segítsük a sportvilág itthoni képviselőit, a jogköröket természetesen tiszteletben tartjuk. Ezt elmondtuk a sportért felelős Emmi illetékeseinek, a Magyar Olimpiai Bizottság irányítóinak, a sportági szövetségeknek, a hazai sportélet érintett vezetőinek is.”

Nagy-Iglódi István főosztályvezető 2019 elején a Nemzeti Versenysport Szövetség „Sport és diplomácia” elnevezésű rendezvényén – ahol először adták át a Nemzetközi Sportkapcsolatok Díját³¹⁹ – a 2018. július 1-vel induló főosztály megalakulásának okairól úgy nyilatkozott, hogy a minisztérium ezt megelőzően is foglalkozott sporttal, így kézenfekvő volt az önálló főosztály megalapítása. „Mi azért dolgozunk, hogy kihasználjuk a sportban rejlő diplomáciai előnyöket, illetve a diplomácia segítségét kérjük a sportban. (...) azért, hogy megmutassuk a világnak, hogy Magyarország egy sportnemzet”³²⁰. És hogy ez számokban mit jelent, azt Menczer Tamás államtitkár 2019 októberében a TE harmadik „Sport és innováció” elnevezésű nemzetközi konferenciájának megnyitóján így összegezte: „Mi a külügyminisztériumban végrehajtottuk a magunk innovációját a sportdiplomáciai főosztály tavalyi megalapításával. Hozzátette, az elmúlt több mint egy évben nagyjából kétszáz magyar sportdiplomáciai projektet menedzseltek világszerte.” Az államtitkár kiemelte, hogy 2017-ben 113, 2018-ban 112, 2019-ben októberéig már mintegy száz igen jelentős nemzetközi felnőtt és utánpótlás-sporteseménynek adott otthont az ország. „Ezek a világversenyek egytől egyig javították Magyarország nemzetközi megítélését, sportdiplomáciai törekvéseit”³²¹.

A jelenleg hatályos KKM SZMSZ³²² szerint a tájékoztatásért és Magyarország nemzetközi megjelenítéséért felelős államtitkár irányítása alatt működő Sportdiplomáciai Főosztály feladata inter alia:

³¹⁸ <https://demokrata.hu/sport/sport-es-orszagimazs-109093/>

³¹⁹ Nemzetközi sportdiplomáciai szerep. <http://www.mrksz.hu/index.php/hu/39-nemzetkozi-sportdiplomaciai-szerep>

³²⁰ A sportdiplomáciai főosztály létrejöttének oka – interjú. <https://www.facebook.com/nvesz/videos/a-sportdiplom%C3%A1ciai-f%C5%91oszt%C3%A1ly-l%C3%A9trej%C3%B6tt%C3%A9nek-oka-interj%C3%BA/1481022285366150/>

³²¹ Már kétszáz sportdiplomáciai projektet menedzsel a külügyi tárca. <https://2015-2019.kormany.hu/hu/kulgaszdasagi-es-kulugyminiszterium/tajekoztatasi-es-magyarorszag-nemzetkozi-megjeleneseert-felelos-allamtitkar/hirek/mar-ketszaz-sportdiplomaciai-projektet-menedzsel-a-kulugyi-tarca>

³²² 19/2016. (VIII. 31.) KKM utasítás a Külgazdasági és Külügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról <https://docplayer.hu/40269596-19-2016-viii-31-kkm-utasitas-a-kulgaszdasagi-es-kulugyminiszterium-szervezeti-es-mukodesi-szabalyzatarol.html>

- kidolgozni és megvalósítani a *minisztérium sportdiplomáciai stratégiáját*³²³,
- képviselni hazánkat és a sportdiplomáciát nemzetközi szakrendezvényeken és eseményeken, - ellátni a tárca sportdiplomáciai feladatait együttműködésben az EMMI-vel, a hazai sportszervezetekkel, illetve a sporttal foglalkozó egyéb kormányzati szereplőkkel, valamint
- figyelemmel kíséreni a nemzetközi sportdiplomáciai tevékenységet, illetve a nemzeti stratégiákat, és ezek felhasználásával értékelő, elemző anyagokat készíteni,
- közreműködni a sportdiplomáciai kommunikációs feladatok ellátásában,
- részt venni külföldi és hazai rendezvények előkészítésében,
- felkészíteni a tartós külszolgálatra kihelyezésre kerülő, sportdiplomáciai feladatokkal megbízott diplomátákat,
- gondoskodni a Magyarország-kép ápolását, alakítását segítő, sporttémájú, magyar és idegen nyelvű kiadványokról,
- és támogatni a hazai sportszervezetek stratégiai együttműködéseit sportdiplomáciai céljaik megvalósulásában.

A Sportdiplomáciai Főosztály munkatársai képviselik a KKM-et a kormányközi sportmegállapodások előkészítését végző tárcaközi és vegyes bizottságokban, valamint a külföldi partnerekkel folytatott szakmai tárgyalások magyar delegációiban. Ők felügyelik és koordinálják a külképviseletek sportdiplomáciai tevékenységét, a külképviseletektől, illetve hazai szervektől, szervezetektől beérkező, sporttal kapcsolatos megkereséseket, továbbá közvetítenek a hazai és nemzetközi sportszervezetek közötti együttműködések kialakításában.

A diplomácia autentikus értelmezésében a KKM, és azon belül működő Sportdiplomáciai Főosztály végez hagyományos, külügyi értelemben vett sportdiplomáciai tevékenységet a sport kormányzati szereplői közül, hiszen ők tartanak kapcsolatot a külképviseletekkel, és az azokat vezető diplomatákkal. Ők azok továbbá, akik az állami vezetők (köztársasági elnök, miniszterelnök, kormánybiztos stb.) részvételével sporttémában tervezett találkozók, egyeztetések előtt számukra összeállítják a sportdiplomáciai felkészítő anyagot is. Erre példa többek között a 2019. évi öttusa világbajnokságra érkező II. Albert monacói herceg (a Nemzetközi Öttusa Szövetség tiszteletbeli elnökeként), Juan Antonio Samaranch (a Nemzetközi Öttusa Szövetség és a NOB alelnök) és Klaus Schormann (a Nemzetközi Öttusa Szövetség elnöke) a köztársasági elnöknel tett látogatása, és Juan Antonio Samaranch találkozója a miniszterelnökkel.

A Sportdiplomáciai Főosztály tevékenységi körei, valamint a diplomáciai alapfunkciók ismeretében a korábban jelzett, a bécsi nagykövetségünk oldalán³²⁴ fellelt információk alapján a magyar külképviseletek világszerte az alábbi sportdiplomáciai feladatokat láthatják el:

- a magyar sportpolitika céljainak és stratégiáinak közvetítése a fogadó ország vezetése és az ott akkreditált Diplomáciai Testület tagjainak irányába
- a magyar sportszakmai eredményeinek, sporttechnikai innovációinak és történelmi hagyományainak ismeretében azok promotálása a fogadó országban
- tájékoztatás a fogadó országban a magyar sportdiplomáciai sikerekről, hazánk tagságairól és részvételéről a sport nemzetközi civil szervezeteiben, valamint a kormányközi szervezetek sporttal kapcsolatos munkájában
- a fogadó ország tájékoztatása hazánk jövőbeni kiemelt nemzetközi sporteseményeiről, illetve a már elnyert rendezési jogokról

³²³ Megjegyzés: ez a minisztériumi szintű sportdiplomáciai stratégia a disszertáció írása alatti időszakban (2020–2021. év első szemesztere) publikus forrásból nem fellelhető.

³²⁴ A magyar sport múltja és jelene, eredmények, számok, személyiségek, események. <https://becs.mfa.gov.hu/deu/news/a-magyar-sport-multja-es-jelene-eredmenyek-szamok-szemelyisegek-esemenyek>

- a sporton keresztül kialakítható vagy megerősíthető további bilaterális együttműködések feltérképezése, azok ratifikálásának előkészítése
- a feltérképezést követően tárgyalás a magyar sportérdekeket, sportágakat, sportrendezvényeket, sportolókat potenciálisan támogatni kívánó intézmények, szervezetek, vállalatok, civil kezdeményezések vezetőivel
- a fogadó országban tapasztalt sporttal kapcsolatos helyes gyakorlatok (*best practices*) riportálása a küldő ország részére
- a fogadó országban zajló kiemelt sportversenyeken és sportdiplomáciai rendezvényeken történő részvétel
- a fogadó ország sportpolitikájának és sportdiplomáciai intézményrendszerének, kiemelt entitásainak feltérképezése, a velük történő kapcsolattartás, illetve szükség esetén azok összekötése a hazai partnerszervezetekkel
- a fogadó ország releváns állami, politikai és diplomáciai képviselői sporttal kapcsolatos személyes preferenciáinak, álláspontjainak, érdekeinek és céljainak feltérképezése, valamint a küldő ország tájékoztatása mindezekről
- feltérképezést követően kapcsolatfelvétel a fogadó országban élő magyar sportszakemberekkel
- híres magyar sportolókról elnevezett közterületek, létesítmények, szobrok, emléktáblák, rendezvények, klubok feltérképezése a fogadó országban
- igény esetén konzuli segítség a fogadó országba érkező sportdelegáció számára.

IX.4.3. A sport civil igazgatási képviseleti rendszere

A magyar sportszervezeti rendszer az **európai modellt** követi, azaz a szervezetek hierarchiaszerűen épülnek egymásra, magas fokú centralizáció mellett: fontos tényezője a nemzeti identitás; felépítése piramisrendszerű, az alulról szerveződő sporttól az elit szintig; minden sportág esetében van nemzeti szintű szakszövetség, amely kizárólagosan szabályozza az adott sportág valamennyi kérdését; hangsúlyos szerepet kap a tömegsport; nemzeti és nemzetközi versenyeket egyaránt rendeznek (Szemesi, 2015:16-18). A sportdiplomácia hagyományos, szűkebb értelmezésében a sportági szakszövetségekben és a sport kiemelt civil igazgatási intézményrendszerében nemzetközi tevékenységet ellátó és/vagy nemzetközi sportszövetségben választott funkciót betöltő sportszakemberek a sportdiplomáták. E gondolat mentén a sporttörvény alapján mutatjuk be ezen szervezeteket.

IX.4.3.1. Magyar Olimpiai Bizottság (MOB)

A sportdiplomácia hazai gyakorlata elsősorban az élsportra helyezi a hangsúlyt, azon belül is az olimpiai sportágakban elért és elérendő célok jelennek meg, mely sportszakmai alapjául szolgált a 2024. évi olimpiai pályázatunknak, és szolgáltat alapot a létesítményfejlesztési folyamatoknak és a lehetséges jövőbeni olimpiai pályázásnak.

Az olimpiai sportágak nemzeti szintű érdekképviselői szervezete a MOB, mely a Nemzetközi Olimpiai Bizottság (NOB) által kizárólagos nemzeti olimpiai bizottságként elismert, az olimpiai mozgalommal kapcsolatos szervezett versenysporttal összefüggő, a Sporttörvényben országos közfeladatokat ellátó közhasznú köztestület. Működését a NOB alapszabályával és az Olimpiai Chartával összhangban álló, a közgyűlés által elfogadott alapszabály határozza meg.

A NOB által elfogadott magyar érmek száma nem azonos a MOB által elfogadottakkal. A legfőbb szervezet szerint Magyarország éremtáblázata (a művészeti versenyek eredményei nélkül) a nyári és téli olimpiákon összesen: aranyérem: 177, ezüstérem: 149, bronzérem: 173,

összes érem: 498.³²⁵ A MOB független, autonóm működésű és irányítású köztestület, mely 1895. december 19. napján alakult meg a világ 206 tagországa közül a hatodik nemzeti olimpiai bizottságként³²⁶. Saját magát a korábban hivatkozott MOB Stratégiában így jellemzi: „A 2016-os nyári olimpiát követően a MOB régi-új helyzetbe került. A számtalan feladattal, rengeteg felelősséggel, komoly stábbal és jelentős forrással rendelkező szervezet a 2017. év eleji sporttörvény-módosítással szinte egyik napról a másikra került vissza abba a szerepbe, amelyet 2010 előtt is betöltött, ráadásul teljesen elvesztette befolyását az egyébként nemzeti olimpiai bizottsági felelősségi körbe tartozó Európai Ifjúsági Olimpiai Fesztivál rendezését és a budapesti olimpiai pályázatot illetően is. A hirtelen lekarcsúsodott MOB-nál az olimpiai sportágakkal kapcsolatos sportszakmai feladatok egy része, az olimpiai eseményeken való magyar részvételhez kötődő ügyintézés, az olimpiai tulajdonelemek kizárólagos magyarországi használata és a hagyományörzés maradtak.”

Sportdiplomáciával összefüggő tevékenységei a Sporttörvény szerint:

- javaslattétel az olimpiai mozgalommal kapcsolatos szervezett versenysport stratégiai fejlesztési céljaira és irányaira együttműködésben a sportpolitikáért felelős miniszterrel (a továbbiakban: miniszter),
- együttműködés a miniszterrel és a további sportköztestületekkel a sport stratégiai fejlesztési céljainak meghatározásában és megvalósításában,
- javaslattétel a miniszter részére a sport világesemények támogatására,
- együttműködés a miniszterrel a sportszakemberek képzési, továbbképzési programok meghatározásában, segítve a sportszövetségek kötelező sportszakember-továbbképzési feladatainak ellátását,
- együttműködés a miniszterrel a sporttudomány fejlesztése érdekében,
- javaslattétel a miniszter részére az olimpiai mozgalommal kapcsolatos szervezett versenysporttal összefüggő kormányzati intézkedések, szabályozási koncepciók megtételére; jogszabálytervezetek véleményezése,
- javaslattétel az állami sportcélú támogatások felosztási elveire,
- döntés a rendelkezésére bocsátott állami támogatások felhasználásáról és a támogatások folyósítása.

IX.4.3.2. Magyar Paralimpiai Bizottság

Az MPB a „Nemzetközi Paralimpiai Bizottság által kizárólagos nemzeti paralimpiai bizottságként elismert, a paralimpiai mozgalommal kapcsolatos szervezett versenysporttal és a fogyatékosok verseny-, diák- és hallgatói sportjával, valamint szabadidősportjával összefüggő, a Sporttörvényben meghatározott országos közfeladatokat ellátó közhasznú köztestület.

Kiemelt szakmai feladatai hasonlóak a MOB feladataihoz: a Nemzetközi Paralimpiai Bizottság magyarországi tagszervezeteként a paralimpiai mozgalom fejlesztése, paralimpiai játékok jelképeinek védelme, sportágak és sportolók nevezése a paralimpiai játékokra, a paralimpiai jelkép, zászló, jelvény, jelmondat, himnusz kereskedelmi vagy egyéb célú használatának engedélyezése. Emellett az MPB együttműködik a Siketek Nemzetközi Sportbizottságával, felügyeli a Nemzetközi Speciális Olimpia, a Szervátültetettek Világjátékainak Szövetsége, a Siketek Nemzetközi Sportbizottsága alapszabályában a nemzeti speciális világijáték szervezetek részére megállapított célkitűzések és feladatok végrehajtását.

Sportdiplomáciával összefüggő tevékenységében

- részt vesz a fogyatékosok nemzetközi sportszervezeteinek tevékenységében,
- elősegíti és koordinálja a magyar sportolók speciális világijátékokon való részvételét,

³²⁵ Hungary. IOC. <https://www.olympic.org/hungary>

³²⁶ A Magyar Olimpiai Bizottság Alapszabálya (módosításokkal egységes szerkezetben). Hatályos: 2020. június 20-tól. http://olimpia.hu/images/MOB/Alapszabaly_20200620.pdf

- közös és integrált sportrendezvényeket, verseny- és szabadidősport programokat szervez a különböző fogyatékoságú, valamint nem sérült emberek számára,
- népszerűsíti a fogyatékosok sportját, és részt vesz a fogyatékosok szabadidősportjának nemzetközi együttműködésében,
- javaslatot tesz a miniszter részére és véleményezi a fogyatékosok sportjával kapcsolatos kormányzati intézkedéseket, szabályozási koncepciókat,
- együttműködve a miniszterrel javaslatot tesz a fogyatékosok sportja stratégiai fejlesztési céljaira és irányaira,
- megtervezi a paralimpiai és siketlimpiai játékokra és a speciális világtételekre történő felkészülés irányait, és szakmai javaslatot tesz a miniszter részére a sport világesemények támogatására,
- együttműködik a miniszterrel a sportszakemberek képzési, továbbképzési programok meghatározásában, segíti a sportszövetségek kötelező sportszakember-továbbképzési feladataik ellátását,
- együttműködik a miniszterrel a sporttudomány fejlesztésében.

IX.4.3.3. Nemzeti Versenysport Szövetség

Az NVESZ a nem olimpiai sportágak szervezett versenysportjában működő, a Sporttörvényben meghatározott, országos közfeladatokat ellátó közhasznú köztestület. Az NVESZ a MOB-hoz hasonló feladatokat lát el a nem olimpiai sportágak szervezett versenysportjában a Világtételek Nemzetközi Szövetsége (IWGA) Világtételein és a Nemzetközi Sportszövetségek Szövetségének (GAISF) Világtételein való magyar részvétel érdekében.

Sportdiplomáciával összefüggő tevékenységében (a nem olimpiai sportágak kapcsán):

- részt vesz a nem kormányzati nemzetközi sportszervezetek, különösen az Európai Nem Kormányzati Sportszervezetek Szövetségének (ENGSO) tevékenységében, amely feladatkört nem kizárólag a nem olimpiai sportágakkal összefüggésben gyakorolja,
- javaslatot tesz és véleményezi a szervezett versenysporttal kapcsolatos kormányzati intézkedéseket, szabályozási koncepciókat, valamint jogszabály-tervezeteket,
- javaslatot tesz a szervezett versenysport stratégiai fejlesztési céljaira és irányaira, együttműködve a miniszterrel,
- együttműködik miniszterrel és a további sportköztestületekkel a sport stratégiai fejlesztési céljainak meghatározásában és megvalósításában,
- megtervezi a világtételekre történő felkészülés irányait, és javaslatot tesz a támogatásuk rendszerére, valamint szakmai javaslatot tesz a miniszter részére a sport világesemények támogatására,
- együttműködik a miniszterrel a sportszakemberek képzési, továbbképzési programjainak meghatározásában, segíti a sportszövetségek kötelező sportszakember-továbbképzési feladataik ellátását,
- együttműködik a miniszterrel a sporttudomány fejlesztésében,
- javaslatot tesz a szervezett versenysporttal összefüggő állami sportcélú támogatások felosztási elveire.

IX.4.3.4. Nemzeti Diák, Hallgatói és Szabadidősport Szövetség (NDHSZ)

Az NDHSZ a diák-hallgatói és a szabadidősportban működő, a Sporttörvényben meghatározott országos közfeladatokat ellátó közhasznú köztestület.

Az **NDHSZ szakmai** feladatai a diák-hallgatói sport területén elsősorban:

- együttműködés a diák- és egyetemi-főiskolai sport országos szövetségével, a szövetségek és a diák- és egyetemi-főiskolai szövetségek, valamint a diák- és

egyetemi-főiskolai sport területén működő sportszervezetek közötti szakmai feladatok összehangolt ellátásában,

- az országos sportszövetséggel együttműködve elősegíti a versenyzők diák- és egyetemi-főiskolai sport kiemelkedő nemzetközi sporteseményeire való felkészülését, illetve részvételét.

Sportdiplomáciával összefüggő tevékenységei:

- javaslattétel és véleményezés a diák-hallgatói és a szabadidősporttal kapcsolatos kormányzati intézkedésekről, szabályozási koncepciókról és jogszabály-tervezetekről,
- javaslattétel a stratégiai fejlesztési célokra és irányokra,
- közreműködik a sport stratégiai fejlesztési céljainak meghatározásában és megvalósításában,
- közreműködik a sportszakemberek képzési, továbbképzési programok meghatározásában, segíti a sportszövetségek kötelező sportszakember-továbbképzési feladatainak ellátását,
- közreműködik a sporttudomány fejlesztésében,
- a Nemzetközi Egyetemi Sportszövetség (FISU) által kizárólagos nemzeti egyetemi sportszövetségként elismert Magyar Egyetemi-Főiskolai Sportszövetségen (MEFS) keresztül részt vesz a nemzetközi egyetemi sportszervezetek tevékenységében,
- szervezi a FISU egyetemi világjátékain (Universiade) és egyetemi világbajnokságain, valamint az Európai Egyetemi Sportszövetség (EUSA) európai egyetemi játékaiban és európai egyetemek bajnokságain való magyar részvételt és az arra való felkészülés szakmai feladatait,
- a MEFS-en keresztül, az érintett sportszövetségekkel együttműködve szervezi a FISU és az EUSA hazai eseményeit, továbbá a Magyar Egyetemi-Főiskolai Országos Bajnokságokat.

IX.4.3.4. Országos sportági szakszövetségek

A Sporttörvény az alábbi módon határozza meg a sportszövetségek fogalmát: „meghatározott sporttevékenységek körében a sportversenyek szervezésére, a tagok érdekvédelmére és a részükre való szolgáltatásokra, valamint a nemzetközi kapcsolatok lebonyolítására létrehozott, jogi személyiséggel és önkormányzattal rendelkező, különös formában működő egyesületek.”

Típusai lehetnek az országos sportági szakszövetségek, sportági szövetségek, szabadidősport szövetségek, fogyatékosok sportszövetségei, diák- és egyetemi-főiskolai sport szövetségei, és a nemzetközi sportszövetségek.

A **szakszövetség** nyilvántartott tagsággal rendelkező szervezet, amelyet a sportág versenyrendszerében részt vevő sportszervezetek hozhatnak létre olyan sportágban, amely a Nemzetközi Olimpiai Bizottság által elismert sportág, vagy amelyben a sportág nemzetközi szövetségét felvették a Nemzetközi Sportszövetségek Szövetségébe (Global Association of International Sports Federations, a továbbiakban: GAISF).

Az **országos sportági szakszövetség** olyan sportszövetség, amely sportágában kizárólagos jelleggel a Sporttörvényben meghatározott feladatokat látja el az abban megállapított különleges jogosítványokkal. Feladata elsősorban biztosítani a sportolók sporttevékenységeinek feltételeit, a sportág rendeltetészerű működését, emellett szervezi a sportág versenyeit a sportolók nemzetközi sporteseményeken való részvétele érdekében.

Sportdiplomáciával összefüggő feladatai a következők:

- szabályzatok megalkotása a sportág nemzetközi sportszövetsége szabályzataival összhangban álló rendeltetészerű működésére,
- részvétel a sportág nemzetközi szövetségének munkájában, a sportág részvételének szervezése a nemzetközi sportkapcsolatokban,
- sportolói részvételének elősegítése a nemzetközi sporteseményeken,
- a sportág stratégiai fejlesztési koncepcióinak meghatározása,
- a sportág érdekképviselése az állami szervek, a sportköztestületek, a többi sportszövetség, más egyesületek, szövetségek előtt, valamint a nemzetközi sportéletben,

- a sportágában működő sportszakemberek képzésének és továbbképzésének támogatása,
- közreműködés a kiemelt nemzetközi sportrendezvények magyarországi megrendezésével összefüggő állami feladatok ellátásában.

IX. 5. A magyar sportdiplomáciai és sportprotokoll képzések gyakorlata

Az általános protokolloktatás után célirányosan folytatjuk ebbéli vizsgálatunkat. Kijelenthető, hogy hazánkban a diplomáciai, illetve sportdiplomáciai és protokollképzések múltja csupán néhány évre tekint vissza. A dolgozatban azért fontos ezen képzések vizsgálata is, mert a hazai sportdiplomata-funkció betöltése egyrészt törvényi keretek között meghatározott végzettséghez kötött, másrésztől mind a kormányzati és a nem-kormányzati szektorban sportdiplomata tevékenységet végzőktől alapulvárás a releváns diplomáciai és protokollszakmai kompetenciák megléte, amit jelenleg az oktatási rendszer különböző szintű és tartalmú képzésekkel kíván biztosítani. Ebből kiderül, milyen lehetőségek állnak rendelkezésre azok számára, akik már aktívan, vagy a jövőben szeretnék a magyar sportpolitikai és sportszakmai érdekek mentén tevékenykedni.

IX.5.1. A hazai közép- és felsőfokú oktatás kínálata

Magyarországon a sportdiplomata tevékenységét hivatottak elősegíteni a különböző közép- és felsőfokú képzések. A kutatás keretében azon akkreditált képzéseket vizsgáljuk, amelyek egyrészt a sportági szakszövetségek vezető beosztásainak betöltéséhez szükséges végzettséget jelölik, másrésztől (sportolói múlt nélkül, középfokú végzettséggel vagy a sporttól eltérő tudományterületen szerzett diplomával rendelkezők számára is elérhető képzés) tematikájában jelenleg szerepel valamilyen formában és mértékben sportdiplomácia és (sport)protokoll-oktatás.

Mint ismeretes, a hazai közép- és felsőfokú oktatás, illetve a szak- és felnőttképzés rendszere folyamatosan módosul a mai napig. Az Európai Unió csatlakozását követően alapjaiban változott a korábban ismert rendszer szerkezete. Magyarországon a bolognai folyamat eredményeként 2004-től a felsőoktatásban kezdődött meg a fokozatos áttérés az egyetemi vagy főiskolai végzettséget adó rendszerről az egymásra épülő, három cikluson alapuló felsőoktatási struktúrára: ezek a felsőfokú végzettséget adó ciklusok az alapképzés, a mesterképzés és a doktori képzés. A felsőoktatási sportképzések palettája, tartalma és az egyetemi csoportindítás gyakorisága egyaránt, szinte éves szinten változik. Neveléstudományi szempontból érdemes lenne az egyes képzéseket összevetve vizsgálni és feltérképezni azt, hogy milyen mértékű változásokon mentek át az egyes szakok, szakirányok az elmúlt évtizedben, és milyen mértékben igazodtak a hallgatói igényekhez és munkavállalási tendenciákhoz. Az egyes intézmények a tervezett alap- és mesterképzést a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (a továbbiakban: MAB) támogató szakértői véleményének birtokában, a szakindítás tényének központi nyilvántartásba vételét követően indíthatnak³²⁷. A felsőoktatási intézményekben folyó képzések és tudományos tevékenységek minőségének értékelése szintén a MAB feladata, ezért jelen kutatás nem terjed ki a diplomácia és protokolloktatást végzők körének vizsgálatára (végzettség, szakmai háttér, tapasztalat, tudományos fokozat stb.), az egyes képzés minőségére (pl. a hallgatók általi értékelések révén), a szerzett ismeretek hasznosulására (pl. a diploma utáni pályakövetéssel).

Mindezen tényezőket ugyanis a kijelölt szakértői csoport, azaz a MAB nyolcvenként vizsgálja, értékeli és véleményezi, valamint javaslatokkal él az alapján, hogy a felsőoktatási intézmény vizsgált képzésének személyi és tárgyi feltételei megfelelnek-e az akkreditációs követelményeknek, emellett ellenőrzi, hogy a releváns tantervek, valamint a képzési és kimeneti követelmények teljesülnek-e, továbbá vizsgálja, hogy a szak oktatóinak kvalifikációja és az infrastruktúra minősége megfelelő szintűek-e. Tekintettel a folyamatos szervezeti és rendszerszintű átalakulásokra, kutatásunkban

³²⁷ A Bologna-rendszerű magyar felsőoktatási rendszer leírása az Europass-Oklevélmelléklet 8. pontjához, magyar nyelven. http://www.nefmi.gov.hu/letolt/ds/bologna_yes_hun_080311.pdf

kizárólag a hivatalos felvételi tájékoztatóban (Felvi.hu) aktuálisan meghirdetett, illetve az oktatási intézmények honlapjain elérhető nyilvános információk alapján tájékozódunk.

Vizsgálódásunk tárgyát elsősorban a „*Sportszervező- és menedzser*” középfokú képzés, valamint a „*Sportszervezés*” (képzés elem azonosító: 19960), a „*Sport és rekreációs szervezés*” sportszervező szakirány (végzettségre mutató azonosító: 4996) BSc valamint a „*Sportmenedzser*”, „*Rekreáció-menedzser*” MSc szintű nappali és levelező szakok mintatantervei képezik. A szelekció alapja a jelenleg hatályos 2004. évi kormányrendelet³²⁸, mely tételesen felsorolja a bemeneti követelményeket a sportági szakszövetségek hivatali munkáját irányító (főtitkár vagy azzal azonos feladatokat ellátó) személyek esetében – akik elsősorban, de nem kizárólagosan jogosultak a szervezet képviselőjében sportdiplomáciai feladatokat ellátni.

Vizsgáljuk továbbá a fenti kormányrendeletben nem jelölt, de a közelmúltban megjelent, kifejezetten a sportdiplomáták tevékenységét támogató posztgraduális, azaz szakirányú továbbképzéseket, nevezetesen: a „*Sportdiplomáciai szaktanácsadó*” és a „*Sportprotokoll és nemzetközi sportrendezvények szakembere*” képzések tematikáját sportdiplomáciai és protokolltatás szempontjából.

IX.5.2. Sportdiplomácia és sportprotokoll a középfokú képzési rendszerben

A teljesség igénye megkívánja, hogy első körben a középfokú, még működő tanfolyamokat vizsgáljuk meg – azzal együtt, hogy a felnőttképzésben 2020-ban elindult újabb átalakulás eredményeképpen szeptember 1-től például már nem indítható iskolai rendszerben Országos Képzési Jegyzék szerinti képzés. Ezzel az elérhető kurzusok száma jelentősen csökken 2021-től³²⁹, a fennmaradó képzéseket az új szakképzési törvény tételesen feltünteti.³³⁰

Megjegyzendő, hogy nem ez az első nagyobb mértékű változás a szakképzésben, ugyanis 2012-ben a kormány a gazdasági igényekkel való összehangolás jegyében strukturálisan átalakította az akkori szakképzési rendszert a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény és a szakképzésről szóló 2011. évi CLXXXVII. törvény kiadásával³³¹. Ennek eredményeképpen például a felnőttképzésben elsajátítható szakképzések minimális óraszámja jelentősen emelkedett; a felsőfokú szakképzések helyett megjelentek a jellemzően kétéves, diplomát nem adó felsőoktatási szakképzések (FOSZ), valamint a korábbi 1300 helyett mindössze 638 szakma közül lehetett választani. A középfokú, protokoll ügyintéző tanfolyam is ebben az évben került ki a rendszerből és szűnt meg hivatalosan is szakma lenni.³³²

A korábban említett kormányrendelet a „sportszervező”, „sportmenedzser” végzettséget írja elő a középfokú, OKJ-képzés (52 813 01) szintjén, ahol a bemeneti követelmény az érettségi bizonyítvány. Ilyen tanfolyamot egyaránt indíthat egyetem vagy felnőttképzési jogosultsággal rendelkező intézmény. A tanfolyam hossza az oktatás ütemezése változó, lehet fél év³³³, nyolc hónap³³⁴ vagy akár egy év.³³⁵ Az egységesített képzési adatokban szereplő modulokban sem a protokoll, sem a diplomácia nem található. A tanfolyam végén előírt központi kimeneti követelmény egyrészt a tárgyi írásbeli vizsgák,³³⁶ illetve az Emberi Erőforrások Minisztériuma Sportért Felelős Államtitkársága által 2017-

³²⁸ 57/2004. (V. 18.) Korm. rendelet a sport területén képesítéshez kötött tevékenységek gyakorlásához szükséges képesítések jegyzékéről <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0400157.kor>

³²⁹ Így változik idén az OKJ-képzés. <https://www.vg.hu/kozelet/oktatas/igy-valtozik-iden-az-okj-kepzes-1963410/>

³³⁰ 12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról.

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2000012.kor>

³³¹ Országos Képzési Jegyzék. https://www.nive.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=297

³³² Változik az OKJ szeptembertől: hosszabbak és drágábbak lesznek a tanfolyamok.

https://eduline.hu/felnottkepzes/OKJ_valtozasok_2013_szeptember_kerdesek_val_RXSUHD

³³³ <https://www.soterline.hu/okj-tanfolyamok/sportszervezo-menedzser-tanfolyam/>

³³⁴ <https://oktav.hu/sportszervezo-menedzser-kepzes>

³³⁵ <https://tf.hu/kepzesek/okj/sportszervezo-menedzser-tanfolyam>

³³⁶ https://www.soterline.hu/wp-content/uploads/2018/05/52_813_01_Sportszervezo_menedzser_2016-2.pdf

ben meghatározott komplex szakmai szóbeli vizsga. A vizsga tételsorában jelzett feladatok és a tanárok számára készített értékelési szempontok egyike sem tartalmazta a keresett fogalmakat³³⁷. Ezen OKJ-rendszerű sportképzés ebben a formában 2021-ben megszűnik, kizárólag a sportedző (a szakág megnevezésével) szakmai képzés marad, melynek időtartama egységes 2 év lesz.³³⁸

IX.5.3. „Sportszervezés”/„Sport és rekreáció-szervezés” BSc képzések

A vizsgált alapképzésekre vonatkozó szakindítási kérelmeket a MAB 2006. évi határozataiban³³⁹ hagyta jóvá. 2014-ben került sor az első időszak vizsgálatára, melynek eredményeit és javaslatait képzésenként és intézményenként a MAB a sporttudományi képzések akkreditációs jelentésében foglalt össze.³⁴⁰ Az egyes intézmények tudományos munkáját, az érintett oktatók végzettségét, szakmai tapasztalatát, kompetenciáját, az egyes tantárgyak beltartalmát, a diplomaszerezés arányát a végzett hallgatók körében, továbbá a tárgyak oktatási minőségét, a szerzett diploma értékét a munkaerőpiacon a MAB részletesen elemzi és értékeli.

Sportszervező alapképzési szak esetében az alábbi intézmények voltak érintettek: Eszterházy Károly Egyetem (EKE), ELTE, Nyíregyházi Főiskola, Nyugat-magyarországi Egyetem, PTE, Semmelweis Egyetem (megj. 2014 szeptembere óta a jogutód: TE). Sportmenedzser mesterképzési szakot ebben az időszakban egyedül az SE akkreditált. A MAB átfogó ellenőrzésének eredményeképpen számos hiást, összeférhetetlenséget, technikai és tartalmi hibát, minőségmegfelelési hiányt tárt fel összefoglaló értékelésében, bízva abban, hogy a vizsgálatban tapasztaltak hasznára lesznek a szükséges változtatásokat és a fejlődést szorgalmazó, felelős sportszakembereknek.

Általános hibaként jelent meg a sportképzések sajátos és esetenként tisztázatlan helyzete, melyet az is jól mutat, hogy az intézmények (a TE kivételével) legkülönbözőbb karai (Pedagógiai, Természettudományi, Egészségtudományi) a gazdák, s azon belül is a legkülönbözőbb elnevezésű és vegyes profilú intézetek a gondozói ezen képzéseknek. További komoly hiátusként jelölte a szakmailag kompetens oktatói kör jelenlétét többek között a szakmai értékek tisztázatlansága kapcsán. Javaslatában rámutatott, hogy a sporttudományi képzések gyakorlatigényes természete megkívánja a megfelelő számú, hozzáértő, felelős gyakorlatvezető alkalmazását. Kiemelte, hogy a gyakorlati ismereteket, készségeket is átadni tudó, képzett oktatói kar a képzések minőségének és a képzési célok teljesítésének egyik kulcseleme. A képzések eredményessége kapcsán kritikaként jelent meg az általánosan alacsony és esetenként rendkívül alacsony diplomakiadási arány. A MAB itt hívta fel a figyelmet egy igen komoly problémára, nevezetesen az alap- és mesterképzésekben végzettek társadalmi, munkaerő-piaci ismertsége/elismertsége, keresettsége anomáliáira.

A képzések tartalmi-szakmai elemzése rávilágított a vizsgált szakokra általánosan jellemző problematikákra: a képzési és kimeneti követelményeitől (KKK) való komoly eltérés, a tantervek elaprózottsága, a túlzottan sok (pl. alapképzésben 60 vagy több) tantárgy, valamint a képzési célt nem feltétlenül szolgáló, túlreprezentált ismeretkörök. Szintén általános jelenségek voltak a nem szerencsés hangsúlyeltolódások, vagy éppen a hangsúlytalanság a tematikákban, a sok 1-2 kredit, heti 1-2 tanórás tárgy hangsúlyok nélkül. Hallgatói kritika általában az ún. értelmiségképző, meglátásuk szerint „töltelék-tárgyakat” jelentette azzal együtt, hogy a valóban elemi, szakmai alapozó ismeretek egyes tárgyaira viszont nem jut kredit és több idő, pedig a jobb megértés érdekében a hallgatók erre igényt

³³⁷ <https://www.soterline.hu/wp-content/uploads/2018/05/Sportszervezo-menedzser-szobeli-vizsgafeladatok-20170127.pdf>

³³⁸ 12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2000012.kor>

³³⁹ MAB határozatok. http://web.mab.hu/mab/doc/hatarozatok/FVB_hatarozatok.pdf

³⁴⁰ MAB 2014/10/XII/2. SZ. HATÁROZATA. PÁRHUZAMOS PROGRAMAKKREDITÁCIÓS ELJÁRÁS AZ ORVOS- ÉS EGÉSZSÉGTUDOMÁNY, valamint A SPORTTUDOMÁNY KÉPZÉSI TERÜLETEN 2013/2014. http://old.mab.hu/web/tir/jelentesek/P16_141212_jelentesH.pdf

jeleztek. Hasonlóképpen kevésnek találták a gyakorlatokra fordított tanórai időt, a képzések gyakorlati jellegét. A soron következő MAB átfogó akkreditációs felmérésre várhatóan 2022-ben kerül sor.

A jelenleg is működő alapképzések összesen hat felsőoktatási intézményben indulnak³⁴¹: Debreceni Egyetem (DE), Eszterházy Károly Egyetem (EKE), Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE), Nyíregyházi Egyetem (NYE), Pécsi Tudományegyetem (PTE), Testnevelési Egyetem (TE). A hároméves Sportszervezés³⁴² és „Sport és rekreációs szervezés”³⁴³ alapszakokat nappali és levelező munkarendben hirdetik az egyes felsőoktatási intézmények, ám eltérő tartalommal és óraszámban, amely igaz a diplomáciai és protokolltárgyakra egyaránt. Most pedig vizsgáljuk meg azt, hogy a jelenleg elérhető képzések mintatantervei mit jelölnek diplomácia és protokolltárgyat szempontjából. Ahol nem volt elérhető információ, ott a táblázatban N/A-val jelöltük.

Debreceni Egyetem (a továbbiakban: DE)

Az intézmény 2010-ben indította a „Sportszervező” nappali BSc szakindítási kérelmét, melynek tervezett tematikájában a IV. szemeszterben 4 kreditpontért jelzi a „Társadalomtudományi alapismeretek II./a”, tárgyat, melyben 45 óra elmélet és 15 óra gyakorlat keretében összevonta a vezetéslelektan, a diplomácia és protokoll, és a minőségbiztosítás témaköröket 4 kreditért (levelezőn 10-10 óra). Önálló „Sportdiplomácia” tárgyat a kérelemben a VI. félévben terveztek 2 kreditért összesen 30 óra előadás keretében, heti 2 tanóra előadással (levelezőn 10 tanóra előadás szerepel).³⁴⁴ Itt a tantárgyi tematikák és a felelős oktatók szakmai életrajza is megtalálható. Az Oktatási Hivatal elutasította a kérelmet, azonban 2011-ben az egyetem fellebbezési jogával élve a nemzeti erőforrás miniszterhez fordult, aki 105432-1/2011. számú határozatában³⁴⁵ engedélyezte a „Sportszervező” szak indítását. A szak 2012-ben indult, a jelenleg elérhető „Sportszervezés” mintatanterve szerint:

Munkarend	Tárgy neve	Óraszám	Félév	Kredit	Évfolyam	Vizsgaforma
nappali	Diplomácia és protokoll sportban	30 óra / félév, heti 2 óra	VI.	3	2016-tól jelenleg ³⁴⁶	gyakorlati jegy

41. táblázat: Mintaterv – Debreceni Egyetem (saját szerkesztés)

Eszterházy Károly Egyetem (a továbbiakban: EKE)

A „Sportszervező” alapképzési szak szakindítási MAB határozat: 2005/7/IX/2/53. A szak akkreditációja – folyamatos megfelelése esetén – 2019. december 31-ig volt hatályos. A honlap szerint a „Sportszervezés” nappali BSc kifutó szakként 2020-tól már nem indul. A közzétett 2017/18-tól érvényes záróvizsga 25 tételének 50 kérdése közé a protokoll és diplomácia az alábbi módon került bele: „A sportdiplomácia sajátosságai” illetve „Etikett, protokoll jellemzői, szerepe és alkalmazása a sport területén”³⁴⁷.

³⁴¹ https://www.felvi.hu/felveteli/szakok_kepzések!/Szakkereso/index.php/szakkereso/index

³⁴² <https://firgraf.oh.gov.hu/prg/torzsadat.php?tabla=kepzelem&idmezo=kepzelemid&id=19962>

³⁴³ <https://firgraf.oh.gov.hu/prg/torzsadat.php?tabla=kepzelem&idmezo=kepzelemid&id=19960>

³⁴⁴ [https://mad-](https://mad-hatter.it.unideb.hu/portal/displayDocument/Szervezeti%20%C3%A1rak/Kari%20%C3%A1rak/GTK/Dokumentumt%C3%A1r/Szakok%20le%C3%ADr%C3%A1sa/Alapk%C3%A9pz%C3%A9sek/Sportszervez%C5%91/Szakind%C3%ADt%C3%A1si%20k%C3%A9relem.pdf)

[hatter.it.unideb.hu/portal/displayDocument/Szervezeti%20%C3%A1rak/Kari%20%C3%A1rak/GTK/Dokumentumt%C3%A1r/Szakok%20le%C3%ADr%C3%A1sa/Alapk%C3%A9pz%C3%A9sek/Sportszervez%C5%91/Szakind%C3%ADt%C3%A1si%20k%C3%A9relem.pdf](https://mad-hatter.it.unideb.hu/portal/displayDocument/Szervezeti%20%C3%A1rak/Kari%20%C3%A1rak/GTK/Dokumentumt%C3%A1r/Szakok%20le%C3%ADr%C3%A1sa/Alapk%C3%A9pz%C3%A9sek/Sportszervez%C5%91/Szakind%C3%ADt%C3%A1si%20k%C3%A9relem.pdf)

³⁴⁵ szakindítási engedély. [https://mad-](https://mad-hatter.it.unideb.hu/portal/displayDocument/Szervezeti%20%C3%A1rak/Kari%20%C3%A1rak/GTK/Dokumentumt%C3%A1r/Szakok%20le%C3%ADr%C3%A1sa/Alapk%C3%A9pz%C3%A9sek/Sportszervez%C5%91/Szakind%C3%ADt%C3%A1si%20enged%C3%A9ly.pdf)

[hatter.it.unideb.hu/portal/displayDocument/Szervezeti%20%C3%A1rak/Kari%20%C3%A1rak/GTK/Dokumentumt%C3%A1r/Szakok%20le%C3%ADr%C3%A1sa/Alapk%C3%A9pz%C3%A9sek/Sportszervez%C5%91/Szakind%C3%ADt%C3%A1si%20enged%C3%A9ly.pdf](https://mad-hatter.it.unideb.hu/portal/displayDocument/Szervezeti%20%C3%A1rak/Kari%20%C3%A1rak/GTK/Dokumentumt%C3%A1r/Szakok%20le%C3%ADr%C3%A1sa/Alapk%C3%A9pz%C3%A9sek/Sportszervez%C5%91/Szakind%C3%ADt%C3%A1si%20enged%C3%A9ly.pdf)

³⁴⁶ [https://mad-](https://mad-hatter.it.unideb.hu/portal/displayDocument/Szervezeti%20%C3%A1rak/Kari%20%C3%A1rak/GTK/Dokumentumt%C3%A1r/Szakok%20le%C3%ADr%C3%A1sa/Alapk%C3%A9pz%C3%A9sek/Sportszervez%C5%91/A%20szak%20k%C3%A9relem%20programja%202016-ban.pdf)

[hatter.it.unideb.hu/portal/displayDocument/Szervezeti%20%C3%A1rak/Kari%20%C3%A1rak/GTK/Dokumentumt%C3%A1r/Szakok%20le%C3%ADr%C3%A1sa/Alapk%C3%A9pz%C3%A9sek/Sportszervez%C5%91/A%20szak%20k%C3%A9relem%20programja%202016-ban.pdf](https://mad-hatter.it.unideb.hu/portal/displayDocument/Szervezeti%20%C3%A1rak/Kari%20%C3%A1rak/GTK/Dokumentumt%C3%A1r/Szakok%20le%C3%ADr%C3%A1sa/Alapk%C3%A9pz%C3%A9sek/Sportszervez%C5%91/A%20szak%20k%C3%A9relem%20programja%202016-ban.pdf)

³⁴⁷ https://sporttudomany.uni-eszterhazy.hu/public/uploads/zarovizsga-tetelek-sportszervezo-1_5a998295bf38b.docx

Eötvös Loránd Tudományegyetem (a továbbiakban: ELTE)

A MAB jelentésben szerepel a „Sportszervező” BSc képzés akkreditációs előzménye: MAB 2008/5/VIII/3/1. NT³⁴⁸ és FVB 34/2008. NT, valamint a 2014/10/XII/2/13. sz. MAB határozat NA³⁴⁹. Bár 2010-től elérhetőek az egyes munkarendek és szakok mintatantervei, a 2014-évi MAB határozat okán is csak a legutóbbi, 2016-tól érvényes mintatantervet vizsgáljuk.

Munkarend	Tárgy neve	Óraszám	Félév	Kredit	Évfolyam	Vizsgaforma
nappali	Sportdiplomácia és protokoll	heti 2 óra	VI.	2	2016-tól jelenleg ³⁵⁰	kollokvium
levelező	Sportdiplomácia és protokoll	10 / félév	VI.	2.	2015-től jelenleg ³⁵¹	kollokvium

42. táblázat: Mintaterv – ELTE (saját szerkesztés)

Nyíregyházi Egyetem (a továbbiakban: NyE)

„Sportszervező” alapképzési szak szakindítási MAB határozat: 2005/7/IX/2/50. Az érvényes „Sportszervezés” mintatanterve³⁵² szerint:

Munkarend	Tárgy neve	Óraszám	Félév	Kredit	Évfolyam	Vizsgaforma
nappali	Protokoll és etikett	heti 1 óra elmélet	VI.	1	2017-től jelenleg	gyakorlati jegy
	Diplomácia történet	heti 1 óra elmélet	VI.	1		gyakorlati jegy
	Sportdiplomácia	heti 2 óra elmélet	VI.	2		vizsga

43. táblázat: Mintaterv – Nyíregyházi Egyetem (saját szerkesztés)

Annak ellenére, hogy a többi egyetem képzésétől eltérően itt külön tantárgy keretében oktatnak protokollt, diplomáciát és sportdiplomáciát, a záróvizsgatétel³⁵³ 14 átfogó kérdése között egyik sem szerepel.

Pécsi Tudományegyetem (a továbbiakban: PTE)

„Sportszervező” alapképzési szak szakindítási MAB határozata: 2005/7/IX/2/51:

Munkarend	Tárgy neve	Óraszám	Félév	Kredit	Évfolyam	Vizsgaforma
nappali	Sportdiplomácia I. (etikett-protokoll)	28 óra / félév	II.	2	2019/202 ³⁵⁴	gyakorlati jegy
csak Sport és rekreációs szervezés szakon / sportszervező szakirányon	Sportdiplomácia II.	28 óra / félév	III.	2.	2021-től ³⁵⁵	gyakorlati jegy

44. táblázat: Mintaterv – PTE (saját szerkesztés)

³⁴⁸ NT = nem támogatott

³⁴⁹ NA = nem akkreditált

³⁵⁰ https://ppkdocs.elte.hu/th/tantervek/alapkepzes/BSc_sportszervezo%C5%91_nappali_2016_v2016.pdf

³⁵¹ https://ppkdocs.elte.hu/th/tantervek/alapkepzes/BSc_sportszervezo%C5%91_levelez%C5%91_2015_v2015.pdf

³⁵² http://ttajekoztato2016.nye.hu/mintatanterveks/kepzes_targyai/50/14

³⁵³ http://ttajekoztato2016.nye.hu/mintatanterveks/kepzesiszint_szakok/50

³⁵⁴ <https://www.ttk.pte.hu/files/TO/tanterv/2020/spr.xlsx>

³⁵⁵ <https://www.ttk.pte.hu/hallgatok/tanulmanyi-tajekoztato/tantervek-tematikak/alapkepzesek/2017>

Testnevelési Egyetem (a továbbiakban: TE)

„Sportszervezés” BSc szakindítási MAB határozat: 2005/7/IX/2/52. A szak, illetve a szakirány érvényes mintatantervek alapján:

Munkarend	Tárgy neve	Óraszám	Félév	Kredit	Évfolyam	Vizsgaforma
nappali	Protokoll és diplomácia, sportdiplomácia	38 óra / félév	V.	3	2015/2016-jelenleg ³⁵⁶ ,	gyakorlati jegy
levelező	Protokoll és diplomácia, sportdiplomácia	16 óra / félév	V.	3	2015/2016-jelenleg ³⁵⁷	gyakorlati jegy
Sport és rekreációs szervezés / sportszervezés szakirány, nappali	Protokoll és viselkedéskultúra	26 óra / félév	III.	2	2017-től jelenleg	gyakorlati jegy
Sport és rekreációs szervezés / sportszervezés szakirány, levelező	Protokoll és viselkedéskultúra	8 óra / félév	III.	2	2017-től jelenleg ³⁵⁸	gyakorlati jegy

45. táblázat: Mintaterv – TE (saját szerkesztés)

Sportdiplomácia tárgy nem szerepel ezen a szakon és szakirányon. A gyakorlati jegyszerzést leszámítva sem a sportszervezés szak záróvizsga-tételsorában (2018)³⁵⁹, sem a sportszervezés szakirányon alkalmazott 2020. évi tételsorban³⁶⁰ egyetlen sportdiplomáciára vagy protokollra vonatkozó kérdés sem szerepel.

IX.5.4. „Sportmenedzser” Msc képzések vizsgálata

A felvételi tájékoztató szerint „a mesterképzési szak képzési célja és a szakmai kompetenciái: a képzés célja sportmenedzserek képzése, akik megalapozott speciális elméleti és gyakorlati ismeretek, készségek birtokában alkalmasak a rendelkezésre álló erőforrások tervezésére, vezetésére, valamint eligazodnak a sportra ható társadalmi és gazdasági tényezők és folyamatok között, akik képesek a testnevelés és sport legkülönbözőbb szervezetei számára meghatározni a sportvezetésnek a modern piacgazdaság viszonyai között betöltendő céljait, előírni feladatait. Jól eligazodnak a sportot átható társadalmi, gazdasági, jogi tényezők és folyamatok között. Képesek megkeresni, kitermelni és hatékonyan felhasználni a testneveléshez és a sporttevékenységekhez szükséges erőforrásokat. Felkészültek tanulmányaik doktori képzésben történő folytatására.”³⁶¹ 2021 januárjában három intézmény hirdeti a képzést: TE, PTE, ELTE³⁶²

³⁵⁶https://tf.hu/files/docs/tanulmanyi-hivatal/ora-es-vizsgaterv/Sportszervez%C5%91_BSc_nappali.pdf

³⁵⁷https://tf.hu/files/docs/tanulmanyi-hivatal/ora-es-vizsgaterv/Sportszervez%C5%91_BSc_levelez%C5%91.pdf

³⁵⁸https://tf.hu/files/docs/tanulmanyi-hivatal/ora-es-vizsgaterv/Sportszervez%C3%A9s_BSc_2017.06.15.pdf

³⁵⁹Sportszervezés záróvizsga tételek https://tf.hu/files/docs/tanulmanyi-hivatal/BSc_Sportszervez%C5%91_Szak_z%C3%A1r%C3%B3vizsga_t%C3%A9telek_2018.pdf

³⁶⁰Záróvizsgatételek. https://tf.hu/files/docs/tanulmanyi-hivatal/BSc_Sport-%C3%A9s_Rekre%C3%A1ci%C3%B3szervez%C3%A9s_Sportszervez%C5%91_szakir%C3%A1ny_z%C3%A1r%C3%B3vizsga_t%C3%A9telsor_%C3%A9s_aj%C3%A1nlott_irodalom.pdf

³⁶¹https://www.felvi.hu/felveteli/szakok_kepzesek/szakleirasok!/Szakleirasok/index.php/szak/293/szakleiras

³⁶²

https://www.felvi.hu/felveteli/szakok_kepzesek/szakleirasok!/Szakleirasok/index.php/szak/293/kepzes_indito_intezmenyek

Semmelweis Egyetem / Budapesti Corvinus Egyetem (a továbbiakban: SE/BCE)

A mesterszakot elsőként az SE indította a Budapesti Corvinus Egyetemen közösen. Szakindítási MAB határozat: 2007/8/XII/4/9. A szak a 2014/10/XII/2/18. sz. MAB Határozat szerint akkreditált – a való folyamatos megfelelés esetén – 2019. december 31-ig.

Munkarend	Tárgy neve	Óraszám	Félév	Kredit	Évfolyam	Vizsgaforma
nappali	Sportdiplomácia	26 óra / félév	III.	2	2017/18-tól	kollokvium
levelező	Sportdiplomácia	8 óra / félév	III.	2	2017/18-tól	kollokvium

46. táblázat: A TE jelenleg érvényes, kétéves képzés mintatanterve (saját szerkesztés)

A képzésben protokolltantárgy nem szerepel, ugyanakkor a félévek során a hallgatóknak összesen öt, kötelezően választható tárgyat kell felvenniük, nappalin 5x26 óra / tárgy, levelezőn 5x8 óra / tárgy keretében. A 2020. évi záróvizsgatétel³⁶³ 25 tételének 50 kérdése között nem szerepel sportdiplomáciára vagy (sport)protokollra vonatkozó kérdés.

PTE

Nappali és levelező munkarendben hirdeti a mesterképzést az egyetem 2021 szeptemberi indulással. „A képzés főbb témakörei: alapozó ismeretek: közgazdaságtudományi alapismeretek (marketing, menedzsment, vállalatgazdaságtan stb.), társadalom és sporttudományi ismeretek (testnevelés- és sporttörténelem, sporttörténet, sporttudományi ismeretek). A szakmai törzsanyag: sportjogi-sportdiplomáciai ismertetek, kutatásmódszertan, stratégiai vezetés, alkalmazott menedzsment (sportmédiá, sportmarketing, sportmenedzsment) stb. Differenciált szakmai ismeretek: turizmus, sportpedagógia, egészségpszichológia, sportgazdaságtan stb.”³⁶⁴

ELTE

2021-ben először indít az ELTE „sportmenedzser” MSc szakot a Pedagógiai és Pszichológiai Karon, levelező munkarendben.³⁶⁵ Előzmény: MAB szakindítási határozat: 2019/11/VI/7.³⁶⁶ (MAB kód: 1897), döntés: NT;³⁶⁷ majd FVB 19/2020, a döntés itt is NT³⁶⁸. Ugyanakkor honlapjuk szerint az új szakon egy gyorsan fejlődő szakterületen a piaci és a nonprofit szférában is jól hasznosítható tudást szerezhetnek a jelentkezők, bár akkreditációs jóváhagyás nem található 2021 január elején sem. Mintatanterv nem, csak tárgyak olvashatók témaköröként. A társadalomtudományi szekcióban sportpolitika szerepel³⁶⁹.

VII.5.5. Sportdiplomácia és sportprotokoll a szakirányú továbbképzésekben

A sportszervező és sportmenedzser szakokon érzékelhetően hiányzott a (sport)diplomáciai és (sport)protokoll ismeretek oktatása. Ez alapján hiánypótlónak tekinthető a diplomára épülő „Sportdiplomáciai szaktanácsadó” szakirányú továbbképzési szak, mely az alábbi felsőoktatási intézmények akkreditáltak:

³⁶³ https://tf.hu/files/docs/tanulmanyi-hivatal/MSc_Sportmenedzser_z%C3%A1r%C3%B3vizsga_t%C3%A9telsor.pdf

³⁶⁴ https://felveteli.pte.hu/kepzes_pdf/450

³⁶⁵ https://www.felvi.hu/felveteli/egyetemek_foiskolak/IntezmenyiOldalak/meghirdetes.php?meg_id=22053&elj=21a

³⁶⁶ <https://www.mab.hu/hatarozat/reszletek?pop=13997>

³⁶⁷ NT=nem támogatott

³⁶⁸ <https://www.mab.hu/hatarozat/reszletek?pop=14451>

³⁶⁹ <https://www.ppk.elte.hu/sportmenedzser-msc/program-tanterv>

Károli Gáspár Egyetem (a továbbiakban: KGE)

A Felsőoktatási Információs Rendszer (a továbbiakban: FIR) szerint³⁷⁰ „Sportdiplomácia” (nyilvántartott szak ID: 29710) intézményesített magyarországi oktatása csak 2014 augusztusában indult el a KGE; a létesítést engedélyező határozat ügyiratszám: FF/1751-2/2014 sz. OH határozat)³⁷¹ akkreditációja révén levelező szakirányú továbbképzési szakként (TTOVSDI). A képzés célja „olyan szaktanácsadók képzése, akik a sportágazat különböző szervezeteit képviselik hazai és nemzetközi szinten. A végzetek ismerik a diplomácia alapfogalmait és technikáit, a hazai és nemzetközi sporttal összefüggő politikai és diplomáciai szakkérdéseket. A szakirányú továbbképzésen megszerzett tudásukkal képesek hatékonyan részt venni a hazai és nemzetközi sportszervezetek munkájában, valamint képviselni azok érdekeit a civil, az üzleti és a közszférában – a sportigazgatás állami és civil területein. Tevékenységükkel hozzájárulnak a sport diplomáciai szakterületének modernizálásához, a magyar sport hazai és nemzetközi képviseletének fejlesztéséhez”³⁷². A kétszemeszteres képzés itt 12 tantárgy³⁷³ keretében valósul meg.

A 42 órás képzés (elmélet és gyakorlat) során a diplomácia területéhez kapcsolódó tárgyak össz. óraszám: 38 óra, protokolloktatás: 10 óra.

Tárgy neve	Összes óraszám / félév	Féléve	Kredit	Vizsgaforma
Diplomáciai alapismeretek	10 óra előadás	I.	3	kollokvium
Nemzetközi tárgyalástechnika	8 óra szeminárium	I.	3	gyakorlati jegy
Protokollismeretek	10 óra szeminárium	I.	3	gyakorlati jegy
Diplomáciai jog	10 óra előadás	I.	3	kollokvium
Sportdiplomácia	10 óra előadás	II.	3	kollokvium

47. táblázat: Mintatanterv – KGE (saját szerkesztés)

Ezen társadalomtudományi szakot 2016-ban a **Széchenyi István Egyetem** is akkreditálta, ahol 2017-ben 15 hallgató végzett sportdiplomáciai szaktanácsadóként. A képzés részletes leírásában szereplő előadók, oktatók mind tapasztalt, elismert sportvezetők, jelenlegi vagy korábbi karrierdiplomaták, sportdiplomáták.³⁷⁴ „Az egyetem célja olyan sportdiplomáciai szaktanácsadók képzése, akik a sportszektort különböző szervezeteit képviselik mind hazai, mind nemzetközi szinten. A végzetek ismerik a diplomácia és a protokoll alapfogalmait, a hazai és nemzetközi sporttal összefüggő politikai és diplomáciai kérdéseket. Széleskörű szakmai ismeretekkel rendelkeznek a sport szervezeti (pl.: klubok, hazai sportági szövetségek, nemzetközi sportszervezetek, az olimpiai mozgalom) és üzleti területein (pl. versenyszervezés, a sportmarketing, a kommunikáció, szponzoráció, lobby). A végzetek megszerzett tudásukkal képesek részt venni a hazai és nemzetközi sportszervezetek munkájában, valamint hatékonyan képviselni azok érdekeit az sportélet minden szegmensében, legyen az az üzleti, civil vagy éppen a közszféra. A sportdiplomácia területén végzett hallgatók tevékenységükkel hozzájárulnak ágazat modernizálásához, fejlesztéséhez, a magyar sport nemzetközi szervezetekben való érvényesüléséhez.”³⁷⁵

A két féléves, összesen 140 órás képzés tantervében a diplomáciához és a protokollhoz kapcsolódó tárgyak megoszlása össz. 48 tanóra (diplomáciai: 38 óra, protokoll: 10 óra)

³⁷⁰ FIR <https://firgraf.oh.gov.hu/prg/torzsadat.php?tabla=kepzeselem&idmezo=kepzeselemid&id=18956>

³⁷¹ https://ajk.kre.hu/images/doc3/KRE_SDSZ_KKK.pdf

³⁷² <https://ajk.kre.hu/index.php/sportdiplomaciai-szaktanacsado>

³⁷³ https://ajk.kre.hu/images/doc3/KRE_SDSZ_A_kepzes_tanterve.pdf

³⁷⁴ Végeztek a diplomáták. <https://www.youtube.com/watch?v=vLXdNB98IFU&feature=youtu.be>

³⁷⁵ <https://felveteli.sze.hu/sportdiplomaciai-szaktanacsado-1>

Tárgy neve	Összes óraszám / félév	Féléve	Kredit	Vizsgaforma
Diplomáciai alapismeretek	10 óra előadás	I.	4	kollokvium
Nemzetközi tárgyalástechnika	8 óra szeminárium	I.	3	gyakorlati jegy
Protokollismeretek	10 óra szeminárium	I.	3	gyakorlati jegy
Diplomáciai (nemzetközi) jog	10 óra előadás	I.	3	kollokvium
Sportdiplomácia	10 óra előadás	II.	4	kollokvium

48. táblázat.: Mintatanterv – SZE (saját szerkesztés)

A kreditpontokat leszámítva különbség nem található a KGE képzés tematikájához képest. Összegezve: a sportdiplomáciai szakirányú, 140/142 órás képzésben a protokolloktatás 10 órás előadás keretében mindössze a teljes képzés 7,1%-t jelenti.

KJE

A sportprotokolloktatás hiánypótlására alapítottam és akkreditáltam a 180 órás „sportprotokoll és nemzetközi sportszakember” kétféléves szakirányú továbbképzési szakot 2017-ben (nyilvántartásba vételi szám: FNYF/287-1/2017³⁷⁶). A képzési tematikában³⁷⁷ szereplő, diplomációhoz és protokollhoz kapcsolódó tárgyak:

Tárgy neve	Összes óraszám / félév	Féléve	Kredit	Vizsgaforma
Illem, etikett, protokoll	9 óra előadás	I.		kollokvium
Rendezvényszervezés alapjai, konferenciaszervezés	9 óra előadás	I.		kollokvium
Tárgyalástechnika (ebben: közszereplés, retorika, sajtókommunikáció, prezentáció, vendéglátás, turizmus, sommelier, tolmácsolás)	27 óra szeminárium	I.		gyakorlati jegy
Diplomáciatörténet, diplomáciai, állami és vallás protokoll	9 óra szeminárium	I.		gyakorlati jegy
Hazai és nemzetközi sportszervezetek, a sportprotokoll alapjai	18 óra előadás	II.		gyakorlati jegy
Sportprotokoll	9 óra szeminárium	II.		gyakorlati jegy
Olimpiák szervezése, olimpiai protokoll	18 óra előadás	II.		gyakorlati jegy
Sportpolitika és -diplomácia (Ebben: hazai és nemzetközi sportpolitika, Sportdiplomácia, sportdiplomata-karrier)	18 óra előadás	II.		gyakorlati jegy
Szab.vál. Szimbólumok és jelképek a protokollban	9 óra szeminárium	II.		gyakorlati jegy

493. táblázat.: Mintatanterv – KJE (saját szerkesztés)

³⁷⁶

https://www.kodolanyi.hu/tovabbkepzes/szakiranyu-tovabbkepzes/nemzetkozi-menedzsmen/protokoll_es_nemzetkozi_kapcsolatok_szakembere

³⁷⁷

https://www.kodolanyi.hu/tovabbkepzes/images/tartalom/File/kkk_sportprotokoll_es_nemzetkozi_sportrendezvenyek.pdf

Összegezve: a 180 órából 126 óra intervallumban folyik diplomáciai és protokolloktatás, amely a képzés 70%-át teszi ki, ez tízszeres arány a sportdiplomáciai képzéshez képest.

TE – Nemzetközi sportkapcsolatok és sportdiplomácia

A Magyar Olimpiai Bizottság és a KKM együttműködésével megvalósuló szakirányú továbbképzés célja „olyan szakemberek képzése, akik a nemzetközi sportéletben magas szintű sportdiplomáciai ismeretek birtokában, a *fair play* szellemében képesek szolgálni a sport ügyét, és képviselni hazájuk érdekeit”³⁷⁸. A képzés vezetője szerint a „Nemzetközi Sportkapcsolatok-Sportdiplomácia szak a TF legmagasabb szintű képzése a doktori iskola mellett, amelyre ennek megfelelően kiváló hallgatókat várunk.” Egyik oktatója ajánlásában úgy fogalmazott: a képzés a szükséges tudományos-szakmai-gyakorlati kompetenciák fejlesztését célozza. A képzés (a szak azonosítója: 35734) ismereteink szerint a minimális csoportlétszám hiányában 2020 szeptemberében nem indult. A 2018-ban akkreditált szak jelenleg is érvényes mintatanterv³⁷⁹ szerint a kétféléves képzésben a diplomációhoz és protokollhoz kapcsolódó tárgyak a következők:

Tárgy neve	Összes óraszám / félév	Féléve	Kredit	Vizsgaforma
Protokoll és rendezvényszervezés	14 óra gyakorlat	I.	3	gyakorlati jegy
Diplomáciai módszertan	14 óra szeminárium	II.	3	kollokvium
Nemzetközi tárgyalástechnika	16 óra gyakorlat	II.	3	gyakorlati jegy

50. táblázat: Mintatanterv – TE (saját szerkesztés)

A 262 órás képzésben a rendezvényszervezéssel együtt oktatott protokollismereti tárgy 14 óra, mely a képzés egészéhez képest 0,5 százalék. A diplomáciai készségekkel együtt a releváns gyakorlati idő: 44 óra, a teljes képzés 16,7%-a.

A sportdiplomáciai PG képzésekre való bekerülés nem minősített, jellemzően nincs szelekció: bármilyen diplomával rendelkező elvégezheti a képzést, akár sportszakmai előélet és sporttudományi jártasság, vagy akár munkatapasztalat nélkül is. A releváns kompetenciák hazai és nemzetközi felmérésének hiánya a motivációja ezen disszertáció keretein belül összegyűjteni azokat empirikus alapú meghatározással, illetve kérdőíves vizsgálattal felmérni az aktív sportdiplomáciai tevékenységet végzők körében, melyek eredményei jövőben *kompetencia-alapú, gyakorlati képzések* és továbbképzések kialakításának alapját képezhetik, és ténylegesen a jelenlegi és jövőbeni sportdiplomákat hivatott oktatni.

³⁷⁸ <https://tf.hu/felvetelizok-kepzesek/szakiranyu-tovabbkepzes/nemzetkozi-sportkapcsolatok-sportdiplomacia>

³⁷⁹ https://tf.hu/files/docs/tanulmanyi-hivatal/Nemzetk%C3%B6zi_Sportkapcsolatok_-_Sportdiplom%C3%A1cia_mintatanterv.xlsx

X. DOKTORI ÉRTEKEZÉS BENYÚJTÁSA ÉS NYILATKOZAT A DOLGOZAT EREDETISÉGÉRŐL

Alulírott

név: HOSSÓ NIKOLETTA

születési név: HOSSÓ NIKOLETTA

anyja neve: ANCZA MÁRIA

születési hely, idő: BUDAPEST, 1978.05.11.

A magyar sportdiplomata személye és tevékenysége, valamint a sportprotokoll szerepének funkcionális, diplomáciai szempontú vizsgálata a magyar sportdiplomáciában

című doktori értekezésemet a mai napon benyújtom a(z)

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM EGÉSZSÉGTUDOMÁNYI Doktori Iskola
PR-7 SPORT és EGÉSZSÉGTUDOMÁNY Programjához/ S-19: Sportmenedzsment a XXI.
században alprogramjához.

Témavezető neve: dr. Elbert Gábor, Ph.D

Egyúttal nyilatkozom, hogy jelen eljárás során benyújtott doktori értekezésemet

- korábban más doktori iskolába (sem hazai, sem külföldi egyetemen) nem nyújtottam be,
- fokozatszerzési eljárásra jelentkezésemet két éven belül nem utasították el,
- az elmúlt két esztendőben nem volt sikertelen doktori eljárásom,
- öt éven belül doktori fokozatom visszavonására nem került sor,
- értekezésem önálló munka, más szellemi alkotását sajátomként nem mutattam be, az irodalmi hivatkozások egyértelműek és teljeseek, az értekezés elkészítésénél hamis vagy hamisított adatokat nem használtam.

Továbbá nyilatkozom, hogy hozzájárulok a doktori értekezésem DOI azonosító igényléséhez.

Dátum: 2023. június 12.

.....
doktorvárományos aláírása

.....
témavezető aláírása